

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za historiju
Katedra za arheologiju

Rimske nekropole na prostoru BiH
(Završni magistarski rad)

Student: Adisa Karkelja

Mentori: Prof. dr. Adnan Busuladžić

Doc. dr. Almir Marić

Sarajevo, 2021.

Sadržaj

Izvadak / abstract	5
1. Uvod	7
2. Historijat istraživanja nekropola i ukopa.....	8
2.1. Istraživanja i arheolozi koji djeluju u godinama pred otvaranje i prvim godinama rada Zemaljskog muzeja na polju antičke arheologije.....	8
2.2. Druga faza istraživanja.....	11
2.3. Istraživanja između dva svjetska rata.....	13
2.4. Period istraživanja pre kraj drugog svjetskog rada i u godinama poslije.....	15
2.5. Novija istraživanja.....	21
3. Rimski oblici ukopa.....	23
4. Rimski običaji prilikom ukopa	25
5. Rimski horizont	27
5.1. Rimske nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine	27
5.1.1. Nekropola u Zenici	27
5.1.2. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Trijuše.....	28
5.1.4. Nekropola u blizini Putičeva.....	28
5.1.5. Nekropola u Crvici.....	29
5.1.6. Nekropola na području Todorovića	29
5.1.7. Grobovi sa paljevinom kod Rogatice.....	29
5.1.8. Nekropola na lokalitetu Donji laminci.....	30
5.1.10. Nekropola na lokalitetu Velika njiva	31
5.1.11. Rimski tumulusi na lokalitetu Velika Bukovica	31
5.1.12. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Bara u Glamoču.....	32
5.1.15. Nekropola na lokalitetu Crkvice	33
5.1.16. Nekropola na Velikom platou	34
5.1.17. Nekropola na Čadorištu	37
5.1.18. Nekropola put Gradina – Srebrenica.....	52
5.1.19. Sjeverna nekropola Domavija.....	53
5.1.20. Nekropola sa lokaliteta Donji Proboj.....	65
5.1.21. Rimska nekropola u Brezi.....	65
5.1.22. Nekropola na Varošištu.....	69

5.1.24.	Nekropola u Zeniku	70
5.1.25.	Nekropola na Marijin dvoru 2, poznato pod nazivom “Vasiljeva bašta”	70
5.1.26.	Nekropola u Lisičićima.....	70
5.1.27.	Nekropola Miličuše, Duvno.....	71
5.1.28.	Nekropola na lokalitetu Rešeljke kod Duvna	71
5.1.29.	Nekropola na lokalitetu Kovači 3	71
5.1.30.	Moguće postojanje nekropole kod Vranjeva sela	71
5.2.	Pojedinačni ukopi.....	72
5.2.1.	Rimski grob u Kopjenici (uz cestu iz Ključa prema Petrovcu)	72
5.2.2.	Mauzolej i grobovi na području Stoca	72
5.2.3.	Grobovi u okolini Stoca.....	73
5.2.4.	Grob na lokalitetu Borovsko.....	73
5.2.5.	Skelet djeteta pronađen na prostoru Saraja.....	73
5.2.6.	Urna na prostoru Jardola.....	74
5.2.7.	Grobovi u Putičevu	74
5.2.8.	Rimski grobovi u Bastašima i Drvaru.....	74
5.2.9.	Grob na lokalitetu Plana 1, Bileća	74
5.2.10.	Grobnica na lokalitetu Srebrena luka.....	75
5.2.12.	Rimski grobovi na lokalitetu Tuk u Šipovu.....	75
5.2.13.	Rimski grob pronađen u Sarajevu.....	76
5.2.14.	Grobovi sa lokaliteta Pješivac.....	76
5.2.15.	Urna pronađena desno od ušća Trešanice u Neretvu	76
5.2.16.	Grobovi sa lokaliteta Vukodol	77
5.2.17.	Grob s lokaliteta Podgredina u Cazinu	77
5.2.18.	Urna sa lokaliteta Biograci kod Mostara	78
5.2.19.	Grob sa lokaliteta Krč	78
5.2.20.	Grob sa lokaliteta Ježepasina kod Konjica	79
5.2.21.	Grobovi iz Torine.....	79
6.	Kasnoantički horizont.....	80
7.2.	Kasnoantičke nekropole	80
7.2.1.	Nekropola u Kopčićima, Prozor	80
7.2.2.	Nalazi iz Knežopolja (moguće postojanje nekropole).....	81

7.2.3.	Kasnoantička nekropola iz Mujdžića.....	81
7.2.4.	Lokalitet Golubić – moguće postojanje nekropole	82
7.2.5.	Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Prlo	82
7.2.6.	Rimski grobovi - nekropola na lokalitetu Dolovi	84
7.2.7.	Kasnoantička nekropola u Jajcu.....	84
7.2.8.	Kasnoantička nekropola na desnoj obali Janja u Mujdžićima	86
7.2.9.	Nekropola na lokalitetu Čairi.....	86
7.2.10.	Moguće postojanje nekropole na Mogorjelu	86
7.2.11.	Moguće postojanje nekropole u Krupi 2 kod Čapljinje	87
7.2.13.	Nekropola na lokalitetu Grovnice.....	87
7.2.14.	Kasnoantička grobnica i nekropola na lokalitetu Studena česma.....	89
7.3.	Kasnoantički grobovi	92
7.3.1.	Grobnica na lokalitetu Staro groblje, Livno	92
7.3.2.	Grobnica na lokalitetu Dabravine, Vareš.....	92
7.3.3.	Pojedinačni nalazi dva groba u blizini Han potoka	92
7.3.4.	Rimski sarkofag u području Donjih Potplata.....	93
7.3.5.	Sarkofazi na lokalitetu Bačevića.....	93
7.3.6.	Grobnice u Donjim Vrtočama.....	93
7.3.7.	Kasnoantička grobnica, Kiseljak 1, Kiseljak	94
7.3.8.	Grobnica sa lokaliteta Crkvine, Gacko	94
7.3.9.	Kasnoantička grobnica iz Bukovice.....	94
7.3.10.	Grobovi na lokalitetu i iza Kalvarije.....	95
7.3.11.	Grobnice na lokalitetu Pašinac.....	96
7.3.13.	Grobnica u Vukosavici kod Dželilovca	97
7.3.14.	Kasnoantički mauzolej iz Turbeta	99
7.3.17.	Grobnica sa lokaliteta Glavice	102
7.3.18.	Kasnoantička grobnica sa lokaliteta Vrdočko polje.....	102
7.3.19.	Kasnoantički grob iz Stranjana kod Zenice	104
7.3.20.	Kasnoantičke grobnice sa lokaliteta Crkvina u Oborcima.....	105
7.3.21.	Grobnice na lokalitetu Crkvina.....	109
7.3.22.	Grobnica sa lokaliteta Šarmpave.....	109
7.3.23.	Grob na lokalitetu Crkvina - Šargovac	110

7.3.24.	Kasnoantičke grobnice na lokalitetu u Čitluku.....	110
7.3.25.	Grobnica s lokaliteta Ježeprasina kod Konjica	114
7.3.26.	Kasnoantičke grobnice iz sela Osatice.....	114
7.3.27.	Kasnoantička grobnica sa lokaliteta Karahodže, Bila.....	115
7.3.28.	Grob iz Konjević sela.....	116
7.3.29.	Kasnoantička grobnica u zaseoku Begovićima u Višnjici.....	116
7.3.30.	Grobnica Crkvice, Foča	117
7.3.31.	Grobnica na lokalitetu Klačine	117
7.3.32.	Grobovi na lokalitetu Lištani	117
7.3.34.	Grobovi na lokalitetu Dabrica, Počitelj	118
7.3.35.	Kasnoantička grobnica na lokalitetu Pješivac.....	118
7.3.36.	Kasnoantička grobnica na lokalitetu Crkvine u Kruševu	118
7.3.37.	Kasnoantička grobnica na groblju Glumini kod Neuma.....	118
7.3.38.	Kasnoantička grobnica na lokalitetu Elezovići.....	119
7.3.39.	Kasnoantička grobnica 18 km sjeveroistočno od Neuma	119
7.3.40.	Kasnoantička grobnica na lokalitetu Grobnica, Donji Zelenikovac	119
7.3.41.	Kasnoantička grobnica na lokalitetu Velika grobnica, Krtine	119
7.3.42.	Kasnoantička grobnica u Rupnom Dolu	120
7.3.43.	Kasnoantička grobnica na lokalitetu Pasi	120
7.3.44.	Kasnoantička grobnica u Belenićima.....	120
	Zaključak.....	121
	Sažetak / summary	123
	Bibliografija	124
	Elektronski izvori	132
	Ilustracije.....	133
	Biografija / Curriculum vitae	181

Izvadak / abstract

Mentor: prof. dr. Adnan Busuladžić, student: Adisa Karkelja. Tema rada su: Rimske nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine Rad se sastoji iz trinaest cjelina koje obuhvataju pored apstrakta, uvoda, zaključka, sažetka, bibliografije, biografije i ilustracija, glavni dio u kojem je tema razrađena i koji se sastoji iz osam cjelina. U glavnom dijelu obrađene su sljedeće teme: historijat istraživanja nekropola i ukopa, rimski oblici ukopa, rimski običaji prilikom ukopa, rimske nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine, pojedinačni ukopi i kasnoantički horizont. Problematika i svrha ovog rada je obuhvatiti do sada istražene lokalitete i slučajne nalaze koji će dati bolji pregled o nekropolama i ukopima na području Bosne i Hercegovine, zatim koji će otkriti nove ili učvrstiti dosadašnje argumenate i saznanja o rimskom životu na ovim prostorima. Tokom rada biti će korišteno više metoda. Neke od najvažnijih su: deskriptivna metoda u svrhu proučavanja domaće i strane literature, drugih pisanih izvora, zatim metoda kompilacije (upotrebe prikaza, citata, navoda, spoznaja, pogleda, odluka, rezultata drugih autora) i na kraju komparativna (usporedna) analiza.

Ključne riječi: nekropole, ukopi, istraživanja

Mentor: prof. dr. Adnan Busuladžić, student: Adisa Karkelja.

A graduate thesis is Roman necropolises and burials in Bosnia and Herzegovina. The paper consists of thirteen units, which include, in addition to the abstract, introduction, conclusion, abstract, bibliography, biography, and illustrations, the main part in which the topic is elaborated and which consists of eight units. The main topic deals with the following topics: a history of research of necropolises and burials, Roman forms of burial, Roman customs during burial, Roman necropolises in Bosnia and Herzegovina, individual burials, late antique horizon. The problem and purpose of the paper is to include the previously investigated sites and accidental findings that will give a better overview of necropolises and burials in Bosnia and Herzegovina, then that will reveal new or strengthen previous arguments and knowledge about Roman life in this area. Several methods will be used during the work. Some of the most important are: descriptive method to study domestic and foreign literature, other written sources, then the method of compilation (use

of reviews, citations, quotations, knowledge, views, decisions, results of other authors) and finally comparative analysis.

Key words: necropolises, burials, research

1. Uvod

Kroz prošlost pa sve do danas pitanje smrti je ostalo mistično za ljude, koliko god pokušavali dokučiti u neke od tajni, uvijek zaostaju, ne mogu da dokuče samu bit. Iako i za nas danas na ovu temu ima puno nepoznanica, ljudima u prošlosti bilo je mnogo teže objasniti neke pojave pa tako i samu smrt, stoga su kroz mitove, umjetnost i okretanjem ka božanstvu pokušali bar na trenutak shvatiti i objasniti te pojave. Stoga je istraživačko pitanje vezano za ovu problematiku te je jasno istaknuto u nazivu rada koji glasi: *Rimske nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine*. Problematika i svrha rada je obuhvatiti do sada istražene lokalitete i slučajne nalaze koji će dati bolji pregled o nekropolama i ukopima na području Bosne i Hercegovine, zatim koji će otkriti nove ili učvrstiti dosadašnje teze i saznanja o rimskom životu na ovim prostorima. Nakon postavljanja hipoteza problema glavni dio sastojati će se iz više poglavlja u kojima će biti obrađena i predstavljena saznanja iz prikupljene literature. Poglavlja iz kojih se sastoji rad su sljedeća: *apstrakt, uvod, historijat istraživanja nekropola i ukopa, rimski oblici ukopa, rimski običaji prilikom ukopa, rimski horizont, kasnoantički horizont, zaključak, sažetak, bibliografija, biografija i ilustracije*. U zaključku će biti navedeni konačni rezultate rada, potvrditi da li su ciljevi postavljeni na samom početku rada ostvareni, te eventualno otvoriti neka nova pitanja vezana za ovu temu, pomoću kojih bi se moglo dalje istraživati.

Cilj rada jeste napraviti pregled nekropola i ukopa na području Bosne i Hercegovine, zatim ih predstaviti izdvojiti razlike i sličnosti, koliko to naravno literatura bude omogućavala. Tokom rada biti će korišteno više metoda. Neke od najvažnijih su: deskriptivna metoda u svrhu proučavanja domaće i strane literature, drugih pisanih izvora, zatim metoda kompilacije (upotrebe prikaza, citata, navoda, spoznaja, pogleda, odluka, rezultata drugih autora) i na kraju komparativna (usporedna) analiza. Poglavlja će obuhvatati podatke iz navedene literature, od kojih je moguće navesti sljedeće autore, bez kojih ovaj rad ne bi bilo moguće napisati: Anđelić Pavao, Basler Đuro, Baum Milica, Bojanovski Ivo, Busuladžić Adnan, Čremošnik Irma, Franjo Fiala, P. Hoffer Aleksandar, Kujundžić Ivan, Aleksandar Jovanović, Mandić Mihovil, Marijanović Ivana, Miličević - Capek Ivanka, Marić Zdravko, Marković Tomo, Nikolić Vera, Radimski Vaclav, Raunig Branka, Paškvalin Veljko, Patch Karl, Petrović Jozo, Sergejevski Dimitrije, Srejović Dragislav, Stuparić, Matija, Truhelka Ćiro, Vasilj Snežana, Vukelić Vlatka i drugi.

2. Historijat istraživanja nekropola i ukopa

Kada se govori o istraživanjima rimske ostavštine na području BiH definitivno se vežu za otvaranje Zemaljskog muzeja kada ustvari počinju ozbiljnija istraživanja.¹ Međutim nisu odmah ta istraživanja bila na današnjem nivou i mjeri. Prvobitno su to bila samo terenska rekognisciranja, zatim zaštitna i sistematska istraživanja. Važno je istaknuti i da su pojedinačni nalazi grobova i manje nekropole bile usputno zabilježene ili površinski istražene, te nije rijetkost da sem broja grobova i prisutnosti nalaza ništa drugo nije navedeno i obrađeno. Kroz naredne podcjeline biti će po određenim vremenskim fazama navedena istraživanja, rekognisciranja i slučajni nalazi nekropola i grobova. Pored ovog navedeni su i autori koji su isto izvršili te kasnije rezultate i nalaze zabilježili i objavili u nekom od časopisa.

2.1. Istraživanja i arheolozi koji djeluju u godinama pred otvaranje i prvim godinama rada Zemaljskog muzeja na polju antičke arheologije

Navedeni autori u ovoj fazi radili su i u periodima pred osnivanje muzeja i u prvim godinama nakon osnivanja Zemaljskog muzeja. Tačnije faza je trajala od 1886. godine do otprilike 1898. godine. Prvo istraživanje spomenuto iz ove faze je izvršio Radimski 1887. godine, na lokalitetu Gacko 2, gdje su u dva sloja tumula otkriveni rimski grobovi, orijentacije sjever – jug, to jeste zapad istok, uz zaštitne okvire od kamenih ploča.²

Dalje se spominje Radimski koji je nakon dobijanja informacije o sarkofagu u Mostaru, u maju 1890. godine zamolio Huga Jedlička da ga otkopa, jer se za isti smatralo da je 1882. godine prvobitno otkriven i opljačkan.³ Tom prilikom pronađen je i jedan manji sarkofak u kojem je bio kostur djeteta.⁴ Iste godine Radimski nastavlja istraživanja tih rimskih grobova.⁵ Vaclav Radimski objavljuje navedeno u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1891. godine.⁶ U članku su prilično

¹ Bojanovski, 1988, 29

² Marijanović, Miletić, 1988, 144

³ Radimski, 1890, 337

⁴ Ibid, 338

⁵ Ibid

⁶ Ibid, 337

sažeto navedeni nalazi i način ukopa u grobovima. Godinu dana poslije u članku o rimskim ostacima u dolini Sane, pominje ravni rimski grob, otkriven u Kopjenici uz cestu iz Ključa prema Petrovcu.⁷ Grob je usputno naveden tokom pisanja o rimskim građevina u dolini Sane. Naredne godine Vaclav Radimski u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* navodi informacije o dva rimska sarkofaga koja su pronađena na lokalitetu Bačevića.⁸

U ovoj fazi je i Ćiro Truhelka istražio rimsku zgradu i nekropolu, tačnije 1891. godine u Zenici.⁹ Fokus je bio na rimskoj zgradi a nekropola je bila opet u drugom planu. Članak *Prilozi rimskoj arheologiji Bosne i Hercegovine*, objavljen naredne godine pored zgrade koja se detaljno neće obrađivati u ovom radu i nekropolu. U članku su navedeni grobovi, konstrukcija, nalazi u istim. Pored ovog usputno su navedni i slučajni nalazi iz 1887. godine, na lokalitetu koji se nalazio u blizini sela Triješte, između Zenice i Janjića,¹⁰ koji nisu istraživani, te o njima nemamo dovoljno infomacija za detaljnu obradu. Zatim se obrađuju i nalazi s istraživanja ostataka mauzoleja iz 1892. godine na području Stoca, koje je vodio Ćiro Truhelka.¹¹ Gdje su usputno navedeni i nalazi sa hrida kod Todorovića, Donjih Potplata, Graca i u Ljubinju.¹²

Nakon pronalaska ulomaka iz srednjeg vijeka 1889. godine od strane Hansa Kellnera i saznanja o postojanju određene ruševine, Veljko Paškvalin i Karl Fitzinger su obišli teren.¹³ Pored ostataka iz rimskog i srednjeg perioda drugih namjena, utvrđeno je postojanje grobnice koja je već u tom periodu bila razrušena.¹⁴

Dalje je kroz fazu istraživan Lokalitet Borovsko od strane Fiale 1892. i 1898. godine, gdje je pored ukopa iz prahistorije otkriven i rimski grob koje se datira u IV stoljeće.¹⁵

U članku objavljenom u *Glasniku Zemaljskog muzeja* 1895. godine, P. Aleksandar Hoffer usputno izvještava o kostima pronađenim 1883. godine kojima nije određen vremenski tok pripadanja, isto navodi zbog nalaza kosti djeteta i bakrenog rimskog novca 1893. godine.¹⁶ U istom

⁷ Radimski, 1891, 433

⁸ Radimski, 1892, 332

⁹ Truhelka, 1892, 340

¹⁰ Ibid, 349

¹¹ Ibid, 350 - 351

¹² Ibid, 361, 362, 365

¹³ Paškvalin, 1892, 374

¹⁴ Ibid

¹⁵ Čović, 1988, 92

¹⁶ Hoffer, 1895, 50

članku navodi i dva groba iz Putičeva koje je pronašao zajedno s Truhelkom.¹⁷ Kroz članak pominje i Putičevo, gdje je otkrivena rimska nekropola, navodeći grobove i nalazi.¹⁸ U istom članku navodi i rimsku urnu sa Jardola pronađenu 1892. godine sa ostacima.¹⁹ Zadnji lokalitet sa rimskim ukopom u članku su Čuklje kod Bile, gdje je pronađena grobnica, opet bez detaljisanja.²⁰

Godine 1893. Truhelka je na lokalitetu Kopčići otkrio pet zidanih grobova.²¹ Grobovi su bili sastavljeni od ploča od lapora.²² Nije bilo pretjeranog detaljisanja prilikom opisivanja lokaliteta i nalaza.

Nakon što je obaviješten Zemaljski muzej o nalazima na lokalitetu Bastasi i Drvaru, Vaclav Radimski je poslat da izvrši terenski pregled, nakon čega piše članak o tome u *Glasniku Zemaljskog muzeja* koji je objavljen 1894. godine.²³ Grobovi pronađeni su pomenuti usputno bez detaljisanja. U istom članku je spomenut lokalitet selo Knežopolje u šumi Vardi na kojem se pretpostavlja postojanje rimske nekropole što je opravdano pronađenim poklopacima sarkofaga.²⁴

U *Glasniku Zemaljskog muzeja* 1894. godine Franjo Fiala je objavio nalaze slučajno pronađene u Donjim Vrtočama.²⁵ U dvorištu žitelja Pere pronađene u tri grobnice za koje je smatrao da su pripadale nekoj vrsti mauzoleja.²⁶ Iste godine u augustu slučajno je otkriveno šest rimskih grobova s paljevinom, nakon čega Franjo Fiala vrši pregled, a rezultate i saznanja navodi u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1895. godine.²⁷

Dalja istraživanja na lokalitetu Srebrena luka vodio Patch 1898. godine.²⁸ Pored ostalih konstrukcija na koji je baziran veći akcenat istraživanja, pronađena je i zidana grobnica datacijom lokaliteta i nje u period I do IV stoljeća.²⁹

¹⁷ Hoffer, 1895, 50

¹⁸ Ibid, 53

¹⁹ Ibid, 54

²⁰ Ibid, 60

²¹ Patch, 1988, 331, 332

²² Ibid, 333

²³ Radimski, 1894, 443

²⁴ Ibid

²⁵ Fiala, 1894, 424

²⁶ Ibid

²⁷ Fiala, 1895, 199

²⁸ Patch, 1907, 431

²⁹ Paškvalin, 1988, 79

Kada se sagledaju navedena otkrića, očigledno je da su u ovoj fazi akcentat na terenskim pregledima i usputnim iskopavanjima nego na sistematskim istraživanjima određenog lokaliteta. Ukoliko su i vršena detaljna istraživanja ona su bila fokusirana na monumentalnije građevine iz rimskog perioda a ukopi su navedeni u drugom planu. Zatim većinom se radilo o pojedinačnim grobovima, a navedene nekropole su ili još pod znakom pitanja ili se radilo o manjim nekropola. Navedeno nije znak ne postojanja nekropola ili bar pojedinačnih ukopa nego trenutno u ovoj fazi nisu bili sfera interesovanja.

2.2. Druga faza istraživanja

U drugoj fazi koja traje od otprilike 1900. – te godine do pred kraj prvog svjetskog rata nije bilo većih istraživanja, a arheolozi koji vrše preglede, istraživanja i objavljuju nalaze jesu: Ćiro Truhelka, P.A. Hoffer, Carl Patch, Ivan Kujundžić i Jovan Petrović. Prvi lokalitet ove faze koji je moguće navesti je Bukovica, gdje je otkrivena kasnoantička crkva i grobnica 1900. godine.³⁰ Materijal, konstrukcija i dimenzije su navedeni u jednom paragrafu članka P. A. Hoffera objavljenom u Glasniku Zemaljskog muzeja 1901. godine.³¹ Truhelka je iste godine istražio tumulus na lokalitetu Plana kod Bileće, nakon dospijeca nekih predmeta u muzej.³² Ćiro Truhelka zatim objavljuje rezultate sa lokaliteta Donji Laminci gdje je pronađena prahistorijska i rimska nekropola.³³ Nekropola je pripadala tipu sa ravnim grobovima sa spaljenim ostacima sahranjenim u žarama iz predrimskog i rimskog perioda.³⁴

Sljedeći lokalitet u ovoj fazi je Tuk Šipovu gdje su 1906. godine otkrivena dva groba prilikom popravaka na cesti.³⁵ Carl Patch nalaze objavljuje u članku Glasnika Zemaljskog muzeja iz 1910. godine.³⁶

Prema navodima iz *Glasnika Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* na lokalitetu Krupa 2, kod Čapljine pronađene su grobnice od rimskih krovnih opeka, sa skeletnim ukopima.³⁷

³⁰ Hoffer, 1901, 468

³¹ Ibid

³² Truhelka, 1901, 1

³³ Ibid, 16

³⁴ Ibid

³⁵ Patch, 1910, 182

³⁶ Ibid

³⁷ Patch, 1906, 388

Na lokalitetu Crvici pronađeni su nadgrobni spomenici o kojima detaljnije piše Patch u članku Glasnika Zemaljskog muzeja iz 1907. godine, zatim su na susjednoj njivi pronađeni kosturi, svi ovi nalazi svjedoče o postojanju nekropole.³⁸

Slučajno pronađena četiri presvođena groba na lokalitetu Kalvarije (crkvine) 1913. godine, obrađena su u članku Ivana Kujundžića iz 1916. godine.³⁹ Dok su iza Kalvarije iskopana preostala tri presvođena groba sličnih dimenzija kao prethodni ali različitog oblika.⁴⁰

Na lokalitetu Crkvice, Turbe kod Travnika Jovan Petrović 1915. godine vrši istraživanje ranorimske nekropole s paljevinskim ukopima.⁴¹ Tokom ovog istraživanja je otkopao nekoliko grobova.⁴²

U drugoj fazi ovaj aspekt rimskog djelovanja i dalje nije u centru interesovanja, stoga su nalazi i lokaliteti otkriveni slučajni i tako se pristupalo i tokom obrade istih. Lokalitet u donjim Lamincima i u Turbetu kod Travnika su nešto bolje istraživani, te je omogućen bolji uvid u nalaze i sahranjivanje. Faza u kojoj su u istraživanim lokalitetima dominirali paljevinski ukopi. Različito prošloj fazi istraživana je i poneka nekropola a pažnja je orijentisana više ka većim skupinama grobova – nekropolama nego pojedinačnim grobovima ili u grupi od po dva ili tri. Dok za nekropole, odnosno za lokalitete na kojim su bile nekropole smatra da su naravno bile mjesta predviđena za ukapanje, stoga bi pojedinačni grobovi možda sadržavali više odgovora na misterije i pitanja: Zašto je baš tu sahranjena osoba, udaljeno od mjesta za ukapanje?

³⁸ Patch, 1907, 463 - 465

³⁹ Kujundžić, 1916, 489

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Sergejevski, 1951, 135

⁴² Ibid

2.3. Istraživanja između dva svjetska rata

Na lokalitetu Pašinac u dolini Lašve Ćiro Truhelka 1893. godine, vršio iskopavanja rimske zgrade.⁴³ A nakon što su 1919. godine mještani pronašli zlatni nakit (krst s 18 medaljica) koji nakon neuspjelog pokušaja nisu uspjeli prodati, završio je u Zemaljskog muzeju.⁴⁴ Iako je pronađeni nalaz upućivao na postojanje značajnog lokaliteta, zbog manjka sredstava sve do 1923. godine teren nije bio istraživan, kada istraživanje preuzima Mihovih Mandić.⁴⁵ Tokom istraživanja obrađene su grobnice, konstrukcija i nalazi a koji su objavljeni u *Glasniku Zemaljskog muzeja* 1924. godine.

Sljedeći lokalitet ove faze je Velika Bukovica na kojima su bili prisutni prahistorijski i rimski tumulusi.⁴⁶ Jovan Petrović je 1924. godine istražio sedam gromila sa spaljenim pokojnicima u kojima su pronađeni još i ostaci pepela, životinjskih kosti, komadića glinenih lonaca.⁴⁷ Rezultate istraživanja objavio je Mihovil Mandić u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1926. godine sa prilično dosta opisa nalaza i tumulusa, bazirajući se prema istraživanju iz 1924. godine.

Na lokalitetu Crkvice, koje je istraživao Jovan Petrović 1915.godine,⁴⁸ prilikom provođenja puta s zapadne strane 1929. godine otkriveni su rimski grobovi sa paljevinom.⁴⁹ Prema svjedočanstvima pronađeno je 30 rimskih grobova s paljevinom.⁵⁰

Nakon saznanja da je mještаниn 1929. godine pronašao ploču na svojoj parceli, na Stupu, Gregor Čremošnik je istražio lokalitet 1930. godine.⁵¹ Pored nalaza ploče, rimske kuće i ostalog, bitan za rad je pronalazak prostora za groblje sa dva očuvana i druga dva koja su otvorena prethodno i najvjerojatnije pljačkani, o kojima piše u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja*.⁵²

⁴³ Mandić, 1924, 88

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Mandić, 1926, 37

⁴⁷ Ibid, 37

⁴⁸ Sergejevski, 1951, 135

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Ibid, 136

⁵¹ Čremošnik, 1930, 211

⁵² Tupolovac, 1988, 56

Dimitrije Sergejevski u članku iz 1938. godine navodi par lokaliteta sa rimskim ukopima, prvi naveden je slučajno otkriven rimski grob tokom gradnje srednje tehničke škole 1931. godine.⁵³ zatim lokalitet Crkvina u donjim Mujdžićima u Šipovu gdje je uz crkvu pronađena nekropola sa zidanim grobnicama na svod 1933. godine, te sjeverno od lokaliteta Crkvine gdje je pronađena još jedna rimska nekropola.⁵⁴

Na lokalitetu Vukosavica kod Travnika slučajno je 1937. godine otkrivena kasnoantička grobnica na svod.⁵⁵ Tomo Marković je izvršio pregled grobnice i utvrdio orijentaciju, konstrukciju nalaze i drugo.⁵⁶ Jedna od pretpostavki Tome Markovića bila je da su mještani otišli na mjesto pronalaska i raskopali sve i obrušili kamenje unutar grobnice.⁵⁷ Navedeno je objavljeno u *Glasniku Zemaljskog muzeja* 1938. godine.⁵⁸

Prilikom ekshumacije kršćanskog groblja 1938. godine i zaštitnih istraživanje 1971. godine, na lokalitetu "Vasiljeva bašta" utvrđeno je postojanje rimskih grobova, ispod zgrada, isto iz rimskog perioda.⁵⁹ Materijal i kosti su bili ispreturani tako da nije bilo moguće nikakvo detaljno istraživanje.⁶⁰

Istraživanja i u ovoj fazi su rijetka ali opet više prisutna nego u prethodnim fazama. Veći broj nekropola je otkriven, zatim pojedinačni ukopi koji su bar površinski istraženi te su nalazi objavljeni u *Glasniku Zemaljskog muzeja*. U ovoj fazi nazire se sistematski pristup prilikom istraživanja.

⁵³ Sergejevski, 1938, 53

⁵⁴ Ibid, 57

⁵⁵ Marković, 1938, 65

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Tupolovac, 1988, 51

⁶⁰ Ibid

2.4. Period istraživanja pre kraj drugog svjetskog rada i u godinama poslije

Faza se može smjestiti u vremenski period od 1942. godine kada je istraživani prvi lokalitet ove faze pa sve do 1988. godine. Prvi lokalitet naveden iz ove faze je Turbe kod Travnika gdje je u septembru 1942. godine Dimitrije Sergejevski istražio kasnoantički mauzolej.⁶¹ Prisustvo rimskog crijeva i zidina ukazivalo je moguće postojanje grobnice, međutim tokom iskopavanja koja su trajala tri dana utvrđeno je da se radilo o kasnoantičkom mauzoleju.⁶² Detaljno je opisan mauzolej od materijala, konstrukcije do grobnica i priloga.⁶³

Lokalitet Crkvine, Golubić kod Bihaća istraživani je u godinama 1954., 1956. i 1960. rezultati su navedeni u članku objavljenom 1956. godine od strane Branke Raunig i Borivoja Čovića.⁶⁴ O istom lokalitetu u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* Irma Čremošnik navodi kako postojala antička nekropola, navode pravda nalazima sarkofaga, kamenih ploča i fragmenata urni nađenih u živici groblja novijeg perioda.⁶⁵ Navodi da su ploče i urne vjerovatno vađeni pri gradnji objekata iz srednjeg vijeka.⁶⁶

Na lokalitetu Dolovi u Golubiću kod Bihaća otkriveni su rimski grobovi.⁶⁷ Navodno je iskopano 30 rimskih grobova, 29 skeletnih ukopa i jedan spaljeni bez urne.⁶⁸ Dok su bez priloga bili su skeletni ukopi s Dolova.⁶⁹ Ukopi na lokalitetu su vršeni u jamama bez konstrukcija, zatim ukopi u konstrukcijama u vidu sanduka izgrađeni od kamenih ploča.⁷⁰ Međutim mnogo kamenih ploča je uništeno tokom poljoprivrednih radova, tako da se samo mali broj očuvao.⁷¹

Desno od ušća Trešanice u Neretvu, iskopane su 1951. godine dvije kamene urne četvrtastog oblika sa poklopcima na dvije vode.⁷² Pronađeni su u jednoj od ovih urni ostaci nagorenih kostiju, zemlja izmiješana sa garom, ulomci keramike, komadići stakla te jedna srebrna

⁶¹ Sergejevski, 1951, 136 - 137

⁶² Ibid, 137

⁶³ Ibid

⁶⁴ Raunig, 1988, 15

⁶⁵ Čremošnik, 1956, 129

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Marić, 1968, 8

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Ibid

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Ibid

⁷² Anđelić, 1960-61, 335

fibula, koja po svome tipu pripada II stoljeću nove ere.⁷³ Nalaze je objavio Pavao Anđelić u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1960. – 1961. godine.⁷⁴

Na lokalitetu koji je istraživala Čremošnik 1952. i 1953. godine.⁷⁵ Pronađeni su tumuli različitih veličina, ali u većini slučajeva radilo se o plićim tumulima.⁷⁶ Nisu sistematski istraženi sem jednog manjeg u kojem je nađena paljevina sa kostima i nešto fragmenata grube grnčarije.⁷⁷

Godina 1955., 1956. i 1957. vršena su rekognosciranja u takozvanom konjičkom srezu, nalaze je objavio Pavao Anđelić u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1960. – 1961. godine.⁷⁸ U ovom periodu, tačnije u ljeto 1957. godine, u blizini Trešanice kod Konjica iskopan je još jedan rimski skeletni grob sa brončanom fibulom.⁷⁹

Nakon slučajnog pronalaska groba na svod na lokalitetu Vrdačko polje, tačnije Gromilice kod Konjica 1956. godine, Zavod za zaštitu spomenika u suradnji s Zemaljskim muzejom, poslao je arheologa Veljka Paškvalina da istraži lokalitet u cilju zaštite nalaza.⁸⁰ Grobnica se sastojala iz dvije grobne kamere koje leže jedna uz drugu, te čine cjelinu, povezane su i jednim vratima.⁸¹ U članku je navedena konstrukcija, dimenzije i prilozi. U Stranjanima kod Zenice je otkriven 1956. godine grob sa svodom, istraživanje je uradio službenik Teodor Ćuk a nalaze objavio Veljko Paškvalin u *Glasniku Zemaljskog muzeja* iz 1959. godine.⁸²

Dalje je tokom faze istraživanja lokalitet Pješivac od strane Atanacković – Salčin 1958. godine, te je tom prilikom pronadjen grob ograđen tegulama i imbricima.⁸³ Nije dostupno mnogo informacija o ovom lokalitetu.

Milica Baum i Dragoslav Srejšović 1958. godine vrše istraživanje nekropole u Sasama.⁸⁴ Nekropola je istraživana i narednih 1959. i 1960. godine.⁸⁵ Dio nekropole Veliki plato je bio već

⁷³ Anđelić, 1960-61, 335

⁷⁴ Ibid, 331

⁷⁵ Čremošnik, 1988, 210

⁷⁶ Čremošnik, 1957, 158

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Ibid

⁷⁹ Ibid, 332

⁸⁰ Paškvalin, 1959, 149

⁸¹ Ibid

⁸² Ibid, 155

⁸³ Atanacković – Salčin, 1988, 185

⁸⁴ Baum, Srejšović, 1960, 3

⁸⁵ Ibid

1959. godine uništen, te je samo mali dio od 20 m x 40 m u ovom periodu istraživan a veći akcenat istraživanja je bio usmjeren na jugoistočni dio puta Gradina – Sase.⁸⁶ Dosta grobova je uništeno gradnjom puta, stoga je jedino Čadorište moglo biti zahvaćeno sistematskim istraživanjem u cjelini.⁸⁷

Prilikom gradnje kuće na lokalitetu Crkvina ili Glavica u selu Oborci, mještanim je naišao na zidove zgrade, ipak je nastavio gradnju i kopanje dalje, međutim nakon daljeg kopanja naišao je na grobnu prostoriju s kostima nakon čega je obavijestio Zavod.⁸⁸ Nakon pregleda utvrđeno je da se radi o kasnoantičkoj bazilici.⁸⁹ Nestručna prekopavanja obično u potrazi za blagom, poznata su iz godina 1930. i 1943., nalazi zidova i ostalog nisu prijavljeni, što predstavlja gubitak u proučavanju lokaliteta.⁹⁰ Nakon pronalaska Đuro Basler na lokalitetu vodi iskopavanja 1956. i 1959. godine.⁹¹

Zemaljski muzej zajedno s Zavodom za zaštitu spomenika izvršio je manji zaštitni arheološki zahvat 1959. godine u Jajcu gdje su slučajno otkriveni kasnoantički grobovi.⁹² Na mjestu gdje se volujački put veže sa cestom Jajce – Banjaluka, prilikom gradnje stubova za zgradu elektro vrbas otkrivena su 2 zidana groba,⁹³ rezultati su upućivali da se na terenu nalazila manja kasnoantička nekropola.⁹⁴ Navedeno je objavljeno u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1970. godine.⁹⁵

Na lokalitetu Prlo prema Bileći 1959 godine tokom zaštitnih istraživanja koja je na ovom području vodila Irma Čremošnik, pronađene su ruševine koje su pripadale antičkom hramu, a u neposrednoj blizini zidani grob.⁹⁶ Svi ostaci sakralnih ruševina impliciraju na postojanje manje nekropole.⁹⁷

⁸⁶ Baum, Srejović, 1960, 3

⁸⁷ Ibid

⁸⁸ Basler, 1959, 59

⁸⁹ Ibid

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Ibid

⁹² Paškvalin, 1970, 29

⁹³ Ibid

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Ibid

⁹⁶ Čremošnik, 1960-61, 175

⁹⁷ Ibid

Zaštitnim istraživanjima na lokalitetu u Čitluku koja su trajala od 14. do 20.7. 1961. godine utvrđeno je da se radilo o grobnicama na svod, iz perioda kasne antike,⁹⁸ Ivo Bojanovski objavljuje rezultate iskopavanja. U istom periodu (20 maja do 9 juna 1958 godine.) izvršio je Jozo petrović ispitivanja i na lokalitetu Glavica kod Gornjeg Vakufa.⁹⁹ Fokus istraživanja je bio područje Šarampava gdje je uz južni zid u crkve ukopana raka u živi kamen, te obzidana manjim lomljenim kamenjem.¹⁰⁰

Slučajno je na lokalitetu Crkvina - Šargovac kod Banjaluka otkriven rimski sarkofag, opis sarkofaga i nalaze je objavila Vera Nikolić 1961. godine.¹⁰¹

Na lokalitetu Diljka koji se nalazi na lijevoj obali Kolunske rijeke, radnici su prilikom kopanja kanala za vodovod, pronašli grob s kostima, kao zatvorenu grobnu cjelinu, u dubini od 0,80 do 1 m.¹⁰² Patch objavljuje o lokalitetu u *Glasniku Zemaljskog muzeja* iz 1962. godine.

Istraživanje na Vukodolu vodila je 1963. – 1965. godine Atanacković – Salčin, kada su pronađene dvije iste kamene urne na dubini 1, 2 – 1, 5 m, dvije jame s spaljenim pokojnicima sa keramičkim posudama kao priložima.¹⁰³

Ostaci bazilike s narteksom i baptisterijem otkriveni su i djelično ispitani na desnoj obali Janja, u Mujdžićima, tačnije na lokalitetu Crkvina.¹⁰⁴ Bazilika je vjerovatno izgrađena u periodu V i VI vijeka.¹⁰⁵ Pored bazilike dijelom je istraženo i groblje iz perioda kasne antike, pronađeni su spomenici kao dokaz navedenog.¹⁰⁶ Nalaze objavljuje Ivo Bojanovski 1964. godine u časopisu *Naše starine*.¹⁰⁷

Godine 1968. u selu Konjevići kod Bratunca otkriveni su spaljeni ostaci koji su bili sahranjeni u dječijem sarkofagu.¹⁰⁸ Vrijedniji nalazi su bili opljačkani prije pregleda ovog groba.¹⁰⁹

⁹⁸ <http://www.fmks.gov.ba/download/zzs/ns9/007.pdf>

⁹⁹ Čremošnik, 1960-61, 229

¹⁰⁰ Ibid, 233

¹⁰¹ Nikolić, 1960-61, 329

¹⁰² Paškvalin, 1962, 141

¹⁰³ Atanacković – Salčin, 1988, 308

¹⁰⁴ Bojanovski, 1964, 103

¹⁰⁵ Ibid

¹⁰⁶ Ibid

¹⁰⁷ Ibid

¹⁰⁸ Bojanovski, 2001, 164

¹⁰⁹ Ibid, 164

Nedugo kasnije, tačnije godine 1973. slučajno je otkriven dječiji antički grob u zaseoku Podgredina, selo Bijela Stijena, u općini Cazin poslije pronalaska kontaktiran je Regionalni muzej u Pounju te je Branka Raunig poslana na teren.¹¹⁰ Pronađen je u grobu dječiji skelet star otprilike dvije godine, sa oštećenjima.¹¹¹

Na lokalitetu Zukića strana u selu Osatici, u zaseoku Zagaj. kod Srebrenice otkrivene su dvije presvođene grobnice, tokom zaštitnih arheoloških skopavanja 1964. godine.¹¹² Prva grobnica koja je bila orijentirana istok – zapad pronađena je sa urušenim svodom.¹¹³ Grobnica na lokalitetu Karahodže orijentirana je sjever – jug sa presvođenim svodom, nađena je 1960. godine sa ulazom do pola zatrpanim i bez kamene ploče koja bi zatvarala ulazna vrata, iznad ulaza presvođene grobnice bio je otvor kroz koji se moglo ući grobnicu.¹¹⁴

U prošlosti a i u toku manjeg sondažnog i zaštitnog iskopavanja koje je obavljeno 1972. godine u Višnjici potvrđena je arheološka pojava da se uz grobnice na svod nalaze istovremeno i starokršćanske crkve.¹¹⁵ Grobnica je bila u sekundarnoj upotrebi, prag, dovratnici i i nadvratnik vrata grobnice predstavljaju, najvjerojatnije, dijelove izrađene od vrata antičke kuće.¹¹⁶

Zaštitna istraživanja na lokalitetu Čairi vodila je Atanacković – Salčin 1973. – 1975. godine.¹¹⁷ Pronađeno je 12 rimskih grobova na lokalitetu sljedećih tipova: zidanih grobnica, grobnica ograđenim opekama i jedna ukop u kamenoj urni.¹¹⁸

Nakon pronalaska groba na lokalitetu Zenik iz Zemaljskog muzeja došli na teren Veljko Paškvalin, Boško Marijan i Ivana Marijanović godine 1984. godine.¹¹⁹ Zatekli su grobove ispod kuće Bore Lauludžije koji su bili na nestabilnom terenu.¹²⁰ Teren nije detaljno istraženo ali u članku Ivane Marijanović implicira se na postojanje nekropole sa spaljenim pokojnicima.¹²¹

¹¹⁰ Raunig, 1974, 295

¹¹¹ Ibid, 296

¹¹² Paškvalin, 1983, 109

¹¹³ Ibid, 110

¹¹⁴ Ibid, 111

¹¹⁵ Ibid, 118

¹¹⁶ Ibid

¹¹⁷ Atanacković – Salčin, 1988, 172

¹¹⁸ Ibid

¹¹⁹ Marijanović, 1984, 89

¹²⁰ Ibid

¹²¹ Ibid

U *Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine*, naveden je nalaz kamene urne sa poklopcem na lokalitetu u Trnovu 1.¹²² Detaljnijih informacija nije bilo. O sljedećem lokalitetu – Velika njiva, specifičnije o samoj nekropoli informacije je moguće dobiti samo iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine*.¹²³ Isti je slučaj i sa lokalitetom Bara u Glamoču gdje su prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* prisutni grobovi, kraj potoka Hrast.¹²⁴ Isti leksikon korišten je i za lokalitet Stari brod gdje je pronađeno četiri cipusa, žrtvenik i dva fragmenta vijenca, te građevine ukopane u brežuljak za koje se smatra da su vjerovatno bile grobnice.¹²⁵ Na lokalitetu u Donjem probuju pronađeni su tragovi grobova s incineracijom, od čijih priloga je pronađeno dvije staklene posude.¹²⁶ Drugih informacija u leksikonu nije bilo. Na lokalitetima: Miličuše,¹²⁷ Duvno, Rešeljke kod Duvna,¹²⁸ Kovači 3¹²⁹ i kod Vranjeva sela¹³⁰ prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* konstatirani su ostaci rimskih nekropola.

Zatim su na lokalitetima: Planje kod Rogatice,¹³¹ Krč,¹³² Ježeprasina kod Konjica,¹³³ Torine,¹³⁴ Pod,¹³⁵ Dvorišta 2,¹³⁶ Crkvice, Foča,¹³⁷ Klačine,¹³⁸ Lištani¹³⁹ i Crkvici kod Bratunca¹⁴⁰ pronađeni su pojedinačni ukopi, prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine*, o kojima će se detaljnije pisati u drugim poglavljima.

Tokom ove faze vršeno je mnogo više istraživanja nego u prethodnim fazama. Pored usputnih istraživanja koja su bila prisutna i u ovoj fazi ali manje su upečatljiva jer su u manjem broju, prisutna su u istraživanja sistematskog karaktera, zaštitnog karaktera i drugih. Već je vidljiv

¹²² Topolovac, 1988, 57

¹²³ Bojanovski, 1988, 195

¹²⁴ Marijanović, 1988, 235

¹²⁵ Sergejevski, 1934, 11, 12

¹²⁶ Paškvalin, 1988, 323

¹²⁷ Oreč, 1988, 271

¹²⁸ Marijanović, 1988, 270

¹²⁹ Zelenika, 1988, 269

¹³⁰ Marijanović, Glavaš, 1988, 337

¹³¹ Čović, 1988, 104

¹³² Ibid

¹³³ Ibid

¹³⁴ Atanacković – Salčin, 1988, 336

¹³⁵ Atanacković – Salčić, 1988, 189

¹³⁶ Marijanović, 1988, 323

¹³⁷ Palavestra, 1988, 120

¹³⁸ Bojanovski, 1988, 147

¹³⁹ Ibid

¹⁴⁰ Kosorić, 1988, 67

napredak i povećavanje interesa za ovaj aspekt života Rimljana. Istraživane su nekropole u većoj mjeri nego pojedinačni grobovi, te u istima dominira inhumacija nad incineracijom. Dok su istraživanja prešla u karakter sistematskih i zaštitnih, odmah je više informacija bilo dostupno o lokalitetima obrađenim u ovom periodu.

2.5. Novija istraživanja

Istraživanje je moguće datirati od 2000. – te pa sve do danas.

Istraživanje na lokalitetu Studena česma vodio je Adnan Busuladžić, nakon kojih je objavio i rezultate u časopisu *Godišnjak*.¹⁴¹ Prije novih otkrića navođena su i ranija istraživanja i nalazi.¹⁴² U prvoj fazi istraženoj u 2005. godini, utvrđeno je postojanje grobnice na svod, iz perioda kasne antike, zatim crkva i nekropola.¹⁴³ Druga faza zaštitnih istraživanja su bila tokom 2006.godine.¹⁴⁴

Na lokalitetu Kamenjača u Brezi, posumnjalo se na postojanje nekropole nakon što je prilikom radova uništen jedan grob u kojem je prema priči vlasnika pronađeno sljedeće: kosti, koplja, djelić bronzne, željezna cjevčica i ukrašeni fragment keramike, iako su prilozima bačeni zbog postojanja stele moguće je Paškvalin zaključuje da se radi o rimskom grobu.¹⁴⁵ Nekropola je istraživana u godinama 1978., 1979. i 1980.¹⁴⁶ Kroz članak su obrađeni grobovi prema redoslijedu godina istraživanja.

Tokom radova na cesti 2009. godine otkrivena je kasnoantička nekropola na lokalitetu Grovnice u Malom Mošunju, a naredne godine počela su istraživanja.¹⁴⁷ Istraženo je osam grobova i dvije grobnice, zatim jedan objekt za čiju svrhu autorica nije bila sigurna.¹⁴⁸

Ivanka Miličević Capek piše članak 2010. godine o kasnoantičkim grobnicama na lokalitetima u donjoj Hercegovini. Prvi lokalitet koji spominje je Pješivac – Greda na Čemalovini (Vlaka) gdje su uz ostatke ranokršćanske crkve pronađene presvođene grobnice.¹⁴⁹ Drugi lokalitet

¹⁴¹ Busuladžić, 2012, 160

¹⁴² Ibid

¹⁴³ Ibid

¹⁴⁴ Ibid, 161

¹⁴⁵ Marijanović, 1984, 8

¹⁴⁶ Paškvalin, 2008, 104

¹⁴⁷ Vasilj, 2010, 135

¹⁴⁸ Ibid

¹⁴⁹ Miličević-Capek, 2010, 225

na kojem je pronađena kasnoantička grobnica jeste Crkvine u Kruševu (oko 6 km sjeverozapadno od Stoca).¹⁵⁰ Zatim spominje kasnoantičku grobnicu pronađenu na groblju Glumini kod Neuma.¹⁵¹ Nakon ovog lokaliteta pominje i kasnoantičku grobnicu na lokalitetu Elezovići.¹⁵² Sljedeća je neregistrirana grobnica na 18 km sjeveroistočno od Neuma.¹⁵³ Na lokalitetu Grobnica, Donji Zelenikovac pominje zidanu grobnicu na kojoj je naknadno dodan križ.¹⁵⁴ Zatim na lokalitetu Velika grobnica, Krtine pominje grobnicu na svod.¹⁵⁵ Pominje na kraju lokalitete Rupni Dol, Pasi i Beleniće gdje su isto tako pronađene kasnoantičke grobnice.¹⁵⁶

Međutim ni nakon dosadašnji istraživanja i pregleda nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine nisu sistematski dovoljno istražene. Veliki broj nekropola još uvijek nije do kraja istraženo, neke su i uništene te će radi boljeg uvida tokom narednih poglavlja biti spomenute i manje grupe grobova, pojedinačni grobovi, zatim i slučajni nalazi nekropola i ukopa jer su vodili ka određenom istraživanju poslije pronalaska što može biti od većeg značaja prilikom novijih istraživanja.

¹⁵⁰ Miličević-Capek, 2010, 225

¹⁵¹ Ibid, 226

¹⁵² Ibid

¹⁵³ Ibid

¹⁵⁴ Ibid, 227

¹⁵⁵ Ibid, 228

¹⁵⁶ Ibid, 231

3. Rimski oblici ukopa

Prije rimskog dolaska autohtono stanovništvo je koristilo inhumaciju kao dominantan obred.¹⁵⁷ S počecima rimskih osvajanja uvodi se polako kremacija, a oblici ukopa tada prisutni na prostoru Bosne i Hercegovine najviše su rezultat procesa romanizacije.¹⁵⁸ Pokušaji komunikacije, razmjene kulture, nošnje, arhitekture neminovno je vodilo i sličnošću i preuzimanju nekih aspekata ukopa i ukopnih običaja. Sahranjivanje kod većine naroda pa i danas smatrano je pravom umrlog, te da samo u tom slučaju je moguće da se duša njegova smiri.¹⁵⁹ Koliko je to bilo u prirodi kulture svjedoči i kenotaf, podizan kao spomenik poginulim / nestalim čija tijela nisu pronađena,¹⁶⁰ u kasnijim religijama se formiralo nešto slično, na mjestima nesreća postavljani su spomenici kao materijalni svjedok sudbine stradalog. Kod Rimljana a i u mjestima kojim su vladali nije dominirao samo jedan aspekt sahranjivanja nego je prisutna i inhumacija a i incineracija, naravno tokom različitih perioda jedan od navedenih tipova je bio prisutan više od drugog, ovisno od politike, položaja i sistema u državi.

Konstrukcije u kojima se sahranjivalo, a koji su se pripisivali Rimljanima jesu: amfore, kamene urne, ciste od opeka, metalne urne, rijeđe i pojedinačno mauzoleji i keramičke urne.¹⁶¹ Amfore kao oblik ukapanja ima različite varijante korištenja: kao posuda za ostatke kremiranja, kao zaštitni pokrov za ostatke kremiranja, kao libacijona cijev.¹⁶² Grobovi ovog oblika su prisutni u velikim nekropolama urbanih centara, u primorju, blizu puteva i saobraćajnica.¹⁶³ Sljedeća varijanta ukopa jeste u cistama, napravljenim od opeke, čiji se teritoriji rasprostiranja poklapa s prvim valom romanizacije.¹⁶⁴ Naredni tip sahranjivanja jesu metalne urne, koje su zapravo bile rijetke pojave na prostoru Bosne i Hercegovine.¹⁶⁵ Pored metalnih prisutne su i kamene urne, većinom ne tako često i obično kao pojednostavljene verzije rimskih oblika.¹⁶⁶ Pronađeni primjeri

¹⁵⁷ Jovanović, 1984, 144

¹⁵⁸ Ibid

¹⁵⁹ Mesihović, 2020, 159

¹⁶⁰ Ibid

¹⁶¹ Jovanović, 1984, 144

¹⁶² Ibid, 140

¹⁶³ Ibid

¹⁶⁴ Ibid

¹⁶⁵ Ibid, 141

¹⁶⁶ Ibid, 148

iz zapadnih provincija izrađeni su od olova.¹⁶⁷ Ukopi sa keramičkim urnama iako se stvarstavaju u jedan tip, sačinjavaju različite varijante, tako urne iz provincije Dalmacije i dijela Panonije smatraju se nastavkom starije autohtone panonske sepulkralne tradicije.¹⁶⁸ Kameni sanduci za pepeo se smatraju isto tako rimskim oblikom ukopa, koji se zbog stapanja sa starijim tradicijama javljaju u različitim varijantama, u različitim oblastima.¹⁶⁹ Afinitet sahranjivanja u ovom obliku moguće je povezati sa privrženosti starijim verzijama ukapanja u kamenim saducima.¹⁷⁰ Neukrašeni kameni sanduci za pepeo iz Panonije, Norikuma i Gornje Mezije pripadaju Rimljanima.¹⁷¹ Potrebno je navesti varijantu japodske urne koje predstavljaju najveće izmijenjeni rimski model, pripadaju ovom obliku.¹⁷² Mazoleji kao naredni oblik ukapanja vezuje se za romanizirani stanovništvo.¹⁷³ Korišteni su više za važnije osobe u društvo, nije moglo „obično“ stanovništvo da sebi priušti isti.

Pored navedenih potrebno je spomenuti i pokapanje „...u jednostavno izdubljenim i obzidanim grobnim komorama pokrivenim debelim nepravilnim kamenim pločama”, prisutan u Rimskom carstvu tokom II I III stoljeća.¹⁷⁴ Zatim ukop pod grobnicama koji je našim prostorima izgrađen od manjih kamenih blokova postavljenih na "nož".¹⁷⁵ Zatim je važno navesti piskine koje su korištene u pogansko i u kršćansko doba.¹⁷⁶ U kršćanskom periodu češći su ukopi u grobnicama bačvastog svoda, prisutni su i oni pod pločama ali u manjem broju. Obično prate crkvene objekte orijentacije istok-zapad, izgrađene od isklesanog kamena.¹⁷⁷ Na ležajeve ili zemlju su smješteni pokojnici.¹⁷⁸ Nedostatak nalaza opravdava činjenica da su grobnice često bile naknadno otvarane i pljačkane.¹⁷⁹ Često su služile za sekundarni ukop kasnijeg stanovništva ali bez nlaza ili sa malo njih,¹⁸⁰ što ne iznenađuje kada se uporedi period u kojem se koriste. Prelaz sa ritusa kremacije na

¹⁶⁷ Jovanović, 1984, 148

¹⁶⁸ Ibid, 141

¹⁶⁹ Ibid 141- 142

¹⁷⁰ Ibid, 142

¹⁷¹ Ibid

¹⁷² Ibid

¹⁷³ Ibid

¹⁷⁴ Miličević-Capek, 2010, 223

¹⁷⁵ Jovanović, 194, 223

¹⁷⁶ Ibid

¹⁷⁷ Miličević-Capek, 2010, 223

¹⁷⁸ Ibid

¹⁷⁹ Ibid

¹⁸⁰ Ibid

inhumaciju dešava se otprilike 30 – tih godina III stoljeća, međutim to nije značilo totalni prestanak kremacijski ukopa koji će biti prisutni i kroz naredno stoljeće, naravno u manjoj mjeri.¹⁸¹

4. Rimski običaji prilikom ukopa

Smrt kao pojava je od davnina bila nepoznanica ljudima. Kako bi objasnili nešto što ne mogu razumijeti pribjegavali su svojim božanstvima. Tako su Rimljani pribjegavali mitovima, sklapajući objašnjenja za pojave koje ne razumiju. U predrimskom, rimskom periodu pa sve do danas praktikovali su se određeni običaji prilikom ukopa ljudi, kako bi se božanstva smilovala, da bi se smirila duša pokojnika te da bi se porodica lakše primila smrt a u većini slučajeva i zaštitila od kazne božanstva radi ne ispunjenja obaveza prema pokojniku. Rimljani su rado prihvatili stvari, običaje i kulturu drugih naroda, zato i ne čudi što su isto tako prihvatili i božanstva drugih naroda pokušajući ih tako pridobiti na svoju stranu. Običaji prilikom ukopa su se razlikovali ovisno o vremenu i prostoru života naroda, određene zajednice. Ustvari su običaji predstavljali granicu između živih i mrtvih.¹⁸² Navedeni običaju su se održali kasnije u monoteističkim religijama u punoj ili izmijenjenoj formi. Nakon smrti neko od bliže porodice zatvarao bi oči pokojniku¹⁸³ Nakon zatvaranja očiju tijelo je polagano na zemlju, zatim oprano sa toplom vodom.¹⁸⁴ Kod monoteističkih religija današnjice održali su se običaji u sljedećim varijantama: islam – kupanje nakon smrti, kršćanstvo pomazanje umirujućeg. Tijelo bi se nakon toga oblačilo i bivano je stavljeno na atrijum, na krevetu okruženim cvijećem a tamjen je gorio, a u ritualnom procesu su učestvovali svi od robine, prijatelja i klijenata.¹⁸⁵

Od kuće umrlog je išla povorka, umrli je nošen ramenima sinova ili drugih članova bliže robine.¹⁸⁶ Sličan običaj se zadržao dijelom i kasnije u monoteističkim religijama. U povorci su za umrlim išli sinovi, kćeri, ostala rodbina, prijatelji, klijenti i drugi.¹⁸⁷ Ukoliko je sahranjivanje važne ličnosti bilo, kratko bi se zaustavljalo na formu.¹⁸⁸ Različite su bile procedure ovisno o kakvom se

¹⁸¹ Jovanović, 1984, 145

¹⁸² Vukelić, Stuparić, 2017, 5

¹⁸³ Ibid, 10

¹⁸⁴ Mesihović, 2020, 160

¹⁸⁵ Ibid

¹⁸⁶ Ibid, 161

¹⁸⁷ Ibid

¹⁸⁸ Ibid

sahranjivanju radi, tokom skeletnog sahranjivalo, tijelo je spuštano u grob, u istom, čime je bio nošen, eventualno u sanduku od pečene gline.¹⁸⁹ Ukoliko je vršena incineracija, kopana je plića jama ispunjena sitnijim drvećem, na koje se polagalo tijelo, nakon što bi se obred izvršio, pepeo bi se stavljao na zemljani humak.¹⁹⁰ U klasičnom periodu dominirala je incineracija, međutim i tad se dio neke kosti zakopavao vjerovatno ugledanje na period u kojem je inhumacija bila dominantna.¹⁹¹

Običaji koji su odvijani nakon smrti razlikovali su prvenstveno zbog socijalnog statusa.¹⁹² Pored osnovne podjele, običaji su se razlikovali prema socijalnom statusu odnosno poznati su pogrebi višeg, srednjeg i siromašnijeg sloja, zatim vojni i dječiji.¹⁹³ Osim socijalnih razlika nema previše odstupanja u u pogrebima. Bogatije organizovane su bile one kod imućnijih slojeva, dok su siromašni slojevi oskudjevali u pogrebu kao i u samom životu. Spomenici i mjesto ukopa su opet zavisili od statusa. Dječija sahranjivanja su jednostavna,¹⁹⁴ vjerovatno jer je njihova smrt bila i već dovoljna tragedija. Dalje robovi nisu imali nikakve ritualne procese, dok su siromašniji građani ukapani bez javne parade.¹⁹⁵ Ukoliko nije bilo moguće održati obred s svim običajima, šaka prašine je posipana po pokojniku.¹⁹⁶ Kroz sljedeće praznike posvećivani su rituali umrlim: *Parentalia, Feralia, Violaria i Rosaria*.¹⁹⁷

Kao najveći dokaz postojanje obreda moguće je izdvojiti predmete koji su kao žrtva / dar pokapani zajedno s pokojnicima.¹⁹⁸ Najvažniji za arheologe jesu upravo konstrukcije grobova i nadgrobni spomenika, prilozi, koji daju ustvari najviše podataka o životu samih Rimljana,¹⁹⁹ te je na arheolozima da otkriju to.

¹⁸⁹ Mesihović, 2020, 162

¹⁹⁰ Ibid

¹⁹¹ Ibid

¹⁹² Vukelić, Stuparić, 2017, 6

¹⁹³ Ibid, 7 - 21

¹⁹⁴ Mesihović, 2020, 159

¹⁹⁵ Ibid, 160

¹⁹⁶ Ibid, 159

¹⁹⁷ Ibid, 164

¹⁹⁸ Vukelić, Stuparić, 2017, 13

¹⁹⁹ Mesihović, 2020, 159

5. Rimski horizont

Poglavlje će biti podijeljeno na dvije cjeline, prvo koje obrađuje nekropole i drugo koje obrađuje pojedinačne grobove.

5.1. Rimske nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine

Nekropola naziv je nastao od grčke riječi *nekropolis* što u prijevodu označava „grad mrtvih“. Podrazumijeva mjesto na kojem su se ukapali umrli, moguće je da sadrži par ukopa ili nekoliko stotina ukopa. U ovom podpoglavlju će biti navedene poznate utvrđene nekropole i one za koje se sumnja da su nekropole, nebitno bile detaljno istraženo ili pak samo rekonosticirane. Nekropole će biti navođene prema nekom redosljedu otkrivanja. Razlikujemo nekropole s inhumacijskim i incineracijskim ukopom, te vremenski period u koji se datiraju. Pošto u radu postoji poglavlje „kasnoantički horizont“ nekropole i ukopi koji pripadaju istom neće biti obrađivane u ovom i narednom poglavlju radi suvišnosti ponavljanja podataka.

5.1.1. Nekropola u Zenici

Ćiro Truhelka vrši istraživanje rimske zgrade i nekropole 1891. godine u Zenici.²⁰⁰ Pronađena nekropola je bila udaljena 270 m. jugozapadno od gore navedene zgrade.²⁰¹ Unutar nekropole je bilo sedam isto kontruisanih grobova poklopljenih sa pločama od škriljevca, dimenzija 190 cm x 1 m postavljene tako da izgledom podsjećaju na krov.²⁰² Ispod ploče se nalazio jedan kostur bez priloga pronađen.²⁰³ Ostaci posude, željezni ključ, deformiran novac i bronzani kolutić koji su pronađeni su prema mišljenju arheologa Truhelke su prilikom sahranjivanja sticajem okolnosti pali u grob.²⁰⁴

²⁰⁰ Truhelka, 1892, 340

²⁰¹ Ibid, 347

²⁰² Ibid, 347 - 348

²⁰³ Ibid

²⁰⁴ Ibid

5.1.2. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Trijuše

U članku koji je objavljen 1892. godine u *Glasniku Zemaljskog muzeja* Ćiro Truhelka spominje između ostalog i nalaze koji su otkriveni 1887. godine, prilikom radnji na željezničkoj stanici u blizini sela Trijuše, između Zenice i Janjića.²⁰⁵ Otkriveno je šest rimskih grobova, a nalazi su iz istih poslani u Zemaljski muzej su sljedeći: tri komada željeznih sulica široke plojke (51 cm x 6-5 cm), od kojih je samo jedna dobro očuvana, dva željezna noža običnog oblika (prvi 21 cm x 3 cm, drugi 17 cm x 4 cm dimenzija), fragmenti od četiri ilovaste posude.²⁰⁶

5.1.3. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Gacko 2

Istraživanje je izvršio Radimski 1887. godine, gdje su u dva sloja tumula otkriveni rimski grobovi, orijentacije sjever – jug, to jeste zapad istok, uz zaštitne okvire od kamenih ploča.²⁰⁷ Grobovi su bez priloga bili, tek je u jednom naknadno pronađenom bio obolus.²⁰⁸

5.1.4. Nekropola u blizini Putičeva

U blizini Putičeva 1893. godine otkrivena je rimska nekropola.²⁰⁹ Grobovi su bili ozidani sedrom, vapnom ili ciglom, neki su sadržavali i paljevinske ostatke dok su druge sadržavali skeletne ostatke.²¹⁰ Predmeti koji su nađeni: sjekira, makaze, noževi, ekseri, gvozdeni predmet nalik na mlat ili čekić, rimska fibula provincijalnog tipa, šest komada novaca (srebrni novčić Trajana, mjedeni novac carice Fustine, bakreni novac cara Numerijana, bakreni novac cara Maksencija, bakreni kojem se natpis ne može pročitati i ostrugani mjedeni novčić) i dva komada neoblikovanog željeza.²¹¹ Datira se u II – IV stoljeće.²¹²

²⁰⁵ Truhelka, 1892, 349

²⁰⁶ Ibid

²⁰⁷ Marijanović, Miletić, 1988, 144

²⁰⁸ Ibid

²⁰⁹ Hoffer, 1895, 52

²¹⁰ Ibid

²¹¹ Marijanović, Kraljević, 1988, 203

²¹² Ibid

5.1.5. Nekropola u Crvici

Pronađeni su nadgrobni spomenici o kojima detaljnije piše Patch u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja*, te koji svjedoče o postojanju nekropole.²¹³ Na susjednjim parcelama su pronađeni i skeleti što može implicirati da je uz rimsku vilu (ostaci zidova, ukrasa, opeke) bilo i groblje.²¹⁴

5.1.6. Nekropola na području Todorovića

U gradini na hridu kod Todorovića pronađeni su grobovi iz rimskog perioda najvjerojatnije.²¹⁵ Deset lubanja je izvađeno radi bližeg određivanja.²¹⁶ Grobovi (T. III, 1.) su bili ograđeni s dva reda tesanih kamena i natkriveni pločama.²¹⁷ Priloga sem jednog bakrenog (maksimilijanov) novčića pronađenog na ploči kojom je grob bio pokriven, nije bilo.²¹⁸

5.1.7. Grobovi sa paljevinom kod Rogatice

U augustu 1894. godine, pronađeni su rimski grobovi s paljevinom, u gornjem sloju su bili kosturi a ispod paljevinski ostaci i uz njih rimsko ilovasto posuđe i strugalica, nakon što je obaviješten Franjo Fiala je otišao na mjesto nalaza da pregleda teren.²¹⁹ Otkopan je sloj u dužini od 16 m i u debljini od 2 m, tako da je prvo iskopan dio s skeletima a nakon toga paljevinski ostaci.²²⁰ Šest skeleta je otkopano, pet odraslih i jedan dječiji na dubini od 0,5 m – 0,8 m, orjentirane od zapada prema istoku a glave su bile okrenute na desnu stranu, prilozima nisu pronađeni.²²¹ U donjem sloju otkopana su dva sloja s paljevinom, otprilike je svaki obuhvatao 1m., a razmak između oba oko 5 m. prvi sloj se sastojao iz zajedno istaljenih komada bronce, željeza, komadići kosti, rubina i kamena.²²² Na vrhu su ležale tri cijele posude: vrč sa ručicom (visok 180 mm, najveći promjer 128 mm i promjer ravnog dna 128 mm) druga posuda (visoka 70 mm, 80

²¹³ Patch, 1907, 463 - 465

²¹⁴ Bojanovski, 1988, 78

²¹⁵ Truhelka, 1892, 361

²¹⁶ Ibid, 362

²¹⁷ Ibid

²¹⁸ Ibid

²¹⁹ Fiala, 1895, 199

²²⁰ Ibid, 200

²²¹ Ibid

²²² Ibid

mm u promjeru, utisnuto dno koje je ukrašeno spiralom promjera 33 mm) i lončić s jednom ručicom (građen prostom rukom).²²³ Vjerovatno je prostor za sahranu služio i kao lomača.²²⁴ Prilozi od bronce koji su mogli biti određeni: fibula oblika strijele sa šarnirima, dvije otvorene grivne sa žicom, lijevana, vrlo primitivno gravirana brnjica, fragmenti limene kutijice s poklopcem, pljosnato lijeven kolut, predmet sličan stilusu.²²⁵ Željezni predmeta je bilo više ali su u lošem stanju: fragmenti od tri bodeža, više dlijeta, sjekira (tip uvijenih uskih sjekira), posuda ručno građena sa dvije ručice (ansa lunata, visoka 67 mm najveći promjer 65 mm, promjer dna 37 mm), dvije s spljoštenim krajevima, prsten s nasadenim plojkom, dva brončana novčića (Konstans I) i jedan rimski novčić s nepoznatim pismom.²²⁶ Od nakita od drugog materija je pronađena jedna bobica od žutog emaila s modrim, okastim pjegicama, jedna bobica od crnog stakla s žutim prugama, dvije zelene valjkaste gmize, jedna probušena ljuštura.²²⁷

5.1.8. Nekropola na lokalitetu Donji laminci

Ćiro Truhelka vrši istraživanje na lokalitetu Donji Laminci gdje je pronađena prahistorijska i rimska nekropola.²²⁸ Nekropola je pripadala tipu sa ravnim grobovima sa spaljenim ostacima sahranjenim u žarama iz predrimskog i rimskog perioda.²²⁹ Žare su bile ukopane plitko do 20 – 30 cm.²³⁰ Polomljene urne, kosti i predmeti su ispremiještani tako da nije moguće rekonstruisati situaciju, samo jedna urna je cijela očuvana i pripada historičkom periodu.²³¹ Pronađeni su sljedeći nalazi: jezičci, srednjolatenske i kasnolatenske fibule, provincijalne rimske fibule, narukvice, karičice, igle, prstenja brončane i staklene perle, cjedilo, ulomak srebrene ogrlice, koplja, sulice noževi i dva umba s rimskog štita.²³²

²²³ Fiala, 1895, 200

²²⁴ Ibid

²²⁵ Ibid, 201

²²⁶ Ibid, 201

²²⁷ Ibid, 201

²²⁸ Truhelka, 1901, 16

²²⁹ Marijan, 1988, 49

²³⁰ Truhelka, 1901,

²³¹ Ibid

²³² Marijan, 1988, 49

5.1.9. Nekropola u Trnovu 1

U *Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine*, naveden je nalaz kamene urne sa poklopcem, u kojoj su pored ugljenisanih kostiju pronađeni fragmenti stakla i dva brončana novčića, dok su ispod urne pronađeni fragmenti keramičkih posuda.²³³

5.1.10. Nekropola na lokalitetu Velika njiva

O ovom lokalitetu, specifičnije o samoj nekropoli informacije je moguće dobiti samo iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine*. Stoga navedeno je da je su pored ostalih konstrukcija vezanih za antičko naselje, pronađeni cijeli grobovi pokriveni ciglom, zatim i sarkofag.²³⁴ Detaljnijih informacija o ovoj nekropoli nije bilo.

5.1.11. Rimski tumulusi na lokalitetu Velika Bukovica

Na lokalitetu Velika Bukovica na kojima su prisutni prahistorijski i rimski tumulusi, Jovan Petrović je 1924. godine istražio sedam gromila.²³⁵ U dvije gromile su nađeni predmeti na dubini od 20 cm.²³⁶ U svim gromilama pronađeni su ostaci pepela, životinjskih kosti, komadića glinenih lonaca.²³⁷ Pronađeni su sljedeći predmeti od bronce: 4 dugmeta od koji je najveće orjentirano s 4 tačke, a oko svake krug, izlizani novčić koji se ne može datirati, novčić iz Konstantinovog doba, posudica, oštrica od kelta, odlomak narukvice, 2 salteleona, komadić lančića, luk jednopetljaste oblučaste fibule, fibula iz kasno - rimskog carstva.²³⁸ Od željeza su pronađeni sljedeći predmeti: nožić, držač od koplja, klin uboden u drvo i strelica.²³⁹ Od gline su pronađeni sljedeći predmeti: pršljen, probušena prizma, gornji okrajak posude, uho od rimske lampice, fragment dna rimske posude koji je bio ornamentiran koncentričnim krugovima.²⁴⁰ Sljedeći predmeti od stakla su

²³³ Topolovac, 1988, 57

²³⁴ Bojanovski, 1988, 195

²³⁵ Mandić 1926, 37

²³⁶ Ibid

²³⁷ Ibid

²³⁸ Ibid

²³⁹ Ibid, 38

²⁴⁰ Ibid

pronađeni: odlomak bopka s dva oka i komadić narukvice.²⁴¹ Gradina je korištena u prahistorijskom ali i u ranom rimskom periodu.²⁴²

5.1.12. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Bara u Glamoču

Na lokalitetu prema navodima iz Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine prisutni su grobovi, kraj potoka Hrast.²⁴³ O nadgrobnom spomeniku koji je pronađen detaljnije piše Sergejevski.²⁴⁴

5.1.13. Nekropola na Stupu

Nakon saznanja da je mještanim 1929. godine pronašao ploču na svojoj parceli, Gregor Čremošnik je istražio lokalitet 1930. godine.²⁴⁵ Pored nalaza ploče, rimske kuće i ostalog, bitan za rad je pronalazak prostora za groblje na istočnoj strani kuće, sa dva netaknuta i dva opljačkana groba.²⁴⁶ Južni dio i manji dio istočnog su ostavljeni slobodno vjerovatno za ogradu od drveta, da bi kasnije mogla proširiti nekropola, dok su ostale strane ograđene lomljenim kamenjem.²⁴⁷ U nekropoli su pronađeni ženski i muški grob.²⁴⁸ Dimenzije ženskog groba su 1 m dubina, 90 x 45 cm²⁴⁹ Pepelom, ostacima i priložima (stakleni balzamarij, stakleni svijećnjak ²⁵⁰, komadi stakla, zlatna naušnica,²⁵¹ ogrlica od srebrenih niti, fibula, dio druge fibule, komad posude, pločica od olova, ekseri) je napunjen grob sve do 15 cm, na što su stavljene ploče tako da tvore sanduk dimenzija 68 x 64 x 15 cm.²⁵²

Muški grob je dimenzija 1 x 1, 10 x 0, 80 m, različito prethodnom na ovom nema sanduka na paljevini, nego je samo pokriven pločom.²⁵³ Sljedeći prilozi su pronađeni: pet kopalja, sedam strelica, kaserola, nož, četiri bakrena kolutića, više komada glinenih posuda i stakla, dio

²⁴¹ Mandić 1926, 38

²⁴² Ibid

²⁴³ Marijanović, 1988, 235

²⁴⁴ Sergejevski, 1928, 87, 88

²⁴⁵ Čremošnik, 1930, 211

²⁴⁶ Tupolovac, 1988, 56

²⁴⁷ Čremošnik, 1930, 218

²⁴⁸ Ibid

²⁴⁹ Ibid

²⁵⁰ Čremošnik, 1930, 218

²⁵¹ Tupolovac, 1988, 56

²⁵² Čremošnik, 1930, 218, 219

²⁵³ Ibid, 219

balzamarija i ekseri.²⁵⁴ U prostoru između navedenih grobova nađena je ploča, ispod koje su bile naugljenisane kosti i zemlja, te je moguće potvrditi postojanje još dva groba bez pronađenih nalaza.²⁵⁵

5.1.14. Moguće postojanje nekropole

Na lokalitetu Stari brod pronađeno je četiri cipusa, žrtvenik i dva fragmenta vijenca, pored toga pronađene su i građevine ukopane u brežuljak za koje se smatra da su vjerovatno bile grobnice.²⁵⁶ Zbog ovih nalaza smatra se da je tu postojala nekropola.²⁵⁷

5.1.15. Nekropola na lokalitetu Crkvice

Na lokalitetu Crkvice, Turbe kod Travnika Jovan Petrović 1915. godine izvršio istraživanje rimske nekropole.²⁵⁸ Tokom ovog istraživanja je otkopao nekoliko grobova.²⁵⁹ Prilikom provođenja puta s zapadne strane 1929. godine otkriveni su rimski grobovi sa paljevinom.²⁶⁰ Prema svjedočanstvima pronađeno je 30 rimskih grobova s paljevinom.²⁶¹ Sudeći po nalazima to su bili siromašniji grobovi.²⁶² Pored grobova od priloga su pronađene posudice i kandiljci.²⁶³ Pretpostavka je da je bilo više grobova otkopano na prostoru pilane, a i van prema istoku, to nisu radile stručne osobe, te se stoga o tome malo zna.²⁶⁴ Zemaljski muzej je otkupio par predmeta koji su pronađeni tada.²⁶⁵ Josip Korošec pri ponovnom iskopavanju lokaliteta 1942. godine, pored prahistorijskih ostataka pronalazi i grobove iz rimskog perioda, koji su kao i u prethodnim iskopavanjima bili siromašni.²⁶⁶ Samo prvo istraživanje lokaliteta pripada drugoj fazi, ostala su navedena radi lakšeg snalaženja, te da bi informacije o ovom lokalitetu bile cjelovite, odnosno kako se ne bi rasparčali kroz ostale faze.²⁶⁷

²⁵⁴ Čremošnik, 1930, 219

²⁵⁵ Ibid

²⁵⁶ Sergejevski, 1934, 11, 12

²⁵⁷ Čremošnik, 1988, 106

²⁵⁸ Sergejevski, 1951, 135

²⁵⁹ Ibid

²⁶⁰ Ibid

²⁶¹ Ibid, 136

²⁶² Ibid

²⁶³ Ibid

²⁶⁴ Ibid

²⁶⁵ Ibid

²⁶⁶ Ibid

²⁶⁷ Ibid, 135 - 136

5.1.16. Nekropola na Velikom platou

Milica Baum i Dragoslav Srejšović 1958. godine vrše istraživanje nekropole u Sasama.²⁶⁸ Prvih 35 grobova je iskopavano bagerom te je većina njih bila zgniječena, što je spriječilo da se dobiju neki značajniji podaci.²⁶⁹ Orijentacija tih prvih grobova je bila u većini slučajeva u pravcu istok – zapad, sjeveroistok – jugozapad, isto tako bili su sa siromašnijim priložima i sa spaljenim ostacima.²⁷⁰ Razlikuju se tri vrste ukopa, najjednostavnijeg oblika su bili grobovi: 43, 44 i 66, to su bile obične, jednostavne i plitke jame.²⁷¹ S pravougaonom jamom i većih dimenzija sa crvenim bočnim stranama, dublje ukopanim bili su grobovi: 12, 13, 22, 23, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 52 do 59, 65 i 71.²⁷² Treći tip ukopa jesu etažni grobovi kojima pripadaju sljedeći: 24, 33, 38, 41, 42, 45, 46, 47, 51, 61, 62, 63, 66 do 70.²⁷³ U grobovima 1, 2, 4, 13, 20, i 35 pronađeni su samo fragmenti keramike.²⁷⁴ Grobovi 3, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 31 i 32 su pronađeni bez priloga.²⁷⁵ Grob 5 je bio najbogatiji što se tiče priloga, pronađeni su sljedeći predmeti: zlatni privjesci jedan sa ženskom figurom, drugi kruškastog oblika, metalno ogledalo, posuda crvene boje, žižak sive boje i fragmenti stakla.²⁷⁶ U grobu 6 osim keramike nađen je i željezni ukrasi i metalno ogledalo, isti slučaj je i sa grobovima 9 i 22 bez metalnog ogledala.²⁷⁷ U grobu 14 su pronađene 3 staklene boce i fragmenti metalnog ogledala.²⁷⁸ U grobu 22 pored keramike pronađena je i fibula.²⁷⁹ U grobovima 25, 26, 29 i 30 pronađeni su samo fragmenti željeznih predmeta.²⁸⁰ U grobu 27 su pronađeni fragmenti bodeža, željeznog ogledala, fibule i troske.²⁸¹ U grobu 33 su pronađene ogrlica, žižak fragmenti staklene boce, rimski novčić, troska i željezna ogledala.²⁸² Pored keramike u grobu 34 je pronađen i rimski novčić.²⁸³ Naredni grobovi su detaljnije istraženi, međutim i u

²⁶⁸ Paškvalin, 1988, 81

²⁶⁹ Baum, Srejšović, 1959, 35

²⁷⁰ Ibid, 35 - 38

²⁷¹ Ibid, 38

²⁷² Ibid

²⁷³ Ibid

²⁷⁴ Ibid, 35 - 38

²⁷⁵ Ibid, 35 - 36

²⁷⁶ Ibid

²⁷⁷ Ibid, 35 - 36

²⁷⁸ Ibid, 36

²⁷⁹ Ibid

²⁸⁰ Ibid, 37

²⁸¹ Ibid

²⁸² Ibid

²⁸³ Ibid

njima je većina bila bez priloga ili samo s keramikom.²⁸⁴ Orijentacija je u većini jugoistok sjeverozapadu narednim grobovima.²⁸⁵ U grobu 36, 37, 38, 39, 41, 46, 47, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 65 i 70 pronađena je keramika.²⁸⁶ U grobu 42 je pored keramike pronađena su ogledala i privjesak od ćilibara.²⁸⁷ Bez priloga su pronađeni sljedeći grobovi: 43, 44, 45, 48, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 68, 69 i 71²⁸⁸ Pored keramiku u grobu 49 pronađen je žižak, i žig sa dva kruga.²⁸⁹ U grobu 66 je pored keramike pronađen i stakleni balzamarij.²⁹⁰ Dok je u grobu 67 pronađena keramika i fragmenti željeznog predmeta.²⁹¹

Nekropola je istraživana i naredne 1959. i 1960. godine.²⁹² Dio nekropola Veliki plato je bila već 1959. godine, bila uništena, te je samo mali dio od 20 m x 40 m bio u ovom periodu istraživan a veći akcenat istraživanja je bio usmjeren na jugoistočni dio puta Gradina – Sase.²⁹³ Dosta grobova je uništeno gradnjom puta, jedino je Čadorište moglo biti zahvaćeno sistematskim istraživanjem u cjelini.²⁹⁴ Svi istraženi grobovi su bili s spaljenim ostacima.²⁹⁵ Prisutni su bili ukopi u običnim grobnim jamama, ukopi u jamama s spaljenim bočnim stranama i etažni tip groba.²⁹⁶ Na velikom platou su pored dva groba istražena 1958. godine, istraženo još sedam grobova (72 – 78).²⁹⁷ Prvi grob – broj 72 koji pripada etažnom tipu, imao je orijentaciju sjever – jug.²⁹⁸ Uništen je bio sjeverni dio groba.²⁹⁹ Dimenzije etaža su 1,20 m x 1,50 m, dok su dimenzije grobne jame bile 0,80 m x 0,70 m x 0,30 m³⁰⁰ U grobu su pronađeni sljedeći prilozima: posuda visine 16 cm, i posuda slična prethodnoj, s očuvanim dnom i dijelom trbuha.³⁰¹

²⁸⁴ Baum, Srejović, 1959, 25 - 35

²⁸⁵ Ibid

²⁸⁶ Ibid, 25 - 34

²⁸⁷ Ibid, 25

²⁸⁸ Ibid, 25 - 34

²⁸⁹ Ibid, 25

²⁹⁰ Ibid, 32

²⁹¹ Ibid

²⁹² Paškvalin, 1988, 81

²⁹³ Baum, Srejović, 1960, 3

²⁹⁴ Ibid

²⁹⁵ Paškvalin, 1988, 74

²⁹⁶ Baum, Srejović, 1960, 3

²⁹⁷ Ibid

²⁹⁸ Ibid

²⁹⁹ Ibid

³⁰⁰ Ibid

³⁰¹ Ibid

Drugi grob – broj 73 je bio istog tipa i orijentacije kao i prethodni, sa etažnim dimenzijama 2,30 m x 1,30 m., te sa dimenzijama grobne jame od 0,85 m x 0,40 m³⁰² pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od mrko pečene zemlje i natpisom CARI, dimenzija 4 cm x 6,3 cm.³⁰³ Slično prethodnoj, pronađene su dvije fragmentirane lampice, prva dimenzija 8 cm. x 5,2 cm, druga dimenzija 7 cm x 5 cm.³⁰⁴ Željezni nož, fragmentiran, sa usađenom drškom, dimenzija 17,5 cm.³⁰⁵

Treći grob – broj 74, istog tipa i orijentacije, sa etažnim dimenzijama 2 m. x 1,25 m, s dimenzijama grobne jame 1,20 m x 0,50 m x 0,30 m.³⁰⁶ Od priloga je pronađena lampica od crveno pečene zemlje.³⁰⁷ Četvrti grob - 75 sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom sjeverozapad – jugoistok.³⁰⁸ Dimenzije grobne jame su 1,20 m x 0,45 m x 0,25 m.³⁰⁹ Od priloga su pronađeni fragmenti dvije manje posudice od crveno pečene zemlje.³¹⁰ Posuda, fragmentirana s profilisanim dnom i jednom vertikalnom trakastom drškom s crveno pečenom zemljom i dva željezna eksera.³¹¹

Peti grob – broj 76 istog tipa i orijentacije kao i prva tri groba, s etažnim dimenzijama 2,50 m x 1,50 m a grobna jama dimenzije 1,60 m x 0,50 m x 0,40 m.³¹² Od priloga su pronađeni: fragment posude od kovanog željeza, željezna kalmfa, balzamarij od željeznog prozirnog stakla (dimenzije 17 cm, otvora 3 cm i dna 8 cm.), željezni ekser, crveno pečena fragmentovana posuda s cilindričnim trbuhom, profilisanom prstenastom nogom, jednom trakastom vertikalnom drškom, dok je trbuh ukrašen vertikalnim kanelurama, visinom 12 cm.³¹³ Šesti grob – broj 77 istog tipa i orijentacije kao prethodni, površine etaže 1,70 m x 1,40 m sa dimenzijama grobne jame 1,10 m x 0,90 m x 0,30 m.³¹⁴ Sljedeći prilozi su pronađeni: balzamarij od zelenkastog, providnog stakla visine 8 cm., željezni fragmentirani nož od 10 cm, pehar od svijetlomepe pečene zemlje, s niskom prstenastom nogom i vertikalnom drškom, i širokom kanelurom na ramenu, gvozdene kalmfe različitih dimenzija, željezni krčag od svijetlomepe pečene zemlje s niskom prstenastom nogom i

³⁰² Baum, Srejović, 1960, 3

³⁰³ Ibid

³⁰⁴ Ibid

³⁰⁵ Ibid

³⁰⁶ Ibid

³⁰⁷ Ibid

³⁰⁸ Ibid

³⁰⁹ Ibid

³¹⁰ Ibid

³¹¹ Ibid

³¹² Ibid

³¹³ Ibid

³¹⁴ Ibid

očuvanim dnom i trbuhom, fragment posude od mrko pečene zemlje s profilisanim dnom i željezni ekser.³¹⁵

Sedmi grob – broj 78, istog tipa i orijentacije s površinom etaže od 2,50 m x 1,80 m i dimenzija grobne jame 2 m x 1 m x 0,40 m.³¹⁶ Sljedeći prilozi su pronađeni: široka konična zdjela od mrko pečene zemlje, prevučena crvenkasto – mrkom bojom, visine 4 cm, prečnika otvora 22 cm, prečnika dna 16 cm., fragmentirani željezni predmet liven u obliku šuplje cijevi sa prorezom na gornjoj strani, fragment željeznog sferičnog predmeta i lampica od crvenomrke pečene zemlje nađena u jugozapadnom dijelu etaže, dimenzija 5 cm x 5,5 cm sa natpisom urezanim na gornjem dijelu diska.³¹⁷ Datira se u period II – III stoljeća.³¹⁸

5.1.17. Nekropola na Čadorištu

Godine 1959. na Čadorištu je otkriveno 50 grobova a 1960. godine 33 groba.³¹⁹ Tri tipa jama su prisutne: obična jama, jama sa spaljenim bočnim stranama i etažni tip groba.³²⁰ Grob I otkriven je bio sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom sjever – jug, dimenzija 0,90 m x 0,70 m. x 0,25 m.³²¹ Zajedno u sloju s pepelom, gareži i kostima pronađena je i lampica od svijetlomrke pečene zemlje, dimenzija 10,5 cm x 7,5 cm.³²² Grob II tipa obične jame, orijentisan je bio sjeverozapad – jugoistok, od kojeg se sačuvala samo istočna strana.³²³ Grobna jama je bila ograđena komadima lomljenog kamena, dubina iste je bila 25 cm. i pronađeni su ostaci pepela, gareži i kostiju.³²⁴

Grob III je bio sa spaljenim bočnim stranama orijentacije iste kao i prethodni, sa sljedećim dimenzijama grobne jame: 0,95 cm x 0,55 cm. x 30 cm.³²⁵ Sljedeći prilozi su pronađeni: bikonični, framenovani, duboki pehar od mrke boje sa niskom koničnom nogom, donji konus kratak a gornji konus izdužen, očuvana visina je 6 cm, zatim duboki profilisani pehar, sive boje sa očuvanom nogom i kratkim razvraćenim obodom (visine 10,5 cm prečnikaotvora 6 cm i prečnik dna 3 cm) i

³¹⁵ Baum, Srejović, 1960, 4

³¹⁶ Ibid

³¹⁷ Ibid, 5

³¹⁸ Paškvalin, 1988, 81

³¹⁹ Baum, Srejović, 1960, 5

³²⁰ Paškvalin, 1988, 69

³²¹ Baum, Srejović, 1960, 5

³²² Ibid

³²³ Ibid

³²⁴ Ibid

³²⁵ Ibid

perle sa raznoraznim staklenim pastama.³²⁶ Grob IV je bio oštećen, bez određeni tip, orijentacija niti dimenzija.³²⁷ Pored pepela, gareži i kostiju pronađeni su još i lampica od crnomrke pečene zemlje sa natpisom CRESCES i fragmenti plitke zdjele izrađene od tamnosive keramike.³²⁸

Grob V je bio tipa obične jame s orijentacijom sjeveroistok – jugozapad, s dimenzijama jame 0,70 m. x 0,50 m. x 0,10 m.³²⁹ Od priloga je nađena samo široka, plitka zdjela s uvučenim obodom i riokim kanelurama na plitkim stranama.³³⁰ Grob VI je bio etažnog tipa, iste orijentacije kao i prethodni, s površinom etaža od 2,50 m x 1,70 m i dimenzijama grobne jame 1,60 m x 1,10 m x 0,25 m.³³¹ Slobodno složenim kamenjem je bila obložena sjeveroistočna strana.³³² Od priloga su pronađeni sljedeći predmeti: dvije lampice od crveno pečene zemlje od kojih je druga bila sljedećih dimenzija 8 cm x 5 cm, fragment plitke konične zdjele s zadebljanim obodom i bronzani ključ visine 4 cm.³³³ Grob VII je bio iste orijentacije kao i prethodni, tipa jame sa spaljenim bočnim stranama, s dimezijama jame od 1,40 m x 0,80 m x 0,50 m.³³⁴ Od priloga su pronađeni bikonični pehar i željezni ekser.³³⁵

Grob VIII je s običnom jamom, orijentacije sjeverozapad – jugoistok, sa dimenzijom grobne jame 1,30 cm x 0,90 cm x 0,20 cm.³³⁶ Nađeni su sljedeći prilozi: duboki, fragmentirani, sivi pehar sa razvraćenim obodom, pored ovoga su nađeni još dva pehara slična prethodnome i bronzani novčić, nečitljiv, visine 2 cm.³³⁷ Grob IX je tipa jame sa spaljenim bočnim stranama, iste orijentacije kao i prethodni sa sljedećim dimenzijama grobne jame: 1,20 m x 0,50m x 0,25 m.³³⁸ Sljedeći prilozi su pronađeni: lampica od svijetlo mrke pečene zemlje, dimenzija 7 cm x 4,5 cm i dno i dio trbuha posude grube frakture s neprofilisanim dnom.³³⁹ Grob X sa jamom sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom sjever – jug, dimenzije grobne jame od 0,55 m x 0,55 m x 0,20

³²⁶ Baum, Srejić, 1960, 5

³²⁷ Ibid

³²⁸ Ibid

³²⁹ Ibid

³³⁰ Ibid

³³¹ Ibid

³³² Ibid

³³³ Ibid

³³⁴ Ibid

³³⁵ Ibid, 6

³³⁶ Ibid

³³⁷ Ibid

³³⁸ Ibid

³³⁹ Ibid

m.³⁴⁰ Prilozi koji su pronađeni: fragment pehara sa profilisanim obodom, površina presvučena crvenom bojom, zatim lampica od crveno pečene zemlje dimenzija 9, 5 cm x 7,5 cm, fragment željeznog predmeta nedefinisane upotrebe.³⁴¹

Grob XI (T. XIV, 1.) je istog tipa, orijentacije sjeverozapad – jugoistok, dimenzije jame su 0,90 m x 0,70 m x 0,20 m.³⁴² Na gomili pepela, gareži i kostiju pronađeni su sljedeći predmeti: pehar s profilisanom obradom, grube frakture, sivomrke boje, visine 7 cm., promjera otvora 6 cm. i promjer dna 3 cm., široka konična zdjela, grube fature, sivomrke boje sa zadebljanim uvučenim obodom visine 5 cm., promjera otvora 21 cm i promjera dna 15 cm.³⁴³ Grob XII je etažnog tipa, orijentacije sjever – jug sa skretanjem za 5° prema sjeveroistoku, površina etaže je 1,40 m x 0,90 m, dok su dimenzije jame 0,70 m x 0,60 m x 0,10 m.³⁴⁴ Od priloga su u sjeveroistočnom dijelu pronađeni su: lampica od crvenomrke pečene zemlje, zatim fragmenti dvije posude (zdjela i krčag) crvene i sive boje sa vertikalnom drškom.³⁴⁵ Grob XII a) pripada tipu sa spaljenim bočnim stranama, orijentacije sjeverozapad – jugoistok i sa sljedećim dimenzijama grobne jame: 1,20 m x 0,60 m x 0,15 m.³⁴⁶ Na sloju pepela, gareži i kostiju u sredini jame pronađeni su fragmenti posude, grube frakture i debelih zidova, rađenoj bez vitla, na obodu i ramenu su bili predstavljeni niz kratkih zareza.³⁴⁷

Grob XIII tip sa običnom jamom, orijentacije iste kao i prethodni, čije su dimenzije grobne jame bile 1 m x 0,50 m x 0,15 m.³⁴⁸ U sloju s pepelom, gareži i kostima pronađen je fragment plitke, široke posude sa zadebljalim obodom i dva pehara.³⁴⁹ Prilozi su razbijeni prije stavljanja u jamu.³⁵⁰ Grob XIV (T. XIII, 1.) je etažnog tipa, orijentacije sjeverozapad – jugoistok sa blagim skretanjem od 5° prema sjeveroistoku.³⁵¹ Etažna površina je bila 1,80 m x 1,30 m a dimenzije grobne jame 1,10 m x 0,70 m x 0,20 m.³⁵² Sljedeći prilozi su pronađeni u sloju pepela, gareži i

³⁴⁰ Baum, Srejšović, 1960, 6

³⁴¹ Ibid

³⁴² Ibid

³⁴³ Ibid

³⁴⁴ Ibid

³⁴⁵ Ibid

³⁴⁶ Ibid, 7

³⁴⁷ Ibid

³⁴⁸ Ibid

³⁴⁹ Ibid

³⁵⁰ Ibid

³⁵¹ Ibid, 6

³⁵² Ibid

kostiju: dijelovi tobolca sa 25 željeznih strijela sa različitih veličina, šest željeznih, masivnih eksera veličine 5 -10 cm, dvije željezne kuke, željezni mač u koricama, dimenzije 0,60 m i fragmentovana plitka zdjela od crvenomrke boje sa zadebljanim obodom.³⁵³

Grob XV je tip sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom kao i prethodni, i grobnom jamom sa dimenzijom od 1,20 m 0,80 m x 0,40 m.³⁵⁴ Pronađeni su sljedeći prilozi: duboka siva posuda bez drške, lampica od mrkosive pečene zemlje i natpisom FORTIS, pehar sivo pečene zemlje na niskojpršljenastoj nozi sa razvraćenim obodom, fragmentovana posuda sa jednom vertikalnom drškom od crveno pečene zemlje sa uglačanom crvenom bojom po površini.³⁵⁵ Grob XVI etažnog tipa, orijentacije sjeverozapad – jugoistok, etažnom površinom od 1,40 m. x 0,80 m i dimenzijom grobne jame 1 m x 0,50 m x 0,30 m.³⁵⁶ Sjeveroistočni dio groba je bio oštećen.³⁵⁷ Prilozi nađeni u sloju pepela, gareži i kostiju su: kratak i širok bodež, dužine 26 cm, siv pehar na niskoj i pršljenastoj nozi s vertikalnom drškom, visine 8 cm. promjera otvora 5,2 cm x i promjera dna 4 cm, bikonični sivi pehar na niskoj pršljenastoj nozi sa niskim donjim i izduženim gornjim konusom i vertikalnom drškom kružnog presjeka, niskom prstenastom nogom i neznatno profilisanim obodom, visine 7 cm dimenzije otvora 5 cm i dimenzije dna 5 cm, pehar sličan prethodnom sa dvije urezane paralelne horizontalne trake na obodu visine 7 cm promjera otvora 5,5 cm i promjera dna 5 cm i bronzana pređica dimenzija 2,8 cm x 2,8 cm.³⁵⁸

Grob XVII sa spaljenim bočnim stranama i istom orijentacijom kao prethodni, sa dimenzijama grobne jame 1,40 m x 1 m x 0,50 m.³⁵⁹ Sljedeći prilozi su pronadjeni: bikonični pehar na prstenastoj nozi sa ukošenim obodom i jednom vertikalnom drškom kružnog presjeka, ispod oboda je urezana horizontalna linija, površine sive, visine 7 cm promjera otvora 5,7 cm i promjera dna 4,2 cm, zatim pehar od crveno pečene zemlje visine 6 cm promjera otvora 3 cm i promjera dna 4,5 cm, pehar čija je površina prekrivena crvenomrkom bojom i uglačana, na dnu ima kružni žig, visine 10 cm promjera otvora 7 cm promjera dna 4,5 cm, fragment mrko pečene posude grube fature, brončana pređica sa dugmetom i nitnom, prečnika 5,5 cm.³⁶⁰

³⁵³ Baum, Srejić, 1960, 6

³⁵⁴ Ibid

³⁵⁵ Ibid

³⁵⁶ Ibid, 7

³⁵⁷ Ibid

³⁵⁸ Ibid, 7 - 8

³⁵⁹ Ibid, 8

³⁶⁰ Ibid

Grob XVIII tipa obične jame, orijentacije sjeveroistok – jugozapad, čije su dimenzije grobne jame 0,80 m x 0,60 m x 0,20 m.³⁶¹ Nađen je 20 cm deo sloj gareži bez priloga.³⁶² Grob XIX je sa spaljenim bočnim stranama iste orijentacije kao i prethodni, sa dimenzijama grobne jame 1 m x 0,40 m.³⁶³ Zajedno s slojem gareži, pepela i kostiju su nađeni i sljedeći prilozi: lampica od svijetlocrvene pečene zemlje s žigom CARI, zatim dno i dio trbuha posude sive boje i fragment bikoničnog pehara od sivo pečene zemlje.³⁶⁴ Grob XX tipa obične jame s istom orijentacijom kao i prethodni, sjeverozapadni dio groba je uništen te su očuvane sljedeće dimenzije grobne jame: 1 m x 0,70 m x 0,10 m.³⁶⁵ Priloga u grobu nije bilo.³⁶⁶ Grob XXI je sa jamom sa spaljenim bočnim stranama, s orijentacijom sjever – jug, s odstupanjem 20° prema istoku.³⁶⁷ Grobna jama je bila dimenzija 0,40 m x 0,30 m x 0,6 m.³⁶⁸ Bez priloga je pronađena grobna konstrukcija.³⁶⁹ Grob XXII istog tipa kao prethodni, sa orijentacijom sjeveroistok – jugozapad s dimenzijama grobne jame 1,70 m x 1 m x 0,20 m,³⁷⁰ sloj deo 10 cm.³⁷¹ Sljedeći prilozi su pronađeni na sloju gareži, pepela i kostiju: mali pehar od crveno pečene zemlje, bikoničan s ukrašenim obodom i jednom vertikalnom drškom, visine 6 cm., promjer otvora 4,7 cm i promjer dna 2 cm, sljedeći pehar je sličan prethodnom, od sive pečene zemlje je, visine 7,5 cm promjer otvora 5,5 cm i promjer dna 9 cm, zatim dvije fragmentovane lampice od crvene pečene zemlje od kojih je druga dimenzije 9,5 cm. 6,5 cm, plitka konična zdjela s zadebljanim, uvučenim obodom od mrko pečene zemlje visine 4 cm sa promjerom dna 13,5 cm i promjer otvora 6 cm i fragmentirani kruškoliki pehar od sive, mrke pečene zemlje sa profilisanom, prstenastom nogom.³⁷² Grob XXIII etažnog tipa, iste orijentacije kao i prethodni.³⁷³ Etažna površina je iznosila 1,20 m x 0,7 x 0,10 m a dimenzije grobne jame su bile 0,90 m x 0,70 m x 0,20 m.³⁷⁴ Grobna konstrukcija je pronađena bez priloga.³⁷⁵

³⁶¹ Baum, Srejović, 1960,

³⁶² Ibid

³⁶³ Ibid

³⁶⁴ Ibid

³⁶⁵ Ibid

³⁶⁶ Ibid

³⁶⁷ Ibid

³⁶⁸ Ibid

³⁶⁹ Ibid

³⁷⁰ Ibid, 9

³⁷¹ Ibid

³⁷² Ibid

³⁷³ Ibid

³⁷⁴ Ibid

³⁷⁵ Ibid

Grob XXV iste orijentacije kao prethodni sa spaljenim bočnim stranama sa površinom etaža od 2,20 m x 1 m i grobne jame 0,90 m x 0,70 m x 0,20 m.³⁷⁶ Pronađeni su sljedeći prilozi: sivi bikonični pehar na sjevernoj strani etaža i pehar od sivomrke zemlje na istočnoj strani.³⁷⁷ Grob XXVI etažnog tipa i orijentacije kao prethodni, istočni dio je bio oštećen.³⁷⁸ Grobna jama je bila dimenzija 1,45 m x 0,80 m x 0,40.³⁷⁹ zajedno s slojem pepela, gareži i kostiju pronađena su četiri željezna eksera i brončani novčić promjera 2,5 cm.³⁸⁰ Grob XXVII istog je tipa kao prethodni s orijentacijom sjever – jug sa skretanjem 15° prema zapadu.³⁸¹ Etažna površina je bila dimenzija 1,70 m x 1 m a dimenzija grobne jame je bila 1,10 m x 0,50 m x 0,20 m.³⁸² Od priloga su pronađeni željezni ekser i brončani, oštećeni novčić.³⁸³ Grob XXVIIIa je bio sa spaljenim bočnim stranama i oijentacijom sjeverozapad – jugoistok sa grobnom jamom 1,40 m x 0,60 m x 0,30 m.³⁸⁴ Uništen je ukapanjem groba XXVIIIb.³⁸⁵

Grob XXVIIIb je bio istog tipa i orijentacije kao i prethodni, s grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 1 m x 0,20 m.³⁸⁶ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od crveno pečene zemlje, dimenzija 10, 5 cm x 6 cm i dio bronzane igle pronađen vrlo oštećen.³⁸⁷ Grob 27 etažnog tipa orijentacije sjever – jug, etažna površina 1 m x 0,70 m a dimenzije grobne jame 0,50 m x 0,45 m x 0,30 m.³⁸⁸ željezni ekser dužine 4 cm je samo pronađen u sloju pepela, gareži i kostiju.³⁸⁹ Grob XXIX sa spaljenim bočnim stranama, orijentacije sjever – jug.³⁹⁰ Sa sljedećim dimenzijama jame: 0,55 m x 0, 45 m x 0,30 m.³⁹¹ Od priloga pronađen samo željezni ekser od 4 cm.³⁹²

³⁷⁶ Baum, Srejšović, 1960, 9

³⁷⁷ Ibid

³⁷⁸ Ibid

³⁷⁹ Ibid

³⁸⁰ Ibid

³⁸¹ Ibid

³⁸² Ibid

³⁸³ Ibid

³⁸⁴ Ibid

³⁸⁵ Ibid

³⁸⁶ Ibid

³⁸⁷ Ibid

³⁸⁸ Ibid

³⁸⁹ Ibid

³⁹⁰ Ibid

³⁹¹ Ibid

³⁹² Ibid

Grob XXX sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom sjeverozapad – jugoistok, s grobnom jamom dimenzija 1,20 m x 0,60 m x 0,40 m³⁹³ u 20 cm debelom sloju gareži, pepela i kostiju pronađeni su: željezna kuka i fragmenti lampice od crveno pečene zemlje s žigom APRIO.³⁹⁴ Grob XXXI istog je tipa i orijentacije kao i prethodni s grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 1 m x 0,25 m.³⁹⁵ Sljedeći prilozi su nađeni: duboki pehar od pečene zemlje sive boje sa razvraćenim obodom i nisko postavljenom nogom prstenastog oblika, dio posude od mrko pečene zemlje, fragmenti posude od mrko pečene zemlje s vertikalnom drškom kružnog presjeka i posuda sa vertikalnom drškom kružnog presjeka na niskoj prstenastoj nozi od sivo pečene zemlje, visine 8 cm. promjer otvora 6 cm. i promjer dna 5 cm.³⁹⁶

Grob XXXII istog tipa i orijentacije kao i prethodni sa dimenzijama grobne jame 0,80 m x 0,50 m x 0,20 m.³⁹⁷ od priloga su pronađeni: balzemarij od zelenkastog providnog stakla s konkavnim dnom visine 6,5 cm x promjer otvora 2 cm i promjer dna 3,5 cm i ogledalo od srebra ukrašeno koncentričnim krugovima, pri obodu prečnika 10,5 cm.³⁹⁸ Grob XXXIII sa običnom jamom, orijentacije sjever – jug, dimenzijama grobne jame 1,10 m x 0,60 m x 0,40 m.³⁹⁹ Od priloga su pronađeni: bikonični lončić sa vertikalnom drškom i ukrašenim obodom, visina 6 cm. promjer otvora 4,5 cm i promjer dna 3 cm i lončić od sivo pečene zemlje s loptastim trbuhom, cilindričnim vratom i vertikalnom drškom kružnog presjeka, dimenzija: visine 8 cm promjer otvora 6 cm i promjer dna 3,5 cm.⁴⁰⁰

Grob XXXIII tipa obične jame, orijentacije sjever – jug, sa grobnom jamom dimenzija 1,10 m x 0,60 m x 0,40 m.⁴⁰¹ pronađeni sljedeći prilozi: bikonični pehar sa vertikalnom drškom i ukrašenim obodom, čija je visina 6 cm. promjer otvora 4,5 cm i promjer dna 3 cm i lončić od sivo pečene zemlje sa loptastim trbuhom, cilindričnim vratom i vertikalnom drškom kružnog presjeka, čije su dimenzije 8 cm visina, 6 cm promjer otvora i 3,5 cm promjer dna.⁴⁰² Grob XXXIV tip sa spaljenim bočnim stranama orijentacije sjeverozapad – jugoistok, s dimenzijama grobne jame 1,30

³⁹³ Baum, Srejović, 1960, 9

³⁹⁴ Ibid, 9 -10

³⁹⁵ Ibid, 10

³⁹⁶ Ibid

³⁹⁷ Ibid

³⁹⁸ Ibid

³⁹⁹ Ibid

⁴⁰⁰ Ibid

⁴⁰¹ Ibid

⁴⁰² Ibid

m x 0,70 m x 0,35 m.⁴⁰³ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁰⁴ Grob XXXV istok tipa i orijentacije kao prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,30 m x 0,50 m x 0,20 m.⁴⁰⁵ Sljedeći prilozi su pronađeni: kratak željezni bodež (25 cm x 4 cm), fragmentirana lampica od crvene pečene zemlje, oštećeni brončani predmet moguće kopča, brončani, oštećeni novčić promjera 2,2 cm, bikonični lončić sa ukrašenim obodom i jednom vertikalnom drškom kružnog presjeka, od sive, mrke pečene zemlje, visine 8,5 cm promjer otvora 5,5 cm i promjer dna 4 cm i fragment zdjela za zadebljalim i unutra povijenim obodom.⁴⁰⁶

Grob XXXVI istog tipa kao i prethodni, orijentacije sjever – jug, sa grobnom jamom dimenzija 1,60 m. x 0,60 m. x 0,60 m.⁴⁰⁷ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁰⁸ Grob XXXVII sa običnom jamom, iste orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 0,90 m. x 0,40 m. x 0,10 m.⁴⁰⁹ Nisu pronađeni prilozi.⁴¹⁰ Grob XXXVIII tip sa spaljenim stranama, orijentacije istok – zapad, sa grobnom jamom dimenzija 0,80 m x 0,40 m x 0,15 m.⁴¹¹ Nađen je predmet i to fragment lampice od crveno pečene zemlje.⁴¹²

Grob XXXIX istog tipa kao prethodni, sa orijentacijom sjeverozapad – jugoistok, sa grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 0,80 m x 0,40 m.⁴¹³ Sljedeći prilozi su nađeni: bikonični pehar od crveno pečene zemlje sa profilisanim dnom i drškom kružnog presjeka, visine 7 cm promjer otvora 4,5 cm i promjera dna 3,5 cm, brončani noćić prečnika 2,2 cm i brončana lampica od mrke pečene zemlje s natpisom OCTAVI.⁴¹⁴ Grob XL istog tipa i orijentacije kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,50 m x 0,60 m x 0,20 m.⁴¹⁵ Sljedeći prilozi su pronađeni: željezni nož u fragmentima, željezni ekser, fragment posude od žute, mrke pečene zemlje, na niskoj profilisanoj nozi sa jednom vertikalnom trakastom drškom, očuvane visine 12 cm, fragmentirana posuda od sive pečene zemlje sa jednom vertikalnom trakastom drškom, oštro bikonična posuda od crvene pečene zemlje na

⁴⁰³ Baum, Srejić, 1960, 10

⁴⁰⁴ Ibid

⁴⁰⁵ Ibid

⁴⁰⁶ Ibid

⁴⁰⁷ Ibid

⁴⁰⁸ Ibid

⁴⁰⁹ Ibid

⁴¹⁰ Ibid

⁴¹¹ Ibid

⁴¹² Ibid

⁴¹³ Ibid, 11

⁴¹⁴ Ibid

⁴¹⁵ Ibid

niskoj prstenastoj nozi sa jednom vertikalnom trakastom drškom i kljunom za izlivanje, visine 21 cm promjer otvora 9 cm i promjer dna 5,7 cm i lampica od crveno pečene zemlje sa natpisom FORTIS, dimenzija 9 cm x 6 cm.⁴¹⁶

Grob XLI istog tipa i orijentacije kao prethodni sa grobnom jamom dimenzije 1 m x 0,70 m x 0,20 m.⁴¹⁷ Sljedeći prilozi su pronađeni: fragmentirani bikonični pehar na niskoj prstenastoj nozi od sivo pečene zemlje, bikonična posuda s jednom vertikalnom drškom, ukrašena sa dvije paralelne horizontalne kanelure, visine 7 cm promjera otvora 6 cm promjera dna 3 cm, oštećeni novčić, lampica od mrko pečene zemlje s natpisom OCTAVI, 8 cm x 5,5 cm, fragmenti pehara od crveno pečene zemlje na niskoj prstenastoj nozi i brončani, oštećeni novčić.⁴¹⁸ Grob XLI a sa običnom jamom, orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,10 m x 0,70 m x 0,15 m.⁴¹⁹ Istočni dio groba oštećen zbog mlađeg ukopanog groba, od priloga je pronađen samo željezni ekser, dužine 21 cm.⁴²⁰

Grob XLII (T. XV, 1.) sa spaljenim bočnim stranama, iste orijentacije kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,60 m x 1 m x 0,40 m.⁴²¹ Sljedeći prilozi su pronađeni: bikonična posuda s jednom vertikalnom drškom od žute i sive pečene zemlje, sa niskom prstenstom nogom, ispod ukošenog oboda ukrasi u vidu dvije plitke, horizontalne paralelne urezane kanelure, visine 8 cm promjera otvora 6 cm i promjera dna 3,5 cm, slična prethodnoj posuda od mrko pečene zemlje, visine 8 cm promjera otvora 5,5 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica od crveno pečene zemlje sa natpisom VIBIAN, tri opredmeta od olova, nejasne namjene, velika fragmentirana posuda od sive, mrke pečene zemlje i fragmenti posude od mrko pečene zemlje.⁴²²

Grob XLIII sa običnom jamom i orijentacijom kao i prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 0,90 m x 0,70 m x 0,20 m.⁴²³ Nisu pronađeni prilozi.⁴²⁴ Grob XLIV sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom kao i prethodni, sa grobnom jamom dimenzija: 0,60 m x 0,50 m x 0,15 m.⁴²⁵

⁴¹⁶Baum, Srejić, 1960, 11

⁴¹⁷Ibid

⁴¹⁸Ibid

⁴¹⁹Ibid

⁴²⁰Ibid

⁴²¹Ibid

⁴²²Ibid, 11 - 12

⁴²³Ibid, 12

⁴²⁴Ibid

⁴²⁵Ibid

Pronađena je lampica od crveno pečene zemlje i fragmenti većeg željeznog klina.⁴²⁶ Grob XLV sa običnom jamom i orijentacijom kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzija: 0,90 m x 0,80 m x 0,10 m.⁴²⁷ Nisu pronađeni prilozi.⁴²⁸ Grob XLVI sa spaljenim bočnim stranama i istom orijentacijom kao kod prethodnih sa grobnom jamom dimenzija 1,50 m x 0,60 m x 0,40 m.⁴²⁹ Nisu nađeni prilozi.⁴³⁰ Grob XLVII istog tipa i orijentacije kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzija: 1,40 m x 0,60 m x 0,40 m.⁴³¹ Sljedeći prilozi su pronađeni: bronzani, oštećeni novčić, željezni ekser, željezni nož u fragemntima, posuda s jednomvertikalnom drškom od crveno pečene zemlje, visine 6,5 cm promjera otvora 4,5 cm i promjera dna 2,5 cm, bikonična posuda od sive, mrke pečene zemlje sa ukrasima u vidu dvije horizontalne kanelure ispod oboda, visine 7,5 cm promjera otvora 6 cm i promjera dna 3,5 cm, željezna pređica (4 cm x 3 cm) i lampica od crveno pečene zemlje sa žigom (10 cm x 7 cm).⁴³²

Grob XLVIII istog tipa i orijentacije kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1 m x 0,80 m x 0,20 m.⁴³³ Pronađeni su sljedeći prilozi: fragmentirani pehar od mrke crvene pečene zemlje na niskoj prstenastoj nozi, sličan prethodnom pehar, fragemntirana lampica od crveno pečene zemlje, na dnu u vidu ukrasa dva koncentrična kruga, (9 cm x 6,5 cm) i fragmenti plitke posude od sive, grube zemlje.⁴³⁴

Grob XLIX istog tipa i orijentacije kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzije 0,90 m x 0,80 m x 0,20 m.⁴³⁵ Nisu pronađeni prilozi.⁴³⁶ Grob L sa običnom jamom i orijentacijom kao kod prethodniog sa grobnom jamom dimenzija: 1,40 m x 0,60 m 0,10 m.⁴³⁷ Nisu pronađeni prilozi.⁴³⁸ Grob LI etažnog tipa sa orijentacijom istom kao kod prethodnih, etažna površina dimenzija: 2 m x 1 m, dok je grobna jama bila dimenzija 0,80 m x 0,50 m x 0,20 m.⁴³⁹ Sljedeći prilozi su pronađeni na etažu: lampica od crveno pečene zemlje sa žigom APRIO, dužine 10 cm, lampisa od mrko

⁴²⁶ Baum, Srejović, 1960, 12

⁴²⁷ Ibid

⁴²⁸ Ibid

⁴²⁹ Ibid

⁴³⁰ Ibid

⁴³¹ Ibid

⁴³² Ibid

⁴³³ Ibid

⁴³⁴ Ibid

⁴³⁵ Ibid

⁴³⁶ Ibid

⁴³⁷ Ibid

⁴³⁸ Ibid

⁴³⁹ Ibid

pečene zemlje sa nečitljivim natpisom dužine 6,5 cm i manja plitka zdjela sa uvučenim obodom od crveno pečene zemlje.⁴⁴⁰ Jama je bila bez priloga sa pepelom, gareži i kostima.⁴⁴¹

Grob LII istog tipa i orijentacije kao prethodni, površine etaža 1,80 m x 1,30 m sa grobnom jamom dimenzija: 1,70 m x 0,80 m x 0,40 m.⁴⁴² Pronađeni sljedeći prilozi: četiri lampice od svijetlo mrke pečene zemlje, kod jedne je napis OCTAVI kod ostalih je nečitak, dimenzije 9,7 cm, željezni ekser, brončana kopča za kaiš 5 cm.⁴⁴³ Grob LIII istog tipa kao i prethodni sa orijentacijom sjever – jug sa skretanjem od 25° prema sjeverozapadu.⁴⁴⁴ Etažna površina je 1,80 m x 0,80 m a grobna jama dimenzija 1 m x 0,50 m x 0,20 m.⁴⁴⁵ Pronađeni su sljedeći prilozi na etažu: bronzana fibula sa viskom nogom i duplom iglom, dimenzija 4 cm, bikonična površina sa jednom vertikalnom drškom od sive pečene zemlje visine 8,5 cm. promjera dna 3,5 cm, loptasta posuda sa vertikalnom drškom od žute i sive pečene zemlje sa dvije horizontalno paralelne kanelure ispod oboda, visine 8 cm promjera otvora 5,5 cm i promjera dna 3,5 cm.⁴⁴⁶ Prilozi pronađeni u grobnoj jami su: fragment posude od crveno pečene zemlje sa profilisanim dnom i oštećeni brončani novčić.⁴⁴⁷

Grob LIV sa običnom jamom orijentacije sjever – jug sa grobnom jamom dimenzija: 1 m x 0,80 m x 0,20 m.⁴⁴⁸ Pronađeni su sljedeći prilozi: fragment lampice od crveno pečene zemlje, duboki, profilisani pehar od mrko pečene zemlje, visine 9 cm, promjera otvora 7 cm i promjera dna 3,5 cm, balzemarij od zelenkasto plavkastog providnog stakla visine 9 cm promjera otvora 2 cm i promjera dna 3 cm, fragmentovana posuda sa uvučenim obodom od mrko pečene zemlje i fragmentovani pehar na niskoj prstenastoj nozi od mrko pečene zemlje.⁴⁴⁹ Grob LV sa spaljenim bočnim stranama, orijentacije sjeverozapad – jugoistok, sa grobnom jamom dimenzija 1,30 m x 0,60 m x 0,40 m.⁴⁵⁰ Pronađeni su sljedeći prilozi: posuda od narandžasto pečene zemlje, sa vertikalnom drškom i kljunom za izlivanje, 14,5 cm x 4,5 cm, dvije fragmentovane posude

⁴⁴⁰ Baum, Srejić, 1960, 13

⁴⁴¹ Ibid

⁴⁴² Ibid

⁴⁴³ Ibid

⁴⁴⁴ Ibid

⁴⁴⁵ Ibid

⁴⁴⁶ Ibid

⁴⁴⁷ Ibid

⁴⁴⁸ Ibid

⁴⁴⁹ Ibid

⁴⁵⁰ Ibid

identične prethodnoj, veći duboki lonac sa vertikalnom drškom, lampica od mrko pečene zemlje sa nečitljivim žigom dimenzije 3 cm, fragmentirana lampica slična prethodnoj.⁴⁵¹

Grob LVI istog tipa i orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,60 m x 0,80 m x 0,40 m.⁴⁵² Nisu pronađeni prilozi.⁴⁵³ Grob LVII istog tipa i orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzije 1,10 m x 0,60 m x 0,15 m.⁴⁵⁴ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁵⁵ Grob LVIII istog tipa i orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija: 1,80 m x 0,70 m x 0,15 m.⁴⁵⁶ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁵⁷ Grob LIX istog tipa i orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija: 1,60 m x 1 m x 0,60 m.⁴⁵⁸ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od crveno pečene zemlje sa nečitljivim žigom, dužine 9,5 cm i manji željezni ekser.⁴⁵⁹ Grob LX etažnog tipa a iste orijentacije kao i prethodni, etažna površina 2 m x 1 m x 0,20 m.⁴⁶⁰ Sljedeći prilozi su pronađeni: lampica od crveno pečene zemlje, dimenzija 10 cm i oštećeni brončani novčić.⁴⁶¹

Grob LXI istog tipa i orijentacije kao i prethodni, površina etaža 1,70 m x 1 m, sa grobnom jamom površine 1,10 m x 0,60 m x 0,30 m.⁴⁶² Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od žuto mrke pečene zemlje sa nečitljivim žigom, dimenzija 7,5 cm., kruškolika posuda (20,5 cm x 5,5 cm) sa vertikalnom drškom i kljunom za izlivanje od tamnosive pečene zemlje, slična prethodnoj posuda dimenzija visine 16 cm, promjera otvora 4,5 cm i promjera dna 3,5 cm još jedna posuda, slična prethodnoj sa niskim dnom visine 21 cm promjera otvora 4,5 cm i promjera dna 5,5 cm.⁴⁶³ Grob LXII sa spaljenim bočnim stranama, iste orijentacije kao i prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,10 m x 0,60 m x 0,40 m.⁴⁶⁴ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁶⁵ Grob LXIII istog tipa i orijentacije kao prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 0,60 m x 0,50 m.⁴⁶⁶ Sljedeći

⁴⁵¹ Baum, Srejšović, 1960, 13 – 14

⁴⁵² Ibid, 14

⁴⁵³ Ibid

⁴⁵⁴ Ibid

⁴⁵⁵ Ibid

⁴⁵⁶ Ibid

⁴⁵⁷ Ibid

⁴⁵⁸ Ibid

⁴⁵⁹ Ibid

⁴⁶⁰ Ibid

⁴⁶¹ Ibid

⁴⁶² Ibid

⁴⁶³ Ibid

⁴⁶⁴ Ibid

⁴⁶⁵ Ibid

⁴⁶⁶ Ibid

prilozi su pronađeni: lampica od sivo pečene zemlje na natpisom FORTIS dimenzija 7,5 cm, dio tanke bronzane igle, fragmenti lampice od crveno pečene zemlje, slična prethodnoj lampica, fragmenti posudice sa jednom vertikalnom drškom od sivo pečene zemlje i fragmenti posude slični prethodnoj.⁴⁶⁷

Grob LXIV etažnog tipa sa orijentacijom kao kod prethodnog, etaže površine 2 m. x 1,60 m. a sa gornjom jamom dimenzija 1,60 m x 0,90 m x 0,30 m.⁴⁶⁸ pronađeni su sljedeći prilozi na etažu: lampica od mrko pečene zemlje dužine 8 cm i fragment posude od mrko pečene zemlje.⁴⁶⁹ U grobnoj jami su pronađeni sljedeći prilozi: bornzani, oštećeni novčić, prečnika 2,5 cm, lampica od sivo pečene zemlje, fragment veće posude grube frakture, bikonična posuda na prstenastoj nozi sa vertikalnom drškom od sivo pečene zemlje, visine 8 cm promjera otvora 5 cm i promjera dna 3 cm.⁴⁷⁰ Grob LV istog tipa i orijentacije kao i prethodni, sa površinom etaža 1,50 m x 1,10 m i grobnom jamom dimenzija: 0,80 m x 0,50 m x 0,30 m.⁴⁷¹ Pronađeni su sljedeći prilozi: bikonična, oštećena posuda od sivo pečene zemlje, visine 8,2 cm promjera otvora 6 cm i promjera dna 3,5 cm, donji dio posude izrađene od sivo pečene zemlje, lampica od sivo mrke pečene zemlje sa utisnutim žigom u dnu posude u obliku jelove grančice u dva koncentrična kruga, dužine 7 cm, duboki pehar na visokoj prstenastoj nozi ukrašen sa horizontalnim kanelurama, dimenzija: 7 cm x 2,5 cm, bikonična posuda od sivo mrke pečene zemlje visine 6 cm promjer otvora 5 cm i promjera dna 3,5 cm i oštećeni brončani novčić.⁴⁷²

Grob LXVI sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom kao kod prethodnih sa grobnom jamom dimenzija: 1,40 m x 0,70 m x 0,30 m.⁴⁷³ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁷⁴ Grob LXVII istog tipa orijentacije kao i prethodni, dimenzije grobne jame su isto identične prethodnom grobu.⁴⁷⁵ Pronađeni su sljedeći prilozi: fragmentovana lampica od svijetlo crvene pečene zemlje i duboki, bikonični pehar od sivo mrke pečene zemlje, na gornjem konusu vidljiv je ukras u vidu, horizontalne kanelure, vrat je naglašen plastičnim rebrom, visine 8,5 cm promjera otvora 6 cm i

⁴⁶⁷ Baum, Srejšović, 1960, 14

⁴⁶⁸ Ibid

⁴⁶⁹ Ibid

⁴⁷⁰ Ibid

⁴⁷¹ Ibid

⁴⁷² Ibid

⁴⁷³ Ibid

⁴⁷⁴ Ibid

⁴⁷⁵ Ibid

promjera dna 5 cm.⁴⁷⁶ Grob LXVIII istog tipa i orijentacije kao prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,80 m x 0,80 m x 0,20 m.⁴⁷⁷ Pronađeni su sljedeći prilozi: fragmentovani duboki pehar na prstenastoj nozi od sivo pečene zemlje i fragmenti veće bikonične zdjele sa zadebljalim obodom.⁴⁷⁸ Grob LXIX etažnog tipa, iste orijentacije kao i prethodni sa površinometaža od 2,10 m x 1,50 m. i sa grobnom jamom dimenzija: 1,40 m x 1 m x 0,30 m.⁴⁷⁹ Pronađeni su sljedeći prilozi: tri lampice i tri lončića sa vertikalnom drškom od sivo pečene zemlje.⁴⁸⁰ Grob LXX sa spaljenim stranama i orijentacijom kao kod prethodnog, sa grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 1,10 m x 0,50 m.⁴⁸¹ Sljedeći prilozi su pronađeni: lampica od sivo pečene zemlje sa tri koncentrična kruga, dužine 9 cm.⁴⁸²

Grob LXXI sa običnom jamom i orijentacijom kao kod prethodnog, sa grobnom jamom dimenzija 1,30 m x 0,90 m x 0,20 m.⁴⁸³ Pronađen je samo fragmentirani lončić sa niskom prstenastom nogom od sivo pečene zemlje.⁴⁸⁴ Grob LXXII istog tipa i orijentacije kao i prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,10 m x 0,60 m x 0,20 m.⁴⁸⁵ Pronađena je samo fragmentirana lampica od crveno pečene zemlje.⁴⁸⁶ Grob LXXIII sa običnom jamom i orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 0,80 m x 0,20 m.⁴⁸⁷ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁸⁸ Grob LXXIV sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,40 m x 0,60 m x 0,40 m.⁴⁸⁹ Pronađeni su sljedeći prilozi: fragmentovana lampica od sivo pečene zemlje, fragment veće zdjele sa horizontalno razvraćenim obodom, dva željezna eksersa i lončić od sivo mrke pečene zemlje, visine 8,5 cm promjera otvora 5,5 cm i promjera dna 3,3 cm.⁴⁹⁰

⁴⁷⁶Baum, Srejšović, 1960, 14

⁴⁷⁷ Ibid

⁴⁷⁸ Ibid

⁴⁷⁹ Ibid

⁴⁸⁰ Ibid, 16

⁴⁸¹ Ibid

⁴⁸² Ibid

⁴⁸³ Ibid

⁴⁸⁴ Ibid

⁴⁸⁵ Ibid

⁴⁸⁶ Ibid

⁴⁸⁷ Ibid

⁴⁸⁸ Ibid

⁴⁸⁹ Ibid

⁴⁹⁰ Ibid

Grob LXXV sa običnom jamom i iste orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,50 m x 0,80 m x 0,10 m.⁴⁹¹ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od crveno pečene zemlje, dužine 7,5 cm, željezni ekser i brončana fibula sa željeznim federom, dužine 4.3 cm.⁴⁹² Grob LXXVI sa spaljenim stranama i porijetacijom istom kao kod prethodnog, sa grobnom jamom dimenzija 1,50 m x 0,80 m x 0,40 m.⁴⁹³ S jugoistočne strane grobne jame, uz ivicu su postavljena četiri kamena bloka.⁴⁹⁴ Od priloga je pronađena samo fragmentovana lampica od crveno pečene zemlje.⁴⁹⁵ Grob LXXVII istog tipa i orijentacije kao prethodni, sa grobnom jamom dimenzija 1,50 m x 0,90 m x 0,20 m.⁴⁹⁶ Nisu pronađeni prilozi.⁴⁹⁷ Grob LXXVIII etažnog tipa i orijentacije kao prethodni, površina etaža je 2 m x 1,30 m a dimezije grobne jame 1,10 m x 0,50 m 0,20 m⁴⁹⁸ pronađeni su sljedeći prilozi: fragmentovani bikonični lončić sa vertikalnom drškom od sivo pečene zemlje i željezni ekser.⁴⁹⁹

Grob LXXIX sa spaljenim bočnim stranama i orijentacijom kao kod prethodnog, sa grobnom jamom dimenzija 1,80 m x 0,40 m x 0,30 m.⁵⁰⁰ Nisu pronađeni prilozi.⁵⁰¹ Grob LXXX istog tipa i orijentacije kao prethodni sa grobnom jamom dimenzija 1,30 m x 0,90 m x 0,30 m.⁵⁰² Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od crveno pečene zemlje, sa nečitljivim natpisom dužine 9 cm, lampica od mrko sive pečene zemlje sa nečitljivim natpiom dužine 8 cm i minijaturni pehar na izduženoj nozi sa profilisanim cilindričnim vratom, od jasno crvene pečene zemlje, visine 4,5 cm promjera otvora 3 cm i promjera dna 2 cm.⁵⁰³ Grob LXXXI etažnog tipa i iste orijentacije kao prethodni, površine etaža 1,90 m x 1 m, a dimenzije grobne jame 1,20 m x 0,80 m x 0,25 m.⁵⁰⁴ Pronađeni su sljedeći prilozi: kratki željezni mač sa dugom drvenom drškom koja se završava sa brončanom pločicom, dužina sječiva 20 cm a dužina drške 13 cm, dva željezna eksera, 18 nedefinisanih predmeta od željeza, duboki pehar od sivo mrke pečene zemlje na visokoj nozi i horizontalnim

⁴⁹¹ Baum, Srejović, 1960, 16

⁴⁹² Ibid

⁴⁹³ Ibid

⁴⁹⁴ Ibid

⁴⁹⁵ Ibid

⁴⁹⁶ Ibid

⁴⁹⁷ Ibid

⁴⁹⁸ Ibid

⁴⁹⁹ Ibid

⁵⁰⁰ Ibid

⁵⁰¹ Ibid

⁵⁰² Ibid

⁵⁰³ Ibid, 17

⁵⁰⁴ Ibid

kanelurama na ramenu, visine 8,5 cm promjera otvora 5,5 cm i promjera dna 3 cm, fragmentovani lončić sa vertikalnom drškom, cilindričnim obodom i niskom prstenastom nogom, površina je svijetlo mrka, dimenzija 6 cm x 2 cm, fragmentovan lončić sličan prethodnom od mrko pečene zemlje, sličan prethodnome fragmentovani lončić od sivo pečene zemlje i brončani oštećeni novčić prečnika 2 cm.⁵⁰⁵ Grob LXXXIII istog tipa i orijentacije kao prethodni, površine etaža 2 m x 1,30 m, a dimenzija grobne jame 1,10 m x 0,60 m x 0,20 m.⁵⁰⁶ Pronađena je fragmentovana lampica od crveno pečene zemlje na etažu.⁵⁰⁷ Prilozi pronadjeni u jami: široki bikonični pehar na niskoj prstenastoj nozi, od crveno pečene zemlje, veličine 6,5 cm, fragment dubokog pehara od sivo pečene zemlje, fragment velike plitke zdjele od sivo pečene zemlje, kratki, fragmentovani bodež, dužine 20 cm i bronzani, oštećeni novčić.⁵⁰⁸

5.1.18. Nekropola put Gradina – Srebrenica

Pored Čadorišta rekonstruiran je i put Gradina - Srebrenica, utvrđeno je da je s lijeve strane današnjeg puta rimska nekropola.⁵⁰⁹ Na terenu 300 m – 400 m moguće je pratiti ukope. Tokom manjeg istraživanja 1960. godine utvrđeno je da grobovi odgovaraju onima na Velikom platou i Čadorištu.⁵¹⁰ Grob C1 je izdvojen radi poređenja, tip sa spaljenim bočnim stranama i orijentacije sjeverozapad – jugoistok, sa grobnom jamom dimenzija: 1,70 m x 0,90 m x 0,30 m.⁵¹¹ Pronađeni su sljedeći prilozi: posuda pod sivo mrke pečene zemlje s jednom vertikalnom drškom visine 14 cm, promjera otvora 2,5 cm promjera dna 3,5 cm, posuda slična prethodnoj od mrko pečene zemlje, visine 14 cm promjera otvora 25 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica od sivo pečene zemlje s natpisom CARI dužine 10 cm, fragmenti lampice od crveno pečene zemlje i dvije bronzane pločice sa stilizovnim ukrasom dobijenim tehnikom perforiranja, dimenzija 3,8 cm x 2 cm.⁵¹²

Grobovi na Čadorištu po obliku, načinu sahranjivanja pa i dijelom priložima slični su onima s Velikog platoa.⁵¹³ Grobovi s Velikog platoa su bili različito orijentisani dok ovi s Čadorišta su orijentisani većinom sjever – jug s određenim skretanjima prema sjeverozapadu, vjerovatno

⁵⁰⁵ Baum, Srejović, 1960, 17

⁵⁰⁶ Ibid

⁵⁰⁷ Ibid

⁵⁰⁸ Ibid

⁵⁰⁹ Ibid

⁵¹⁰ Ibid,18

⁵¹¹ Ibid

⁵¹² Ibid

⁵¹³ Ibid

uzrokovano terenom na kojem se nalazila nekropola.⁵¹⁴ Isto tako nekropola pokraj puta Gradina – Srebrenica je radi terena uvjetovana orijentacijom istok – zapad.⁵¹⁵ Suprotno Velikom platou gdje nije uvijek moguće utvrditi pol na Čadorištu ne samo da je bilo moguće odrediti pol nego čak i zanimanje na osnovu priloga u grobu.⁵¹⁶ Tako da se prema istraživanjima iz 1959. i 1960. godine da su u grobovima XIV, XVI, XVII, XXV, XL, XLI, XLII, LII, LXXXII i LXXXIII bili ukopani muškarci a u grobovima III i XXXII žene.⁵¹⁷ Prema istraživanju priloga većina zanimanja je bila u službi vojnika.⁵¹⁸

5.1.19. Sjeverna nekropola Domavija

U periodu 1961. i 1962. godine istraženo je područje sjeverne nekropole Domavije,⁵¹⁹ različito prethodnim nekropolama ova je bila udaljena 1,5 km od naseljenog mjesta.⁵²⁰ Zbog puta Sase - Bobovac uništeno je dosta grobova, te postojanje novijeg groblja na sjeveroistočnoj strani je spriječilo ispitivanje cijelog terena.⁵²¹ Moguće je bilo istražiti 42 groba, što je ukazalo na karakteristike ove nekropole.⁵²² Na jugoistočnoj i jugozapadnoj strani Karaule (današnji naziv) izvršenim istraživanjima iz 1962. godine, obuhvaćena su 23 groba sa paljevinskim ukopima, dok je istraživanjima iz 1962. godine, na centralni međuprostor na sjevernoj i južnoj strani Karaule, obuhvaćeno je 19 grobova sa paljevinskim ukopima.⁵²³

Grob 1 sa orijentacijom istok – zapad sa skretanjem od 25° prema sjeveru, pravougaone jame sa dimenzijama 1,25 m x 0,94 m x 0,40 m, sa nagorjelim stranama i ispunjena ostacima lomače.⁵²⁴ Pronađeni su sljedeći prilozi: duboki pehar, sive boje na prstenastoj nozi, visine 8,5 cm promjera oboda 5,5 cm i promjera dna 4 cm, bronzani novac, dva pehara sive boje, istih dimenzija: visine 12 cm promjera oboda 7 cm i promjera dna 5,5 cm, manji pehar mrke boje, visine 8 cm. promjera oboda 4,5 cm i promjera dna 3 cm, fragmentovan pehar mrko sive boje, visine 6,5 cm promjera

⁵¹⁴ Baum, Srejović, 1960, 18

⁵¹⁵ Paškvalin, 1988, 76

⁵¹⁶ Baum, Srejović, 1960, 18

⁵¹⁷ Ibid

⁵¹⁸ Ibid

⁵¹⁹ Paškvalin, 1988, 72

⁵²⁰ Srejović, 1965, 7

⁵²¹ Ibid, 8

⁵²² Paškvalin, 1988, 72

⁵²³ Srejović, 1965, 8

⁵²⁴ Ibid

oboda 4,5 cm i promjera dna 3,5 cm, pehar sive boje visine 8,5 cm promjera oboda 5,5 cm i promjera dna 3,2 cm., fragment oboda zdjele od crveno pečene zemlje sa žuto zelenom glazurom i fragmenti staklenog balzamarija.⁵²⁵ Grob 2 orijentacije jugoistok - sjeverozapad, sa pravougaonom jamom dimenzije 1,22 m x 0,55 m x 0,65 m.⁵²⁶ Jama je sa nagorijelim stranama ispunjena ostacima lomače bez priloga.⁵²⁷ Grob 2 a) orijentacije sjever – jug sa skretanjem od 10° prema zapadu, dimenzija 2,10 m x 0,96 m x 0,45 m.⁵²⁸ Jama je s nagorijelim bočnim stranama, ispunjena ostacima lomače bez priloga.⁵²⁹

Grob 3 orijentacije jugoistok – sjeverozapad, sa pravougaonom grobnom jamom dimenzija 1,10 m x 0,94 m x 0,20 m.⁵³⁰ Jama je sa nagorijelim stranama ispunjena ostacima lomače.⁵³¹ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od crveno pečene zemlje za žigom CRESCENDO, visine 10 cm promjera diska 7 cm. promjera dna 4,5 cm, bronzana udica dužine 6 cm i bronzana alka promjera 3 cm.⁵³² Grob 4 orijentacije sjeverozapad . jugoistok, sa pravougaonom jamom dimenzija 1,80 m x 0,67 m x 0,55 m.⁵³³ Grobna jama je sa nagorijelim stranama i uokvirena je etažnom dimenzija 0,80 m x 0,20 m.⁵³⁴ Pronađeni su sljedeći prilozi: dva krčaga od sivo mrke pečene zemlje sa kljunom za izlivanje, prvi dimenzija 14, 5 cm x 4,5 cm, drugi 14,5 cm x 4,3 cm, brončani novac (Dominicijanov), fragmentovani veći balzamarij od zelenkastog stakla, donji dio pehara na niskoj nozi sive boje, pet željeznih klinova i željezna kalmfa.⁵³⁵

Grob 5 orijentacije sjever – jug sa skretanjem od 25° prema zapadu, sa elipsoidnom jamom dimenzija 0,92 cm x 0,80 cm x 0,18 cm.⁵³⁶ jama je ispunjena ostacima lomače, bez dodatnih priloga.⁵³⁷ Grob 6 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom grobnom jamom dimenzija 1,15 cm x 0,60 cm x 0,35 cm.⁵³⁸ Jama je sa nagorijelim stranama ispunjena ostacima lomače i sljedećim prilozi: kruškoliki lončić mrke boje visine 8 cm promjera oboda 6 cm i

⁵²⁵ Srejšović, 1965, 8

⁵²⁶ Ibid, 9

⁵²⁷ Ibid

⁵²⁸ Ibid

⁵²⁹ Ibid

⁵³⁰ Ibid

⁵³¹ Ibid

⁵³² Ibid

⁵³³ Ibid

⁵³⁴ Ibid

⁵³⁵ Ibid

⁵³⁶ Ibid, 10

⁵³⁷ Ibid

⁵³⁸ Ibid

promjera dna 3 cm, lampica mrko žute boje sa udvojenim žigom VIBULI na dnu, dužine 8,5 cm. promjera diska 5,5 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica mrke boje sa žigom CARI, dužine 9,5 cm. promjera diska 6,5 cm i promjera dna 4,2 cm, bočica sa prizmatičnim recipjentom od zelenkastog stakla visine 10 cm promjera oboda 3 cm. i promjera dna 3,5 cm., koštani predmet nejasno namjere dimenzija 6,5 cm x 1,5 cm i željezni klin dužine 8 cm.⁵³⁹

Grob 7 orijentacije sjever – jug, sa skretanjem 15° prema zapadu, sa jamom pravougaonog oblika dimenzija 1,36 cm x 0,82 cm x 0,20 cm.⁵⁴⁰ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena s ostacima lomače i sljedećim priložima: fragmentovana lampica mrke boje i oštećeni bronzani novac.⁵⁴¹ Grob 8 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,84 m x 0,72 m x 0,48 cm.⁵⁴² Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače i sljedećim priložima: fragmentovana, ovalna, olovna ploča sa ugraviranim grčkim natpisom tabula defixionum, dimenzija 10,5 cm x 14 cm, lampica mrke boje s nečitkim žigom na dnu, dužine 9 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 3,2 cm, fragmentovana lampica sive boje, fragmentovana lampica crvene boje i fragment oboda zdjele presvučen svijetlo mrkim firnisom dimenzija 5 cm x 3,5 cm.⁵⁴³

Grob 9 orijentacije sjever – jug sa skretanjem od 10° prema zapadu, sa plitkom pravougaonom jamom dimenzija: 1,55 m x 1,15 m x 0,15 m.⁵⁴⁴ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače i sljedećim priložima: lampica svijetlo mrke boje dužine 7 cm promjera diska 4,5 cm i promjera dna 2,3 cm, bronzani novac, fragmentovani bronzani krčag sa kljunom za izlivanje sive boje, fragmentovani bronzani krčag sa kljunom za izlivanje mrke boje i fragment gornjeg dijela dubokog pehara sa vertikalnom drškom sive boje.⁵⁴⁵ Grob 10 orijentacije istok - zapad sa skretanjem od 30° prema sjeveru.⁵⁴⁶ Pravougaona jama dimenzija: 1,46 m x 0,73 m x 0,28 m, sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače, bez dodatnih priloga.⁵⁴⁷ Grob 11 orijentacije sjever – jug sa skretanjem od 10° prema zapadu, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,45 m x

⁵³⁹ Srejović, 1965, 10

⁵⁴⁰ Ibid

⁵⁴¹ Ibid

⁵⁴² Ibid

⁵⁴³ Ibid, 10 - 11

⁵⁴⁴ Ibid, 11

⁵⁴⁵ Ibid

⁵⁴⁶ Ibid

⁵⁴⁷ Ibid

0,60 m x 0,20 m.⁵⁴⁸ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače, bez dodatnih priloga.⁵⁴⁹ Grob 12 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom jamom dimenzije 1,40 m x 0,60 m x 0,55 cm kod koje su bočne strane građene od lomljenog kamena u tehnici suhozida.⁵⁵⁰ Sa četiri kamene ploče i dvije fragmentovane opeke grob je bio pokriven.⁵⁵¹ Ostaci pepela su pronađeni na dnu odnosno zdravici groba.⁵⁵² Pronađeni su sljedeći predmeti: lampica crvene boje, dužine 10 cm promjera diska 7 cm. i promjera dna 4,5 cm, duboki lončić sive boje dužine 17,5 cm, promjera oboda 5,8 cm i promjera dna 3 cm, perle od staklene paste, od žute, crne, plave i mrke boje, perle oblika dinje i cilindra, od paste tamno plave boje, posuda s horizontalnom drškom crvene boje, visine 4,5 cm promjera oboda 5 cm i promjera dna 2 cm, bronzana igla dužine 8 cm i 14 željeznih klinova.⁵⁵³ Grob 13 orijentacija sjever – jug sa skretanjem od 12° prema zapadu, sa dubokom pravougaonom jamom dimenzija: 1,08 m x 0,80 m x 0,60 m.⁵⁵⁴ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomče bez dodatnih priloga.⁵⁵⁵ Grob 14 orijentacije sjeverozapad – jugoistok, sa plitkom pravougaonom jamom dimenzija: 1,55 m x 0,82 m x 0,12 m.⁵⁵⁶ Jama je sa nagorijelim dnom, ispunjena ostacima lomače bez dodatnih priloga.⁵⁵⁷

Grob 15 orijentacija jugoistok – sjeverozapad, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,70 m x 0,70 m x 0,25 m.⁵⁵⁸ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomče i uokvirena etažom visokim 0,65 cm. sa dimenzijama 3,10 m x 1,60 m.⁵⁵⁹ Sa debelim slojem riječnog kamenja je bio pokriven grob.⁵⁶⁰ Sljedeći prilozi su pronađeni: lampica crvene boje sa pečatom CARI dužine 9 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 3,7 cm, lampica mrke boje sa nejasnim žigom, dužine 8,3 cm i promjera diska 5,5, cm, siva lampa sa pečatom CARI, dužine 9,5 cm promjera diska 6,5 cm. i promjera dna 4 cm, lampica mrke boje dužine 8,5 cm. promjera diska 6 cm i promjera dna 3,5 cm, metalno ogledalo s bronzanom drškom, sa koncentričnim krugom i nizom rupica uz obod, dužine 19 cm., duboki pehar mrke boje visine 8 cm. promjera oboda 6 cm i promjera dna 2,7 cm,

⁵⁴⁸ Srejović, 1965, 11

⁵⁴⁹ Ibid

⁵⁵⁰ Ibid

⁵⁵¹ Ibid

⁵⁵² Ibid

⁵⁵³ Ibid

⁵⁵⁴ Ibid, 12

⁵⁵⁵ Ibid

⁵⁵⁶ Ibid

⁵⁵⁷ Ibid

⁵⁵⁸ Ibid

⁵⁵⁹ Ibid

⁵⁶⁰ Ibid

staklena bočica od zelenkastog stakla, visine 5,5 cm i promjera oboda 1,5 cm, kružni brončani poklopac, promjera 3,2 cm, pravougaona profilisana kamena ploča – poklopac kozmetičke kutije, dimenzija 9 cm x 6 cm, bronzani instrument s profilisanim gornjim dijelom dužine 14 cm, fragmentovana koštana igla dužine 9,5 cm, fragmentovani, željezni nož s bronzanom drškom dužine 8 cm, fragmentovana, staklena bočica istopljena u vatri i 7 željeznih klinova raznih dimenzija.⁵⁶¹

Grob 16 orijentacija jugoistok – sjeverozapad, od vertikalno postavljenih ploča je sagraen grob, jama je bila dimenzija 0,60 m x 0,30 m x 0,23 m.⁵⁶² Sa tri kamene ploče grob je pokriven.⁵⁶³ Pronađeni su sljedeći prilozi: balzamarije od zelenkastog stakla, visine 9 cm i promjera oboda 2 cm i fragmenti dubljeg pehara od mrke boje.⁵⁶⁴ Datira se u kraj I ili polovinu II stoljeća.⁵⁶⁵ Grob 17 iste orijentacije kao prethodni, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,40 m x 0,80 m x 0,30 m.⁵⁶⁶ Grob je uokviren etažnom površinom 15 cm x 25 cm, ispunjen sa ostacima lomače.⁵⁶⁷ Pronađeni su sljedeći prilozi: bronzani novac i fragment trbuha pehara sive boje.⁵⁶⁸ Nije moguće datiranje prema priložima.⁵⁶⁹ Grob 18 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom jamom dimenzija 1,60 m x 0,56 m x 0,30 m. ⁵⁷⁰ Jama je sa nagorijelim ostacima i ispunjena ostacima lomače, te uokvirena etažom dimenzija: 0,40 cm x 0,50 cm.⁵⁷¹ Nisu pronađeni drugi prilozi.⁵⁷²

Grob 19 orijentacije istok – zapad, sa pravougaonom jamom dimenzija 1,35 m x 0,75 m x 0,85 cm.⁵⁷³ Sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače i uokvirena etažom 0,20 cm. x 0,40 cm.⁵⁷⁴ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica sa žigom CRESCE dužine 9,4 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 4 cm duboki lončić sive boje, visine 11 cm promjera oboda 8,5 cm i promjera dna 4,5 cm, manji lončić sive boje visine 7,6 cm promjera oboda 5,7 cm i promjera dna 3,5 cm,

⁵⁶¹ Srejović, 1965, 12

⁵⁶² Ibid, 13

⁵⁶³ Ibid

⁵⁶⁴ Ibid

⁵⁶⁵ Ibid

⁵⁶⁶ Ibid

⁵⁶⁷ Ibid

⁵⁶⁸ Ibid

⁵⁶⁹ Ibid

⁵⁷⁰ Ibid

⁵⁷¹ Ibid

⁵⁷² Ibid

⁵⁷³ Ibid

⁵⁷⁴ Ibid

krčag sa kljunom za izlivanje, presvučen glazurom maslinaste boje visine 16 cm, bronzani novac (srednja bronca), više fragmenata grube keramike i bronzani novac (mala bronca).⁵⁷⁵ Datira se u drugu polovinu II stoljeća.⁵⁷⁶ Grob 20 orijentacije iste kao prethodni samo s skretanjem 12° prema sjeveru, s pravougaonom jamom dimenzija 1,80 m x 0,70 m x 0,45 m, sa nagorijelim stranama i slojem riječnih oblutaka na dnu.⁵⁷⁷ Jama je isupnjena sa ostacima lomače.⁵⁷⁸ Vijencem kamena prečnika 1,80 m. je ograđen grob, a centar je obilježen manjom gomilom kamenja prečnika 0,80 m.⁵⁷⁹ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica crvene boje, visine 8,5 cm promjera diska 5,3 cm i promjera dna 4 cm dno sivog pehara na prstenastoj nozi prečnika 3,3 cm, amorfni komadi istopljenog olova, fragmenti zdjele sa glazurom maslinaste boje presvučen i dva željezna klina.⁵⁸⁰ Datira se u II stoljeće.⁵⁸¹

Grob 21 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom jamom dimenzija 1,15 m x 0,55 m x 0,45 m sa nagorijelim bočnim stranama, slojem riječnih oblutaka na dnu i sa ostacima lomače.⁵⁸² Vijenac od riječnih oblutaka prečnika 1,80 m. je izgrađen oko groba a u centru je manja gomila prečnika 0,60 m.⁵⁸³ Sljedeći prilozi su pronajeni: dno veće posude sive boje i fragment trbuha veće posude mrke boje.⁵⁸⁴ Nije omogućeno datiranje preko priloga.⁵⁸⁵ Grob 22 orijentacije istok – zapad, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,40 m x 0,60 m x 0,45 m.⁵⁸⁶ Sa nagorijelim bočnim stranama slojem riječnog kamena na dnu, ispunjena ostacima lomače.⁵⁸⁷ Grob je uokviren s vijencem od riječnog kamenja, prečnika 1,80 m, a u centru je manja gomila kamenja, prečnika 0,70 m.⁵⁸⁸ Pronađeni su sljedeći prilozi: siva lampa sa pečatom oblika grane na dnu, dužine 9,5 cm

⁵⁷⁵ Srejšović, 1965, 13

⁵⁷⁶ Ibid

⁵⁷⁷ Ibid

⁵⁷⁸ Ibid

⁵⁷⁹ Ibid

⁵⁸⁰ Ibid, 13 - 14

⁵⁸¹ Ibid, 14

⁵⁸² Ibid

⁵⁸³ Ibid

⁵⁸⁴ Ibid

⁵⁸⁵ Ibid

⁵⁸⁶ Ibid

⁵⁸⁷ Ibid

⁵⁸⁸ Ibid

prečnika diska 6,8 cm i prečnika dna 4 cm, fragment zdjele mrke boje i pet željeznih klinova.⁵⁸⁹ Datira se u prvu polovinu II stoljeća.⁵⁹⁰

Grob 23 iste orijentacije kao prethodni, sa pravougaonom jamom dimenzija 1,08 m x 0,55 m x 0,42 m.⁵⁹¹ Jama je sa nagorijelim stranama ispunjena ostacima lomače i debelim slojem oblutaka na dnu, uokvirena etažom 0,20 cm x 0,20 cm.⁵⁹² Vijenac od riječnog kamena prečnika 2 m formiran je oko groba.⁵⁹³ Pronađeni su sljedeći prilozi: lončić sive boje, visine 7,5 cm, lončić na prstenastoj nozi, sive boje, visine 9,1 cm promjera oboda 7,1 cm i promjera dna 4,3 cm, tri lampice crvene boje, prva dužine 7,8 cm promjera diska 4,7 cm i promjera dna 2,5 cm, druga dužine 9 cm promjera diska 5,6 cm i promjera dna 3 cm i treća dužine 9 cm promjera diska 5,9 cm i promjera dna 4 cm i fragemnti od dva veća suda nejasnog oblika.⁵⁹⁴ Datira se u II stoljeće.⁵⁹⁵ Grob 24 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, pravougaone jame dimenzija 1,60 m x 0,70 m x 0,50 m.⁵⁹⁶ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače, i pokrivena većim riječnim oblucima.⁵⁹⁷ Pronađeni su sljedeći prilozi: fragmentovani pehar sa vertikalnom drškom i dva velika željezna klina.⁵⁹⁸ U II stoljeće se datira.⁵⁹⁹ Grob 25 orijentacije istok – zapad, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,50 m x 1,20 m x 0,20 m, koja je bila pokrivena riječnim oblucima.⁶⁰⁰ Jama je ispunjena ostacima lomače, od priloga je pronadeno samo dno veće posude crvene boje.⁶⁰¹ Grob 26 orijentacije je sjeveroistok – jugozapad, sa elipsoidnom jamom dimenzija: 1 m x 0,80 m x 0,40 m, sa nagorjelim straama, ispunjena ostacima lomače.⁶⁰² Pronađeni su sljedeći prilozi: drška velike amfore, mrke boje i dno manjeg suda mrke boje.⁶⁰³

⁵⁸⁹ Srejović, 1965, 14

⁵⁹⁰ Ibid

⁵⁹¹ Ibid

⁵⁹² Ibid

⁵⁹³ Ibid

⁵⁹⁴ Ibid

⁵⁹⁵ Ibid

⁵⁹⁶ Ibid

⁵⁹⁷ Ibid

⁵⁹⁸ Ibid

⁵⁹⁹ Ibid

⁶⁰⁰ Ibid

⁶⁰¹ Ibid

⁶⁰² Ibid

⁶⁰³ Ibid

Grob 27 je orijentacije sjever – jug, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,75 m x 0,85 m x 0,50 m.⁶⁰⁴ Jama je sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače i ograđena vjencem od riječnog kamena.⁶⁰⁵ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica od crvene boje sa žigom CARI, dužine 8,7 cm promjera diska 5,8 cm i promjera dna 3,8 cm i fragmentova lampica crvene boje sa žigom jelave gračice na dnu.⁶⁰⁶ U II stoljeće se datira.⁶⁰⁷ Grob 28 iste orijentacije kao i prethodni sa skretanjem od 20° prema zapadu.⁶⁰⁸ Od lomljenog kamena i oblutaka je izgrađen grob u tehnici suhozida.⁶⁰⁹ Jama je pravpugaonog oblika dimenzija: 2 m. x 0,80 m. x 0,80 m., ispunjena je zmljom, oblucima i malo gareži, od priloga je pronađen bronzani novac.⁶¹⁰ U II stoljeće se datira.⁶¹¹ Grob 29 je orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom jamom dimenzij: 1,60 m. x 1 m x 0,40 m.⁶¹² Jama je sa spaljenim stranama, ispunjena ostacima lomače, sa etažom dimenzija 0,20 m x 0,30 m je bila uokvirena.⁶¹³ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica crvene boje sa nečitkim žigom, dužine 6,5 cm, promjerom diska od 4,5 cm i promjerom dna od 3 cm, fragmentovan žižak sive boje, željezna alka prečnika 2 cm., bronzani novac i željezni klin.⁶¹⁴ Datiranje prema priložima nije bilo moguće.⁶¹⁵

Grob 30 bio je orijentacije sjever – jug sa skretanjem od 20° prema zapadu sa pravougaonom jamom dimenzija 1,20 m. x 0,50 m. x 0,30 m.⁶¹⁶ Jama je bila sa nagorijelim stranama, ispunjena ostacima lomače i sljedećim priložima: lampica sive boje sa nejasnim žigom, dužine 8,5 cm promjer diska 5,6 cm i promjera dna 4 cm, lampica mrke boje sa žigom VIBULE, dužine 9 cm. promjera diska 6,5 cm i promjera dna 4,2 cm, fragment veće, crvene posude, fragment dva manja pehara sa vertikalnom drškom i dva željezna klina.⁶¹⁷ Grob 32 je iste orijentacije kao i prethodni i identičnog skretanja ka zapadu, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,40 m x 0,65 m x 0,30 m sa nagorijelim bočnim stranama i riječnim oblucima na dnu, te ispunjena ostacima

⁶⁰⁴ Srejšović, 1965, 14

⁶⁰⁵ Ibid

⁶⁰⁶ Ibid

⁶⁰⁷ Ibid

⁶⁰⁸ Ibid, 15

⁶⁰⁹ Ibid

⁶¹⁰ Ibid

⁶¹¹ Ibid

⁶¹² Ibid

⁶¹³ Ibid

⁶¹⁴ Ibid

⁶¹⁵ Ibid

⁶¹⁶ Ibid

⁶¹⁷ Ibid

lomače.⁶¹⁸ Etaž koji uokviruje jamu je bio 15 cm visok i nejednake širine.⁶¹⁹ Pronađeni su sljedeći prilozi: žižak mrke boje, dužine 7 cm promjera diska 4,5 cm i promjera dna 2 cm, žižak mrke boje s nejasnim žigom dužine 6,5 cm promjera diska 4,5 cm i promjera dna 3 cm, fragmentovan žižak nejasnog žiga, fragmentovana bronzana grivna sa četvrougaonim presjekom, fragmenti žižka crvene boje, fragmenti krčaga crvene boje, dno krčaga mrke boje i četiri željezna eksera.⁶²⁰ Nije bilo moguće datiranje preko priložima.⁶²¹

Grob 32 iste orijentacije kao prethodni sa skretanjem od 25° prema zapadu, sa pravougaonom jamom dimenzija 1,20 m x 0,80 m x 0,20 m.⁶²² Jama je bila ispunjena ostacima lomače i sljedećim priložima: dno minijaturnog pehara mrke boje, fragmentovani obod zdjele mrke boje, dio trbuha veće posude koje je bilo presvučeno glasurom maslinaste boje i mali željezni ekser.⁶²³ Grob 33 sa jamom kružnog oblika prečnika: 0,80 m i dubine 0,50 m sa nagorijelim stranama ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶²⁴ Pronađeni su sljedeći prilozi: bronzani novac, fragmentovani žižak crvene boje i željezni klin.⁶²⁵ Grob 34 orijentacije jugoistok – sjeverozapad, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,20 m x 0,80 m x 0,35 m, sa vijencem od riječnog kamena je bio okružen.⁶²⁶ Jama je bila s nagorijelim stranama ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶²⁷ Sljedeći prilozi su pronađeni: duboki pehar mrke boje, visine 8 cm promjera oboda 6,5 cm i promjera dna 3 cm, lončić sive boje visine 7 cm promjera oboda 5,5 cm i promjera dna 4 cm, lampica crvene boje dužine 8,2 cm, promjera diska 5 cm i promjera dna 3,5 cm, fragmenti veće posude sa zadebljalim obodom, bronzana kopča prečnika 5,3 cm i dva željezna eksera.⁶²⁸ Datacija je moguća u kraj II ili prve godine III stoljeća.⁶²⁹

Grob 35 je orijentacije istok – zapad sa skretanjem od 25° prema sjeveru sa pravougaonom jamom dimenzija 1,80 m x 0,65 m x 0,45 m, sa nagorijelim stranama i ispunjena ostacima

⁶¹⁸ Srejović, 1965, 15

⁶¹⁹ Ibid

⁶²⁰ Ibid

⁶²¹ Ibid

⁶²² Ibid

⁶²³ Ibid

⁶²⁴ Ibid

⁶²⁵ Ibid

⁶²⁶ Ibid

⁶²⁷ Ibid

⁶²⁸ Ibid

⁶²⁹ Ibid

lomače.⁶³⁰ Jama je uokvirena etažom visine 0,80 m i nejednake širine 0,20 cm x 0,60 cm.⁶³¹ Sljedeći prilozi su pronađeni: velika posuda sivo mrke boje, visine 20 cm promjera oboda 15 cm i promjera dna 8 cm, četiri lončića sive boje, prvi visine 8,2 cm promjera oboda 5,3 cm i promjera dna 3 cm., drugi visine 8 cm promjera oboda 5 cm. i promjera dna 2,7 cm, treći visine 8 cm promjera oboda 5,5 cm i promjera dna 3 cm, četvrti visine 8,5 cm promjera oboda 5,5 cm i promjera dna 3,3 cm, pehar s vertikalnom drškom, mrke boje visine 6 cm promjera oboda 4,1 cm. i promjera dna 2,2 cm, kadionica sivo mrke boje, visine 13 cm promjera oboda 16 cm i promjera dna 6,5 cm, tri lampice mrke boje s žigom FORTIS, prva dužine 8,5 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 4 cm., druga dužine 8,5 cm. promjera diska 4 cm i promjera dna 6 cm, treća dužine 5 cm promjera diska 5 cm i promjera dna 3 cm, fragmentovani žižak sive boje, dužina 11 cm, promjer diska 7,5 cm i promjer dna 4,7 cm, žižak mrke boje s žigom OCTAVI, dužine 9,5 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 8 cm, fragmentovan žižak sive boje, dio tordiranog bronzanog instrumenta sa profilisanom glavom, dužine 7 cm, željezni nož s fragmentovanom drškom dužine 10 cm, krčag crvene boje, visine 19 cm promjera oboda 5,8 cm i promjer dna 5 cm, fragmenti staklenog balzamarija sa visokim cilindričnim vratom i niskim spljoštenim tijelom, visine 20 cm. promjera oboda 4,5 cm i promjera dna 9,5 cm, noga kadionice crvene boje, fragment trbuha većeg suda ukrašen horizontalnim kanelurama, dva nalaza bronzanog novca tri fragemnta kadionice crvene boje, 20 željeznih klinova, 20 manjih željeznih eksera i dio minijaturne koštane kutije.⁶³² Datira se u kraj II i početak III stoljeća.⁶³³

Grob 36 je imao kružnu jamu prečnika 0,80 m i dubine 0,45 m, koja je bila ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶³⁴ Sljedeći prilozi su pronađeni: lampica mrke boje dužine 6 cm promjera diska 4 cm i promjera dna 2,2 cm, željezni klin, fragment dubokog pehara sive boje sa cilindričnim obodom, frgment sivog pehara na prstenastoj nozi, fragment kadionice mrke boje i fragment sivog žižka.⁶³⁵ Datira se u II stoljeće.⁶³⁶ Grob 37 orijentacije istok – zapad sa skretanjem od 15° prema jugu sa pravougaonom jamom dimenzija 1,30 m x 0,90 m x 0,50 m.⁶³⁷ Jama je bila

⁶³⁰ Srejović, 1965, 15

⁶³¹ Ibid

⁶³² Ibid, 16

⁶³³ Ibid

⁶³⁴ Ibid, 17

⁶³⁵ Srejović, 1965, 17

⁶³⁶ Ibid

⁶³⁷ Ibid

sa angorijelim stranama ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶³⁸ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica crvene boje s nejasnim žigom, dužine 9,3 cm promjera diska 6,3 cm i promjera dna 4,3 cm, lampica crvene boje sa žigom OCTAVI, dužine 9,5 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 3,5 cm, fragmentovana lampica crvene boje, fragment pehara sive boje, fragment pehara sive boje sa vertikalnom drškom, obod zdjele crvene boje, fragmenti bronzanog predmeta nejasne namjene i dva željezna klina.⁶³⁹ Datiranje prema priložima nije bilo moguće.⁶⁴⁰

Grob 38 iste orijentacije i skretanja kao prethodni sa pravougaonom jamom dimenzija 2 m x 1,20 m x 0,65 m.⁶⁴¹ Jama je bila prekrivena oblucima, sa nagorjelim stranama ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶⁴² Pronađeni su sljedeći prilozi: krčag s kljunom za izlivanje sa glazurom maslinaste boje, visine 14 cm i promjera oboda 4,8 cm, fragment kadionice crvene boje, fragment bikonične zdjele, presvučen svijetlo mrkim firnisom, fragmenti lampice crvene boje, fragmenti lampice mrke boje, dio olovne pločice dimenzija 7 cm x 6,5 cm i željezni klin.⁶⁴³ U II stoljeće se datira.⁶⁴⁴ Grob 39 orijentacije sjever – jug sa skretanjem 15° prema zapadu sa pravougaonom jamom dimenzija 1,40 m. x 0,90 m. x 0,30 m., prekriven slojem riječnog kamenja.⁶⁴⁵ Jama je bila sa nagorjelim stranama, ispunjena ostacima lomače i priložima, te uokvirena etažom dimenzija 25 cm x 20 cm.⁶⁴⁶ Sljedeći prilozi su pronađeni: lampica sive boje sa žigom CARI dužine 7 cm. promjera diska 4,7 cm i promjera dna 3 cm, lampica mrke boje sa žigom CARI, dužine 7,5 cm promjera diska 5 cm i promjera dna 3 cm, dvije lampice sive boje sa žigom CASSI, prva dužine 8 cm promjera diska 5,7 cm i promjera dna 3,5 cm, druga dužine 9 cm promjera diska 6,2 cm i promjer dna 3,7 cm, lampica sive boje sa nejasnim žigom, dužine 7,7 cm promjera diska 5 cm i promjera dna 3 cm, dvije lampice mrke boje s žigom FORTIS, prva dužine 8 cm, promjera diska 5 cm i promjera dna 3 cm, druga dužine 8 cm promjera diska 5,5 cm i promjera dna 3 cm, lampica sive boje s žigom NTAS, dužine 8 cm promjera diska 5,5 cm i promjera dna 3 cm, fragmentovana lampica sive boje, fragment oboda zdjele crvene boje, fragment kadionice crvene boje, fragment posude mrke boje, krčag s kljunom za izlivanje, presvučen glazurom maslinaste boje, visine 15

⁶³⁸ Srejović, 1965, 17

⁶³⁹ Ibid

⁶⁴⁰ Ibid

⁶⁴¹ Ibid

⁶⁴² Ibid

⁶⁴³ Ibid

⁶⁴⁴ Ibid

⁶⁴⁵ Ibid

⁶⁴⁶ Ibid

cm, identičan krčag prethodnome samo presvučen glazurom žućkaste boje.⁶⁴⁷ Datira se u sredinu II stoljeća.⁶⁴⁸

Grob 40 orijentacije sjeveroistok – jugozapad, sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,80 m x 0,60 m x 0,70 m, dno i bočne strane su bile popločane riječnim oblucima.⁶⁴⁹ Riječnim oblucima bio je i grob pokriven.⁶⁵⁰ Pronađeni su sljedeći prilozi: lampica crvene boje, dužine 9,5 cm promjera diska 7 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica sive boje dužine 8 cm promjera diska 5,5 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica crvene boje s žigom OCTAVI, dužine 8,2 cm promjera diska 5,2 cm i promjera dna 3 cm, lampica crvene boje s nejasnim žigom, dužine 7,5 cm promjera diska 5 cm i promjera dna 3 cm, lampica crvene boje s žigom NERI, fragmentovan krčag, mrke boje, sa kljunom za izlivanje, fragmenti kadionice crvene boje, fragmenti duboke zdjele, prevučeni crvenkastim firnisom i željezni klin.⁶⁵¹ Datira se u II stoljeće.⁶⁵²

Grob 41 iste orijentacije kao prethodni sa pravougaonom jamom dimenzija: 1,80 m x 1,10 m x 0,50 m, sa nagorjelim stranama ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶⁵³ Pronađeni su sljedeći prilozi: krčag crvene boje, visine 17,5 cm promjera oboda 5 cm i promjera dna 5,5 cm, kadionica crvene boje, visine 10,5 cm promjera oboda 17 cm i promjera dna 7 cm, kadionica svijetlo mrke boje, visine 9,5 cm promjera oboda 17 cm i promjera dna 7 cm, dvije kadionice mrke boje, prva visine 9 cm promjera oboda 15,7 cm i promjera dna 7 cm, druga visine 10 cm promjera oboda 16 cm. promjera dna 6,7 cm, lampica sa žigom CASI, dužine 8 cm, promjera diska 5,5 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica sive boje, dužine 7 cm promjera diska 4,5 cm i promjera dna 3,5 cm, lampica mrke boje sa žigom u obliku bršeljastog lista, dužine 8,5 cm promjera diska 5,5 cm i promjera dna 3,2 cm, lampica mrke boje sa žigom CARI, dužine 9,5 cm promjera diska 6,5 cm i promjera dna 4 cm, lampica kružnog oblika s vertikalno postavljenom drškom, mrke boje, oko oboda je bio ukras u obliku vjenca, dužine 5,5 cm promjera diska 6 cm i promjera dna 3 cm, dva fragmentovana, siva pehara sa vertikalnom drškom, fragmenti dublje zdjele presvučeni crvenkastim firnisom, dno i trbuh krčega presvučeni firnisom maslinaste boje, fragmentovana lampica sive boje,

⁶⁴⁷ Srejović, 1965, 17

⁶⁴⁸ Ibid

⁶⁴⁹ Ibid

⁶⁵⁰ Ibid

⁶⁵¹ Ibid

⁶⁵² Ibid

⁶⁵³ Ibid

fragmentovana narukvica od bronzane žice, fragment trbuha velike amfore i fragment dubokog pehara sive boje.⁶⁵⁴ U II stoljeće se datira.⁶⁵⁵ Grob 42 orijentacije sjever – jug sa skretanjem od 25° prema zapadu sa pravougaonom jamom dimenzija 2,20 m x 0,80 m x 0,80 m.⁶⁵⁶ Jama je sa nagorjelim bočnim stranama sa riječnim oblucima na dnu ispunjena ostacima lomače i priložima.⁶⁵⁷ Pronađeni su sljedeći prilozi: dio olovne ploče, dimenzija 6 cm x 5 cm, fragmenti veće amfore crvene boje, fragmenti pehara crvene boje, fragmenti lampice sa žigom u obliku jelave grančice i dva željezna klina.⁶⁵⁸ Datacija je izvršena u vremenski period od I do III stoljeća.⁶⁵⁹

5.1.20. Nekropola sa lokaliteta Donji Proboj

Prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* na lokalitetu pronađeni tragovi grobova s incineraciju, od čijih priloga je pronađeno dvije staklene posude.⁶⁶⁰ Drugih informacija nije bilo.

5.1.21. Rimska nekropola u Brezi

Na postojanje nekropole se posumnjalo nakon što je prilikom radova uništen jedan grob u kojem je prema priči vlasnika pronađeno sljedeće: nađeno sitnih kostiju i, navodno, četiri koplja, tri duga i jedno kratko, fragment bronze, željezna cjevčica i ulomak keramike s ukrasom, iako su prilozi bačeni zbog postolja stele moguće je Paškvalin zaključuje da se radi o rimskom grobu.⁶⁶¹ Godine 1975. je otkriven ovaj grob i prilozi nakon čega je nekropola istraživana u godinama 1978., 1979. i 1980.⁶⁶²

Godine 1975. (T. XXXIV, 1.) pronađeno je još 17 kopalja, 5 fibula, nekoliko noževa, narukvica, keramike.⁶⁶³ Te je istraživanje lokaliteta koje je vodio Veljko Paškvalin počelo od 13.

⁶⁵⁴ Srejović, 1965, 18

⁶⁵⁵ Ibid

⁶⁵⁶ Ibid

⁶⁵⁷ Ibid

⁶⁵⁸ Ibid

⁶⁵⁹ Paškvalin, 1988, 72

⁶⁶⁰ Ibid, 323

⁶⁶¹ Paškvalin, 2008, 8

⁶⁶² Paškvalin, 1988, 21

⁶⁶³ Paškvalin, 2008, 103

i trajalo do 1. novembra 1975. godine.⁶⁶⁴ Istražena je površina od 12 cjeline veličine 4 m x 4 m s ukupnom površinom od 129 m, podijeljena na cjeline: A, B, C, D i E, dok strana s cjelinama: G, H, I, K i L, su grobne cjeline koje nisu istraživane od stručnog lica.⁶⁶⁵ Izvan kamenog polukruga u kvadrantima A, L, B, otkrivene su tri grobne konstrukcije, dok je unutar polukruga pronađeno nekoliko grobova.⁶⁶⁶ Grobovi su bili okruglog oblika sa udubinama, ostacima čađi i kosti.⁶⁶⁷ Sljedeći prilozi su pronađeni: keramička posuda, željezni noževi ili koplja. Prema tome, u nekropoli, dok je način pokapanja bila incineracija.⁶⁶⁸

Istraživanja na lokalitetu nastavljena su 1978. godine (T. XXXV, 1., 2.), a trajala su od 2. 8. do 29. 8., vežući se na ranija istraživanja, te je površina proširena na cjeline: XXXI, XXXII, XXXIII, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, te cjeline: XLIII i XLIV.⁶⁶⁹ Ovaj dio nekropole je bio prije rimskog uticaja te neće biti detaljno opisan. Izvođena su istraživanja prostoru između stambene kuće M. Skakića iz Breze i dijela nekropole istraženog 1975. godine, gdje je istraženo šest kvadrata koji su dobili oznake slovima abecede: A, B, C, D, E, F (Plan III, IV i V). Kamena konstrukcija oblika pravougaonika, nađena u cjelini A, površinom obuhvata i dio cjeline B, orijentacije sjeverozapad – jugoistok.⁶⁷⁰ Pronađeni su grobni prilozi (dio i jedna cijela ručica posuda, djelići keramike, dio posude od bronce, dio kopče, željezni nož i koplje) koji vjerovatno pripadaju ovoj cjelini.⁶⁷¹ U kvadratu B nađen je dio lubanje, kunduk i fragmenti koplja, keramike i naušnica.⁶⁷² Ukopi bi mogli da se odrede u period ranog rimskog carstva. Na mjestu dijeljenja kvadrata C od kvadrata D utvrđene su strukture od kamena vjerovatno su predstavljale grobove, a od nalaza pronađena je rimska fibula i ostaci paljevine.⁶⁷³

⁶⁶⁴ Paškvalin, 2008, 103

⁶⁶⁵ Ibid

⁶⁶⁶ Ibid

⁶⁶⁷ Ibid

⁶⁶⁸ Ibid, 104 - 105

⁶⁶⁹ Ibid, 105

⁶⁷⁰ Ibid, 107

⁶⁷¹ Ibid

⁶⁷² Ibid

⁶⁷³ Ibid, 109

Dok se kvadrati D i E smatraju mjestom spaljivanja pokojnika, u kvadratu D pronađeni su ostaci paljevine.⁶⁷⁴ Ostaci paljevine i posude, pronađeni su i u kvadratu F.⁶⁷⁵ Veći rimski uticaj u kvadratima C i D nego u A i B.⁶⁷⁶

Istraživanjem 1979. godine istražen je prostor označen od G do slova Z, dok je proširenje označeno kvadratima N1 i J1.⁶⁷⁷ Najveća grobna parcela obuhvaćena je cjelinama N1 i J1, koje nisu mogle biti do kraja istražene, uz nju je otkrivena manja, veoma pravilnog kvadratnog oblika, dok su u cjelinama N, R, S, otkrivene nekropole, a u cjelinama U, P, O, L, K, H ostaci grobova.⁶⁷⁸ U cjelini R, pronađeni su ostaci paljevine, dijelovi keramike, tzv. tip delfin fibula, željezni nož i ulomak keramike.⁶⁷⁹ U cjelini M pored jame sa prilozima prisutni su pored paljevinskih ostataka i dijelovi sive keramike, ulomak bronzane posude, ekser i staklena čaša.⁶⁸⁰ Slična situacija je i u S kvadratu gdje je pored paljevinski ostataka pronađena rimska kopča oblika sidra, izrađena od bronce, staklo i dijelovi keramike.⁶⁸¹

U kvadratu U pronađene su dvije manje grobne parcele, okarakterizovana rimskim periodom.⁶⁸² Dok unutar kvadrata P su pronađeni tragovi grobnih parcela sa jamama sa sljedećim prilozima i nalazima: paljevinski ostaci, dio rimske kopče i djelići stakla i bronce.⁶⁸³ U kvadratu O je slična situacija kao u prethodnom, nalazi dijela rimske kopče, narukvice izrađene od željeza, kopče sa prikazom faune (ptica), izrađena od bronce i dijelovi keramike.⁶⁸⁴ U cjelini L pronađeni su paljevinski ostaci djelići bronce, keramike i željeza i igla brončane kopče.⁶⁸⁵ Dijelovi kopče, keramike i željezni držač pronađeni su u cjelini K.⁶⁸⁶ Cjelina H ne odstupa puno od prethodnih, nađen je nož i kopča od željeza izrađeni, dijelovi bronce, novac i keramika.⁶⁸⁷

⁶⁷⁴ Paškvalin, 2008, 109

⁶⁷⁵ Ibid

⁶⁷⁶ Ibid

⁶⁷⁷ Ibid

⁶⁷⁸ Ibid, 110

⁶⁷⁹ Ibid

⁶⁸⁰ Ibid

⁶⁸¹ Ibid

⁶⁸² Ibid, 111

⁶⁸³ Ibid

⁶⁸⁴ Ibid

⁶⁸⁵ Ibid

⁶⁸⁶ Ibid

⁶⁸⁷ Ibid

U toku istraživanja iz 1980. godine istražene su cjeline: XXV, XX i X Va, X, XX, XXV, XXVa, XXVb, XXV.⁶⁸⁸ U cjelini V oblika kruga pored paljevinskih ostataka nađen je nož izrađen od željeza, brončane igle i keramika.⁶⁸⁹ Cjelina Va ne razlikuje se puno od prethodne sem pronalaska posude za koju se smatra da bi mogla biti skifos porijeklom iz Grčke.⁶⁹⁰ U cjelinama V i X pronađen je inhumacijski ukop ženske osobe.⁶⁹¹ Grob je bio izgrađen od kamenih pločai pokriven isto jednom.⁶⁹² Izdvojen je bio prostor koji se služio za libaciju, prema mišljenju Paškvalina.⁶⁹³ Priloga je pronađen nakit deset kopči, brončane narukvice, dio noža i keramika grubo obrađena.⁶⁹⁴ Dobu rimske okupacije, pripada grob prema Paškvalinu.⁶⁹⁵

U cjelini X nađena je grobna jama grubo obrađenom keramikom, brončanom posudom i dvijema iglama.⁶⁹⁶ U cjelini XX riječ je o grobnoj konstrukciji, o čemu svjedoče obluci sa sljedećim nalazima: kopljem, brončanim kopčama, kopčom s dvije igle, mahajrom i kostima.⁶⁹⁷ Na jugozapadnoj strani cjeline XXV, pronađeni su grobovi, zbog čega je istražena i cjelina XXV.⁶⁹⁸ Staklo, keramika, cigle ulomci bronce, paljeinski ostaci, držač koplja i koplje i dio noža su pronađeni u navedenoj cjelini.⁶⁹⁹ U cjelini XXV pronađeni su paljevinski ostaci, koplja, kopča mahajra, ručica brončane posude i siva keramika.⁷⁰⁰ Pronađeno je koplje, djelići bronce I paljevinski ostaci između cjelina XXVa i XXXa.⁷⁰¹ Pronađena je i urna sa paljevinskim ostacima, nešto dalje od navedenih nalaza.⁷⁰² Nekropola se datira u period trajanja od III stoljeća stare ere do III stoljeća.⁷⁰³

⁶⁸⁸ Paškvalin, 2008, 112

⁶⁸⁹ Ibid

⁶⁹⁰ Ibid

⁶⁹¹ Ibid, 113

⁶⁹² Ibid

⁶⁹³ Ibid

⁶⁹⁴ Ibid

⁶⁹⁵ Ibid

⁶⁹⁶ Ibid

⁶⁹⁷ Ibid

⁶⁹⁸ Ibid

⁶⁹⁹ Ibid, 113 - 114

⁷⁰⁰ Ibid, 114

⁷⁰¹ Ibid,

⁷⁰² Ibid

⁷⁰³ Ibid, 121

5.1.22. Nekropola na Varošištu

Istraživanja na lokalitetu su vršena: 1954. – 1955. i 1958 godine od strane Nade Miletić.⁷⁰⁴ Pronađeno je 160 grobova od kojih 4 istražena pripadaju rimskom period.⁷⁰⁵ Dva groba su ženska (grob br. 15 i 43), jedan muški (grob br. 16), grob br. 2 je uništen.⁷⁰⁶ Grob 2 uništen tokom ukopa groba 1, te su sačuvane samo cjevanice skeleta.⁷⁰⁷ Orijentisan je istok - zapad na dubini od 0,85 m.⁷⁰⁸ od priloga je pronađena posuda od grubo pečene zemlje. Grob br. 15 – ženski skelet sa rukama prekrštenim na grudima, od kojeg su očuvane samo butne kosti.⁷⁰⁹ Orijentacije istok – zapad sa dimenzijama 1,15 m x 0,40 m x 0,10 m.⁷¹⁰ Pronađeni prilozi: fragmenti lonca od grubo pečene zemlje tamnosive boje.⁷¹¹ Grob 16 – muški skelet, iste orijentacije kao i prethodni sa glavom okrenutom ka desnom ramenu i rukama spuštenim u krilu.⁷¹² Od priloga je pronađen novac Gardiana III. Viminacium III.⁷¹³ Grob 43 - ženski kostur, iste orijentacije kao i prethodni sa rukama pruženih je uz tijelo.⁷¹⁴ Dimenzija 1,50 m x 1 m, od priloga je pronađen samo vrč.⁷¹⁵ Nekropola se datira u period trajanja od II – XVI stoljeća.⁷¹⁶

5.1.23. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Diljka

Lokalitet se nalazi na lijevoj obali Kolunske rijeke, gdje su radnici prilikom kopanja kanala za vodovod, pronašli grob s kostima, kao zatvorenu grobnu cjelinu, u dubini od 0,80 do 1 m.⁷¹⁷ Pronađeni su sljedeći predmeti: vrč, zdjela, kaserola, fibula i ulomak kopljaste fibule.⁷¹⁸ Datacija je izvršena u period od I – III stoljeća.⁷¹⁹ Prema navodima u *Arheološkom Leksikonu Bosne i Hercegovine* na lokalitetu je vjerovatno postojala nekropola.⁷²⁰

⁷⁰⁴ Miletić, 1988, 57

⁷⁰⁵ Miletić, 1956, 34

⁷⁰⁶ Ibid

⁷⁰⁷ Ibid, 10

⁷⁰⁸ Ibid

⁷⁰⁹ Miletić, 1956, 12

⁷¹⁰ Ibid

⁷¹¹ Ibid

⁷¹² Ibid

⁷¹³ Ibid

⁷¹⁴ Ibid, 14

⁷¹⁵ Ibid

⁷¹⁶ Miletić, 1988, 57

⁷¹⁷ Paškvalin, 1962, 141

⁷¹⁸ Paškvalin, 1988, 121

⁷¹⁹ Ibid

⁷²⁰ Ibid

5.1.24. Nekropola u Zeniku

Nakon pronalaska groba, iz Zemaljskog muzeja došli su na teren Veljko Paškvalin, Boško Marijan i Ivana Marijanović godine 1984. godine.⁷²¹ Zatekli su grobove ispod kuće mještanina (Bore Lauludžije) koji su bili na nestabilnom terenu, pronađene su pored toga i dvije ploče koje su pripadale drugom grobu, a prema nalazima ploča zaključeno je postojanje i trećeg groba.⁷²² Prvi grob je bio na dubini 1m. i ozidan sa pet kamenih blokova.⁷²³ Pronađeni su sljedeći prilozi: kaserola, nož, koplje, keramička posuda.⁷²⁴ Grob je imao jamu pravaugaonog ili elipsoidnog oblika sa spaljenim bočnim stranama.⁷²⁵ Teren nije detaljno istraženo ali u članku Ivane Marijanović implicira se na postojanje nekropole sa spaljenim pokojnicima.⁷²⁶

5.1.25. Nekropola na Marijin dvoru 2, poznato pod nazivom “Vasiljeva bašta”

Prilikom ekshumacije kršćanskog groblja 1938. godine i zaštitnih istraživanje 1971. godine utvrđeno je postojanje rimskih grobova, ispod zgrada, isto iz rimskog perioda.⁷²⁷ Materijal i kosti su bili ispreturani tako da nije bilo moguće nikakvo detaljno istraživanje.⁷²⁸ Još je 1947. godine u *Glasniku Zemaljskog muzeja* Dimitrije Sergejevski pisao o mogućem postojanju rimske nekropole, naravno ništa detaljnije nije moglo biti utvrđeno.⁷²⁹

5.1.26. Nekropola u Lisičićima

Lokalitet je istraživala Čremošnik 1952. i 1953. godine.⁷³⁰ Pronađeni su tumuli različitih veličina, ali se u većini slučajeva radilo o plićim tumulima.⁷³¹ Nisu sistematski istraženi sem jednog manjeg u kojemu je nađeno paljevina sa kostima i nešto fragmenata grube grnčarije.⁷³² Tokom pregleda ovih tumula otkrivenih buldožerom Basler je potvrdio da je u većini grobova bila

⁷²¹ Marijanović, 1984, 89

⁷²² Ibid

⁷²³ Ibid

⁷²⁴ Fekeža, Marijanović, 1988, 58

⁷²⁵ Marijanović, 1984, 95

⁷²⁶ Ibid, 89

⁷²⁷ Tupolovac, 1988, 51

⁷²⁸ Ibid

⁷²⁹ Sergejevski, 1947, 15

⁷³⁰ Čremošnik, 1988, 210

⁷³¹ Čremošnik, 1957, 158

⁷³² Ibid

samo paljevina sa kostima i fragmentima grube keramike, željeznih kuka i finije rimske keramike.⁷³³ Jedan tumul je pronađen s bogatijim priložima: fragmenti grube keramike, nožica male posude od fine svijetle keramike, jedan novčić i lunula od bakra.⁷³⁴

5.1.27. Nekropola Miličuše, Duvno

Prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* na lokalitetu su pronađeni rimski grobovi sa paljevinom bez priloga, te ploča sa natpisom kao dio are.⁷³⁵

5.1.28. Nekropola na lokalitetu Rešeljke kod Duvna

Na lokalitetu su prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine*, prilikom poljoprivrednih radova pronađeni grobovi s kostima.⁷³⁶ Od priloga su pronađeni sljedeći predmeti: zemljane i staklene posude, fragmenti stakla i keramike.⁷³⁷

5.1.29. Nekropola na lokalitetu Kovači 3

Prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* na lokalitetu su pronađeni rimski grobovi sa poklopcima i rimski novac.⁷³⁸

5.1.30. Moguće postojanje nekropole kod Vranjeva sela

Lokalitet je istražio Paškvalin, te je pored ostalih rimskih i drugih konstrukcija pronašao više urni.⁷³⁹ Na osnovu nalaza urni i nadgrobnog natpisa pretpostavlja se postojanje nekropole. Detaljnije o ovoj skupini nalaza vezanih za nekropolu nema puno informacija.

⁷³³ Čremošnik, 1957, 158

⁷³⁴ Ibid

⁷³⁵ Oreč, 1988, 271

⁷³⁶ Marijanović, 1988, 270

⁷³⁷ Ibid

⁷³⁸ Zelenika, 1988, 269

⁷³⁹ Marijanović, Glavaš, 1988, 337

5.2. Pojedinačni ukopi

Poglavlje u kojem će biti obrađeni pojedinačni grobovi ili u manjoj skupini za koje nije moguće utvrditi postojanje nekropole na tom mjestu.

5.2.1. Rimski grob u Kopjenici (uz cestu iz Ključa prema Petrovcu)

Godine 1890. je iskopan i ravni rimski grob u Kopjenici uz cestu iz Ključa prema Petrovcu, u kojem je pronađeno mrtvo tijelo životinje.⁷⁴⁰ Djelimično je prekiven pločama, uz koje je pronađeno dosta rimskih žmurnjaka.⁷⁴¹ Osim eksera nije bilo drugih priloga.⁷⁴² Navedeno je objavljeno u Glasniku Zemaljskog muzeja od strana Vaclava Radimskog.⁷⁴³

5.2.2. Mauzolej i grobovi na području Stoca

Iskopavanjem na području Stoca 1892. godine otkriveno je dosta rimskih ostataka, najviše značajno za pisanje ovog rada jesu ostaci mauzoleja.⁷⁴⁴ Od mauzoleja su ostali samo zidovi debljine 1 m, koji su obuhvatali prostor 3,90 m x 2,60 m.⁷⁴⁵ U navedenom prostoru pronađena su tri groba, a izvan prostora još jedan grob.⁷⁴⁶ Grob broj 1. okružen je sa četiri oblijepljena zida, zatim je bio nasut pijeskom, a natkriven s pločom od muljike.⁷⁴⁷ Pronađena su tri kostura i sljedeći nalazi: visok, jajolik pehar ukrašen s dva reda jajolikih, brušenih pločica i udubljenim linearnim ornamentom, velika, kvržicama ukrašena grivna od srebrene žice i tri jednostavne narukvice.⁷⁴⁸ Drugi grob je ograđen s četiri laporaste ploče, pod i pokrov su od istog materijala, također je sadržavao tri kostura i sljedeće priloge: ojnhoa visoka 22 cm i stakleni lekitos visok 12 cm, prethodno je imao i dvije ručke.⁷⁴⁹ Treći pronađen grob je bio oblika kameno uzidane jame, kamenim crijepom pokriven, dok su grobovi bili žmurnjakom pokriveni.⁷⁵⁰ Pronađena su dva skeleta uz sljedeće priloge: brončana brnjica i brončani dio kopče kaiša, brončana spona, dvostruko

⁷⁴⁰ Radimski, 1891, 433

⁷⁴¹ Ibid 434

⁷⁴² Ibid

⁷⁴³ Ibid 431

⁷⁴⁴ Truhelka, 1892, 351

⁷⁴⁵ Ibid

⁷⁴⁶ Ibid

⁷⁴⁷ Ibid

⁷⁴⁸ Ibid

⁷⁴⁹ Ibid

⁷⁵⁰ Ibid, 351- 352

čunjasto, stakleno zrno zelene boje, zrno pljosnatog oblika, fibula s bronačanim lukovicama, pet komada dlijeta različitih oblika.⁷⁵¹ Izvan prostora mauzoleja pronađen je četvri grob koji je ograđen pločama od lapora a natkriven pločama od škriljevca, kao i prvi pronađen grob bio je nasut pijeskom.⁷⁵² Unutar groba je nađen jedan kostur s sljedećim priložima: srebrena fibula s lukovicama, srebrena brnjica s kaiša, mala posuda od brončanog tenećeta i okovica od bronce.⁷⁵³

5.2.3. Grobovi u okolini Stoca

Kod Graca (okolina Stoca) su u blizini crkve nađeni grobovi na spratove, sanduci su izgrađeni škriljastim pločama a priloga nije bilo.⁷⁵⁴ U istom članku spomenuto je i Ljubinja koje se nalazilo na 20 km. od Stoca, gdje je otvoren zidani grob dimenzija 2 m x 1 m u kojem je pronađeno više stvari, parohija je iste poslala u muzej, Truhelka kao najznačajnije pominje sljedeće: brončani zaponac, mali željezni kolutić, dva mala brončana kolutića i veliku ilovastu bobicu.⁷⁵⁵

5.2.4. Grob na lokalitetu Borovsko

Lokalitet Borovsko je istraživao Fiala 1892. i 1898. godine, pored ukopa iz prahistorije otkriven je i rimski grob koje se datira u IV stoljeće.⁷⁵⁶

5.2.5. Skelet djeteta pronađen na prostoru Saraja

U članku objavljenom 1895. godine u Glasniku Zemaljskog muzeja napisanog od strane P. Aleksandar Hoffer pominje se pronalazak kostiju iz 1883. godine u Saraju (Travnik) međutim niko se nije bavio istraživanjem te nije utvrđeno tačno periodu kojem pripadaju.⁷⁵⁷ Na tom terenu 26. oktobra 1893. godine, pronađene su kosti djeteta u trošnom stanju sa nalazom rimskog bakrenog novca.⁷⁵⁸

⁷⁵¹ Truhelka, 1892, 352

⁷⁵² Ibid

⁷⁵³ Ibid

⁷⁵⁴ Ibid, 362

⁷⁵⁵ Ibid, 365

⁷⁵⁶ Čović, 1988, 92

⁷⁵⁷ Hoffer, 1895, 50

⁷⁵⁸ Ibid

5.2.6. Urna na prostoru Jardola

Objavljeno je u članku od strane P. Aleksandar Hoffer iz 1895. godine pronalazak urne 1892. godine sa ostacima na Jardolu, obzirom da je nalaz zatrpan nije bilo baš utvrđeno sigurno da li pripada rimskom periodu.⁷⁵⁹

5.2.7. Grobovi u Putičevu

U Putičevu su 1893 godine P. Aleksandar Hoffer i Ćiro Truhelka našli dva groba, muški i ženski skelet.⁷⁶⁰

5.2.8. Rimski grobovi u Bastašima i Drvaru

Nakon što je gospodin Topić u blizini lokaliteta Bastasi pronašao rimski svedeni grob a jugoistočno prema Drvaru rimske grobove, Vaclav Radimski navedno objavljuje u članku u Glasniku Zemaljskog muzeja koji je objavljen 1894. godine.⁷⁶¹ Nije vršeno istraživanje te s toga o njima nemamo dovoljno podataka. Datiranje je izvršeno u period od I – IV stoljeće.⁷⁶²

5.2.9. Grob na lokalitetu Plana 1, Bileća

Truhelka je 1900. godine istražio tumulu na lokalitetu nakon dospijeća nekih predmeta u muzej.⁷⁶³ U tumulu je pored tri skeleta koja su bila otkrivena, pronašao još dva skeleta.⁷⁶⁴ Smatra se da samo jedan od pronađenih grobova pripada rimskom periodu.⁷⁶⁵ Pronađeni su sljedeći prilozi: dva bronzana šljena, željezno oružje, nakit od bronce i srebra i keramika.⁷⁶⁶

⁷⁵⁹ Hoffer, 1895, 54

⁷⁶⁰ Ibid, 50

⁷⁶¹ Radimski, 1894, 443

⁷⁶² Marijan, 1988, 158

⁷⁶³ Truhelka, 1901, 1

⁷⁶⁴ Ibid, 2

⁷⁶⁵ Čović, 1988, 189

⁷⁶⁶ Truhelka, 1901, 2, 3

5.2.10. Grobnica na lokalitetu Srebrena luka

Istraživanje je na lokalitetu vodio Patch 1898. godine.⁷⁶⁷ Pored ostalih konstrukcija na koji je baziran veći akcenat istraživanja, pronađena je i zidana grobnica datacijom lokaliteta i nje u period I do IV stoljeća.⁷⁶⁸

5.2.11. Grob sa lokaliteta Planje

Na lokalitetu Planje kod Rogatice pored ukopa iz prahistorije pronađen je jedan grob iz rimskog perioda bez priloga.⁷⁶⁹

5.2.12. Rimski grobovi na lokalitetu Tuk u Šipovu

Na lokalitetu Tuk u Šipovu su 1906. godine otkrivena dva groba prilikom popravki na cesti.⁷⁷⁰ Patch nalaze objavljuje u članku Glasnika Zemaljskog muzeja iz 1910. godine.⁷⁷¹ Dimenzije prvog groba su bile 2,25 m x 0,70 m x 0,36 m, ograđen otesanom sedrom a unutra obložen opekama i prekriven kamenim pločama.⁷⁷² Unutar groba je ležao kostur položen na leđa s glavom okrenutom ka zapadu uz sljedeće priloge: zlatni prsten i zlatne pločice koje su navodno ukradene.⁷⁷³ Drugi grob je bio dimenzija 1,45 m x 0,57 m i dubine 0,65 m ograđen s kamenim pločama, sem skeleta nije ništa drugo pronađeno.⁷⁷⁴ Pored ovih grobova pronađena su još dva.⁷⁷⁵ Dječiji grob koji je bio udaljen od mjesta prvih grobova oko 70 m., stijena je služila kao dno groba, kao prilog pronađena je samo srebrena narukvica.⁷⁷⁶ Zapadno od ovog mesta otprilike 40 m. pronađen je četvrti grob, grob odralog muškarca, obložen kao i prethodni, sem nekoliko kostiju ništa drugo nije pronađeno.⁷⁷⁷

⁷⁶⁷ Patch, 1907, 431

⁷⁶⁸ Paškvalin, 1988, 79

⁷⁶⁹ Čović. 1988, 104

⁷⁷⁰ Patch, 1910, 182

⁷⁷¹ Ibid

⁷⁷² Ibid

⁷⁷³ Ibid, 182 - 183

⁷⁷⁴ Ibid, 183

⁷⁷⁵ Ibid

⁷⁷⁶ Ibid

⁷⁷⁷ Ibid

5.2.13. Rimski grob pronađen u Sarajevu

Prilikom kopanja temelja za srednju tehničku školu u Sarajevu pronađen je jedan rimski grob. U grobu su pronađene kosti na dubini od jednog metra, a između njih novac cara Konstantina I.⁷⁷⁸

7.1.1. Grob sa lokaliteta Pod

Informacije o ovom grobu dostupne su samo u *Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine*, u kojem je navedeno da su istraživanje vršili V. Atanacković – Salčić i LJ. Kojić 1957. godine.⁷⁷⁹ Istraživanjem lokaliteta pronašli su grob koji je bio ograđen tegulama i imbricima, u obliku krova.⁷⁸⁰ Ukop je bio skeletni sa sljedećim priložima: dio čaše, gvozdeni kosijer, turpija i tri eksera.⁷⁸¹

5.2.14. Grobovi sa lokaliteta Pješivac

Lokalitet je istražila Atanacković – Salčin 1958. godine, te je tom prilikom pronađen grob ograđen tegulama i imbricima.⁷⁸² Grob je bio s skeletnim ukopom uz kojeg su pronađeni i komadi rimskog stakla.⁷⁸³ Pored ovog postojao je još jedan grob koji je već ranije bio uništen.⁷⁸⁴

5.2.15. Urna pronađena desno od ušća Trešanice u Neretvu

Desno od ušća Trešanice u Neretvu, iskopane su 1951. godine dvije kamene urne četvrtastog oblika sa poklopcima na dvije vode.⁷⁸⁵ Pronađeni su u jednoj od ovih urni ostaci nagorenih kostiju, zemlja izmiješana sa garom, ulomci keramike, komadići stakla te jedna srebrna fibula, koja po svome tipu pripada II stoljeću nove ere.⁷⁸⁶ Nalaze je objavio Pavao Anđelić u članku *Glasnika Zemaljskog muzeja* 1960. – 1961. godine.⁷⁸⁷

⁷⁷⁸ Patch, 1910, 23

⁷⁷⁹ Atanacković – Salčić, 1988, 189

⁷⁸⁰ Ibid

⁷⁸¹ Ibid

⁷⁸² Atanacković – Salčin, 1988, 185

⁷⁸³ Ibid

⁷⁸⁴ Ibid

⁷⁸⁵ Anđelić, 1960 - 61, 335

⁷⁸⁶ Anđelić, 1988, 210

⁷⁸⁷ Anđelić, 1960 – 61, 331

5.2.16. Grobovi sa lokaliteta Vukodol

Prvobitno su pronađene dvije kamene urne s sljedećim priložima: prva sa keramičkom posudom a druga s bronzanim prstenom, staklenom čašom, bronzanim stilosom i carskim novcem.⁷⁸⁸ Istraživanje je vodila 1963. – 1965. godine Atanacković – Salčin, kada su pronađene dvije iste kamene urne na dubini 1, 2 – 1, 5 m, dvije jame s spaljenim pokojnicima sa keramičkim posudama kao priložima.⁷⁸⁹

5.2.17. Grob s lokaliteta Podgredina u Cazinu

Juna 1973. godine Šefkija Hadžipašić je obavijestio regionalni muzej Pounja u Bihaću od nalazu groba u zaseoku Podgredina, selo Bijela Stijena, u općini Cazin.⁷⁹⁰ U žutu, sterilnu ilovaču, bio je ukopan grob na sljedećim dubinama: južina strana dubine od otprilike 60 cm, sjeverna strana do dubine od otprilike 150 cm, dok je nagib zemljišta otprilike bio 45° od sjevera prema jugu.⁷⁹¹ U pravcu zapad-istok sa odstupanjem od 15° prema sjeveru (glava skeletal je na zapadu).⁷⁹² Od šest pritesanih ploča⁷⁹³ (dimenzija: gomja ploča: 112 cm. x 79 cm. x 9,5 cm (sada u tri fragmenta), sjeverna ploča: 113,5 cm x 43 cm. x 8,5 cm, južna ploča: 103 x 43 x II i 9,5 cm, zapadna ploča 56 cm. x 43 x 9,5 cm, istočna ploča: 54,5 cm. x 42,5 cm. x 10 cm.) od krečnjaka, jedna je bila položena kao podnica, dvije kraće i dvije duže, ploče služile su kao stranice, a šesta kao poklopac groba.⁷⁹⁴ Pronađen je u grobu dječiji star otprilike dvije godine, od skeleta su sačuvane sljedeće kosti: dosta oštećena kalota i pojedine kosti lobanje, dio mandibule i nekoliko zuba, sitni fragmenti rebara, dvanaest kičmenih pršljenova i fragmenti kostiju jedne ruke.⁷⁹⁵ Ostatak skeleta se vjerovatno raspao ili su uništeni od strane posmatrača kao što je bilo s pojedinim priložima.⁷⁹⁶ Pronađeni su sljedeći prilozi (T. XXII, 1.): 1578 komada staklenih perli, (2 komada duguljaste crne, 24 komada bačvaste zelene, 138 komada konične žute, 27 komada bačvaste žute, 651 komada bikonične plave, 587 komada bačvasto plave, 82 komada kolutaste plave i 76 komada loptaste

⁷⁸⁸ Patch, 1902, 12, 13

⁷⁸⁹ Atanacković – Salčin, 1988, 308

⁷⁹⁰ Raunig, 1974, 295

⁷⁹¹ Ibid

⁷⁹² Ibid

⁷⁹³ Raunig, 1988, 20

⁷⁹⁴ Raunig, 1974, 295

⁷⁹⁵ Ibid, 296

⁷⁹⁶ Ibid, 295

plave), zatim staklene perle (dvije od sedefa) rasute u prostoru glave i grudnog koša skeleta, tri koštane perle, koštana igla s glavom u obliku šišarke sa uzdužnim urezima, dva fragmenta igle od željeza, s dva rožasta ispupčenja na glavi, četiri fragmenta željezne dječje narukvice, mala pojasna kopča od kružno savijene bronzane trake srolanih krajeva, deset vrlo sitnih fragmenata jako tanke bronzane žice lučno savijene ili upletene, sa ostacima pozlate, fragmenti bronzane žice, narukvica od tamnoplavog stakla, prelomljena na dva dijela, presjeka u obliku slova D, mali lakrimarij, fragmenti gornjeg dijela i dna malog lakrimarija · izdužen olearij, zadebljanog oboda, cilindričnog vrata, naglašenog ramena, mala bikonična posuda - lončić, fragment vrlo tankog, malo lučno povijenog, prozirnog stakla, koji ne pripada ni jednoj od navedenih posuda.⁷⁹⁷ Grob se datira u drugu polovinu III stoljeća.⁷⁹⁸

Važno je istaknuti da ovaj grob predstavlja prvi nalaz ove vrste na području Cazina i Kladaše, slična analogija se može povezati s grobovima iz nekropole Dolovi a koji su opet siromašniji sa priložima i više oštećeni.⁷⁹⁹

5.2.18. Urna sa lokaliteta Biograci kod Mostara

Na lokalitetu je prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* pronađena urna sa spaljenim ostacima, srebrenom naušnicom i ulomcima keramike⁸⁰⁰

5.2.19. Grob sa lokaliteta Krč

U *Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine*, naveden je nalaz urne s spaljenim ostacima, sa ovog lokaliteta.⁸⁰¹ Od priloga su pronađene samo staklene posude i brončani predmeti.⁸⁰²

⁷⁹⁷ Raunig, 1974, 296 - 297

⁷⁹⁸ Raunig, 1988, 20

⁷⁹⁹ Raunig, 1974, 297

⁸⁰⁰ Paškvalin, 1988, 290

⁸⁰¹ Marijanović, 1988, 301

⁸⁰² Ibid

5.2.20. Grob sa lokaliteta Ježeprasina kod Konjica

Na lokalitetu je slučajno otkrivena kamena urna koja se datira u rimsko doba.⁸⁰³ Ove informacije su samo dostupne u *Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine* jer detaljnije nije istraženo.⁸⁰⁴

5.2.21. Grobovi iz Torine

Atanacković – Salčin piše o ovom lokalitetu navodeći da su pronađena tri groba sa spaljenim ostacima.⁸⁰⁵ Od priloga je pronađeno u jednoj urni: srebreni prsten, skarabej, koštana igla, žeton, ogrlica od staklene paste, ćilibarsko perje i staklena posuda.⁸⁰⁶ Od ostalih priloga uz druge ukope nađeni su samo fragmenti 10 lakrimarija.⁸⁰⁷

⁸⁰³ Anđelić, 1988, 217

⁸⁰⁴ Ibid

⁸⁰⁵ Atanacković – Salčin, 1988, 336

⁸⁰⁶ Ibid

⁸⁰⁷ Ibid

6. Kasnoantički horizont

Ovo poglavlje je izdvojeno zbog promjena i takoreći jedinstvenosti u sahranjivanju, odnosno period u kojem je većina pronađenih grobova bila tipa grobnice na svod. Period često izdvojen kao kršćansko doba u kojem kako je navedeno prevladava bačvasti svod, a u manjoj mjeri ukopi pod pločom.⁸⁰⁸ Obično navedeni tip jd pratio crkvene konstrukcije sa orijentacijom istok - zapad, od isklesanog kamena.⁸⁰⁹ Na ležajeve ili zemlju su smješteni pokojnici.⁸¹⁰ Nedostatak nalaza opravdava činjenica da su grobnice često bile naknadno otvarane i pljačkane.⁸¹¹ Često su služile za sekundarni ukop germanskog i slavenskog stanovništva ali općenito grobni nalazi i prilozi u njima su rijetki.⁸¹² Prelaz sa ritusa kremacije na inhumaciju dešava se otprilike 30 – godina III stoljeća, međutim to nije značilo totalni prestanak kremacijski ukopa koji će biti prisutni i kroz naredno stoljeće, naravno u manjoj mjeri.⁸¹³ U narednim podcjelinama biti će obrađene nekropole i ukopi iz kasne antike.

7.2. Kasnoantičke nekropole

7.2.1. Nekropola u Kopčićima, Prozor

Godine 1893. Truhelka je na ovom lokalitetu otkrio pet zidanih grobova.⁸¹⁴ Grobovi su bili sastavljeni od ploča od lapora.⁸¹⁵ Skeletni su ukopi bili unutar grobova.⁸¹⁶ Bez priloga su pronađeni i datiraju se u period od IV do V stoljeća.⁸¹⁷

⁸⁰⁸ Miličević-Capek, 2010, 223

⁸⁰⁹ Ibid

⁸¹⁰ Ibid

⁸¹¹ Ibid

⁸¹² Ibid

⁸¹³ Jovanović, 1984, 145

⁸¹⁴ Paškvalin, 1988, 218

⁸¹⁵ Ibid

⁸¹⁶ Ibid

⁸¹⁷ Ibid

7.2.2. Nalazi iz Knežopolja (moguće postojanje nekropole)

U članku Glasnika Zemaljskog muzeja kojeg je pisao Vaclav Radimski 1894. godine, spomenut je lokalitet sela Knežopolja u šumi Vardi, pretpostavljajući da je na tom mjestu bila rimska nekropola što opravdava pronađenim poklopacima sarkofaga.⁸¹⁸

7.2.3. Kasnoantička nekropola iz Mujdžića

Na lokalitetu crkvina u Mujdžićima naokolo crkve je otkrivena nekropola.⁸¹⁹ Ispod istočnog dijela crkve nalazile su se grobne kamere na svod, vjerovatno antičkog porijekla.⁸²⁰ Prema svjedočanstvu mještana i na zapadnom dijelu je bilo grobova na svod ali zbog presijecanje ceste su uništeni.⁸²¹ U sjevernom djelu su isto tako bili grobovi.⁸²² Prilikom kopanje prostorije C crkve nađen je jedan grob.⁸²³ Prema navodima u grobovima nije pronađeno ništa.⁸²⁴ Prema mišljenju Dimirija Sergejevskog u antičkom periodu je crkva bila opkoljena grobljem.⁸²⁵ Dimitrije Sergejevski je tri puta obilazio ovaj lokalitet, vršio pregled 1929., 1935. i 1938. godine.⁸²⁶ Uglavnom je na lokalitetu Crkvine prema Šipovu prilikom proširivanja dvorišta naišao je vlasnik kuće na rimsku nekropolu.⁸²⁷ Otkriveno je pet grobova, koji su bili pokriveni sedrom debljine 5 m.⁸²⁸ Prema svjedočenju mještana nije bilo ničega u grobovima.⁸²⁹ Nedaleko od mjesta je pronađena ploča od lapora polomljena u fragmente.⁸³⁰

⁸¹⁸ Radimski, 1894, 443

⁸¹⁹ Sergejevski, 1938, 53

⁸²⁰ Ibid

⁸²¹ Ibid

⁸²² Ibid

⁸²³ Ibid

⁸²⁴ Ibid

⁸²⁵ Ibid, 55

⁸²⁶ Ibid, 51

⁸²⁷ Ibid, 57

⁸²⁸ Ibid

⁸²⁹ Ibid

⁸³⁰ Ibid

7.2.4. Lokalitet Golubić – moguće postojanje nekropole

Lokalitet Golubić kod Bihaća istraživao je 1954., 1956., 1960. i 1962. godine.⁸³¹ U Glasniku Zemaljskog muzeja Irma Čremošnik navodi kako je na području Crkvine, Golubić postojala antička nekropola, navode pravda nalazima sarkofaga, kamenih ploča i fragmenata urni (T. XVII, 1.) nađenih u živici groblja novijeg perioda.⁸³² Navodi da su ploče i urne vjerovatno vađene pri gradnji objekata iz srednjeg vijeka.⁸³³

7.2.5. Moguće postojanje nekropole na lokalitetu Prlo

Na lokalitetu Prlo prema Bileći 1959 godine tokom zaštitinih istraživanja koja je na ovom području vodila Irma Čremošnik, uz ruševine koje su pripadale antičkom hramu, (T. XXII, 1.) u neposrednoj blizini otkriven je zidani grob, jedna zgrada sa dva odjeljenja, a 39 m. istočno od njega, i ruševine zidane grobnice.⁸³⁴ Svi ostaci sakralnih ruševina impliciraju na postojanje manje nekropole.⁸³⁵ Uz južnu stranu hrama se nalazio zidani grob⁸³⁶ Orijentacija groba je malo odstupala od orijentacije hrama.⁸³⁷ Dimenzije obzidanog groba su bile 2,30 m. x 1 m. i dubine 65 cm.⁸³⁸ Kamenom pločom je bila ozidana sjeverna strana groba, dok su ostale bile ozidane ciglom.⁸³⁹ Kvadratnog oblika i tanka je bila cigla, dimenzije 35 cm. x 35 cm. x 3 cm., slabije izrade, sa primjesom krupnog pijeska, te daje utisak slabijeg rada iz kasnog doba antike.⁸⁴⁰ Pod je isto tako bio popločan s ciglama, zidovi su bili malterisani.⁸⁴¹ Malter nad ciglom bijele boje još se zadržao na sjevernoj i zapadnoj strani.⁸⁴² Grob je bio okružen zidom od koga je ostao samo zadnji red temelja (3,5 m. x 1,20 m.).⁸⁴³

⁸³¹ Raunig, 1988, 15

⁸³² Čremošnik, 1956, 129

⁸³³ Ibid

⁸³⁴ Čremošnik, 1960-61, 175

⁸³⁵ Ibid

⁸³⁶ Ibid, 178

⁸³⁷ Ibid

⁸³⁸ Ibid

⁸³⁹ Ibid

⁸⁴⁰ Ibid

⁸⁴¹ Ibid

⁸⁴² Ibid

⁸⁴³ Ibid

Samo temelji zida su očuvani, te se ne može odrediti da li je ovaj zid služio samo kao podnožje poklopca koji je bio nad grobom ili je bio izrađen u malu prostoriju.⁸⁴⁴ Za kultne obrede je služio hram u neposrednoj blizini.⁸⁴⁵ Utvrđeno je da je grob već ranije bio otvaran.⁸⁴⁶ Pronađen je i fragmentiran i ispreturan skelet, od priloga su nađeni krajnji fragmenti i dvije staklene čaše.⁸⁴⁷ Zidana grobnica otkrivena 39 m. istočno od hrama, dimenzija 3,90 m. x 3,60 m.⁸⁴⁸ Na sjeveroistočnom uglu nalazi se na unutrašnjoj strani malter na zidu, bijele boje, a na njemu je široka crvena traka, što implicira da je grobnica iznutra bila pokrivena freskama.⁸⁴⁹ Fragmenti freski su nađeni prilikom čišćenja jame u grobnici, i to u šutu koji ju je ispunjavao.⁸⁵⁰ Jama je ukopana na dubini od 1,30 m.⁸⁵¹ Uz sjevernu i južnu stranu nalazio se po jedan stepenik.⁸⁵² Obložena je bila blokovima muljike, različito prethodnom grobu.⁸⁵³ Pokrivena je pločama debljine 10 cm, prilikom plaćkanja groba su razbijene i pale su unutar groba.⁸⁵⁴

Pored fragmenata freski pronadjen je i akroter sarkofaga od muljike, dosta grube obrade, bez ornamenta, dimenzija 24 cm. x 26 cm. x 29 cm.⁸⁵⁵ Dalje su nađena i četiri fragmenta u obliku poluobllice od muljike radijusa 14 cm, dimenzija 14 cm. x 20 cm. x 22cm., 14 cm. x 20 cm. 30 cm.⁸⁵⁶ Originalna dužina ni jednog od tih fragmenata nije sačuvana, samo je na krajevima vidljiv nepravilan lom, a promjer je svima isti.⁸⁵⁷ Urezan je žlijeb u centar ovih poluobllica tako da je očito da su one služile za spajanje površina dvaju bridova.⁸⁵⁸ Nije moguće odrediti tačno da li pripadaju zgradi ili sarkofagu, međutim nije isključeno postojanje sarkofaga.⁸⁵⁹

⁸⁴⁴ Čremošnik, 1960-61, 178

⁸⁴⁵ Ibid

⁸⁴⁶ Ibid

⁸⁴⁷ Ibid

⁸⁴⁸ Ibid, 179

⁸⁴⁹ Ibid

⁸⁵⁰ Ibid

⁸⁵¹ Ibid

⁸⁵² Ibid

⁸⁵³ Ibid

⁸⁵⁴ Ibid

⁸⁵⁵ Ibid

⁸⁵⁶ Ibid

⁸⁵⁷ Ibid

⁸⁵⁸ Ibid

⁸⁵⁹ Ibid

7.2.6. Rimski grobovi - nekropola na lokalitetu Dolovi

Na lokalitetu Dolovi u Golubiću kod Bihaća otkriveni su rimski grobovi.⁸⁶⁰ Navodno je iskopano 30 rimskih grobova, 29 skeletnih ukopa i jedan spaljeni bez urne.⁸⁶¹ Bez priloga bili su skeletni ukopi s Dolova.⁸⁶² Ukapani su u jamama bez konstrukcija i u konstrukcijama u vidu sanduka izgrađeni od kamenih ploča.⁸⁶³ Mnogo kamenih ploča je uništeno tokom poljoprivrednih radova, tako da se samo mali broj očuvao.⁸⁶⁴ Ploče oko skeleta često su bila upotrebljene rimske spoliije, uzete vjerovatno sa starijeg dijela nekropole, što implicira „*relativno kasni karakter grupe grobova otkrivenih u Dolovima - možda III-IV v. n. e.*“.⁸⁶⁵ Navedeno je objavljeno u članku Glasnika Zemaljskog muzeja iz 1968. godine.

7.2.7. Kasnoantička nekropola u Jajcu

Zemaljski muzej zajedno s Zavodom za zaštitu spomenika izvršio je manji zaštitni arheološki zahvat 1959. godine u Jajcu gdje su slučajno otkriveni kasnoantički grobovi.⁸⁶⁶ Na mjestu gdje se volujački put veže sa cestom Jajce – Banjaluka, prilikom gradnje stubova za zgradu eslektro vrbas otkrivena su 2 zidana groba (T. XXI, 1.).⁸⁶⁷ Širina jame 2 x 2 m a na dubini 4 m, smatra Paškvalin da nije prvobitna dubina jame bila tolika.⁸⁶⁸ Navedenim nalazima pripada i nalaz bačvastog svoda pronađen na istom terenu.⁸⁶⁹ Ovi nalazi upućuju da se na ovom terenu nalazila manja kasnoantička nekropola.⁸⁷⁰

Grob je izrađen od maltera, neobrađenog kamena te dijelovima krovnih i podnih antčkih opeka. Grob dužine 1,80 m, širine 0,50 m i dubine 0,60 m, sa stranama debljine otprilike 0,20 m, orijentiran u pravcu istok -zapad.⁸⁷¹ Tri kamene ploče veličine 0,60 m x 0,70 m x 0,15 m pokriven

⁸⁶⁰ Marić, 1968, 8

⁸⁶¹ Ibid

⁸⁶² Ibid

⁸⁶³ Ibid

⁸⁶⁴ Ibid

⁸⁶⁵ Ibid

⁸⁶⁶ Paškvalin, 1970, 29

⁸⁶⁷ Ibid

⁸⁶⁸ Ibid

⁸⁶⁹ Ibid

⁸⁷⁰ Ibid

⁸⁷¹ Ibid

je bio grob.⁸⁷² Skelet orijentacije istok – zapad bio je loše sačuvan zbog vlage koja je dopirala u grob.⁸⁷³ Pronađeni su sljedeći prilozi (T. XXI, 2.) dvije staklene posudice, a od grobnih nalaza: bronzana narukvica, bronzana kopča s lukavim glavicama i mala bronzana narukvica, (prema veličini pripada djetetu) zatim nekoliko željeznih eksera, sa ostacima drveta što upućuje da je pokojnik bio položen u drveni sanduk od nekoliko grubih dasaka.⁸⁷⁴ Ukop je najvjerojatnije sadržavao i skelet djeteta a koji je raspadnut zbog vlage.⁸⁷⁵ Datacija groba je IV stoljeće nove ere.⁸⁷⁶

Drugi grob orijentiran u pravcu sjever – jug ležao je na istoj dubini a na razdaljini od 1m.⁸⁷⁷ Izađen od antičkih podnih cigli, vezanih malterom, u obliku krovne konstrukcije, dužine 1,60 visine 0,70 m i širine 0,60 m⁸⁷⁸ Skelet je bio bolje sačuvan od prethodnog.⁸⁷⁹ Olovna posuda je jedini pronađeni prilog.⁸⁸⁰ Od nalaza je pronađen: bronzani predmet, željezni ekser.⁸⁸¹ Datacija groba je IV stoljeće nove ere.⁸⁸²

Trećem grobu nema puno pojedinosti sem da je bio sa bačvastim svodom i da se prema kopči s lukavim glavicama i nalaz narukvice koja na krajevima ima stilizirane zmijske glave kao ukras, datira u IV stoljeće nove ere.⁸⁸³ Moguće je pretpostaviti da se u neposrednoj blizini groba na svod nalazi starokršćanska bazilika, što potvrđuju arheološka istraživanja u Bugojnu, u Oborcima kod Donjeg Vakufa, u Čitluku kod Šipova, Mošunju kod Travnika, Varvari, Prozoru i u Varošluku kod Turbeta.⁸⁸⁴

Sve navedeno dokazuje da u kasnoantičkoj nekropoli IV stoljeća nove ere u Jajcu istovremeno postoje tri različita tipa zidanih grobnica: presvođena grobnica, konstrukciji groba na dvije vode i zidane grobnice sa pločama.⁸⁸⁵

⁸⁷² Paškvalin, 1970,

⁸⁷³ Ibid

⁸⁷⁴ Ibid

⁸⁷⁵ Ibid 29 - 30

⁸⁷⁶ Ibid 34

⁸⁷⁷ Ibid, 34

⁸⁷⁸ Ibid

⁸⁷⁹ Ibid

⁸⁸⁰ Ibid

⁸⁸¹ Ibid

⁸⁸² Paškvalin, 1988, 176

⁸⁸³ Paškvalin, 1970, 35

⁸⁸⁴ Ibid 35 - 36

⁸⁸⁵ Ibid 36

7.2.8. Kasnoantička nekropola na desnoj obali Janja u Mujdžićima

Ostaci bazilike su otkriveni i djelično ispitani na desnoj obali Janja, u Mujdžićima, tačnije na lokalitetu Crkvina.⁸⁸⁶ Gradnju bazilike datiramo u vrijeme kada je kršćanstvo već bilo sasvim prevladalo, dakle u V i VI vijek.⁸⁸⁷ Pored bazilike djelimično je otkopano i kasnoantičko groblje, na kojem je pored jednog sarkofaga bilo i grobnih komora sa svodom.⁸⁸⁸ Presvođene grobnice nisu mogle biti istražene zbog propadanja, međutim tipološki se mogu datirati u kasnu antiku kao i crkva.⁸⁸⁹

7.2.9. Nekropola na lokalitetu Čairi

Zaštitna istraživanje na ovom lokalitetu je vodila Atanacković – Salčin 1973 – 1975. godine.⁸⁹⁰ Pronađeno je 12 rimskih grobova na lokalitetu sljedećih tipova: zidanih grobnica, grobnica ograđenim opekama i jedna ukop u kamenoj urni.⁸⁹¹ Stup od prokineškog mramora je nađen između grobova, za šta je Atanacković – Salčin smatrala da je dio nadgrobno spomenika.⁸⁹² Datacija je izvršena u period od II – IV stoljeća.⁸⁹³

7.2.10. Moguće postojanje nekropole na Mogorjelu

Istraživanja je vršio prvobitno Patch 1899. – 1903. godine, koji je spomenuo samo zgradu tada.⁸⁹⁴ Međutim na lokalitetu su pronadjeni sarkofag i grobnice od tegula, prema navodima iz *Arheološkog Leksikona Bosne i Hercegovine*.⁸⁹⁵

⁸⁸⁶ Bojanovski, 1964, 103

⁸⁸⁷ Ibid

⁸⁸⁸ Ibid

⁸⁸⁹ Bojanovski, 1964, 103

⁸⁹⁰ Atanacković – Salčin, 1988, 172

⁸⁹¹ Ibid

⁸⁹² Ibid

⁸⁹³ Ibid

⁸⁹⁴ Čremošnik, 1951, 342

⁸⁹⁵ Basler, Miletić, 1988, 331

7.2.11. Moguće postojanje nekropole u Krupi 2 kod Čapljine

Prema navodima iz *Glasnika Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* pronađene su grobnice od rimskih krovnih opeka, sa skeletnim ukopima na ovom lokalitetu.⁸⁹⁶ Te se stoga smatra da je tu postojala nekropola.

7.2.12. Moguće postojanje nekropole u Dvorištma 2, Čapljina

Prema navodima iz *Arheološkog Leksikona Bosne i Hercegovine* na lokalitetu su pronađene grobnice od rimskih krovnih opeka bez priloga.⁸⁹⁷

7.2.13. Nekropola na lokalitetu Grovnice

Tokom radova na cesti 2009. godine otkrivena je kasnoantička nekropola (T. XXVI, 1.) a naredne godine počela su istraživanja.⁸⁹⁸ Prvi grob obuhvaćen ovom istraživanjem bio je skoro uništen, te je pronađena samo lubanja i dio nadlaktice, prema kojim se samo orijentacija mogla odrediti.⁸⁹⁹ Skelet je bio položen zapad - istok s glavom na a prilozi u grobu nisu pronađeni.⁹⁰⁰ Drugi grob je uništen kao i prethodni, te ukopan u kamenu jamu na dubini od 0,25 m.⁹⁰¹ Ovalnog oblika na lijevoj strani a pravokutnog oblika na desnoj strani. Sačuvana je lubanja, dio lijeve nadlaktice i ključne kosti.⁹⁰² Orijehtacija ista kao u prethodnom grobu.⁹⁰³ Treći grob je bio dimenzija 0,35 m x 0,45 m.⁹⁰⁴ Orijehtacija je bila ista kao kod prethodnog groba.⁹⁰⁵ Kostu u grobu se su bile u istrošenom stanju a od priloga je pronađen fragment fibule.⁹⁰⁶

⁸⁹⁶ Patch, 1906, 388

⁸⁹⁷ Marijanović, 1988, 323

⁸⁹⁸ Vasilj, 2010, 135

⁸⁹⁹ Ibid, 137

⁹⁰⁰ Ibid

⁹⁰¹ Ibid

⁹⁰² Ibid

⁹⁰³ Ibid

⁹⁰⁴ Ibid

⁹⁰⁵ Ibid

⁹⁰⁶ Ibid

Četvrti grob (T. XXXII, 1.) je bio sačuvan u cjelini sa grobnom jamom dimenzija 1,75 m x 0,45 m x 0,30 m.⁹⁰⁷ Skelet položen na leđima je bio orijentisan zapad – istok.⁹⁰⁸ Sahranjen u drvenom sanduku što je opravdano pronalaskom željeznih čavla.⁹⁰⁹ Pronađene su karlične kosti, željezna pređica za remen i mali željezni nožić.⁹¹⁰ U petom grobu su bile sahranjene dvije odrasle osobe.⁹¹¹ Dimenzija 1,85 m, x 0,80 m x 0,45 m.⁹¹² Osoba u grobu pet je bila sahranjena na leđima, orijentacije zapad – istok, glavom prema zapadu, a nogama prema istoku, s položenim rukama niz tijelo.⁹¹³ Sve osim stopala je sačuvano kod kostura, Vasilj zbog tamne boje pretpostavlja da je ukop bio izvren u drvenom sanduku..⁹¹⁴

Drugi ukop je sačuvan, djelimično i u istrošenom stanju sa orijentacijom zapad - istok.⁹¹⁵ Radi dubine na kojoj je ukopan smatra se da je sahranjen u kasnijem period nego prvi skelet.⁹¹⁶ U grobu šest sa grobnom jamom dimenzija 1,25 x 0,55 m, x 0,20 m dubine, pronađen je djelimično sačuvan skelet, koji je bio položen na leđa i orijentiran u smjeru zapad - istok.⁹¹⁷ Sedmi grob je bio nepravilnog oblika u kojem se nalazio kostursa istršenim kostima, istog položaja i orijentacije kao i prethodni, te bez priloga.⁹¹⁸ Grob osam (T. XXXVIII, 1.) je pronađen na dubini 0,70 m s kosturom u istrošenom stanju.⁹¹⁹ Pronađen je skelet umotan sa kopčom izrađenom od željeza.⁹²⁰ Dimenzije groba su bile sljedeće: 1,85 m x 0,50 m x 0,40 m.⁹²¹

⁹⁰⁷ Vasilj, 2010, 137

⁹⁰⁸ Ibid

⁹⁰⁹ Ibid

⁹¹⁰ Ibid, 138

⁹¹¹ Ibid

⁹¹² Ibid

⁹¹³ Ibid

⁹¹⁴ Ibid

⁹¹⁵ Ibid

⁹¹⁶ Ibid 138 - 139

⁹¹⁷ Ibid, 139

⁹¹⁸ Ibid, 140

⁹¹⁹ Ibid

⁹²⁰ Ibid, 140 - 141

⁹²¹ Ibid, 141

Pronađene su pored grobova i dvije nadsvođene grobnice na svod.⁹²² Grobnica 1. bila je s jednom prostorijom orijentacije zapad – istok, na istočnoj stranici se nalazio ulaz.⁹²³ Dimenzije su 2,00 x 1,80 m x 2,00 m⁹²⁴ u unutrašnjosti su se nalazila dva ležaja dimenzija 2 m x 0,65 m sredini, 0,90 m na zapadnoj i 0,58 m na istočnoj strani.⁹²⁵ Pretpostavka Snježane Vasilj da je ulaz postavljala masivna kamena ploča, slično lokalitetu Dželilovac i Kalvariji.⁹²⁶ Zidana je žbukom sa svodom od sedre.⁹²⁷ Grobnica je možda se istaći bila solidne građe.⁹²⁸ Nisu pronađeni ostaci skeleta.⁹²⁹ Druga grobnica (T. XXXIX, 1.) je bila sa isto jednom prostorijom, ali sa jednim ležajem.⁹³⁰ Nije istražena do karaja ali su utvrđene dimenzije bile: 2,00 m dužine i 1,70 m širine.⁹³¹ Iste izrade kao i prethodna.⁹³² Bez priloza i kostiju u trenutku istraživanja.⁹³³

Ponađen je i objekat s jednom prostorijom dimenzija 1,65 x 2,20 m, slične izrade kao i grobnice međutim zbog manjka dokaza i materijala nije utvrđena namjena iste.⁹³⁴

7.2.14. Kasnoantička grobnica i nekropola na lokalitetu Studena česma

Istraživanjem koje je trajalo jula do augusta 2005. godine lokalitetu Studena česma u Donjem Vakufu, otvorene su i istražene tri sonde.⁹³⁵ Istražena je jedna kasnoantička grobnica na svod (T. XXIV, 1.), na čijoj je sjevernoj i istočnoj strani, pronađene fragmentirane kosti i jedna zdrobljena lobanja.⁹³⁶ Nadosvođena je sa slobodno ožbukanim bačvastim svodom i unutrašnošću, s dva ležaja (lijeva je bila širine 107 cm dok je desna bila široka 61 cm), u srednjem dijelu se nalazio otvor širine 43 cm, za koji se smatra da je služio za unošenje pokojnika.⁹³⁷ Dimenzije grobnice su sljedeće: 210 cm širina, 192 cm dužina.⁹³⁸

⁹²² Vasilj, 2010, 141

⁹²³ Ibid, 143

⁹²⁴ Ibid

⁹²⁵ Ibid

⁹²⁶ Ibid

⁹²⁷ Ibid

⁹²⁸ Ibid

⁹²⁹ Ibid, 144

⁹³⁰ Ibid

⁹³¹ Ibid

⁹³² Ibid

⁹³³ Ibid

⁹³⁴ Ibid

⁹³⁵ Busuladžić, 2012, 59 - 60

⁹³⁶ Ibid 160

⁹³⁷ Ibid

⁹³⁸ Ibid

U grobnici je pronađen materijal koji je kroz otvor dospio u unutrašnjost, pored toga nađeni su i ostaci ljudskog skeleta.⁹³⁹ Zbog nedostatka predmeta koji bi potvrdili suprotno, ovaj objekt se pripisuje kršćanskom horizontu.⁹⁴⁰ Druga sonda, se sastojala od jednog uzdužnog kanala, gdje je pronađen skelet, tačnije na njegovoj južnoj strani, koji je pripadao djetetu sa par ljudskih kostiju na dubini od 40 cm.⁹⁴¹ Na sjevernom dijelu dvorišta nalazila se treća sonda koja je bila u obliku križa.⁹⁴² U djelu sonde na sjeveroistoku nađeni su ostaci ljudskih kostiju, dok je na sjeverozapadnom dijelu na dubini od 35-40 cm pronađen sloj maltera i sedre.⁹⁴³

Istraživanjem 2006. godine povećan je teren a samim tim i broj istraženih sondi.⁹⁴⁴ Prva sonda se nalazila uz konstrukcije otkrivene 2005. godine.⁹⁴⁵ Sonda je sljedećih dimenzija: 2,70 cm x 4,80 cm x 3,70 cm.⁹⁴⁶ U obliku “U” je bila forma zida dimenzija 140 cm širine i 110 cm dužine sa debljinom zidova od 50 cm.⁹⁴⁷ Prema mišljenju Busuladžica zbog usporedbe sa sondom broj 7 konstrukcija je predstavljala grob što potvrđuju i ostaci kostiju.⁹⁴⁸ Samo je djelić posude pronađen od priloga.⁹⁴⁹

Na prostoru treće sonde i četvrte sonde su prema riječima vlasnika zemlje pronalazene kosti skeleta uzimajući to u obzir i teren moguće je da se radilo o zidanim grobnicama.⁹⁵⁰ Na prostoru pete sonde je pronađen samo kamenje i nešto ostataka kostiju.⁹⁵¹ U sedmoj sondi na pronađena su 4 skeleta koji su bili očuvani prilično I druga 2 za koje se samo može reći da predstavljaju ono što je bilo od skeleta.⁹⁵² Orijentirani su bili pravcu zapad (glava) – istok (noge), nakon svega navedenog mišljenja je Busuladžić da bi se ukopi mogli svrstati u kršćanske.⁹⁵³

⁹³⁹ Busuladžić, 2012, 160

⁹⁴⁰ Ibid

⁹⁴¹ Ibid

⁹⁴² Ibid

⁹⁴³ Ibid

⁹⁴⁴ Ibid, 161

⁹⁴⁵ Ibid

⁹⁴⁶ Ibid

⁹⁴⁷ Ibid

⁹⁴⁸ Ibid

⁹⁴⁹ Ibid

⁹⁵⁰ Ibid

⁹⁵¹ Ibid

⁹⁵² Ibid, 162 - 163

⁹⁵³ Ibid

Od pronađenih skeleta četiri su bili ostaci odraslih osoba a tri skeleta su bila najvjerojatnije dječija, dobro su bili očuvani uz manje dislociranje pojedinih kostiju.⁹⁵⁴ Polagani su na leđima.⁹⁵⁵ Prisustvo kamena po određenom rasporedu oko tijela dokaz je o određenom načinu odjeljivanja grobnih cjelina.⁹⁵⁶

Pronađeni su sljedeći nalazi: nađena je komad nakita oko vrata prvog skeleta, naušnice (ukrasni detalj “jagodičastog voća”) uz glavu, naušnica oblika karičice (skeleta broj 7), prsten izrađen od bronce i dvije naušnice oblika karičica od bronce kod skeletal broj 5., i dio potkove skeletbroj 4..⁹⁵⁷ Navedeno je pripadalo osobi pokopanoj u grobu, mišljenja je Busuladžić.⁹⁵⁸ Pored navednih predmeta pronađeno je kasnoantičko staklo (oko groba 2 i 8) i keramika (oko groba 4).⁹⁵⁹

⁹⁵⁴ Busuladžić, 2012, 162 - 163

⁹⁵⁵ Ibid, 163

⁹⁵⁶ Ibid

⁹⁵⁷ Ibid

⁹⁵⁸ Ibid

⁹⁵⁹ Ibid

7.3. Kasnoantički grobovi

7.3.1. Grobnica na lokalitetu Staro groblje, Livno

Prema navodima iz članka *Glasnika Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, 1855 Ibrahimbeg Firduz otkopao je kasnoantičku grobnicu sa sljedećim nalazima: dvije lubanje, dva latinska naziva i pokraj njih urnu spoklopcem i pepelom.⁹⁶⁰ Lokalitet je naveden i *Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine*.⁹⁶¹

7.3.2. Grobnica na lokalitetu Dabravine, Vareš

Nakon pronalaska ulomaka iz srednjeg vijeka 1889. godine od strane Hansa Kellnera i saznanja o postojanju određene ruševine, Veljko Paškvalin i Karl Fitzinger su obišli teren.⁹⁶² Pored ostataka iz rimskog i srednjeg perioda drugih namjena, utvrđeno je postojanje grobnice koja je već u tom periodu bila razrušena.⁹⁶³ Postojanje grobnice potvrdilo je par nađenih kostiju.⁹⁶⁴ Grobnica je bila prevođena te je nad njom podignuta jednobrodna bazilika.⁹⁶⁵

7.3.3. Pojedinačni nalazi dva groba u blizini Han potoka

U maju 1890. godine Hugo Jedlička na molbu Radimskog otkopao cijeli sarkofak za koji se smatra da je 1882. godine prvobitno otkriven i opljačkan.⁹⁶⁶ U oktobru iste godine Vaclav Radimski nastavlja istraživanje prilikom kojeg je pronađen i jedan manji sarkofak u kojem je bio kostur djeteta.⁹⁶⁷ Orijentisani su bili istok – zapad.⁹⁶⁸ Sarkofazi su bili izgrađeni od vapnenca.⁹⁶⁹ Prilozi u grobu sa dječijim kosturom su ili sljedeći: naušnice od zlate izrađene, nakit koji se sastoji od cjevčice (promjer 8 mm dimenzije 13 mm x 4 mm), dvije fibule od srebra i bakra s pozlaćenom

⁹⁶⁰ Mandić, 1935, 13

⁹⁶¹ Basler, 1988, 249

⁹⁶² Paškvalin, 1892, 374

⁹⁶³ Ibid

⁹⁶⁴ Ibid

⁹⁶⁵ Paškvalin, Miletić, 1988, 20

⁹⁶⁶ Radimski, 1890, 337

⁹⁶⁷ Ibid, 338

⁹⁶⁸ Ibid, 339

⁹⁶⁹ Ibid

prednjom stranom i ukrašene s almadinom, okrugla bula od srebra 60 mm promjera i 40 mm visoka, unutar nje su se nalazila dva zrna jantara.⁹⁷⁰

7.3.4. Rimski sarkofag u području Donjih Potplata

U području Donjih Potplata (okolina Stoca) nađen je jedan rimski sarkofak koji je već bio ispražnjen.⁹⁷¹

7.3.5. Sarkofazi na lokalitetu Bačevića

U članku iz *Glasnika Zemaljskog muzeja* iz 1892. godine objavljene su dva rimska sarkofaga pronađena na lokalitetu Bačevića, članak je napisao Vaclav Radimskog.⁹⁷² Pronađeni su uz desnu obalu Jasenice u razmaku od 40 m. u pravcu jugoistoka prema sjeverozapadu.⁹⁷³ Ploča sa sarkofaga (visine 137 cm, dužina 166 cm, širine 84 cm i dubina 60 cm) je već bila iskopana.⁹⁷⁴ Drugi sarkofag je bio bez poklopca (vanjska dužina bez temelja 190 cm., širina 120 cm. i ukupna visina 72 cm, unutrašnja dužina 158 cm, širina 84 cm, i visina 52 cm) u kojem ništa nije pronađeno.

7.3.6. Grobnice u Donjim Vrtočama

U *Glasniku Zemaljskog muzeja* Franjo Fiala je objavio nalaze slučajno pronađene u Donjim Vrtočama.⁹⁷⁵ U dvorištu žitelja Pere pronađene u tri grobnice (kasnoantičke grobnice⁹⁷⁶) za koje isti arheolog smatra da su pripadale nekoj vrsti mauzoleja.⁹⁷⁷ Nakon 30 cm debelog sloja crnice, naišli su na 15 cm debeo sloj betona, ispod kojeg je na 60 cm. debljine nalazio prhki materijal.⁹⁷⁸ Nakon otkapanja i ovog sloja naišli su na ploče koje pokrivaju grobnicu, koja je bila ozidana a orijentisana istok – zapad.⁹⁷⁹ Na istočnim stranama grobnice su bile sužene na kanale, zatvoren kamenom koji se pomiče žlijebovima.⁹⁸⁰ Željezne halke su bile na gornjem dijelu kamena

⁹⁷⁰ Radimski, 1890, 339

⁹⁷¹ Truhelka, 1892, 362

⁹⁷² Radimski, 1892, 332

⁹⁷³ Ibid 334

⁹⁷⁴ Ibid 335

⁹⁷⁵ Fiala, 1894, 424

⁹⁷⁶ Paškvalin, 1988, 159

⁹⁷⁷ Fiala, 1894, 424

⁹⁷⁸ Ibid

⁹⁷⁹ Ibid

⁹⁸⁰ Ibid

za zatvaranje.⁹⁸¹ Na prvoj grobnici nađeni su sljedeći prilozi: jedan veliki novac cara Klaudija, jedan mali brončani novac Konstantinske periode, jedan fragmenat rimske spiralne fibule, brončana brnjica od pojasa, fragmenti željeznog noža, željezni ekser, rbina, komad milovke, nekoliko komada drvenog uglja, ljudska lubanja, ulomci kostiju i fragmenat nadgrobno kamenja.⁹⁸² Sadržaj druge grobnice nije mogao biti ispitan jer je više zdanja sazidanog na njoj.⁹⁸³ U dvorištu otkopan grob u dubini 0,7 m. sagrašen od četiri kamene ploče.⁹⁸⁴ Prema istoku je bio orijentiran, sadržavao je ženski skelet.⁹⁸⁵ Sadržavao je sljedeće priloge: stakleni vrč s ručicom (245 mm visine, promjer najvći 80 mm) trbuh narebren, dno prugasto utisnuto, pronađen kraj lubanje, na lubanji su bile i dvije naušnice, blizu zdjelice nađena je koštana narukvica, staklena zdjelica (67 mm visine), kraj kukova su bili još fragmenti dva mala balzamarija.⁹⁸⁶ Datacija je izvršena u period od I – VI stoljeća.⁹⁸⁷

7.3.7. Kasnoantička grobnica, Kiseljak 1, Kiseljak

Pored grobova iz prahistorija na ovom lokalitetu su otkrivene i zidane grobnice.⁹⁸⁸ Prema navodima grobnice su bile oslikane i sa prisustvom ljudskih kostiju.⁹⁸⁹

7.3.8. Grobnica sa lokaliteta Crkvine, Gacko

Nema mnogo informacija o ovoj grobnici sem da je bila nasvođena i da se nalazila ispod ostataka crkve, te se smatra da je iz kasne antike.⁹⁹⁰

7.3.9. Kasnoantička grobnica iz Bukovice

U Bukovici je otkrivena kasnoantička crkva i grobnica u periodu ove faze.⁹⁹¹ Nedaleko od crkve je 1900. godine otkrivena grobnica na svod.⁹⁹² Svod je bio od sedre, a dimenzije grobnice

⁹⁸¹ Fiala, 1894, 424

⁹⁸² Ibid, 424 - 425

⁹⁸³ Ibid

⁹⁸⁴ Ibid

⁹⁸⁵ Ibid

⁹⁸⁶ Ibid

⁹⁸⁷ Paškvalin, 1988, 159

⁹⁸⁸ Anđelić, 1988, 22

⁹⁸⁹ Ibid

⁹⁹⁰ Marijanović, 1988, 142

⁹⁹¹ Marijanović, Miletić, 1988, 195

⁹⁹² Hoffer 1901, 468

su bile 2,60 m dužine x 1,60 m, širine i visine 110 m.⁹⁹³ Ulaza dimenzija 0,60 m x 0,80 m.⁹⁹⁴ Kostii su bile razbacane te se ne može odrediti orijentacija i položaj skeleta ili više njih.⁹⁹⁵

7.3.10. Grobovi na lokalitetu i iza Kalvarije

Slučajno pronađena četiri presvođena groba na lokalitetu Kalvarije (crkvine) 1913. godine, Ivan Kujundžić 1916. godine je obavio rezultate.⁹⁹⁶ Prvi grob koji je bio udaljen od ostalih je bio dimenzija 1,40 m x 1,25 m i duljine 1,80 m.⁹⁹⁷ Polovinu prostora je zauzimala, kamena, zidana klupa, na kojoj se nalazio jedan cijeli skelet.⁹⁹⁸ Na podu širine 0,60 m su pronađana tri izmiješana skeleta.⁹⁹⁹ Na ulaznoj strani do poda je bila zazidana, a druge su bile neozidane, na dnu je bila ploča od muljike bez ikakvih natpisa a gornji dio je bio otvoren.¹⁰⁰⁰ Uz desni dovratk sa unutarnje strane se nazirao križ, sličan solinskim.¹⁰⁰¹ Lijeva strana je odsječena da se isteše dovratk za ploču, te se može zaključiti da je križ stariji od groba i da je kamen s križem samo uzidan u grob.¹⁰⁰²

Iza Kalvarije iskopana su preostala tri presvođena groba sličnih dimenzija kao prethodni ali različitog oblika.¹⁰⁰³ U zemlju su ukopate, dobro izidane i sedrom presvođene, orijentirane su bile prema jugoistoku.¹⁰⁰⁴ U najdonjem grobu pod je bio ravan, a u sredini je bila udubina od pola metra kao kameni nepokriveni sanduk, u kojem su bile razne kosti.¹⁰⁰⁵ U narednom grobu su pronađeni dva komadića crveno slikano od opeke i lijepa.¹⁰⁰⁶ Pod je bio s kamenom klupom koja je omalterena i šira nego kod prvog nađenog groba.¹⁰⁰⁷ Na klupi je bio položen jedan skelet a na podu druga tri skeleta.¹⁰⁰⁸ Zadnje pronađen grob je bio bez klupa i udubina, unutra je pronađeno malo kostiju i nekoliko željeznih stvari od mrtvačkog drvenog ljesa koji se tu nalazio.¹⁰⁰⁹

⁹⁹³ Hoffer 1901, 468

⁹⁹⁴ Ibid

⁹⁹⁵ Ibid

⁹⁹⁶ Kujundžić, 1916, 489

⁹⁹⁷ Ibid, 489

⁹⁹⁸ Ibid, 489

⁹⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰⁰ Ibid

¹⁰⁰¹ Ibid

¹⁰⁰² Ibid

¹⁰⁰³ Ibid

¹⁰⁰⁴ Ibid

¹⁰⁰⁵ Ibid

¹⁰⁰⁶ Ibid

¹⁰⁰⁷ Ibid

¹⁰⁰⁸ Ibid

¹⁰⁰⁹ Ibid, 490

Pronađeno je još rimska opeka, pet komada muljike koja je bila uzidana s ornamentikom i pokojim slovom.¹⁰¹⁰

7.3.11. Grobnice na lokalitetu Pašinac

Na lokalitetu Pašinac u dolini Lašve istraživao je Ćiro Truhelka 1893. godine, tačnije je vršio iskopavanja rimske zgrade¹⁰¹¹ Vrlo vjerovatno je da teren nije do kraja istražen jer su 1919. godine mještani pronašli zlatni nakit (krst s 18 medaljica) nakon neuspjelog pokušaja da se nakit proda, nakit je završio u Zemaljskog muzeju.¹⁰¹² Zbog manjka sredstava sve do 1923. godine teren nije bio istraživao.¹⁰¹³ Iste godine je počelo ponovno istraživanje koje je vodio Mihovil Mandić.¹⁰¹⁴ Na pet otvorenih mjesta prilikom pokusnog iskopavanja otkrivene su tri grobnice na svod koje su se nalazile ispod bazilike.¹⁰¹⁵ Bile su dobro izidane i sedrom nasvođene.¹⁰¹⁶ U prvoj grobnici su pronađena tri skeleta, dva su ležala na sanduku na malterenim klupama, a treći na podu.¹⁰¹⁷ Pored skeleta pronađeni su sljedeći prilozi: 6 željeznih klinaca od lijesa (dužine 13 cm.), nož izrađen od željeza, pronađen odlomljen i zavnut (dimenzija 16, 5 cm x 2,2 cm), okov od željeza (koji je pripadao sanduku) dimenzija 12,7 cm x 12 cm i 2 željezna ulomka (dimenzija 10,5 cm x 13,5 cm).¹⁰¹⁸

Druga grobnica je bila zatvorena pločom od šrkiljevca.¹⁰¹⁹ Unutar grobnice je pronađeno 5 željeznih kvaka od lijesa (promjera 5 – 6 cm), 3 željezna klinca (duga 13 cm), 3 željezna okova (dimenzija 7,5 cm x 7 cm, 8 cm x 7,5 cm, 11 cm. x 6,5 cm i širine 2,3 cm) i željezni ulomak (dužine 10 cm.).¹⁰²⁰ Treća grobnica je bila s zatvorena s vratima od muljike.¹⁰²¹ Unutar grobnice je pronađena lubanja i ostaci 3 – 4 skeleta, bez ikakvog reda.¹⁰²² Prema mišljenju Mihovila

¹⁰¹⁰ Kujundžić, 1916, 490

¹⁰¹¹ Mandić, 1924, 88

¹⁰¹² Ibid

¹⁰¹³ Ibid

¹⁰¹⁴ Ibid

¹⁰¹⁵ Ibid

¹⁰¹⁶ Ibid

¹⁰¹⁷ Ibid

¹⁰¹⁸ Ibid

¹⁰¹⁹ Ibid

¹⁰²⁰ Ibid

¹⁰²¹ Ibid

¹⁰²² Ibid

Mandića to je bila porodična grobnica iz koje potiče i onaj komad zlatnog nakita, te da su prekopavanjem iste doveli do ovakvog rasporeda skeleta.¹⁰²³

7.3.12. Grobnica na lokalitetu Crkvina, Klašnik

Pored ostalih konstrukcija na lokalitetu pronađena i kasnoantička grobnica na svod i cipusi.¹⁰²⁴ Pronalazak istih smatra se dokazom za postojanjem rimske (I – IV stoljeća) i kasnoantičke nekropole (IV – VI stoljeća).¹⁰²⁵

7.3.13. Grobnica u Vukosavici kod Dželilovca

U Vukosavici kod Dželilovca u Travniku 1937. godine, prilikom radnji na njivi mještatinin je naišao na rimsku grobnicu.¹⁰²⁶ Pretpostavka je Tome Markovića da su mještani otišli na mjesto pronalaska i raskopali sve i obrušili kamenje unutar grobnice.¹⁰²⁷ Tomo Marković je izvršio pregled grobnice i utvrdio da je bila orijentisana istok – zapad.¹⁰²⁸ Grobnica je bila sazidana od sedre (dimenzija 2,16 cm x 1,66 cm) a natkrivena badnjiskim svodom, koji u tjemenu doseže visinu 2m i 12 cm.¹⁰²⁹ pod je uzdužno bio podijeljen na dva dijela, desni je bio 34 cm uzdignut (za polaganje novih mrtvaca) i drugi niži za slaganje kostiju.¹⁰³⁰ S lijeve strane je četvrtast ulaz koji je s vanjske strane bio zatvoren pločom od škriljevca.¹⁰³¹

Unutar grobnice sve je bilo ispremješano, kosti su bile prignječene, dijelom rasute i razbijene od strane posjetitelja.¹⁰³² Nakon čišćenja grobnice pronađen je u vrhu, u lijevom uglu odlomke balzamarija od finog tankog stakla.¹⁰³³ Donji dio od šiljastog oblika je bio sačuvan i ispunjen nekom masom koja je mirisala.¹⁰³⁴ Gornji dio je bio okrugao s promjerom od 5 cm, upoređivanjem donjeg i gornjega dijela, moguće je pretpostaviti da je visina bila 12 cm iznutra je

¹⁰²³ Mandić, 1924, 88

¹⁰²⁴ Sergejevski, 1934, 19

¹⁰²⁵ Paškvalin, Miletić, 1988, 93

¹⁰²⁶ Marković, 1938, 65

¹⁰²⁷ Ibid

¹⁰²⁸ Ibid

¹⁰²⁹ Ibid

¹⁰³⁰ Ibid

¹⁰³¹ Ibid

¹⁰³² Ibid

¹⁰³³ Ibid, 66

¹⁰³⁴ Ibid

posuda bila obojana.¹⁰³⁵ U sredini platforme na članku su pronađena dva prstena, koji su oksidacijom bili prilijepljeni jedan uz drugi.¹⁰³⁶ Vanjska naslaga jednog prstena je od srebra a ravna ovalna glavica je bila pzlacena.¹⁰³⁷ S obje strane je utisnuto slovo M s tačkom, na uglovima i završecima su isto tako tačke bile, koje na dnu prve zadnjenege prelazi u kuke.¹⁰³⁸ Cijeli prsten je bio prekriven tankom patinom.¹⁰³⁹ Drugi psten je bio lakši ali potpuno zahrđao, od neodređenog materija, tek s unutarnje strane ima tanak srebreni sloj.¹⁰⁴⁰ Glava je isto ovalna kao kod prethodnog, nakon skidanja hrđe se ukazao natpis Riscanus.¹⁰⁴¹ Gornji vanjski dio prstenova je poligonalan, dok je preostali vanjski dio i i unutrašnjost prstena okrugla.¹⁰⁴² Uz desnu ruku nađen je komad željezne kopče, ovalnog oblika s horizontalnom prečkom u sredini.¹⁰⁴³ Uz lijevu ruku u istoj visini je nađen komad željeza dužine 6,5 cm u obliku slova T, kojem je gornji dio s krajeva zavinut, dok se sredina u krivulji spušta i prelazi u elipsu s vertikalnom prečkom u sredini.¹⁰⁴⁴ Zbog lijepe forme moguće je da je služio kao ukras.¹⁰⁴⁵ Nađena su i tri eksera duga 11 cm, 10 cm., i 8 ½ cm, četverbridna, spljosnute glave nagnute na jednu stranu.¹⁰⁴⁶ Iznad lijevih rebara je nađen komad ljsuke korišten u ritualne svrhe vjerovatno. Prema svjedočanstvu mještana unutar grobnice su bila dva skeleta s velikim lubanjama koje su oni razbili.¹⁰⁴⁷ Tomo u članku ukazuje na velike i jake bedrene kosti.¹⁰⁴⁸ Pronađeni su i fragmenti lonca u sjeveroistočnoj strani nižeg dijela grobnice.¹⁰⁴⁹ Baza širine 4 ½ cm širi se u trbuh, koji doseže širinu 7 1/2 cm i ponovo se suzava u završnu borduru 6 ½ cm. visoka, te je visina lončića iznosila 7 cm,¹⁰⁵⁰ s tri horizontalne linije je podijeljena površina na četiri polja, od kojih je svako ukrašeno geomerijskim linijama, susjedno s dvije linije, koje se prepliću praveći položene osmice, niže polje je ukrašeno cik – cak i valovitim linijama,

¹⁰³⁵ Marković, 1938, 66

¹⁰³⁶ Ibid

¹⁰³⁷ Ibid

¹⁰³⁸ Ibid

¹⁰³⁹ Ibid

¹⁰⁴⁰ Ibid

¹⁰⁴¹ Ibid

¹⁰⁴² Ibid

¹⁰⁴³ Ibid

¹⁰⁴⁴ Ibid, 66 - 67

¹⁰⁴⁵ Ibid, 67

¹⁰⁴⁶ Ibid

¹⁰⁴⁷ Ibid

¹⁰⁴⁸ Ibid

¹⁰⁴⁹ Ibid

¹⁰⁵⁰ Ibid

dok je zadnje polje prazno.¹⁰⁵¹ Donji dio trbuha je u sepia boji.¹⁰⁵² Ploča kojom je bio pokriven ulaz je bila masivna, izgrađena od škriljevca, četvrtastog oblika i bez ikakvog natpisa.¹⁰⁵³ Vrata su imale nepravilan, četvrtast oblik, u dnu široka 62 cm pri vrhu 70 cm a visina 64 cm, debljina zida koji dijeli grobnicu i predvorje je bila 55 cm.¹⁰⁵⁴

7.3.14. Kasnoantički mauzolej iz Turbeta

Tokom septembra 1942. godine Dimitrije Sergejevski je istražio kasnoantički mauzolej u Turbetu kod Travnika.¹⁰⁵⁵ Prisustvo rimskog crijepa i zidina ukazivalo je moguće postojanje grobnice, međutim tokom iskopavanja koja su trajala tri dana utvrđeno je da se radilo o kasnoantičkom mauzoleju.¹⁰⁵⁶ Tokom planiranja slagišta za pilanu dosta materijala je odstranjeno.¹⁰⁵⁷ Jedan ugao zgrade je isto tako oštećen prilikom planiranja za slagište, a ni sam ulaz mauzoleja nije sačuvan.¹⁰⁵⁸ Orijeantisan je bio sjeverozapad – jugoistok, ulaz je bio s sjeverozapadne strane.¹⁰⁵⁹ Prilikom iskopavanja otkriveno je da zidovi kamere i gornjeg dijela ne čine cjelinu, tačnije rečeno da je podzemna grobnica sagrađena prije, a gornja cjelina je kasnije nadgrađena, međutim način gradnje je isti u oba slučaja.¹⁰⁶⁰ Mauzolej nije sagrađen kao velika građevina, dimenzije su bile sljedeće: vanjska dužina gornje prostorije je bila 5,7 m, unutrašnji prostor je bio dimenzija 4,45 m x 2,35 m, dok je debljina zidova iznosila 0,65 m.¹⁰⁶¹ Od različitog materijala kao što je raznovrsni kamen, lomljeni škriljevac, obluci i spolije su bili izgrađeni zidovi.¹⁰⁶² Nije se vodilo računa previše o rasporedu gradnje.¹⁰⁶³ S lijeve strane ulaza u gornju prostoriju nalazio se postament dimenzija 0,78 m x 0,47 m i 0,20 m visine, čija je svrha bila vjerovatno ostavljanje darova.¹⁰⁶⁴ Kao što je već napomenuto zidovi su bili debljine 0,65 m, sjeveroistočni zid ima 4 lezene, od koji su tri sačuvane, dok je četvrta na sjevernom ćošku

¹⁰⁵¹ Marković, 1938, 67

¹⁰⁵² Ibid

¹⁰⁵³ Ibid

¹⁰⁵⁴ Ibid

¹⁰⁵⁵ Sergejevski, 1951, 136 - 137

¹⁰⁵⁶ Ibid

¹⁰⁵⁷ Ibid

¹⁰⁵⁸ Ibid

¹⁰⁵⁹ Ibid

¹⁰⁶⁰ Ibid, 137

¹⁰⁶¹ Ibid

¹⁰⁶² Ibid

¹⁰⁶³ Ibid

¹⁰⁶⁴ Ibid, 138

propala.¹⁰⁶⁵ Širina lezana je bila: 0,85 m, 0,70 m i 0,72 m a naprijed istupaju svega 0,12 m, svrha lezana je bila ukrasna.¹⁰⁶⁶ Žbukom je bio iznutra i izvana pokriven zid, koja je većinom otpala, tragovi boje nisu primijećeni.¹⁰⁶⁷ Maltera je bilo količinski malo prisutno, što se razlikuje od kasnoantičke gradnje koja je koristila dosta maltera.¹⁰⁶⁸ Visina zida koji se očuvao je bila od oko 0,60 m do 0,80 m, dok se temelji nigdje ne ispoljavaju jasno.¹⁰⁶⁹ Zgrada je bila pokrivena crijepom, Dimitrije smatra da je vjerovatno krov bio drveni jer nije bilo nikakvih dodatnih lezana.¹⁰⁷⁰ Vrata koja su vjerovatno bila na sjevero – zapadnoj strani, nisu se očuvala.¹⁰⁷¹ Već je navedeno da je mauzolej imao dvije prostorije, gornja prostorija je bila dimenzija 4,45 m. x 2,23 m, i donju koja je imala bačvasti svod.¹⁰⁷² Grobnica je bila dimenzija 1,93 m dužine x 1,25 m širine i visine vjerovatno 1,70 m.¹⁰⁷³ Sa sjevero – zapadne strane je bio ulaz, radi toga je u gornjoj prostoriji napravljeno udubljenje, a s sjevero – zapadne strane kamere je urezan vrlo uzak ulaz, 0,50 m širok., vjerovatno je i u svodu kameri bio sličan ulaz.¹⁰⁷⁴ Prostor između stepenica i svoda bio uži nego inače (0,30 m), te se pretpostavlja postojanje otvora na svodu.¹⁰⁷⁵ Nije nađen poklopac koji je zatvarao ulaz, zidovi kamere su rađeni kao i oni u gornjoj prostoriji, od istog materijala i nemarno urađeni, svod kamere građen je od tesanih komada sedre, dimenzija 0,25 m 0,25 m, isti je uništen, samo mali dio jugo – zapadne strane je očuvan.¹⁰⁷⁶ Svod grobnice je bio malo ispod površine, što je bio slučaj i kod ostalih rimskih zdanja ove svrhe.¹⁰⁷⁷ Od kamena napravljeno uzglavlje dimenzija 0,30 m 0,25 m, prostiralo se dužinom jugo – istočnog i sjevero – zapadnog zida (na ovoj strani je služilo kao neka vrsta stepenica).¹⁰⁷⁸ U grobnici nije bilo kamenih klupa, ležaja niti sarkofaga, moguće je da su klupe bile prisutne izgrađene od drveta te da su vremenom istruhle, to se potkrijepljuje nalazima željeznih klinaca.¹⁰⁷⁹ Nije čudno što sve navedeno nije pronađeno radi same gradnje koja je bila nemarna i same građevine koja je očito predstavljala jednu od siromašnije

¹⁰⁶⁵ Sergejevski, 1951, 137

¹⁰⁶⁶ Ibid

¹⁰⁶⁷ Ibid

¹⁰⁶⁸ Ibid

¹⁰⁶⁹ Ibid

¹⁰⁷⁰ Ibid

¹⁰⁷¹ Ibid

¹⁰⁷² Ibid

¹⁰⁷³ Ibid

¹⁰⁷⁴ Ibid

¹⁰⁷⁵ Ibid, 138

¹⁰⁷⁶ Ibid, 137

¹⁰⁷⁷ Ibid, 138

¹⁰⁷⁸ Ibid, 137

¹⁰⁷⁹ Ibid

izgrađenih rimskih zdanja. Pretpostavka je Sergejevskog po uzoru na Eggera i mauzolej L, da su na dugim zidovima bili prozori.¹⁰⁸⁰ U grobnici su nađene kosti dva odrasla muškarca, na jednoj hrpi, što vodi do zaključka da je bila opljačkana još dok je bio prisutan svod i da zbog toga nisu nađene ploče za zatvaranje ulaza u grobnicu.¹⁰⁸¹ Unutar mauzoleja u gornjem sloju nađen je obijeni ornament simsa (cijeli ornament dimenzija 0,45 m x 0,45 m) a pronaden dio dimenzija je 0,11 m x 0,11 m, služio kao spolija.¹⁰⁸² Osim odlomka simsa nađeni su sljedeći predmeti: odlomak male pločice od kristaličnog vapnenca sa ostacima reljefa, odbijen s dvije strane.¹⁰⁸³ Pozadina je glatko izravnana, dimenzija 0,13 m 0,125 m debljine 0,04 m.¹⁰⁸⁴ Dalje su pronadeni unutar i izvan mauzoleja sitni odlomci suđa od crne, crvene i bijele zemlje, pronadene su i kosti živine vjerovatno donešene u svrhu daća.¹⁰⁸⁵

Jedan dječiji grob je pronaden uz vanjsku jugo – istočnu stranu mauzoleja na dubini od jedan metar.¹⁰⁸⁶ Dimenzije unutrašnjosti groba su iznosile: 0,82 m x 0,36 m, pod je bio izgrađen od lomljenog škriljevca, dok su zidovi bili od tegula.¹⁰⁸⁷ Komadi škriljva su bili prisutni sa strana groba pored tegula, između njih je bio sloj žbuke postavljen.¹⁰⁸⁸ Tri strane su bile od tegule i škriljeva a četvrta strana koja se naslanjala na mauzolej imala je samo tegule.¹⁰⁸⁹ Unutar su pronadene kosti djeteta od 3 / 4 godine, s glavom okrenutom prema sjevero – zapadu.¹⁰⁹⁰ Sljedeći prilozi su bili prisutni u grobu: kod nogu zdjela od sive zemlje koja je bila razbijena, narukvica od bronce, narukvica koja je pronadena izlomljena od stakla tamnoplave boje, željezni ekser s duguljastom glavom, zahrđao vrh odlomljen, dug 0,08.¹⁰⁹¹ Nisu pronadeni predmeti koji bi tačnije mogli odrediti dataciju.¹⁰⁹²

¹⁰⁸⁰ Sergejevski, 1951, 138

¹⁰⁸¹ Ibid

¹⁰⁸² Ibid

¹⁰⁸³ Ibid, 140

¹⁰⁸⁴ Ibid

¹⁰⁸⁵ Ibid

¹⁰⁸⁶ Ibid

¹⁰⁸⁷ Ibid

¹⁰⁸⁸ Ibid

¹⁰⁸⁹ Ibid

¹⁰⁹⁰ Ibid

¹⁰⁹¹ Ibid

¹⁰⁹² Ibid

7.3.15. Grobnica sa lokaliteta Ocrkavlje

U temeljima starokršćanske crkve otkrivene je grobnica na svod.¹⁰⁹³ U grobnici su pronađena dva skeleta.¹⁰⁹⁴

7.3.16. Grobnica sa lokaliteta Postoljani 2

Na ovom lokalitetu je pronađena grobnica koja je bila nasvođena.¹⁰⁹⁵ Unutar nje su pronađeni skeleti koji su bili ispremještani.¹⁰⁹⁶ Datacija je izvršena u vremenski period od V do VI stoljeća.¹⁰⁹⁷

7.3.17. Grobnica sa lokaliteta Glavice

Lokalitet je istraživan 1956. godine od strane Anđelića, ispitana je i grobnica dimenzija 1,98 x 1,50 m u kojoj su se nalazili skeleti od tri odrasle osobe i jedan dječiji.¹⁰⁹⁸ Grobnica je zatvarana vertikalnom pločom, sa dva kvadratična otvora, dimenzija 3 x 3 cm.¹⁰⁹⁹ Priloga osim ulomaka tamnosive keramike nije bilo.¹¹⁰⁰

7.3.18. Kasnoantička grobnica sa lokaliteta Vrdočko polje

Nakon slučajnog pronalaska groba na svod na lokalitetu Vrdačko polje, tačnije Gromilice kod Konjica 1956. godine, Zavod za zaštitu spomenika u suradnji s Zemaljskim muzejom, poslao je arheologa Veljka Paškvalina da istraži lokalitet u cilju zaštite nalaza.¹¹⁰¹ Grobnica se sastojala iz dvije grobne kamere koje leže jedna uz drugu, te čine cjelinu, povezane su i jednim vratima.¹¹⁰² Grobnica je orijentisana jugoistok – sjeverozapad.¹¹⁰³ Dimenzije grobnih prostorija su sljedeće: dužina 2,05 m širina 1,60 m a visina u sljemenu, od dna do svoda 1,75 m.¹¹⁰⁴ grobnica je bila

¹⁰⁹³ Marijanović, Miletić, 1988, 150

¹⁰⁹⁴ ibid

¹⁰⁹⁵ Marijanović, 1988, 151

¹⁰⁹⁶ Ibid

¹⁰⁹⁷ Ibid

¹⁰⁹⁸ Anđelić, 88, 212

¹⁰⁹⁹ Paškvalin, 1959, 158

¹¹⁰⁰ Anđelić, 1988, 212

¹¹⁰¹ Paškvalin, 1988, 216

¹¹⁰² Paškvalin, 1959, 149

¹¹⁰³ Ibid

¹¹⁰⁴ Ibid

sagrađena od kamena, zidovi iste su bili debljine 0,45 m do 0,50 m.¹¹⁰⁵ Krov grobnice predstavljao je bačvasti svod koji se nalazio ispod površine zemlje 0,30 m, bio je sazidan od sedre.¹¹⁰⁶ Grobne prostorije su bile ožbukane a na istoj nisu primijećeni tragovi boje.¹¹⁰⁷ U obje grobne prostorije su sa strana uzidani ležaji širine 0,55 m.¹¹⁰⁸ Na ležajima su bili skeleti u prvog kameri izmiješani a u drugoj „*in situ*“.¹¹⁰⁹ Između ležaja je bio kanal dimenzija 0,50 m x 0,33 m.¹¹¹⁰ S obzirom da nisu pronađeni drugi otvori može se smatrati da su pokojnici unošeni kroz vrata grobnice.¹¹¹¹ Dimenzije vrata prve grobne kamere su bile 0,50 m širine, 0,55 m vrata druge grobne kamere su bila sličnih dimenzija: širine 0,52 m visine 0,58 m, ista su dobro sačuvana.¹¹¹²

Od priloga je pronađena staklena posudica nađena na pragu ulaza prve grobne kamere, potpuno je sačuvana.¹¹¹³ Bila je žućkaste boje, jabučastog oblika sa širokim ljevkastim otvorom grla (sa rubom od 0,3 cm) i dna (promjer 5,5 cm).¹¹¹⁴ Na dnu je bilo udubljenje koje je davalo posudici stabilnost.¹¹¹⁵ Vrlo je vjerovatno da je napravljena instrumentom za duvanje stakla.¹¹¹⁶ Na zidovima su bili ostaci irisa koji se ljuštio i opadao, tankim slojem kamenca je bila obložena posuda.¹¹¹⁷ Na dnu kanala druge grobne kamere pronađene su srebrene naušnice.¹¹¹⁸ Privjesak u obliku košarice je bio pričvršćena na prstenastom dijelu naušnice, a na vrhu privjeska je bio prstenčić (0,1 cm debljine i promjera 0,7 cm) ukrašen urezima.¹¹¹⁹ Debljina naušnice na prstenastom dijelu bila je 2,7 mm, a najmanja na privjesku 1 mm.¹¹²⁰ Uži vrat naušnice veličine 0,2 mm je bio oštećen, oko njega je obavijena žica s ukrasom sličnom prstenčiću s vrha privjeska,

¹¹⁰⁵ Ibid

¹¹⁰⁶ Paškvalin, 1959, 149

¹¹⁰⁷ Ibid, 150

¹¹⁰⁸ Ibid

¹¹⁰⁹ Ibid

¹¹¹⁰ Ibid, 155

¹¹¹¹ Ibid, 150

¹¹¹² Ibid

¹¹¹³ Ibid, 151

¹¹¹⁴ Ibid

¹¹¹⁵ Ibid

¹¹¹⁶ Ibid

¹¹¹⁷ Ibid

¹¹¹⁸ Ibid, 153

¹¹¹⁹ Ibid

¹¹²⁰ Ibid

ukrašena gustim urezima.¹¹²¹ Mala konveksna, srebrna pločica je vjerovatno bila u sredini u vidu nekog ukrasa, koja je vjerovatno ispala.¹¹²²

7.3.19. Kasnoantički grob iz Stranjana kod Zenice

U Stranjanima kod Zenice je otkriven 1956. godine grob sa svodom, istraživanje je uradio službenik Teodor Ćuk a nalaze objavio Veljko Paškvalin u Glasniku Zemaljskog muzeja iz 1959. godine.¹¹²³ Grobnica se sastojala iz jedne prostorije i slabije je bila građena zidana je malterom a svod je urađen od sedre, dok je untrašnjost ožbukana.¹¹²⁴ Dimenzije su bile sljedeće: dužina 2,20 m širina 1,45 m i visina 0,75 m. ¹¹²⁵ Nalazila se ispod zemlje 0,30 m bila je orijentirana zapad - istok.¹¹²⁶ Ulazna vrata grobnice, kroz koja su sahranjivali pokajnike bila su sljedeće dimenzije: širine su 0,55 m, a visine 0,33 m, a obična trougla kamena ploča je služila za zatvaranje grobnice.¹¹²⁷ Pokojnici su kroz vrata ugurani u grob, to najbolje potvrđuje razbijeni skelet u desnom uglu i i dimenzije ulaznih vrata.¹¹²⁸ Nađene su lubanje koje potvrđuju prisutnost tri skeleta.¹¹²⁹

Od nalaza su pronađeni dio željeznog komada i brončana kopča.¹¹³⁰ U grobu je pronađena patirana bronzana kopča, koja je na vanjskom, prednjem najširem dijelu bila ukrašena blagim urezima.¹¹³¹ Dimenzije kopče su: maksimalna dužina 4,5 cm, prednja strana bila je visoka 0,8 cm i debljine 0,3 cm.¹¹³² pored kopče nađen je i željezni predmet dužine 6 cm., maksimalne debljine 0,7 cm, zahrđao.¹¹³³

¹¹²¹ Ibid

¹¹²² Ibid

¹¹²³ Paškvalin, 1959, 155

¹¹²⁴ Ibid

¹¹²⁵ Ibid

¹¹²⁶ Ibid

¹¹²⁷ Ibid

¹¹²⁸ Ibid

¹¹²⁹ Ibid

¹¹³⁰ Ibid

¹¹³¹ Ibid

¹¹³² Ibid

¹¹³³ Ibid

7.3.20. Kasnoantičke grobnice sa lokaliteta Crkvina u Oborcima

Prilikom gradnje kuće na lokalitetu Crkvina ili Glavica u selu Oborci, mamještanim je naišao na zidove zgrade, ipak je nastavio gradnju i kopanje dalje, međutim nakon daljeg kopanja naišao je na grobnu prostoriju s kostima nakon čega je obavijestio Zavod.¹¹³⁴ Nakon pregleda utvrđeno je da se radi o kasnoantičkoj bazilici.¹¹³⁵ Nestručna prekopavanja obično u potrazi za blagom, poznata su iz godina 1930. i 1943., nalazi zidova i ostalog nisu prijavljeni, što predstavlja gubitak u proučavanju lokaliteta.¹¹³⁶ Nakon pronalaska na lokalitetu izvršena su iskopavanja 1956. i 1959. godine, od strane Đure Baslera.¹¹³⁷ Prilikom iskopavanja otkrivena je građevina oblika izduženog pravokutnika, koja se sastojala iz predvorja, lađe i prezbitarija, međutim bitno za rad jeste da su ispod bazilike pronađene četiti grobne prostorije.¹¹³⁸ U predvorju je pronađena prostorija I, u osovini bazilike, sa uzdužnom osovinom orijentisana je od sjevera ka jugu, što predstavlja i orijentaciju grobova.¹¹³⁹ Pločom dimenzija 117 cm. dužine, 84, 5 cm širine i 13,5 cm debljine prekriven je hodnik na sjevernoj strani, koji je predstavljao ulaz u prostoriju.¹¹⁴⁰ Dok su dimenzije prostorije bile sljedeće: 230 cm x 165 cm x 153 cm, zidani ležaji su bili s obje uzdužne strane, čija je visina bila 26 cm., a širina 65 - 66 cm a prostor između je iznosio 33 cm.¹¹⁴¹ ulaz u grobnicu je dimenzija 70 cm. x 87 cm., na oko 30 cm niže od stropa a 36 cm izdignut od poda komore.¹¹⁴² Od sedre su izgrađeni zidovi a grobnice od sedre, rad nije izveden uredno kao kod drugih grobnica u blizini.¹¹⁴³

U grobnici su pronađena dva ukopa, gdje su mrtvaci prvobitno bili položeni na ležaje, a nakon truhljenja su bačeni u hodnik, koji je vremenom napunio.¹¹⁴⁴ Šest okova je nađeno što potvrđuje činjenicu da je samo jedan pokonik sahranjen u sanduku.¹¹⁴⁵ Ženska osoba je bila pokopana u prvom ukopu, čija se starost nije mogla pobliže odrediti, kosti su nađene na podu

¹¹³⁴ Basler, 1959, 59

¹¹³⁵ Ibid

¹¹³⁶ Ibid

¹¹³⁷ Basler, 1988, 175

¹¹³⁸ Ibid

¹¹³⁹ Ibid, 62

¹¹⁴⁰ Ibid

¹¹⁴¹ Ibid

¹¹⁴² Ibid

¹¹⁴³ Ibid

¹¹⁴⁴ Ibid, 62 - 63

¹¹⁴⁵ Ibid, 63

hodnika, glava na samom kraju ulaza, okrenuta licem ka jugu.¹¹⁴⁶ Drugi je ukop ženske osobe od otprilike 20 godina starosti, u sloju naplavljene zemlje, 20 cm. iznad poda hodnika pronađene su kosti, glava se nalazila u dnu grobnice, okrenuta licem ka sjeveru.¹¹⁴⁷ Nije utvrđeno koji skelet je bio sahranjen u sanduku, te zašto je došlo do obrušavanja i miješanja kosti skeleta.¹¹⁴⁸ Moguće je da je bazilika bila srušena u nekom trenutku tokom svog postojanja, te je kasnije ponovno izgrađena, kiša i snijeg su mogli poplaviti grobnicu što bi izazvalo oranje zidova, a to bi opet za posljedicu imalo miješanje kostiju različitih skeleta i ukopa.¹¹⁴⁹

Grobница II u sjeverozapadnom uglu bazilike dužina je 230 cm, širine 170 cm, a visine 159 cm, a do koje se dolazi kroz zasvedeni otvor u zapadnom zidu.¹¹⁵⁰ Graditelji su se pri gradnji preračunali u mjerenju, međutim nisu odustali od već utvrđenih normi, grobnica je tako zadržala visinu, na štetu poda u korisnoj prostoriji, što je bilo prisutno u antičkom građevinarstvu, smatra Basler.¹¹⁵¹ U dnu grobnice ležaji dimenzija dužina 53 cm, a širina 62 cm., se spajaju.¹¹⁵² Ulaz u grobnicu je dimenzija širine 50 cm, a visine 52 cm.¹¹⁵³ U grobnici su pronađene dvije stepenice dimenzija 28 cm i 16 cm širine odnosno 15 cm i 8 cm visine nogostupa, koje su se nalazile 30 cm niže od ulaznog otvora.¹¹⁵⁴ Izrađeni od sedre, i ožbukani bili su zidovi grobnice, (na južnoj klini je ostao trag obuće, vjerovatno zidara što Basler smatra za neospornu arheološku vrijednost).¹¹⁵⁵ Pločom od muljike zatvorena je bila grobnica.¹¹⁵⁶

U grobnici su pronađena dva ukopa, od prvog ukopa na južnom ležaju nađen je samo prah od pokojnika i sanduka, prema kojem se može pretpostaviti da je bila ukopana odrasla osoba.¹¹⁵⁷ Mrtvac bez sanduka, od kojeg se sačuvalo nekoliko kostiju koje su opet zatečene razbacane, u

¹¹⁴⁶ Basler, 1959, 63

¹¹⁴⁷ Ibid

¹¹⁴⁸ Ibid

¹¹⁴⁹ Ibid

¹¹⁵⁰ Ibid

¹¹⁵¹ Ibid

¹¹⁵² Ibid

¹¹⁵³ Ibid

¹¹⁵⁴ Ibid

¹¹⁵⁵ Ibid

¹¹⁵⁶ Ibid

¹¹⁵⁷ Ibid, 66

neredu, predstavlja drugi ukop u ovoj grobnici.¹¹⁵⁸ Sačuvano je samo par kostiju.¹¹⁵⁹ Prilozi nisu pronađeni, moguće je da su u prošlosti grobovi bili na meti pljačkaša.¹¹⁶⁰

Na jugozapadnom dijelu bazilike pronađena je grobnica III, dimenzija: 230 cm x 165 cm, x 175 cm.¹¹⁶¹ Ležajevi grobnice su bili visoki 55 cm., a široki 67 cm, između kojih je bio hodnik širine 31 do 35 cm.¹¹⁶² Na visini od 69 cm je bio ulazni otvor, obika kvadrata.¹¹⁶³ Prilaz u grobnicu je bio sljedećih dimenzija: 180 cm dužine, 75 do 80 cm širine i 100 cm visine.¹¹⁶⁴ Kao i kod prethodnih grobnica zidovi su bili izgrađeni od sedre, te ožbukani.¹¹⁶⁵ Kamenom pločom bila je zatvorena grobnica.¹¹⁶⁶

U grobnici su pokopana 4. pokojnika, prvi mrtvac je prvobitno bio položen vjerovatno na južni ležaj, a nakon truhljenja zbačen u hodnika.¹¹⁶⁷ Ukopana osoba je bila ženskog pola, sa staračkom otegnutom mandibulom pronađena na ležaju.¹¹⁶⁸ U drugom ukopu je bio skelet žene u 30 – tim godinama.¹¹⁶⁹ Moguće je da su kosti ovog skeleta pomiješani sa kostima prvog ukopa ili s druge strane da se kostur raspao, te su se mogli pronaći pojedini fragmenti.¹¹⁷⁰ Treći ukop koji je sadržavao djelomično razbacani ostaci skeleta, muške osobe od oko 25 godine.¹¹⁷¹ Smrt je izazvana vjerovatno kada je od tjemena odsječena manja kalota.¹¹⁷² Nisu pronađeni prilozi.¹¹⁷³ Četvrti ukop koji je ostao neporemećen, pripadao je muškarcu u odmaklim godinama života.¹¹⁷⁴ Nisko i zabačeno čelo je bilo, a supraorbitalni lukovi jako naglašeni, dok je mandibula bila široka.¹¹⁷⁵ Sačuvana je samo glava i kosti ekstremiteta, preostale kosti su raspadnute.¹¹⁷⁶ Od

¹¹⁵⁸ Basler, 1959, 66

¹¹⁵⁹ Ibid

¹¹⁶⁰ Ibid

¹¹⁶¹ Ibid

¹¹⁶² Ibid

¹¹⁶³ Ibid

¹¹⁶⁴ Ibid

¹¹⁶⁵ Ibid

¹¹⁶⁶ Ibid

¹¹⁶⁷ Ibid

¹¹⁶⁸ Ibid

¹¹⁶⁹ Ibid

¹¹⁷⁰ Ibid

¹¹⁷¹ Ibid

¹¹⁷² Ibid

¹¹⁷³ Ibid

¹¹⁷⁴ Ibid

¹¹⁷⁵ Ibid

¹¹⁷⁶ Ibid

priloga je pronađena kopča kaiša od bronce izrađena, željezni stilos slabije očuvan sa nekoliko prstenastih ispupčenja na zadebljanom dijelu), nož i stilos.¹¹⁷⁷

Nema tragova ukopa u sanducima.¹¹⁷⁸ Grobnica je dužine 230 cm, širine 162 cm i visine 169 cm, te je kvalitetnije izrade i oblika od preostalih grobnica.¹¹⁷⁹ Ležaj je obuhvatio veći dio komore, te je slobodan ostao hodnik uz zapadni i južni zid.¹¹⁸⁰ Podij je visok 14 cm, dužine 205 cm a širine 116 cm te je ograđen kamenim okvirom koji ga nadvisuje za dva centimetra.¹¹⁸¹ Na zapadnom dijelu hodnik je širok 28 cm, a na južnom 47 cm.¹¹⁸² otvor polukružnog oblika se nalazio na 60 cm visoko iznad poda, širine 73,5 cm i visine 85 cm.¹¹⁸³ Prilazne stepenice, zidovi su kao i kod prethodnih grobnica izrađene od sedre, a grobnica je iznutra ožbukana, dok je prilazni hodnik bio pokriven pločom od miljevine (220 cm x 83 cm x 12 cm).¹¹⁸⁴

Pronađena su tri ukopa u grobnici, prvi ukop je skelet odrasle muške koji se raspao u prah, sahranjen je bio u drvenom sanduku koji je bio okovan sa 10 okova.¹¹⁸⁵ Drugi ukop je bio identičan prvome.¹¹⁸⁶ U trećem je ukopu sahranjeno dijete do 5 godina starosti, položeno u istočnom kraju hodnika.¹¹⁸⁷ Ukop i starost nije bilo moguće rekonstruisati jer su kosti bile vrlo trošne.¹¹⁸⁸ Od priloga je pronađen obrnuto postavljen donji dio jedne zemljane posude u sjeverozapadnom uglu komore.¹¹⁸⁹ Rađena je na lončarskom kolu, dok je vanjska površina grubo obrađena i tamno sive boje.¹¹⁹⁰ Pošto je grobnica bila očuvana posuda je mogla biti unesena u doba ukopa, za ukope se smatra da su biti iz prve polovine VI vijeka.¹¹⁹¹

¹¹⁷⁷ Basler, 1959, 66 - 67

¹¹⁷⁸ Ibid

¹¹⁷⁹ Ibid

¹¹⁸⁰ Ibid

¹¹⁸¹ Ibid

¹¹⁸² Ibid

¹¹⁸³ Ibid

¹¹⁸⁴ Ibid

¹¹⁸⁵ Ibid, 67

¹¹⁸⁶ Ibid

¹¹⁸⁷ Ibid

¹¹⁸⁸ Ibid

¹¹⁸⁹ Ibid

¹¹⁹⁰ Ibid

¹¹⁹¹ Ibid

7.3.21. Grobnice na lokalitetu Crkvina

U periodu od 20 maja do 9 juna 1958. godine. na lokalitetu Crkvina kod Bugojna izvršio je Jozo Petrović zaštitna ispitivanja.¹¹⁹² Na terenu su trebali da spriječe dalje uništavanje lokaliteta i zaštite nalaze.¹¹⁹³ Pored ostataka zidane zgrade naišli su i na ostatke solidno zidanih grobnica, bačvasto presvođenih.¹¹⁹⁴ Među grobnicama su ležali kosturi, u rakama sačinjenim od škriljevca i oblijepljeni žbukom.¹¹⁹⁵ Tu je bio i kanal popločan opekrom, čiji je pokrov poslužio kao pod, južnu stranu je činio zid neispitane zgrade, tako da su samo dva zida i pokrov dograđeni.¹¹⁹⁶ Pronađene su u grobu kosti tri člana porodice: muža, žene i djeteta.¹¹⁹⁷ Nisu pronađeni prilozi u grobu.¹¹⁹⁸ Ispitan je i dio na istočnoj izlaznoj strani Porične iz crkvine zbog prijete urušavanja, tu su na površini, u tri ulegnuća, ležali skeleti muškaraca.¹¹⁹⁹ Ispreturane su bile kosti, a u nedostatku priloga, ništa nije moglo biti ustanovljeno, osim to da su tu zakopani odrasli ljudi.¹²⁰⁰

7.3.22. Grobnica sa lokaliteta Šarampave

U periodu 20 maja do 9 juna 1958 godine. izvršio je Jozo Petrović ispitivanja i na lokalitetu Glavica kod Gornjeg Vakufa.¹²⁰¹ Fokus istraživanja je bio područje Šarampava gdje je uz južni zid u crkve ukopana jama u živi kamen, te obzidana manjim lomljenim kamenjem.¹²⁰² Niz zidove rake se cijedila žbuka, a zidar se nije ni potrudio da te mlazove žbuke dašćicom poravna, što implicira da ili je tehnika zidanja veoma bila nazadovala ili se radilo o velikoj brzini kojom je mrtvac spušten u jamu.¹²⁰³ Oblik jame u unutrašnjosti prema pisanju Joze Petrovića podsjeća na srednjevjekovne sarkofage kod kojih je odvojeno odjeljenje namijenjeno za počivanje glave i

¹¹⁹² Petrović, 1960-61, 230,

¹¹⁹³ Ibid

¹¹⁹⁴ Ibid

¹¹⁹⁵ Ibid

¹¹⁹⁶ Ibid, 230 - 231

¹¹⁹⁷ Ibid, 231

¹¹⁹⁸ Ibid

¹¹⁹⁹ Ibid

¹²⁰⁰ Ibid

¹²⁰¹ Ibid, 229

¹²⁰² Ibid, 233

¹²⁰³ Ibid, 233

prosiren prostor za ramena.¹²⁰⁴ Od raznih ploča je sačinjen pokrov.¹²⁰⁵ Datira se u period od V – VI stoljeća.¹²⁰⁶

7.3.23. Grob na lokalitetu Crkvina - Šargovac

Slučajno je na lokalitetu Crkvina - Šargovac kod Banjaluka otkriven rimski sarkofag, 1958. godine.¹²⁰⁷ (T. XVIII, 1.), nalaze je objavljila Vera Nikolić 1961. godine.¹²⁰⁸ Pronađen je na dubini od 1,5 m, izrađen od bijeloga kamena.¹²⁰⁹ Na podnici od kamenih ploča, koje su prikupljene u blizini, ležao je sarkofag.¹²¹⁰ Sačinjen od sanduka i poklopca u obliku krova na dvije dvije vode, sa akroterijima na u uglovima.¹²¹¹ Površina je bila gruba, ukrasi i natpisi nisu bili prisutni.¹²¹² Sarkofag je bio sljedećih dimenzija: dužina sanduka 1,82 m širina 0,84 m dubina 0,58 m dužina poklopca 2,46 m i širina poklopca 1,38 m.¹²¹³ U sarkofagu i izvan njega pronađene su ispreturane kosti, što je značilo da je već bio otvaran.¹²¹⁴ Skelet je pripadao starijoj osobi.¹²¹⁵ Par godina prije otkrivanja sarkofaga pronađen je zlatni prsten, prema svjedočenju mještanina.¹²¹⁶ Ne može se isključiti opcija da je prsten pripadao sarkofagu.¹²¹⁷ Dataciju je moguće smjestiti u IV – V stoljeće.¹²¹⁸

7.3.24. Kasnoantičke grobnice na lokalitetu u Čitluku

Zaštitna iskopavanja na lokalitetu u Čitluku koja su trajala od 14. do 20.7. 1961. godine pokazala su da se radi o kasnoantičkim grobnicama na svod, Ivo Bojanovski objavljuje rezultate iskopavanja. Prije 1930. godine u Čitluku, pronađeni su bazilike iz kasne antike (T. XXI, 1).¹²¹⁹

¹²⁰⁴ Petrović, 1960-61, 233

¹²⁰⁵ Ibid

¹²⁰⁶ Paškvalin, 1988, 185

¹²⁰⁷ Graljuk, 1988, 127

¹²⁰⁸ Nikolić, 1960-61, 229

¹²⁰⁹ Ibid

¹²¹⁰ Ibid, 230

¹²¹¹ Petrović, 1960 – 61, 229

¹²¹² Ibid

¹²¹³ Ibid, 230

¹²¹⁴ Ibid, 229

¹²¹⁵ Ibid, 230

¹²¹⁶ Ibid, 229

¹²¹⁷ Ibid

¹²¹⁸ Graljuk, 1988, 127

¹²¹⁹ Bojanovski, 1964, 103

Nedaleko od bazilike slučajno su otkrivene (7. 5. 1961.) dvije nadsvođene grobnice.¹²²⁰ Istraživanjem grobnica u periodu od 14. do 20. 07. 1961. godine utvrđeno je da se radi o nadsvođenim grobnicama sa tzv. Pozzettom, a tipološki pripadaju Brondstedovu (trećem) tipu tzv. “*tombeaux à voûte murès avec antichambre*” (prošireni tip obiteljske grobnice u obliku hipogeja).¹²²¹

Grobnice su orijentirane istok – zapad s odstupanjem prema jugozapadu, a bile su položene u ravnu liniju.¹²²² Grobnice su četvrtastog oblika i natkrivene svodom, a teren između grobnica bio je podzidan zidom (otkopana visina ovoga zidaje 0,70 m, širina 0,65 m).¹²²³ Glavni kameni svod izrađen je od istesane muljevine, dok su ostali od istesane sedre, malterom je ojačan vanjska strana svoda (solidno napravljen i dobro sačuvan).¹²²⁴ Unutrašnji izgled grobnica ne razlikuje se od ostalih na ovom prostoru, pored uzdužnih strana pravokutne prostorije bili su ležaji za polaganje mrtvaca, između kojih je kanal od 30 - 35 cm¹²²⁵ Grobnica je ožbukana, a zidovi su zidani kao i svod.¹²²⁶ Dimenzije ležaja odstupaju i do 5 cm što pokazuje nemar zidara, opet sa najmanje pažnje je građena sjeverna grobnica, a najbolje srednja koja ima najmonumentalniji izgled.¹²²⁷

Grobnice su očuvane sa četverouganim udubljenjem.¹²²⁸ Četverougano udubljenje - pozzetto pred ulaznim vratima u komoru, služio za unošenje pokojnika zajedno sa sandukom, te se mogla koristiti više puta za ukope.¹²²⁹ Različitog oblika je mogao biti te je tako i ovdje: pred komorama 1 (T. XXII, 1.) i 2 (T. XXII, 2.).¹²³⁰ U prvoj grobnici čitav udubljenje je sačuvano *in situ*, sačuvala se i vertikalna ploča koja je služila za zatvaranje grobnice.¹²³¹ U drugoj grobnici ova ploča se sačuvala fragmentarno, ali je na obje grobnice sačuvana jaka horizontalna ploča kojom se *pozzetto* zatvarao odozgo.¹²³²

¹²²⁰ Bojanovski, 1964, 104

¹²²¹ Ibid, 105 - 106

¹²²² Ibid, 106

¹²²³ Ibid

¹²²⁴ Ibid

¹²²⁵ Ibid

¹²²⁶ Ibid

¹²²⁷ Ibid

¹²²⁸ Ibid, 106

¹²²⁹ Ibid

¹²³⁰ Ibid

¹²³¹ Ibid

¹²³² Ibid, 107

Analogija s ovom varijantom pozzetta može se povući sa starokršćanskom tombom, a iskopanom kraj Dioklecijanove palače u Splitu.¹²³³ Iznad pločna na obje grobnice ležao je debeli sloj lomljenog nabacanog kamena u malteru.¹²³⁴

Kod grobnice broj III prilaz je izveden u obliku *vestibula* (visina je 1,05 m.) koji se prema ulazu u jamu sužava, zidovi predsooblja istesanog kamena, dok tavanicu sačinjava pet horizontalno položenih greda od muljike.¹²³⁵ Poslije zadnjeg ukopa grobnica nije otvorena.¹²³⁶ Pored humusa I žućkastog sloja dolazio je sloj ugljena za kojeg smatra Bojanovski da potiče od požara nekog neke konstrukcije iznad grobnice.¹²³⁷ Moguće da je stradala u požaru kao dosta bazilika na prostoru Bosne i Hercegovine.¹²³⁸

Prema Bojanovskom očito je da je grobnica zatrpavana ljudskom rukom nakon požara.¹²³⁹ Pet ukopa je sadržavala grobnica, od koji je prvi ukop ispunjen trošnim ostacima.¹²⁴⁰ Da je skelet sahranjen u sanduku od hrastovine dokazuju pronađeni osam željeznih klinaca, dva nešto veća, zatim i komadić posve trulog drveta, da je skeletu pripadao odrasloj osobi, koja je bila sahranjen u sanduku od hrastovine.¹²⁴¹ Drugi ukop predstavlja ukop muškarca u poznim godinama, ostaci su bolje očuvani..¹²⁴² Nije bilo nalaza pa se smatra da se mrtvac bio umotan u platno, ovakav običaj sahranjivanja bio je normalan i u kasnoj antici.¹²⁴³ U trećem ukopu sačuvan je čitav skelet, samo je kranij (šavovi kranija a nisu srasli) bio malo pomaknut u kanalu, sa rukama pružene niz ruke.¹²⁴⁴ Na skeletu su naglašeni supraorbitalni lukovi, a ugao mandibule je oštar, lubanja je pripadala muškarcu srednjih godina, ili nešto mlađem.¹²⁴⁵ Isti slučaj sa platnom kao i u prethodnom ukopu.¹²⁴⁶

¹²³³ Bojanovski, 1964, 107

¹²³⁴ Ibid

¹²³⁵ Ibid, 108

¹²³⁶ Ibid

¹²³⁷ Ibid

¹²³⁸ Ibid

¹²³⁹ Ibid

¹²⁴⁰ Ibid

¹²⁴¹ Ibid

¹²⁴² Ibid

¹²⁴³ Ibid

¹²⁴⁴ Ibid, 109

¹²⁴⁵ Ibid

¹²⁴⁶ Ibid

Kosti skeleta u četvrtom ukopu postavljene su na ležaju na sjevernoj strani.¹²⁴⁷ Pored ostalih kostiju bio položen kranij.¹²⁴⁸ Osoba ženskog spola je sahranjena, u srednjim godina i opet bez sanduka.¹²⁴⁹

Pod trećim ukopom u kanalu, u sloju naplavljene zemlje, su bili trošni ostaci i kostura.¹²⁵⁰ Nađena su dva željezna klinca. Nije isključeno da ove kosti pripadaju prvom ukopu.¹²⁵¹ Od priloga je pronađeno samo rimsko stakla.¹²⁵² Moguće je da je grobnica bila opljačkana, te da je svod ove grobnice na jednom mjestu probijen.¹²⁵³ Nedostatak originalnih vrata, različiti običaji sahranjivanja, u sanduku i plahti svjedoči tome da je grobnica korištena za naknadne ukope.¹²⁵⁴ Pored navedenih priloga pronađen je i grumen željezne troske, koji je nađen u sondi.¹²⁵⁵

Iako su presvođene grobnice česte na tlu BiH, ove su značajne jer predstavljaju prvi sigurni nalaz presvođenih grobnica sa “pozzetom”.¹²⁵⁶ Te ovaj nalaz potvrđuje mišljenje Sergejevskog da kulturni život nije završen padom Zapadnorimskog carstva nego da je sve do kraja VI vijeka ostao antički uz sve ostalo što je dolazilo.¹²⁵⁷ Ono što je za konzervatora bilo značajno je što su grobnice bile dobro očuvane, pa ih je svakako trebalo urediti i zaštititi.¹²⁵⁸ Važno je napomenuti da je grobnica bila korištena i poslije rimskog perioda.¹²⁵⁹

¹²⁴⁷ Bojanovski, 1964, 109

¹²⁴⁸ Ibid

¹²⁴⁹ Ibid

¹²⁵⁰ Ibid

¹²⁵¹ Ibid

¹²⁵² Ibid

¹²⁵³ Ibid

¹²⁵⁴ Ibid, 110

¹²⁵⁵ Ibid

¹²⁵⁶ Ibid, 114

¹²⁵⁷ Ibid

¹²⁵⁸ Ibid

¹²⁵⁹ Ibid

7.3.25. Grobnica s lokaliteta Ježeprasina kod Konjica

Godine 1971. Anđelić je istražio lokalitet i pored ostalih konstrukcija, pronađena je i grobnica na svod sa četiri skeleta.¹²⁶⁰ Od priloga su pronađeni: komadići bojenog maltera, fragmenti škrinjice od brončanog lima, dvanaest koštanih dugmadi, srebrna medalja s likom meduze, ulomci posuda i zlatna naušnica.¹²⁶¹ Datira se u IV stoljeće.¹²⁶²

7.3.26. Kasnoantičke grobnice iz sela Osatice

Na lokalitetu Zukića strana u selu Osatici, u zaseoku Zagaj, kod Srebrenice otkrivene su dvije presvođene grobnice (T. XXIII, 1.), tokom zaštitnih arheoloških skopavanja 1964. godine.¹²⁶³ Prva grobnica koja j bila orjentirana istok – zapad pronađena je sa urušenim svodom.¹²⁶⁴ Unutrašnjost grobnice je ožbukana, a na istočnoj strani se nalazio ulaz, koji je bio porušen prije ovog istraživanja.¹²⁶⁵ Grobnica čija je podnica bila popločana nije imala ležaje u unutrašnjosti.¹²⁶⁶ Grobnica je bila dugačka 2,20 m široka 1,70 m, visinu nije moguće odrediti zbog urušenog svoda, dok su zidovi grobnice debljineotprilike 40 - 50 cm, sem na mjestu gdje se prva grobnica veže sa drugom tu je zid debljine 75 cm.¹²⁶⁷ Samo dislocirane kosti su pronađene u grobnici.¹²⁶⁸

Druga grobnica orijentirana istok – zapad, rađena je u starijoj tehnici u poređenju s prvom, malter je bio slabije kvalitete a sačinjen je od sitnozrnastog pijeska i malo kreča.¹²⁶⁹ Tehnika zidanja je slična suhozidu, slabije kvalitete je bila žbuka u unutrašnjosti.¹²⁷⁰ Grobnica je imala ravnu podnicu (izrađena od kreča pomiješanog s vrlo sitno tucanom ciglom) i bila je bez ležajeva kao i prethodna.¹²⁷¹ Dimenzije su bile sljedeće: dužina 2,30 m, širina 1,50 m, a visina od podnice do svoda visoka je 1,50 m.¹²⁷² Od nalaza je pronađeno nekoliko fragmenata vrlo grube keramike i

¹²⁶⁰ Anđelić, 1988, 220

¹²⁶¹ Ibid

¹²⁶² ibid

¹²⁶³ Paškvalin, 1988, 82

¹²⁶⁴ Paškvalin, 1983, 109

¹²⁶⁵ Ibid

¹²⁶⁶ Ibid

¹²⁶⁷ ibid, 110

¹²⁶⁸ Ibid

¹²⁶⁹ Ibid

¹²⁷⁰ Ibid

¹²⁷¹ Ibid

¹²⁷² Ibid

jedan željezni ekser s tragovima drveta.¹²⁷³ Kod ulaza i uz istočni zid grobnice, su pronađene kosti što govori o nasilnom otvaranju presvođene grobnice, broj sahranjenih nije mogao biti određen, jedino zbog pronalaska eksera može se utvrditi sahranjivanje pokojnika u drvenom sanduku.¹²⁷⁴ Ulaz na zapadnoj strani je bio zatvoren kamenje (među kojima su pronađene i dvije rimske cigle) zatim nije imao dovratnike i nadvratnik od obrađenog kamena, što dovodi do postavljanja pitanja da li je ovo uopšte bio pravi ulaz, analogiju pronalazimo u Bugojnu.¹²⁷⁵ Grobnice se datiraju u period IV do VI stoljeća nove ere.¹²⁷⁶

7.3.27. Kasnoantička grobnica sa lokaliteta Karahodže, Bila

Grobnica orijentirana sjever – jug sa presvođenim svodom nađena je 1960. godine sa ulazom do pola zatrpanim i bez kamene ploče koja bi zatvarala ulazna vrata, iznad ulaza presvođene grobnice bio je otvor kroz koji se moglo ući grobnicu.¹²⁷⁷ Na južnom ležaju pronađeni je željezni okov i dva željezna eksera, zatim nekoliko fragmenata stakla, kao i jedno dno zemlja neke posude.¹²⁷⁸ Između ležajeva je pronađen skelet i predstavlja sekundarni ukop.¹²⁷⁹ Dok su ostali ostaci ljudskih kostiju, pronađeni razbacani u grobnici bili su najvjerojatnije još ranije ispreturani.¹²⁸⁰ Moguće je zaključiti da nalaz in situ predstavlja skelet koji se nalazio na južnom ležaju, slabo sačuvan, a uz koji su nađeni gore pomenuti ekser i okov od drvenog sanduka.¹²⁸¹ Otvoren ulaz svjedoči o sljedećim opcijama: naknadni ukopi i plačkanje.¹²⁸² Nema dokaza da li je bilo drugih naknadnih ukopa osim navedenih.¹²⁸³ Na desnoj strani ulaza, odnosno vrata, postavljen je dovratnik fragment stele sa reljefnim prikazom bračnog para.¹²⁸⁴ Isti okovi nađeni su i u presvođenim grobnicama starokršćanske crkve u Oborcima, kod Donjeg Vakufa što ukazuje na drvene sanduke, koje su pronađene i u presvođenim grobnicama starokršćanske Salone.¹²⁸⁵ Pored gore navedenih nalaza pronađen je fragment keramičke posude (crne boje, rađen na lončarskom

¹²⁷³ Paškvalin, 1983, 110

¹²⁷⁴ Ibid

¹²⁷⁵ Ibid

¹²⁷⁶ Ibid, 111

¹²⁷⁷ Ibid

¹²⁷⁸ Ibid

¹²⁷⁹ Ibid

¹²⁸⁰ Ibid

¹²⁸¹ Ibid

¹²⁸² Ibid

¹²⁸³ Ibid

¹²⁸⁴ Ibid

¹²⁸⁵ Ibid

kolu) koji liči na poklopac posude nepoznatog oblika.¹²⁸⁶ Sličan komad keramike pronađen je u Oborcima ali znatno bolje izrade.¹²⁸⁷ U blizini grobnice nađen je i zid vezan malterom istih dimenzija kao grobnica te smatraju da je moguće da je I ova grobnica se nalazila nekad ranije uz starokršćansku crkvu.¹²⁸⁸ Grobnicu se datira u period IV do VI stoljeća nove ere.¹²⁸⁹

7.3.28. Grob iz Konjević sela

Godine 1968. u selu Konjevići kod Bratunca otkriven je spaljeni ostaci koji su bili sahranjeni u dječijem sarkofagu (T. XXVI, 1.).¹²⁹⁰ Prilozi od srebra i zlata su bili opljačkani, dok je naknadnim istraživanjem utvrđeno je da je u sarkofagu nađena drvena kutija - arca sa zlatnim nakitom, srebrenim laminama i drugi nalazi, od zlatnog nakita sačuvana su dva prstena, narukvica, par naušnica i dijelovi lančića, a od srebrenih komplet lončića sa pomasti, šest kvadratičnih lamina sa likovima (meduza, hipokampa i likom cara Septimija Severa) te dva medaljona sa likom Belerofonta i pet pravokutnih pločica sa simbolikom solarno - lunarnog sadržaja i ikonografijom mjeseci i sezona (datiran u vrijeme vladavine cara Septimija Severa).¹²⁹¹

7.3.29. Kasnoantička grobnica u zaseoku Begovićima u Višnjici

U prošlosti a i u toku manjeg sondažnog i zaštitnog iskopavanja koje je obavljeno 1972. godine u Višnjici potvrđena je arheološka pojava da se uz grobnice na svod nalaze istovremeno i starokršćanske crkve.¹²⁹² Grobnica je bila u sekundarnoj upotrebi, prag, dovratni i i nadvratnik vrata grobnice predstavljaju, najvjerojatnije, dijelove izrađene od vrata antičke kuće.¹²⁹³ Od grubog estriha je izrađena podnica grobnice, dok je svod izrađen od sedre.¹²⁹⁴ U pravcu sjever – jug orjentisana je grobnica dimenzija: dužina 2,13 m, širina 1.71 m i visina od poda do svoda 1,55 m,¹²⁹⁵ širina ulaznih vrata je iznosila: 0,65m, a visina 0.67 m.¹²⁹⁶ Proučavanjem grobnice na svod,

¹²⁸⁶ Paškvalin, 1983, 111

¹²⁸⁷ Ibid, 112

¹²⁸⁸ Ibid

¹²⁸⁹ Ibid, 117

¹²⁹⁰ Bojanovski, 2001, 164

¹²⁹¹ Paškvalin, 1983, 117

¹²⁹² Ibid, 118

¹²⁹³ Ibid

¹²⁹⁴ Ibid

¹²⁹⁵ Ibid

¹²⁹⁶ Ibid

utvrđeno je da je u pitanju jedan veći arhitektonski objekat, najvjerovatnije crkva.¹²⁹⁷ Grobnica se datira u vremenskom period od IV do VI stoljeća nove ere.¹²⁹⁸

7.3.30. Grobnica Crkvice, Foča

Lokalitet istražuje 1976. godine Z. Kajmaković, otkrivena je bazilika između čije je centralne i južne apside otkopana grobnica na svod.¹²⁹⁹ Akcenat u istraživanju je bio na bazilici i na konstrukcijama iz kasnijeg perioda, tako da o grobnici nema puno informacija.

7.3.31. Grobnica na lokalitetu Klačine

U blizini rimske građevine, otkrivena je kasnoantička grobnica na svod, vjerovatno iz kasnoantičkog perioda.¹³⁰⁰ Detaljnije informacije nisu pronađene.

7.3.32. Grobovi na lokalitetu Lištani

Godine 1981. je Atanacković – Salčin istraživala lokalitet, gdje je pronađena grobnica na svod.¹³⁰¹ Ulaz je bio u formi *pozzeto*, sa dva ležaja na kojima su bile ispreturane kosti s fragmentima keramičke posude.¹³⁰² Dječiji grob je drugi pronađen i to nas južne strane, u njemu je pronađena bronzana fibula latenoidnog oblika.¹³⁰³ Grobovi su bili ograđeni zidom.¹³⁰⁴

7.3.33. Grobnica u Crkvici kod Bratunca

Na lokalitetu je pronađena pored drugih rimskih konstrukcija i nadstvođena grobnica iz kasne antike, prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine*.¹³⁰⁵ Grobnica se datira u V i VI stoljeće.¹³⁰⁶ Detaljnije informacije nisu dostupne.

¹²⁹⁷ Paškvalin, 1983, 118 - 119

¹²⁹⁸ Ibid, 121

¹²⁹⁹ Palavestra, 1988, 120.

¹³⁰⁰ Bojanovski, 1988, 147

¹³⁰¹ Atanacković – Salčin, 1988, 236

¹³⁰² Ibid

¹³⁰³ Ibid

¹³⁰⁴ Ibid

¹³⁰⁵ Kosorić, 1988, 67

¹³⁰⁶ Ibid

7.3.34. Grobovi na lokalitetu Dabrica, Počitelj

Prema navodima iz *Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine* na lokalitetu su pronađena dva groba sa konstrukcijom od cigle u obliku krova.¹³⁰⁷ Od priloga su pronađeni brončani dugmad i posudica.¹³⁰⁸ Detaljnijih informacija nije bilo.

7.3.35. Kasnoantička grobnica na lokalitetu Pješivac

Lokalitet Pješivac – Greda na Čemalovini lokalitet se navodi kao mjesto gdje se uz ostatke ranokršćanske crkve nalaze presvođene grobnice (T. XXVII, 1.).¹³⁰⁹ Lokalitete se nalazi oko 6 km jugozapadno od Stoca, gdje su nađene nadsvođene grobnice, međutim najčešće su porušene izgrađena od kamena, sedre i cigle kao većina ovih građevina.¹³¹⁰ Postojanje ranokršćanske crkve, istočno od grobnica dokazuju nalazi dva pluteja.¹³¹¹

7.3.36. Kasnoantička grobnica na lokalitetu Crkvine u Kruševu

Srednjovjekovna crkva s blokovima od kamenja, postavljenim na grobovima otkrivena je na lokalitetu Crkvine u Kruševu (oko 6 km sjeverozapadno od Stoca).¹³¹² U blizini crkve nalazila se grobnica (T. XXXVIII, 1.) sa urušenim svodom, izgrađena od kamena i sedre kao i prethodna, dimenzija 1,10 do 1.30 m, x 1,10 m x 0,64 m.¹³¹³

7.3.37. Kasnoantička grobnica na groblju Glumini kod Neuma

Na groblju Glumini kod Neuma prema priči mještanina nalazila se zidana grobnica koja je zabetonirana, od strane seljaka.¹³¹⁴

¹³⁰⁷ Marijanović, 1988, 322

¹³⁰⁸ Ibid

¹³⁰⁹ Paškvalin, 1988, 180

¹³¹⁰ Miličević-Capek, 2010, 225

¹³¹¹ Ibid

¹³¹² Ibid

¹³¹³ Ibid

¹³¹⁴ Ibid, 226

7.3.38. Kasnoantička grobnica na lokalitetu Elezovići

Na nekropoli stećaka na lokalitetu Elezovići – Podgradinje ispod ploče na lokalitetu Elezovići Podgradinje u Gornjem Hrasnu kod Neuma vidljiva je bila zidana grobnica (otvor je bio ulaz, ploča je bila premještena), prilikom pregledanja terena.¹³¹⁵

7.3.39. Kasnoantička grobnica 18 km sjeveroistočno od Neuma

Na sjeveroistoku 18 km od Neuma uz kamenu gomilu, nalazila se (grobница koja nije bila registrovana) (T. XXXIX, 1.) na svod (pokriven sa kamenim pločama na dvije vode), sa dva ležaja, čiji ulaz nije sačuvan.¹³¹⁶ Dimenzije grobnice su sljedeće: dužina 3,10 m, širina 2,62 m.¹³¹⁷

7.3.40. Kasnoantička grobnica na lokalitetu Grobnica, Donji Zelenikovac

Zidana grobnica (T. XL, 1.) nad zemljom na lokalitetu Grobnica, Donji Zelenikovac, naknadno dodat na njoj je bio križ.¹³¹⁸ U grobnici su prema navima bila dva ležaja od kamena, a između kojih se nije nalazila kosturnica, slično kao i kod ostalih nadsvođenih grobnica.¹³¹⁹

7.3.41. Kasnoantička grobnica na lokalitetu Velika grobnica, Krtine

Na lokalitetu Velika grobnica – Krtine nalazi se nadsvođena grobnica (T. XLI, 1.), ploča sa ulaza je maknuta, tako da se u grobnicu moglo ući.¹³²⁰ Ležaj je bio izrađen od kamena uz desni zid grobnice.¹³²¹

¹³¹⁵ Miličević-Capek, 2010, 226

¹³¹⁶ Ibid

¹³¹⁷ Ibid

¹³¹⁸ Ibid, 227

¹³¹⁹ Ibid

¹³²⁰ Ibid, 228

¹³²¹ Ibid

7.3.42. Kasnoantička grobnica u Rupnom Dolu

Uz crkvu svetog Nikole u Rupnom Dolu u općini Ravno pronađena je grobnica (T. XLII, 1.) sa bačvastim svodom (izgrađen kamenjem), čiji ulaz je zatvoren sa pločom.¹³²²

7.3.43. Kasnoantička grobnica na lokalitetu Pasi

Na lokalitetu Pasi u selu Golubincu u općini Ravno nalazi se nadsvođena grobnica (T. XLIII, 1.) (svod grobnice rađen od istesanog kamena, vezan žbukom) koji je već bio urušen, dok su ulaz i vrata sačuvana.¹³²³

7.3.44. Kasnoantička grobnica u Belenićima

Na groblju u Belenićima ispred crkve svetog Ilije u Belenićima u općini Ravno nalazi se zidana grobnica, smještena ispod stećka.¹³²⁴ Židovi se prema vrhu sužavaju.¹³²⁵ Ulazna vrata grobnice vidljiva su kroz otvor na stećku i očuvana in situ, vidljive su isto i razbacane ljudske kosti.¹³²⁶

Grobnice sa područja Neuma, Ravnog i Stoca datiraju se u period od IV do VIII stoljeća te su obično bile u blizini crkvi.¹³²⁷

¹³²² Miličević-Capek, 2010, 231

¹³²³ Ibid

¹³²⁴ Ibid

¹³²⁵ Ibid

¹³²⁶ Ibid

¹³²⁷ Ibid

Zaključak

Problematika i svrha rada izrečena je već u naslovu rada koji glasi: Rimske nekropole na prostoru Bosne i Hercegovine. Kroz rad koji se sastojao od sedam opštih poglavlja: apstrakt, uvod, zaključak, bibliografije, sažetaka, biografije i ilustracija, i glavnog dijela od šest cjelina. Glavni dio obuhvata upravo pregled od istraživanja do vrsta ukopa, zatim običaja prilikom ukapanja, a vjerovatno najvažniji dio jesu upravo nekropole, ukopi iz Bosne i Hercegovine obrađeni prema godinama nalaska i istraživanja, posebno su izvojene nekropole i ukopi iz kasne antike u poglavlju kasnoantičkog horizonta. Prvo poglavlje glavnog dijela obrađuje istraživanja na prostoru Bosne i Hercegovine, podijeljeno po godinama u faze, međutim pošto nisu vršena mnogo istraživanja ili nisu bila detaljna navedeni su i slučajni nalazi, te je zbog orijentacije navedena godina objave. Drugo poglavlje u glavnom dijelu opisuje običaje općenito kod rimljana, tako je moralo biti obrađeno jer na našem području nema dovoljno dokaza da bi se formiralo dosljedno mišljenje o običajima u rimskom periodu, ma da su isti vjerovatno poštovani samo u manjoj mjeri i luksuznosti. U trećem poglavlju obrađene su nekropole i lokaliteti na kojima je pronađen određen broj grobova da bi se moglo zaključiti postojanje neke manje nekropole. Obrađene su nekropole međutim opet većina nije dovoljno istražena. Četvrti dio glavnog dijela u pojedinačni grobovi gdje su obrađeni pojedinačno pronađeni grobovi. U kasnoantičkom horizontu obrađene su nekropole i pojedinačni ukopi iz kasne antike. Izdvojeni su zbog sličnosti ukapanja a opet različitosti od ranijih perioda.

Cilj rada je bio da se obuhvatite do sada istraženi lokaliteti i slučajni nalazi koji će dati bolji pregled o nekropolama i ukopima na području Bosne i Hercegovine, zatim koji će otkriti nove ili učvrstiti dosadašnje argumenate i saznanja o rimskom životu na ovim prostorima. Neke od najvažnijih su: deskriptivna metoda u svrhu proučavanja domaće i strane literature, drugih pisanih izvora, zatim metoda kompilacije (upotrebe prikaza, citata, navoda, spoznaja, pogleda, odluka, rezultata drugih autora) i na kraju komparativna (usporedna) analiza.

Najznačajniji rezultati predstavljeni su grafikonima u ilustracijama, dok su svi lokaliteti predstavljeni na mapi isto tako u ilustracijama. Međutim većina nekropola i pojedinačnih ukopa su nedovoljno istražene, tačnije usputno zabilježene, te su dostupni podaci nedovoljni za

cjelokupnu sliku života (življenja, promjena, običaja i smrti) na prostoru Bosne i Hercegovine u periodu vladavine rimskog carstva.

Sažetak / summary

A graduate thesis is Roman necropolises and burials in Bosnia and Herzegovina. The problem and purpose of the paper is to include the previously investigated sites and accidental findings that will give a better overview of necropolises and burials in Bosnia and Herzegovina, then that will reveal new or strengthen previous arguments and knowledge about Roman life in this area. The paper consists of thirteen units, which include, in addition to the abstract, introduction, conclusion, abstract, bibliography, biography and illustrations, the main part in which the topic is elaborated and which consists of eight units. The main topic deals with the following topics: a history of research of necropolises and burials, Roman forms of burial, Roman customs during burial, Roman necropolises in Bosnia and Herzegovina, individual burials, late antique horizon.

The first chapter in the main part deals with research in Bosnia and Herzegovina, divided by years into phases. The second chapter in the main part describes the customs in general among the Romans. The third chapter deals with necropolises and sites where several graves were found to conclude the existence of a smaller necropolis. The fourth part of the main part into individual graves where the individually found graves are processed. In the late antique horizon, necropolises and individual burials from late antiquity were treated. The main methods used in the paper are a descriptive method to study domestic and foreign literature, other written sources, then the method of compilation (use of reviews, citations, quotations, cognitions, views, decisions, results of other authors), and finally comparative (comparative) analysis. It is important to point out that the work has been done following the available literature and the research done so far, which is quite modest. It is necessary to do a lot of systematic research to have a roughly good insight into life in this area during the rule of the Roman Empire.

Bibliografija

ANĐELIĆ 1960 – 61: Pavao Anđelić, Nova nalazišta iz rimskog doba u Neretvi, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XV-XVI, Sarajevo, 331 – 335.

ANĐELIĆ 1988: Pavao Anđelić, Crkvina: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 291.

ANĐELIĆ 1988: Pavao Anđelić, Kiseljak 1: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 22.

ANĐELIĆ 1988: Pavao Anđelić, Glavice: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 212.

ANĐELIĆ 1988: Pavao Anđelić, Lučki potok: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 220.

ATANACKOVIĆ – SALČIN, 1988: Vukosava Atanacković – Salčin, Lokva: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 185.

ATANACKOVIĆ – SALČIN, 1988: Vukosava Atanacković – Salčin, Čairi: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 172.

ATANACKOVIĆ – SALČIN, 1988: Vukosava Atanacković – Salčin, Crkva sv. Ruže: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 236.

ATANACKOVIĆ – SALČIN, 1988: Vukosava Atanacković – Salčin, Vukodol: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 308.

BASLER 1959: Đuro Basler, Bazilika u Oborcima – Arheološka problematika i konzervatorski zahvat, *Naše starine*, broj, VII, Sarajevo, 59 – 72.

BASLER 1959: Đuro Basler, Staro groblje: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 249.

BAUM, SREJOVIĆ 1960: Milica Baum, Dragislav Srejšović, Prvi rezultati ispitivanja rimske nekropole u Sasama, *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, broj III Tuzla, 23 – 40.

BAUM, SREJOVIĆ 1960: Milica Baum, Dragislav Srejšović, Novi rezultati ispitivanja rimske nekropole u Sasama 1959. i 1960, *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, broj III Tuzla, 3 – 50.

BOJANOVSKI 1964: Ivo Bojanovski, Kasnoantičke grobnice na svod u Čitluku i njihova prethodna konzervacija, *Naše starine*, broj IX, Sarajevo, 103 – 122.

BOJANOVSKI 1988: Ivo Bojanovski, Doba rimskog carstva (principat): ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom I, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 29 – 35.

BOJANOVSKI 1988: Ivo Bojanovski, Rašće – Ljubina: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 78.

BOJANOVSKI 1988: Ivo Bojanovski, Klačine: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 147.

BOJANOVSKI 1988: Ivo Bojanovski, Velika njiva: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 195.

BOJANOVSKI 2001: Ivo Bojanovski, Rimski grobni nalaz iz Konjević-polja u istočnoj Bosni, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XLVIII-XLIX, Sarajevo, 164 – 212.

BUSULADŽIĆ 2012: Adnan Busuladžić, Kasnoantička grobnica na svod, crkva i nekropola na lokalitetu Studena česma u Donjem Vakufu, *Godišnjak akademije nauke i umjetnosti Bosne i Hercegovine*, broj 41, 159 – 186.

ČOVIĆ 1988: Borivoj Čović, Borovsko: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 92.

ČOVIĆ 1988: Borivoj Čović, Plana I: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 189.

ČOVIĆ 1988: Borivoj Čović, Planje: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 104.

ČREMOŠNIK 1930: Gregor Čremošnik, Nalazi iz rimskog doba na Stupu kod Sarajeva, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XLII, Sarajevo, 211 – 226.

ČREMOŠNIK 1956: Irma Čremošnik, Crkvina u Golubiću, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 127 – 136.

ČREMOŠNIK 1956: Irma Čremošnik, Dalja istraživanja na rimskom naselu u Lisičićima, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 143 – 162.

ČREMOŠNIK 1960 – 61: Irma Čremošnik, Prethodna istraživanja na rimskom lokalitetu na Paniku, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XV-XVI, Sarajevo, 173 – 184.

ČREMOŠNIK 1988: Irma Čremošnik, Stari brod: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 106.

ČREMOŠNIK 1988: Irma Čremošnik, Crkvina: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 210.

FEKEŽA, MARIJANOVIĆ 1988: Lidija Fekeža, Nada Miletić, Velika gradina: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 58.

FIALA 1894: Franjo Fiala, Crtice iz Donjeg Unca, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj III, Sarajevo, 421 – 428.

FIALA 1895: Franjo Fiala, Rimski grobovi s paljevinom kod Rogatice, *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine*, broj II, Sarajevo, 199 – 206.

GRALJUK, 1988: Boris Graljuk, Crkvina: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 128.

HOFFER 1895: P. Aleksander Hoffer, Nalazišta rimskih starina u travničkom kotoru, *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine*, broj I, Sarajevo, 43 – 62.

HOFFER 1901: P. Aleksander Hoffer, Stara crkva na Bukovici kod Travnika, *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine*, broj II, Sarajevo, 468 – 602.

KOSORIĆ, 1988: Milica Kosorić Crveni gaj: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 68.

KUJUNDŽIĆ 1916: O. Ivan Ev. Kujundžić D. I., Najnovije rimske iskopine u Mošunju, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj II, Sarajevo, 477 – 496.

JOVANOVIĆ 1984: Aleksandar Jovanović, *Rimske nekropole na teritoriji Jugoslavije*, Centar za arheološka istraživanja, Beograd.

MANDIĆ 1924: Mihovil Mandić, Turbe kod Travnika, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj I, Sarajevo, 83 – 90.

MANDIĆ 1935: Mihovil Mandić, Prestoričke i srdovječne utvrde oko Travnika, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XLVII, Sarajevo, 7 – 16.

MANDIĆ 1926: Mihovil Mandić, Prestoričke i srdovječne utvrde oko Travnika, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj I, Sarajevo, 35 – 44.

MARIĆ 1968: Zdravko Marić, Japodske nekropole u dolini Une, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj I, Sarajevo, 5 – 79.

MARIJAN 1988: Boško Marijan, Donji Laminci: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 49.

MARIJAN 1988: Boško Marijan Bastasi: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 159.

MARIJANOVIĆ 1984: Ivana Marijanović, Rimska nekropola sa spaljenim pokonicima u Zeniku kod Rakovice, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj 39, Sarajevo, 89 – 95.

MARIJANOVIĆ 1988: Ivana Marijanović, Bara: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 235.

MARIJANOVIĆ 1988: Ivana Marijanović, Liskova dražica: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 270.

MARIJANOVIĆ 1988: Ivana Marijanović, Krč: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 301.

MARIJANOVIĆ 1988: Ivana Marijanović, Dabrica: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 322.

MARIJANOVIĆ 1988: Ivana Marijanović, Postoljani 2: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 151.

MARIJANOVIĆ, MILETIĆ, 1988: Ivana Marijanović, Nada Miletić, Bukovica: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 196.

MARIJANOVIĆ, MILETIĆ, 1988: Ivana Marijanović, Nada Miletić, Gacko 2: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 144.

MARIJANOVIĆ, MILETIĆ, 1988: Ivana Marijanović, Nada Miletić, Ocrkavlje: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 150.

MARIJANOVIĆ, KRALJEVIĆ 1988: Ivana Marijanović, Gojko Kraljević, Putičevo: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 204.

MARIJANOVIĆ, Glavaš 1988: Ivana Marijanović, Tihomir Glavaš, Vranjevo selo: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 337.

MARKOVIĆ 1938: P. Tomo Marković S. I., Rimska grobnica pod Dželilovcem kod Travnika, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj II, Sarajevo, 65 – 68.

MESIHOVIĆ 2020: Salmedin Mesihović, Rimljani : Život, naslijeđe, sjećanje, O.D. "FONT", Sarajevo.

MILETIĆ, 1988: Nada Miletić, Nekropola u selu Mihaljevići kod Rajlovca, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XI, Sarajevo, 9 – 39.

MILETIĆ, 1988: Nada Miletić, Varošište: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 57.

MILIČEVIĆ – CAPEK 2010: Ivanka Miličević-Capek, *Novi nalazi kasnoantičkih grobnica na svod u Donjoj Hercegovini*, Zavod za zaštitu kulturno-povijesne baštine, 223 – 236.

NIKOLIĆ 1960 – 61: Vera Nikolić, Rimski sarkofag iz Šargovca kraj Banjaluke, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XV-XVI, Sarajevo, 329 – 330.

OREČ 1988: Petar Oreč, Miljakuše: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 271.

PALAVESTRA 1988: Vinko Palavestra, Crkvice: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 120.

PAŠKVALIN 1892: Veljko Paškvalin, Crkvena razvalina kod Dabravine u kotaru visočkom u Bosni, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj IV, Sarajevo, 372 – 387.

PAŠKVALIN 1983: Veljko Paškvalin, Kasnoantički objekti iz Osatice, Karahodže i Višnjice, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj 38, Sarajevo, 109 – 125.

PAŠKVALIN 1959: Veljko Paškvalin, Dva nalaza kasnoantičkih grobova na svod i kratak osvrt na dosadašnje nalaze tih grobnih kamera na teritoriji Bosne i Hercegovine, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XIV, Sarajevo, 149 – 162.

PAŠKVALIN 1962: Veljko Paškvalin, Antičko bronzano posuđe i nakit iz Ustikoline, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XVII, Sarajevo, 141 – 151.

PAŠKVALIN 1970: Veljko Paškvalin, Kasnoantički grobovi iz Jajca, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XXV, Sarajevo, 29 – 38.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Srebrena luka: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 79.

PAŠKVALIN, MILETIĆ 1988: Veljko Paškvalin, Nada Miletić, Srebrena luka: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 20.

PAŠKVALIN, MILETIĆ 1988: Veljko Paškvalin, Nada Miletić, Crkvina - Grebrnice: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 93.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Diljka: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 121.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Kopčići: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 218.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Kamenjača: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 21.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Veliki plato: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 81.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Knežija: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 73.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Donji proboj: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 323.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Greda: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 180.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Babe: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 290.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Zukića strana: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 82.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Gromilice: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 217.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Crkvina: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 175.

PAŠKVALIN 1988: Veljko Paškvalin, Donje Vrtoče: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 160

PAŠKVALIN 2008: Veljko Paškvalin, Kamenjača, Breza kod Sarajeva – mlađeželjeznodobna i rimska nekropola, *Godišnjak*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, broj 35, ur: Blagoje Govedarica, 101 – 180.

PATCH 1910: Karlo Patch, Prilozi našoj rimskoj povjesti, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj I, Sarajevo, 177 – 208.

PATCH 1906: Karlo Patch, Prinos povijesti donjeg poriječja Neretve, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 365 - 390

PATCH 1907: Karlo Patch, Arheološko – epigrafska istraživanja povjesti rimske provincije Dalmacije, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 431 – 470.

PETROVIĆ 1960 – 61: Jozo, Petrović, Novi arheološki nalazi iz doline gornjeg Vrbasa, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XV-XVI, Sarajevo, 229 – 234.

RADIMSKI 1890: Vaclav Radimski, Rimski grobovi blizu Han potoka kod Mostara, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj IV, Sarajevo, 337 – 367.

RADIMSKI 1891: Vaclav Radimski, O nekim prestoričkim i rimskim gragjevnim ostancima u području rijeke Sana u Bosni, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj IV, Sarajevo, 431 – 445.

RADIMSKI 1892: Vaclav Radimski, Prestoričke i rimske starine kod Bačevića blizu Mostara, *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine*, broj IV, Sarajevo, 332 – 336.

RADIMSKI 1894: Vaclav Radimski, Arheološke crtice iz Bosne i Hercegovine, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj III, Sarajevo, 429 – 448.

RAUNIG 1974: Branka Raunig, Antički skeletni dječiji grob iz Podgredine kod Cazina, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XXIX, Sarajevo, 296 – 301.

RAUNIG 1988: Branka Raunig, Crkvina: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 15.

RAUNIG 1988: Branka Raunig, Gredina: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom II, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 20.

SERGEJEVSKI 1934: Dimitrije Sergejevski, Kasnoantički spomenici iz okolice Jajca, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI, Sarajevo, 11 – 42.

SERGEJEVSKI 1938: Dimitrije Sergejevski, Kasnoantički spomenici iz okolice Jajca, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj II, Sarajevo, 49 – 64.

SERGEJEVSKI 1951: Dimitrije Sergejevski, Kasno-antički mauzolej u Turbetu, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj VI, Sarajevo, 132 – 145.

SREJOVIĆ 1965: Dragislav Srejović, Ispitivanje rimske nekropole u Sasama, *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, broj VI, Tuzla 1965, 7 – 26.

TOPOLOVAC 1988: Krunoslava Topolovac, Trnovo 1: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 57.

TOPOLOVAC 1988: Krunoslava Topolovac, Stupsko brdo: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 56.

TOPOLOVAC 1988: Krunoslava Topolovac, Marijin dvor 2: ur. Borivoj Čović *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 51

TRUHELKA 1892: Ćiro Truhelka, Prilozi rimskoj arheologiji Bosne i Hercegovine, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, broj IV, Sarajevo, 340 – 365.

TRUHELKA 1901: Ćiro Truhelka, Rezultati prestoričkog istraživanja u Bosni-Hercegovini, *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine*, broj I, Sarajevo, 1 – 30.

VASILJ 2010: Snježana Vasilj, Kasnoantička nekropola na lokalitetu Grovnice u Malom Mošunju – Općina Vitez, *Godišnjak Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*, broj: 39, Sarajevo, 135 – 148.

VUKELIĆ, STUPARIĆ 2017: Vlatka Vukelić, Matija Stuparić, Rimski pogrebni običaji, *Povijest u nastavi*, broj, XV, Zagreb, 5 – 41.

ZELENKA 1988: Anđelko Zelenka, Kovači 2: ur. Borivoj Čović, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, tom III, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 269.

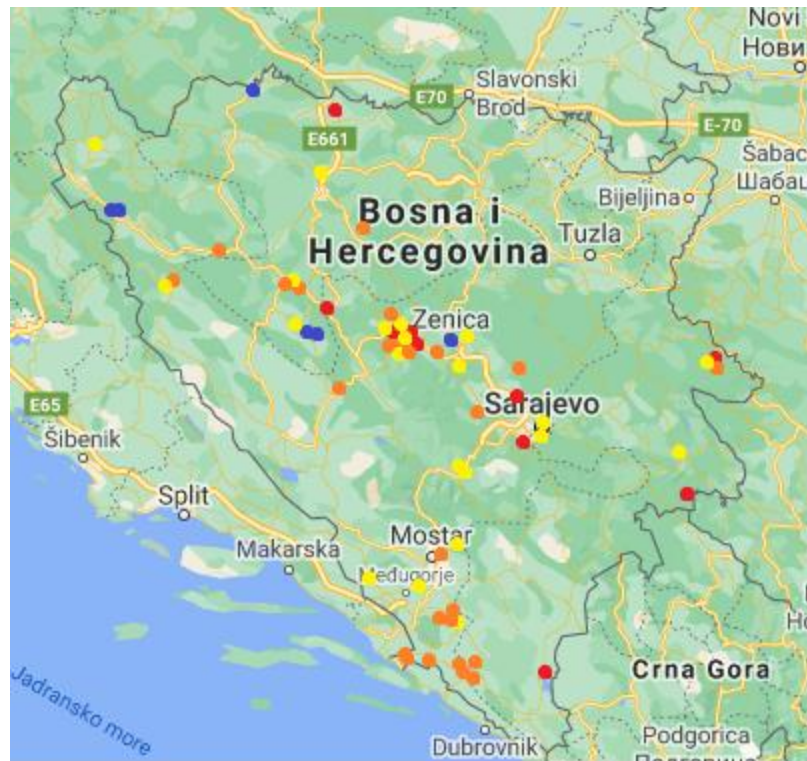
Elektronski izvori

<https://www.google.com/maps/@43.8693668,18.3481075,13z>, 11. 05. 2020. 14, 28 h.

<http://www.fmks.gov.ba/download/zzs/ns9/007.pdf> 12.06.2020. 18.00 h.

Ilustracije

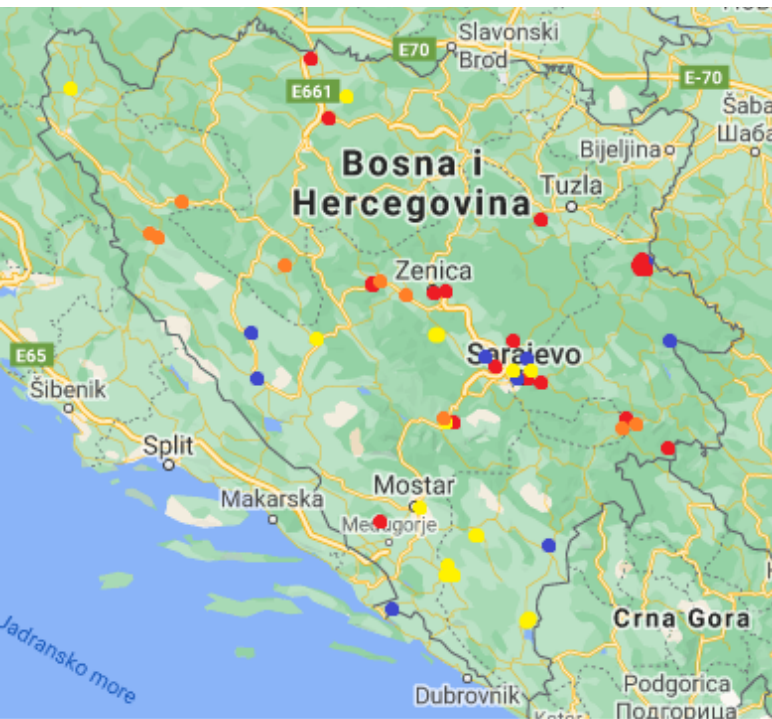
Tabla I (<https://www.google.com/maps/@43.8693668,18.3481075,13>, autorski rad)

- NEKROPOLE SA PRILOZIMA
- NEKROPOLE BEZ PRILOGA
- POJEDINAČNI GROBOVI SA PRILOZIMA
- POJEDINAČNI GROBOVI BEZ PRILOGA

1.

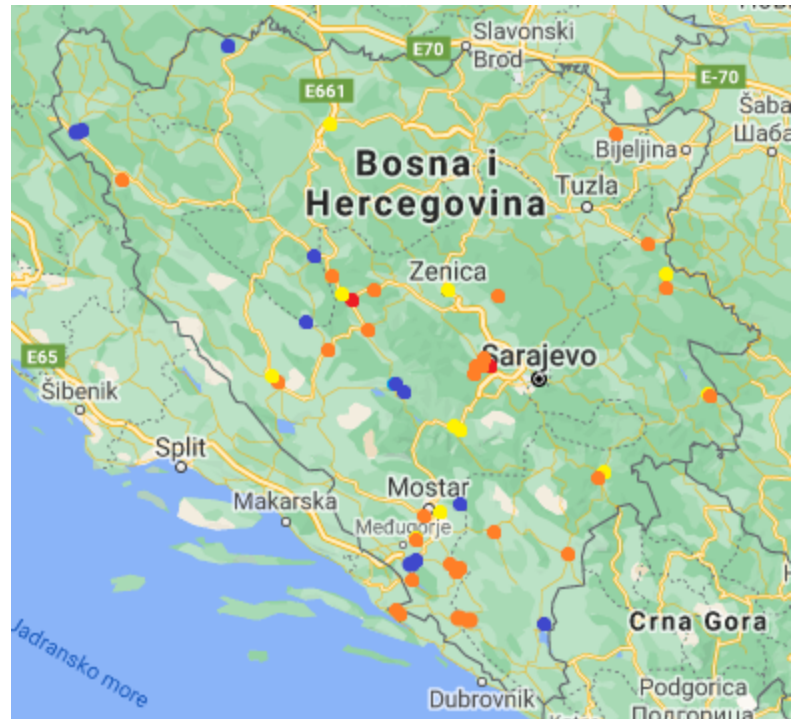
Tabla II (<https://www.google.com/maps/@43.8693668,18.3481075,13>, autorski rad)

RIMSKI HORIZONT

- NEKROPOLE SA PRILOZIMA
- NEKROPOLE BEZ PRILOGA
- POJEDINAČNI GROBOVI SA PRILOZIMA
- POJEDINAČNI GROBOVI BEZ PRILOGA

1.

KASNOANTIČKI HORIZONT

- NEKROPOLE SA PRILOZIMA
- NEKROPOLE BEZ PRILOGA
- POJEDINAČNI GROBOVI SA PRILOZIMA
- POJEDINAČNI GROBOVI BEZ PRILOGA

2.

Tabla III (Truhelka, 1892, 348.)

1.

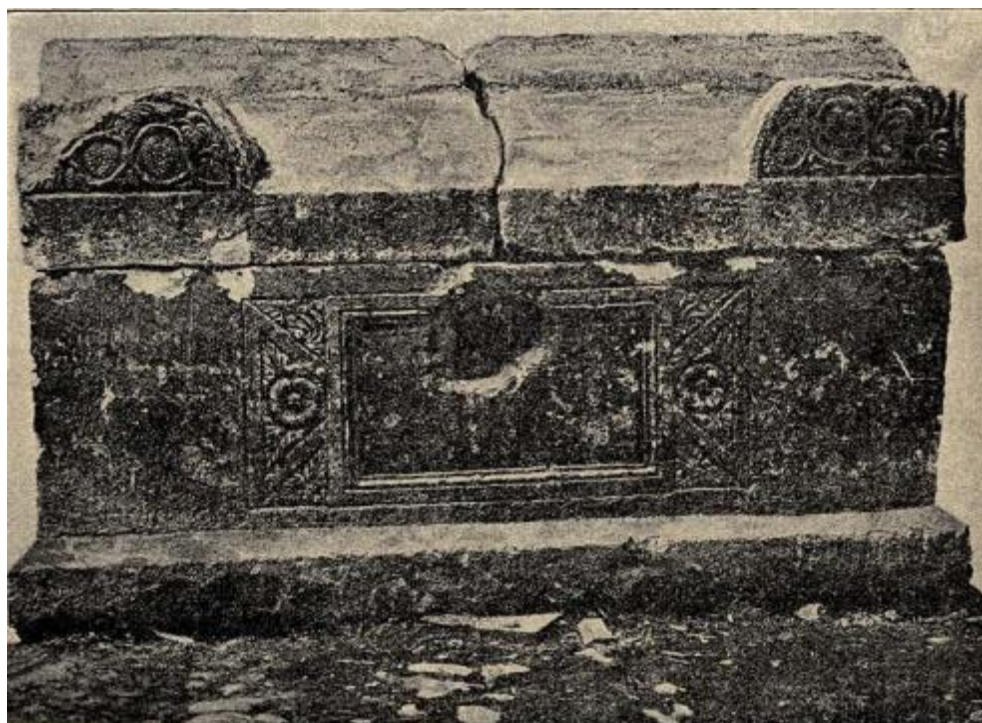
2.

Tabla IV (Truhelka, 1892, 366.)

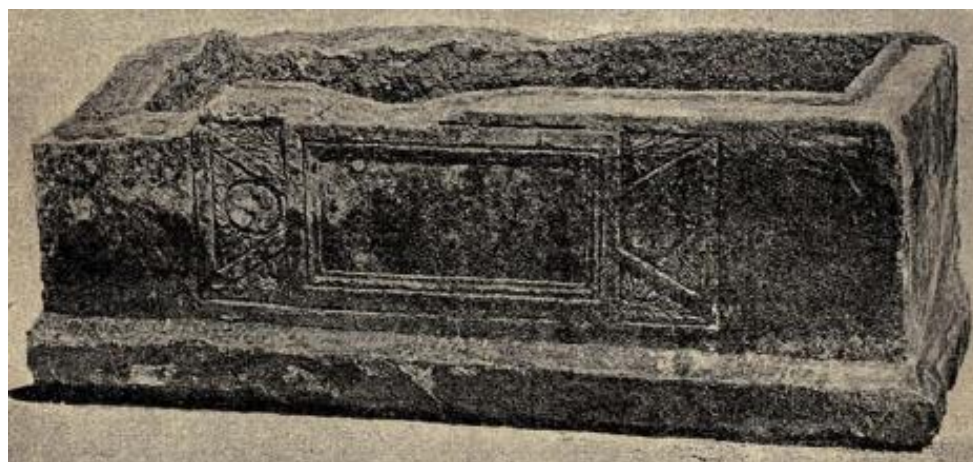

1.

Tabla V (Radimski, 1892, 334 - 335.)

1.

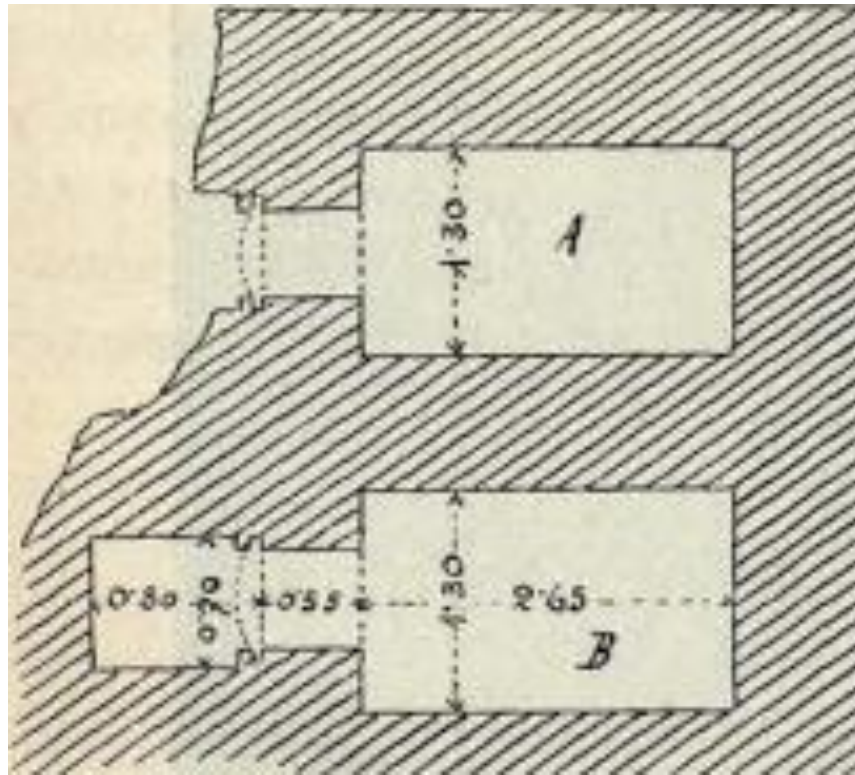
2.

Tabla VI (Hoffer, 1895, 52.)

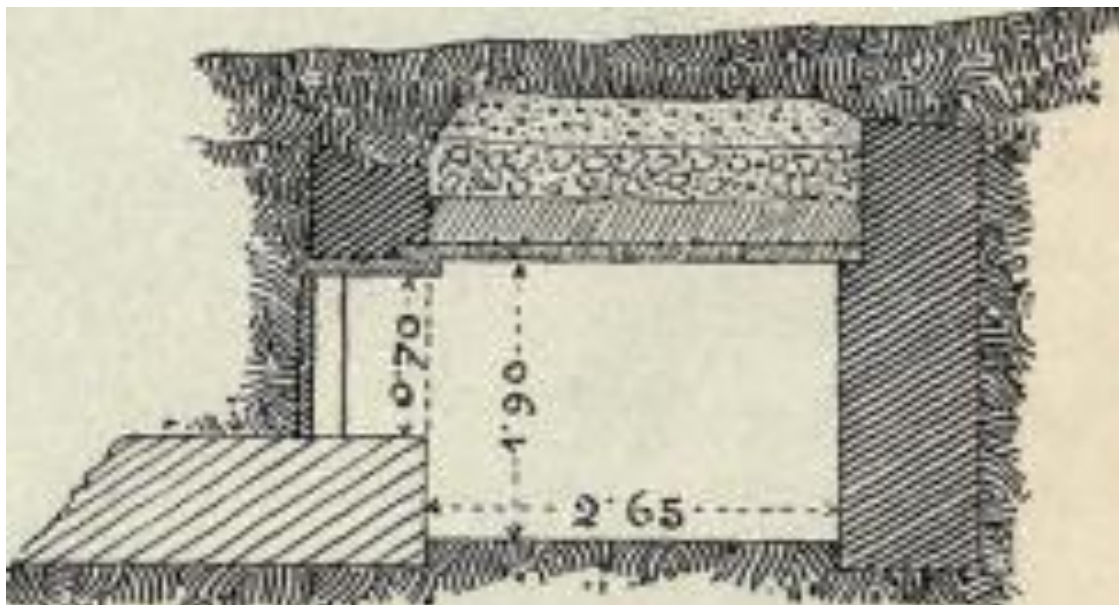

1.

Tabla VII (Fijala, 1894, 424.)

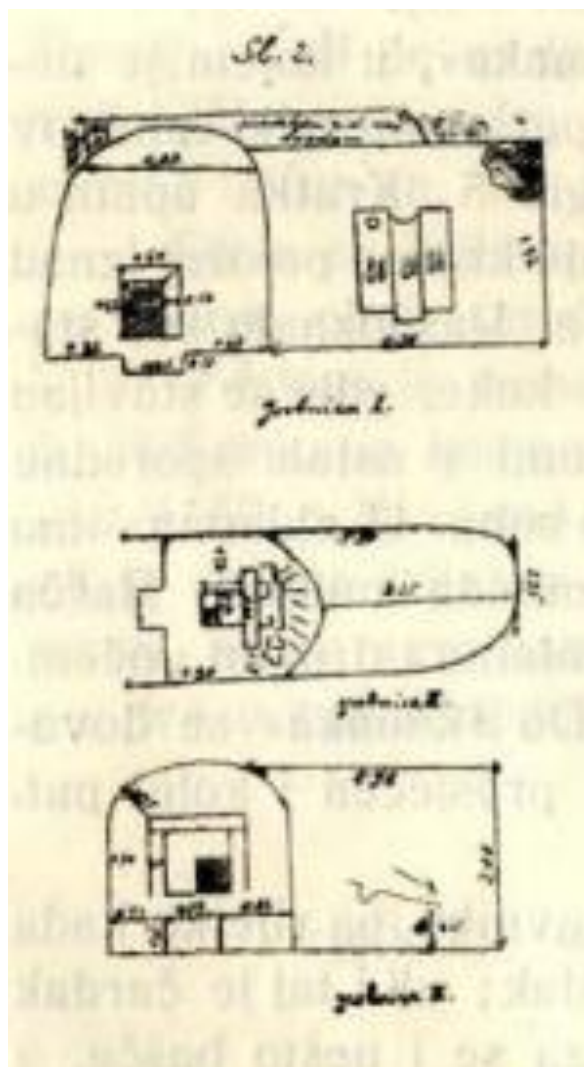

1.

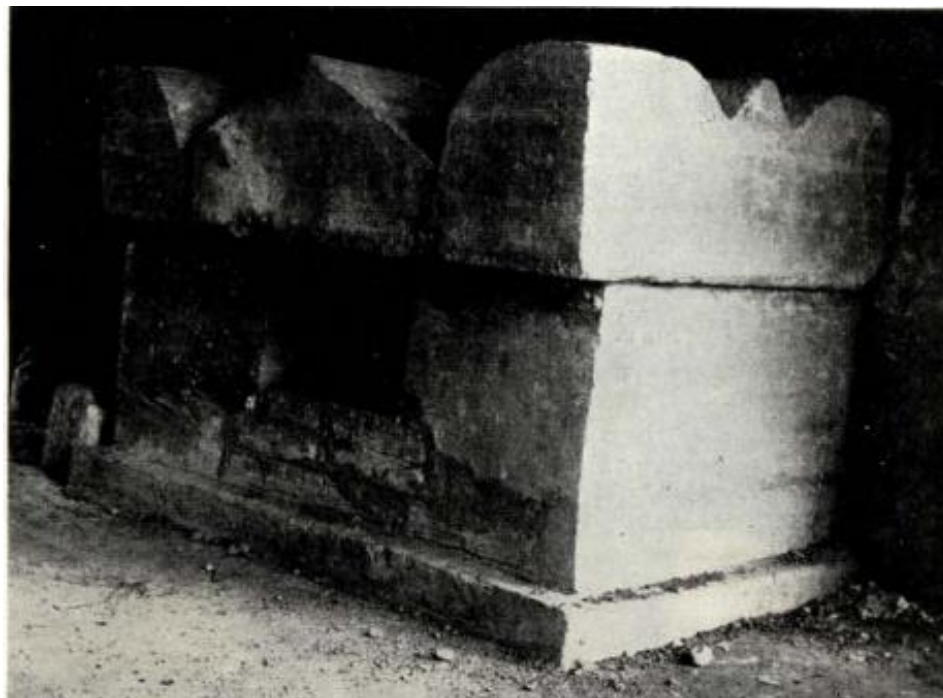
2.

Tabla VIII (Mandić, 1924, 85.)

1.

Tabla IX (Sergejevski, 1938, 59.)

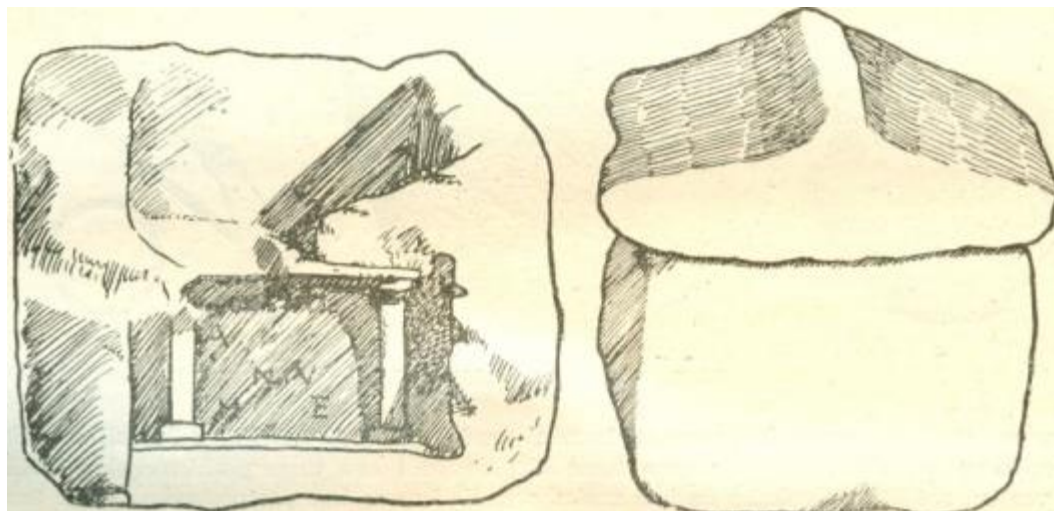
1.

Tabla X (Marković, 1938. 66.)

1.

Tabla XI (Čremošnik, 1956, 133- 134.)

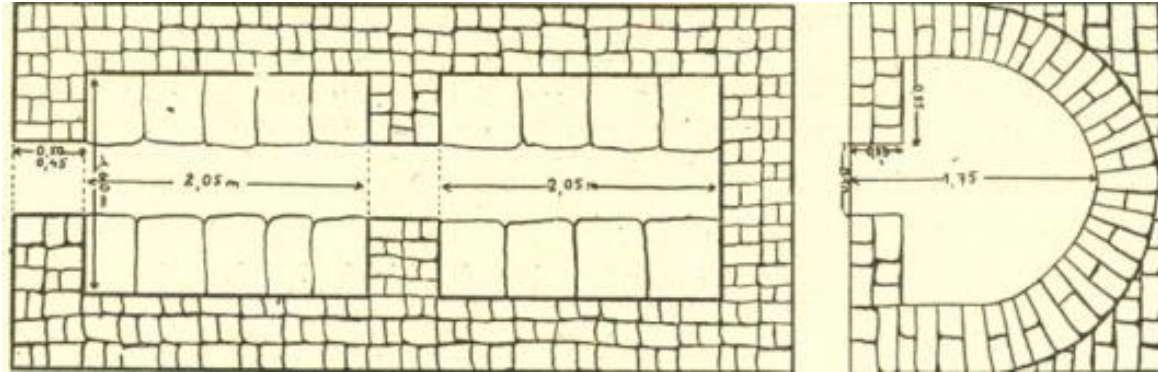

1.

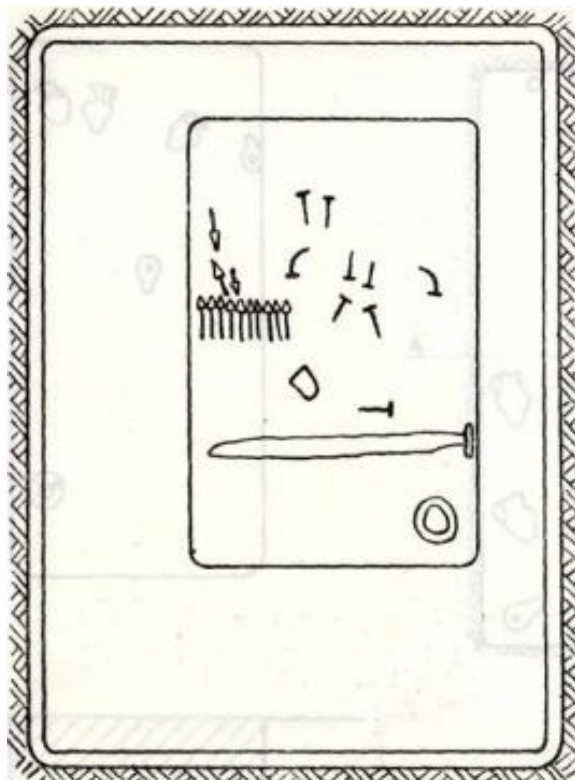
2.

Tabla XII (Paškvalin, 1959, 150.)

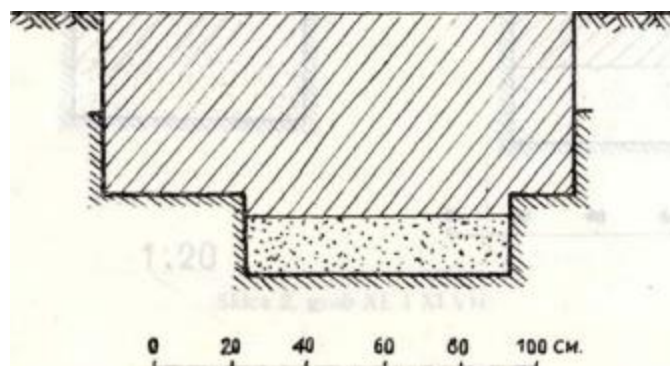

1.

Tabla XIII (Baum, Srejović, 1960, 9.)

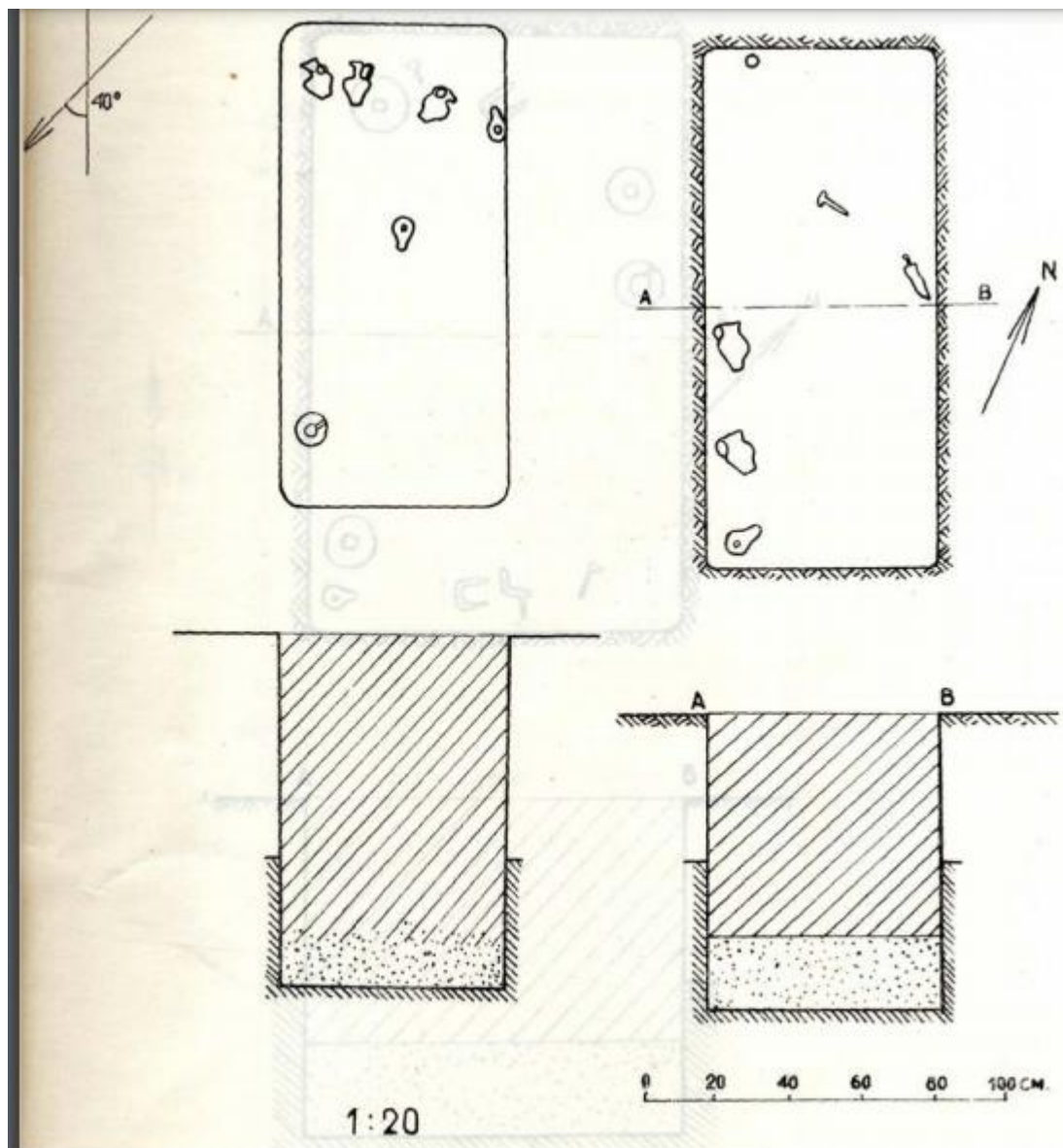

1.

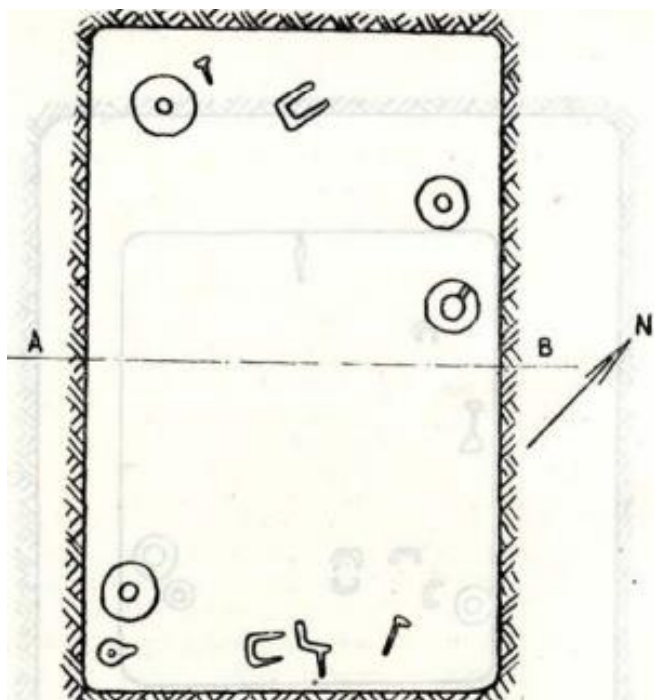
2.

Tabla XIV (Baum, Srejović, 1960, 10.)

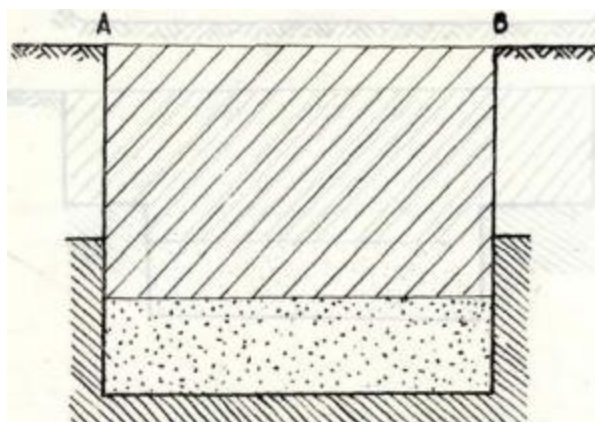

1.

Tabla XV (Baum, Srejović, 1960, 11.)

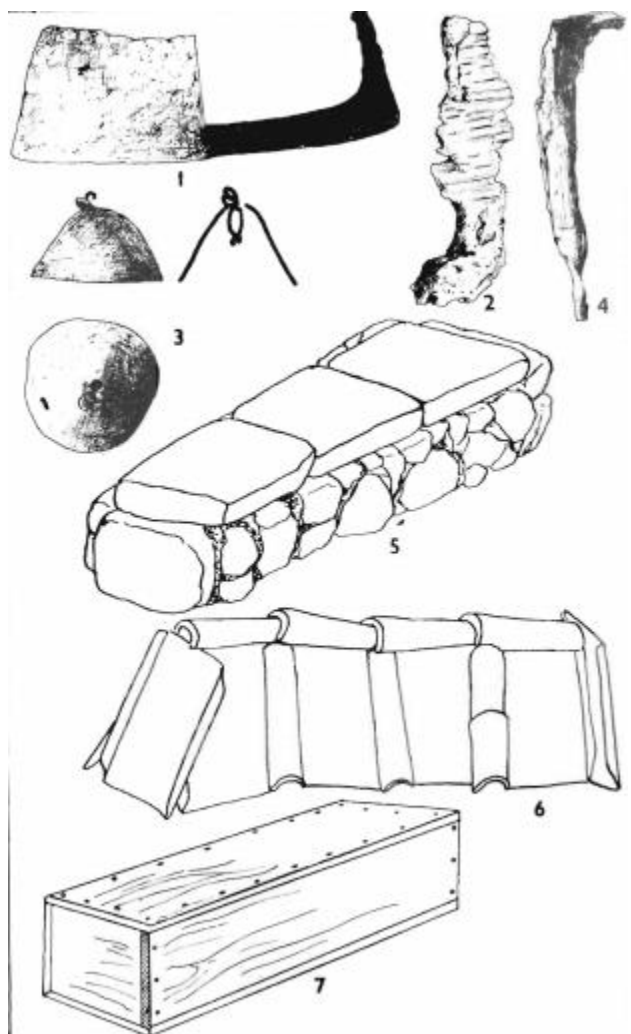

2.

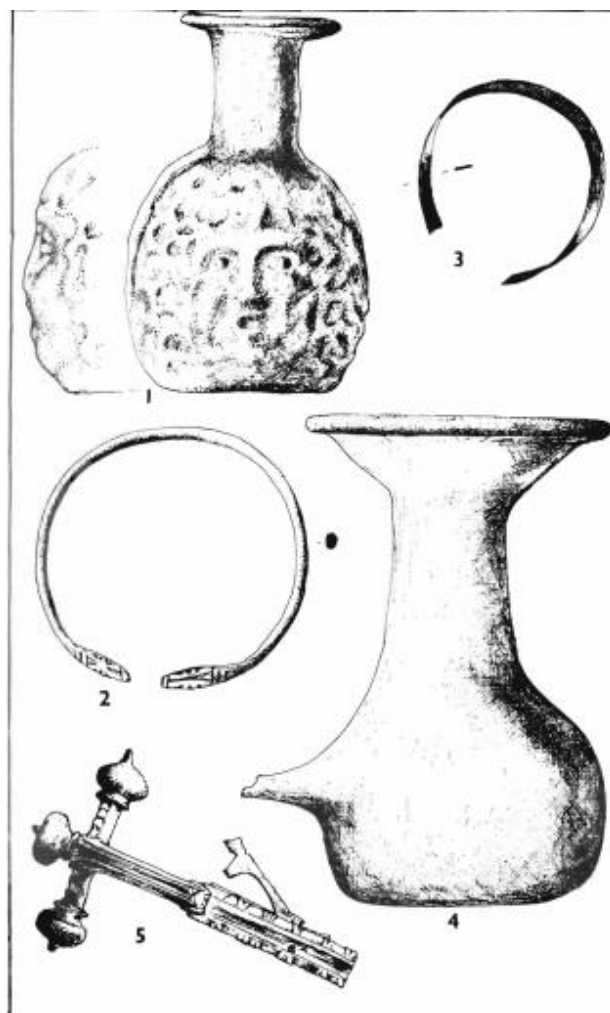

1.

Tabla XVI (Paškvalin, 1970, 38.)

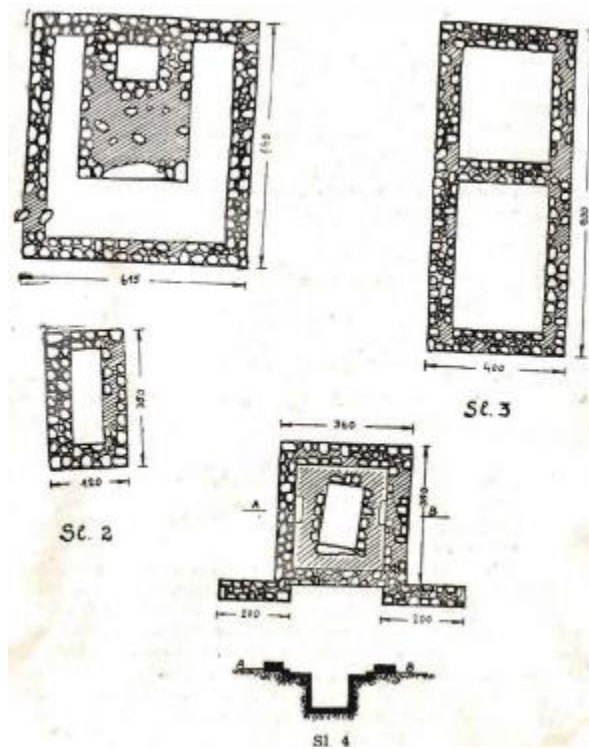

2.

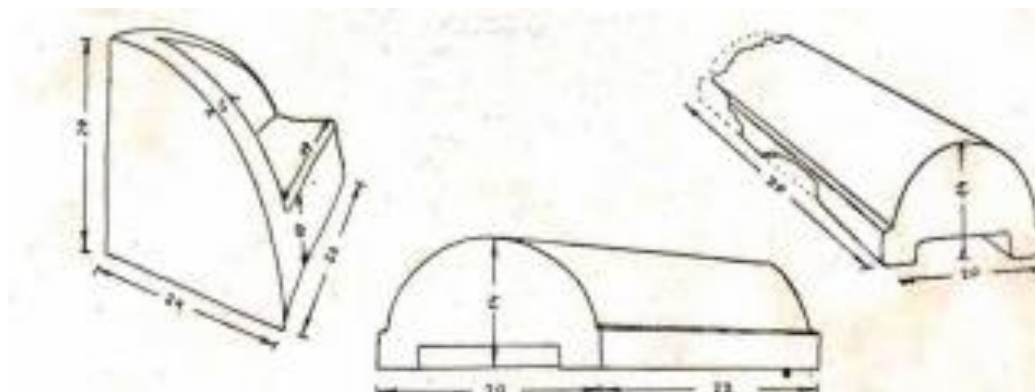

1.

Tabla XVII (Čremošnik, 1960 – 61, 177, 179.)

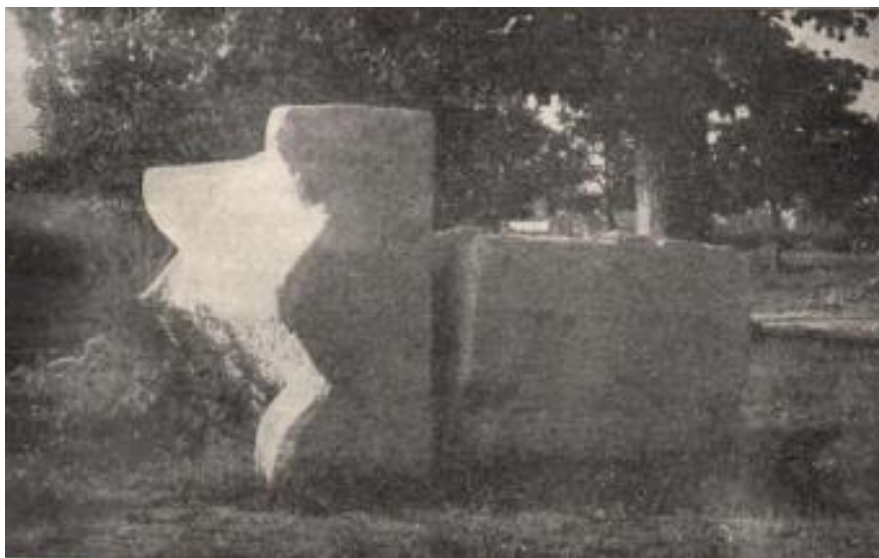

1.

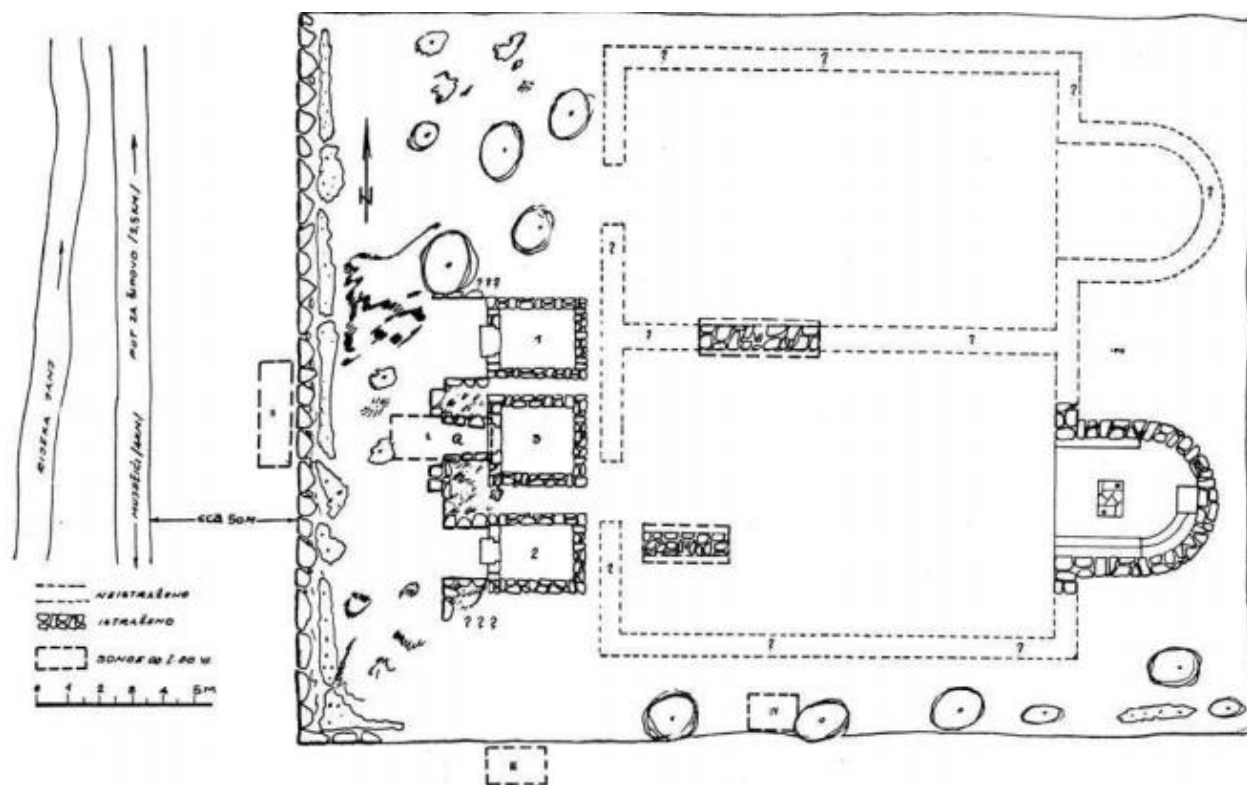
2.

Tabla XVIII (Nikolić, 1960 – 61, 329.)

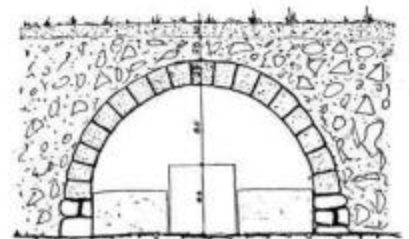
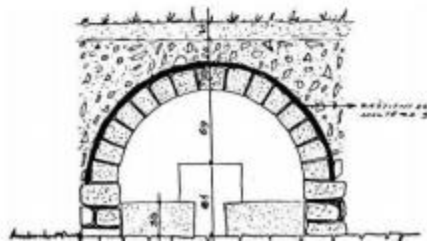
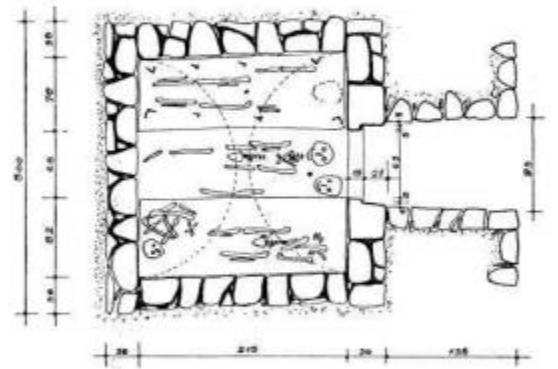
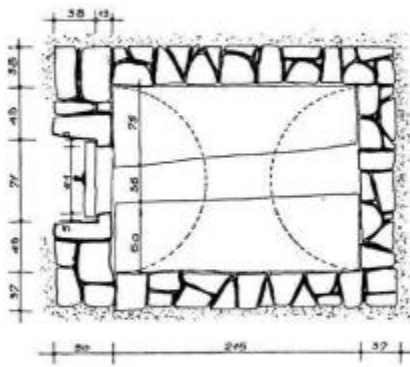
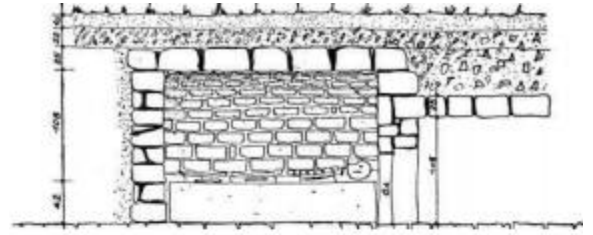
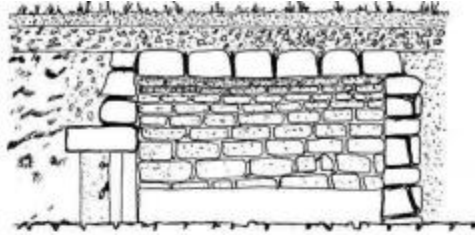
1.

Tabla XIX (Bojanovski, 1964, 105.)

1.

Tabla XX (Bojanovski, 1964, 107 – 108.)

1.

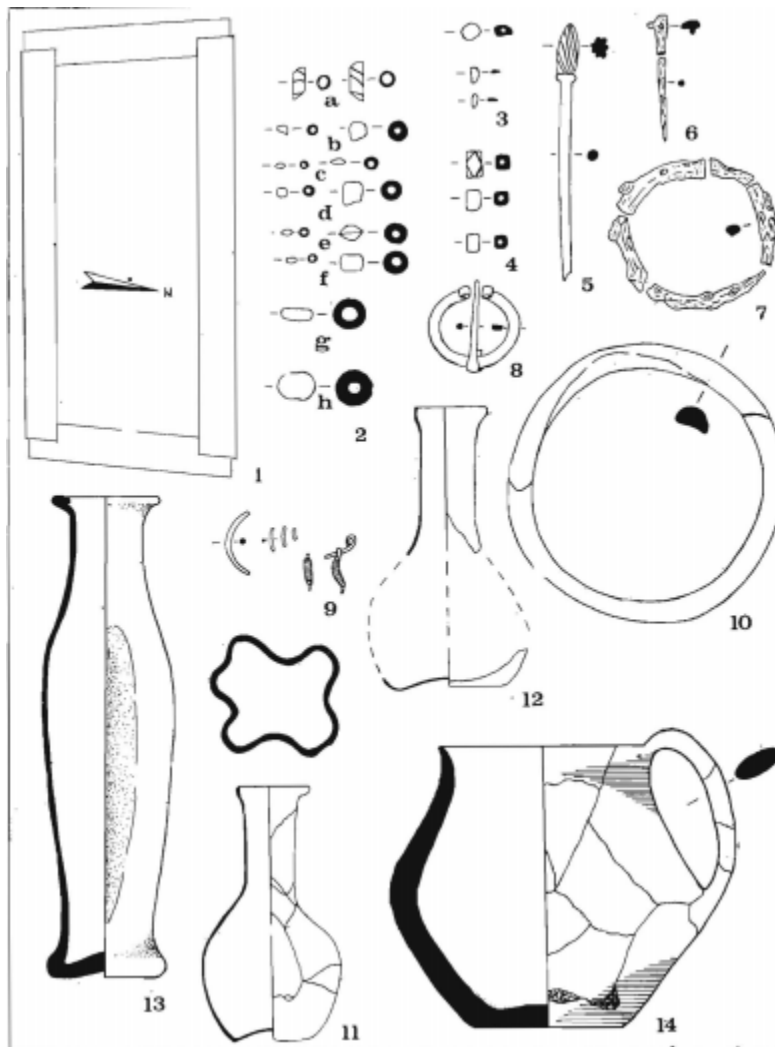
2.

Tabla XXI (Bojanovski, 2001, 165.)

1.

Tabla XXII (Raunig, 1974, 301.)

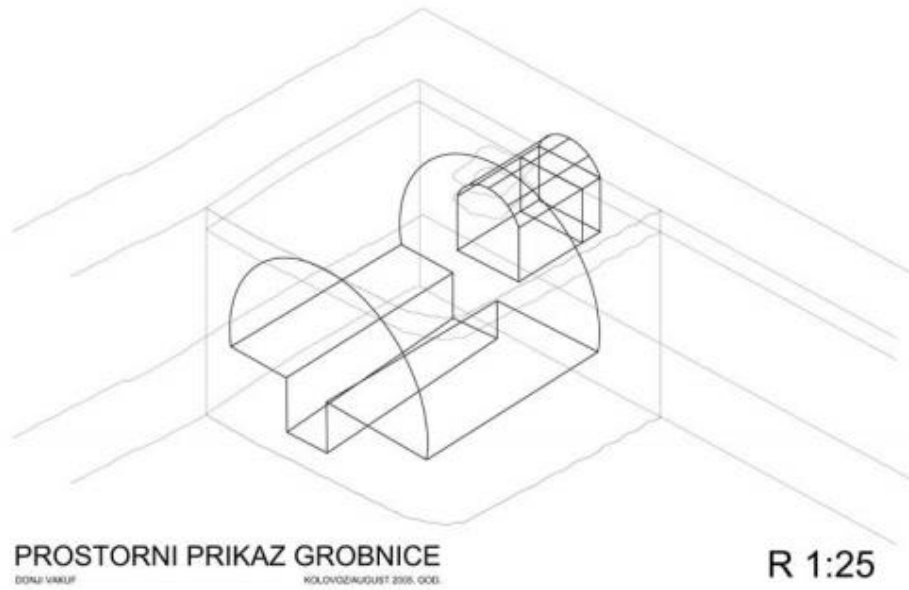
1.

Tabla XXIII (Paškvalin, 1983, 125.)

1.

Tabla XXIV (Busuladžić, 2012, 171.)

1.

Tabla XXV (Busuladžić, 2010, 172.)

1.

2.

Tabla XXVI (Busuladžić, 2010, 179.)

1.

Tabla XXVII (Marijanović - Capek, 1894, 224.)

1.

Tabla XXVIII (Marijanović - Capek, 1894, 225.)

1.

Tabla XXIX (Marijanović - Capek, 1894, 226.)

1.

Tabla XXX (Marijanović - Capek, 1894, 228.)

1.

Tabla XXXI (Marijanović - Capek, 1894, 229.)

1.

Tabla XXXII (Marijanović - Capek, 1894, 230.)

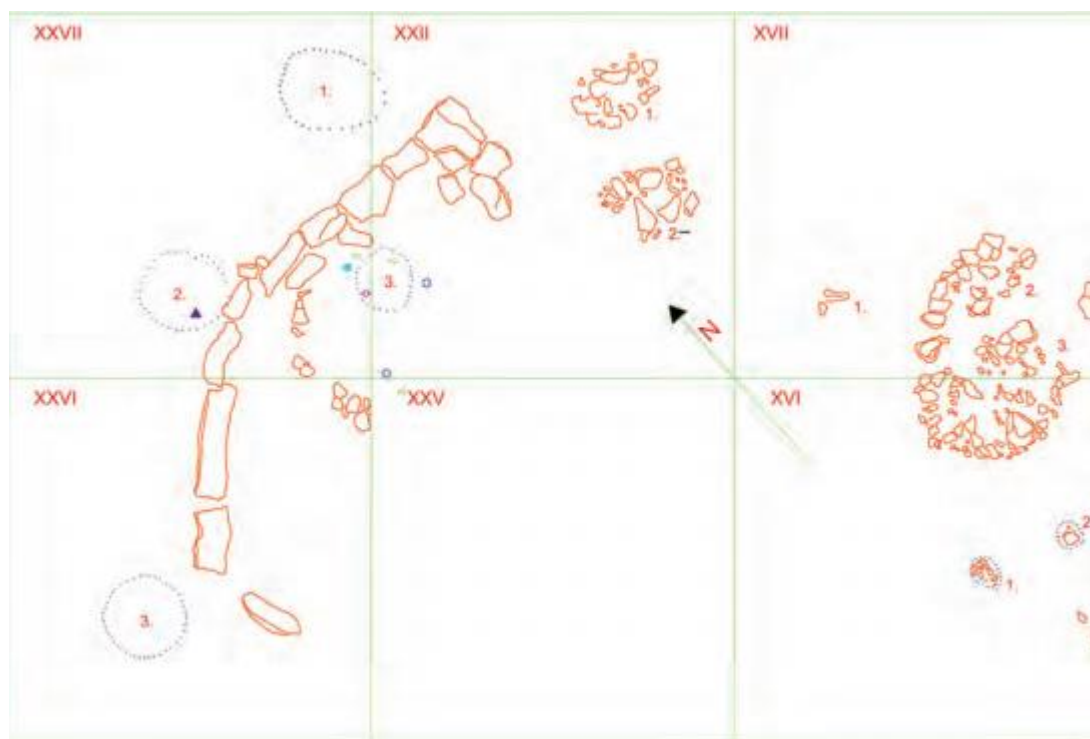
1.

Tabla XXXIII (Marijanović - Capek, 1894, 230.)

1.

Tabla XXXIV (Paškvalin, 2008, 150.)

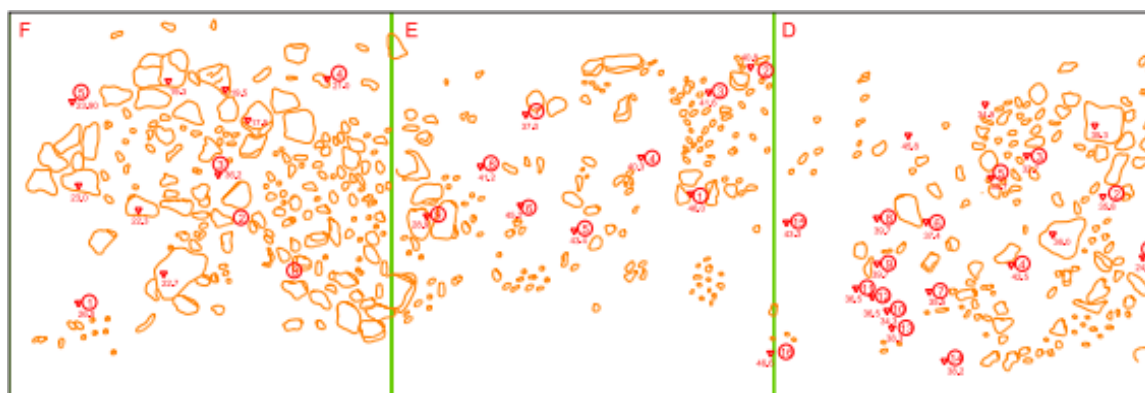

1.

Tabla XXXV (Paškvalin, 2008, 154.)

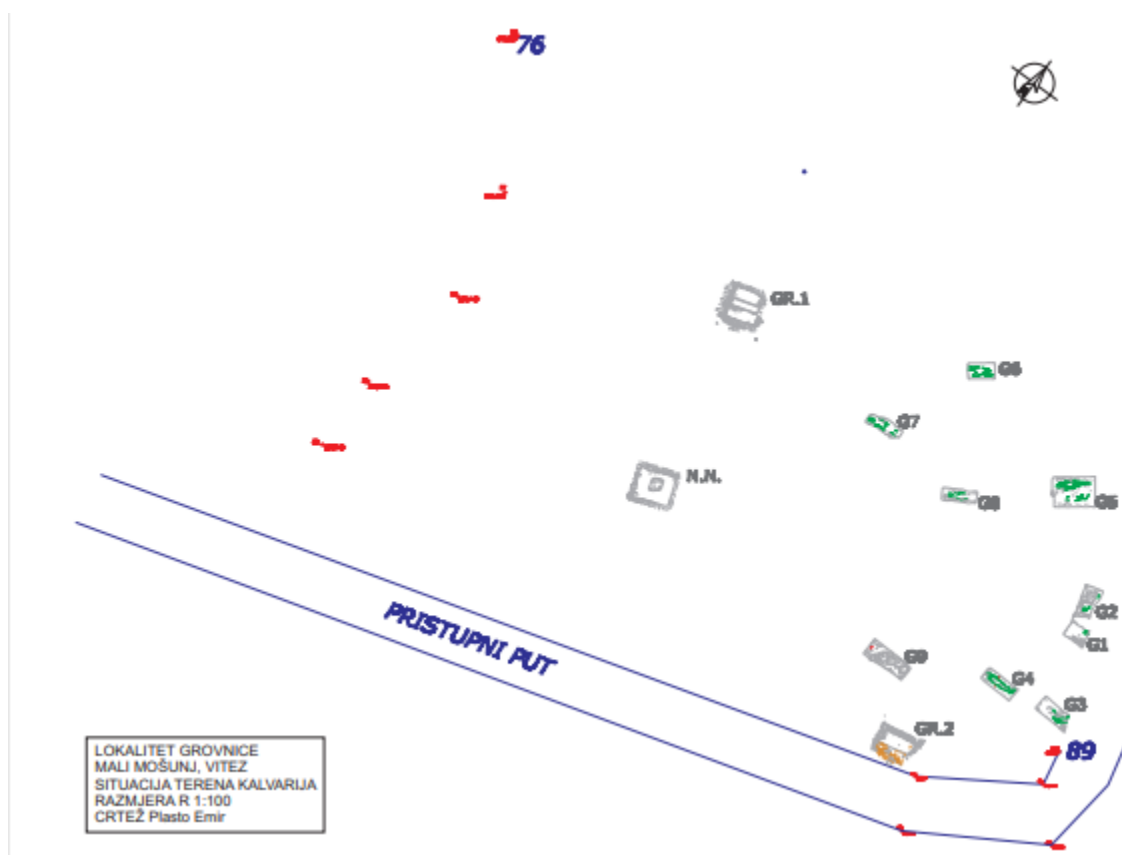

1.

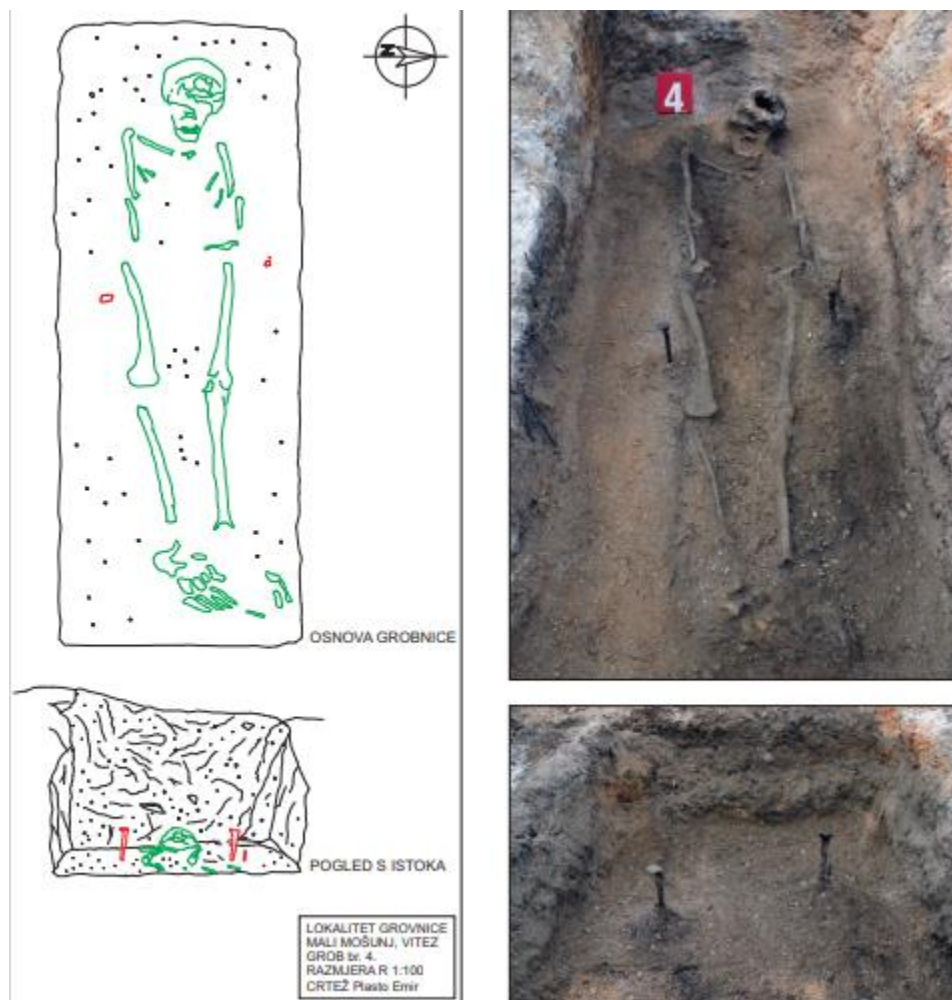
2.

Tabla XXXVI (Vasilj, 2010, 138.)

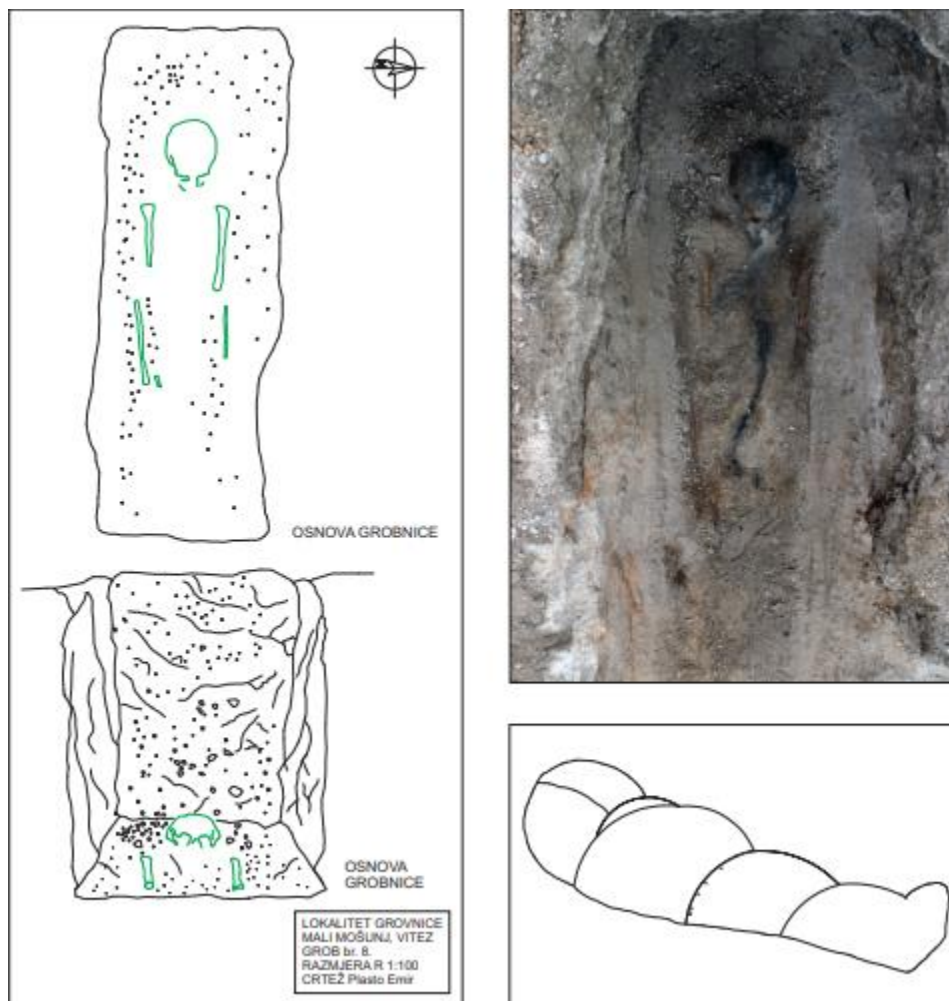
1.

Tabla XXXVII (Vasilj, 2010, 139.)

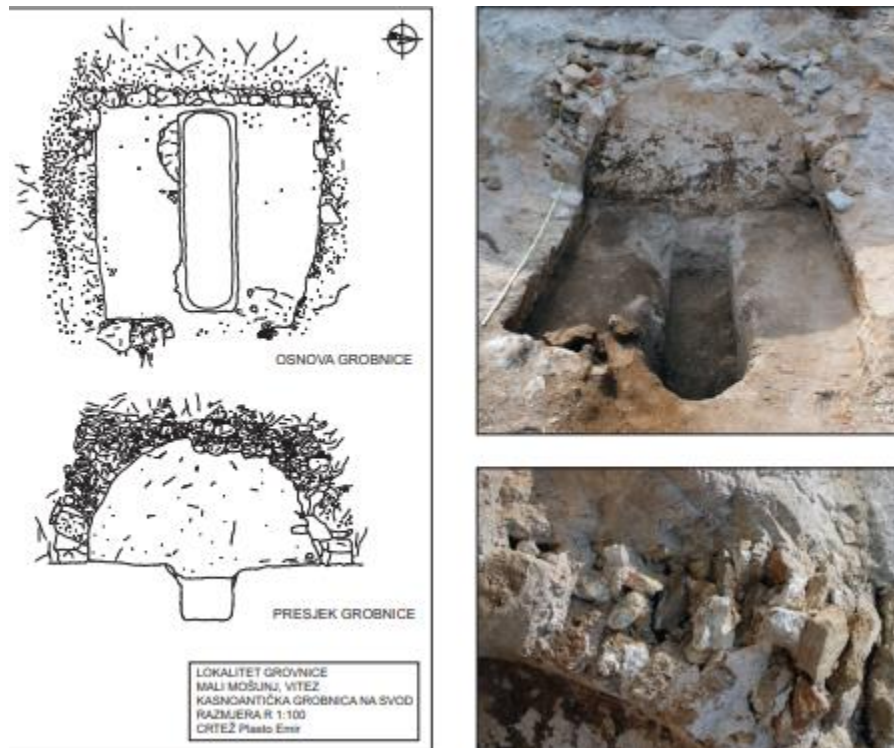
1.

Tabla XXXVIII (Vasilj, 2010, 141.)

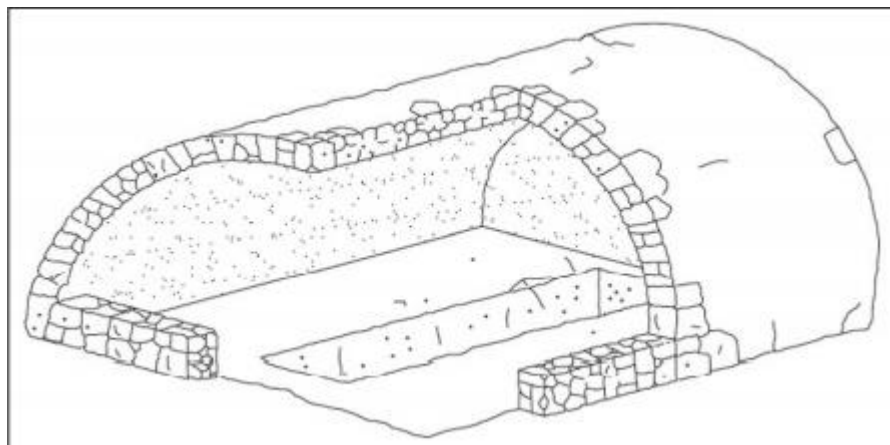

1.

Tabla XXXIX (Vasilj, 2010, 142.)

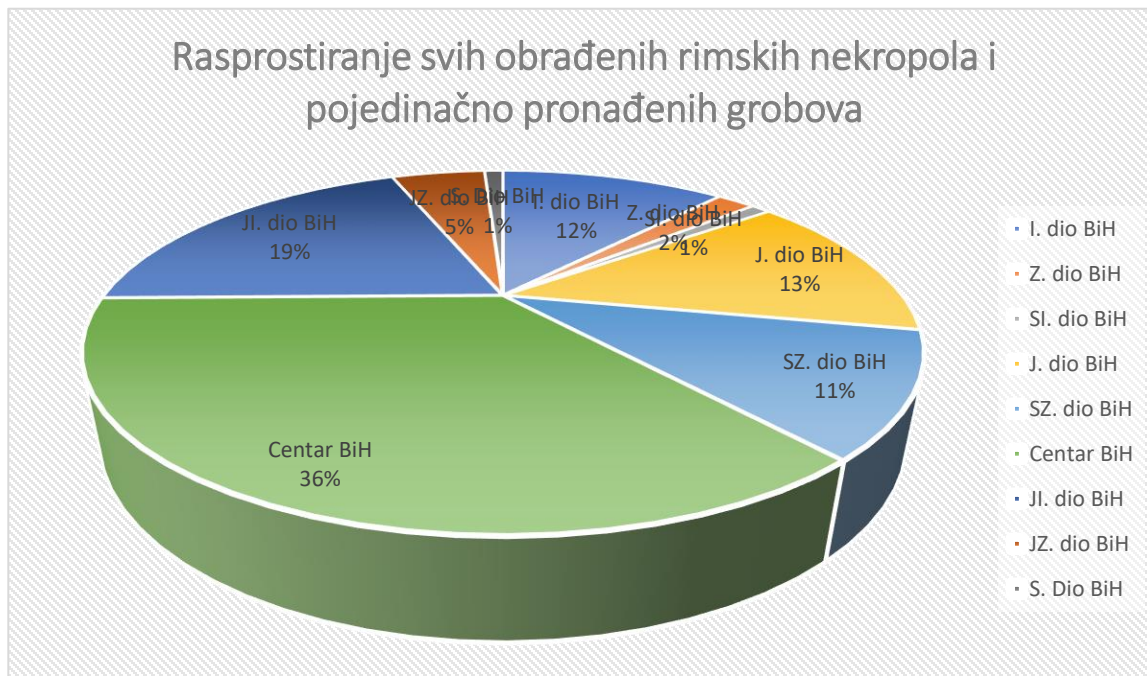

1.

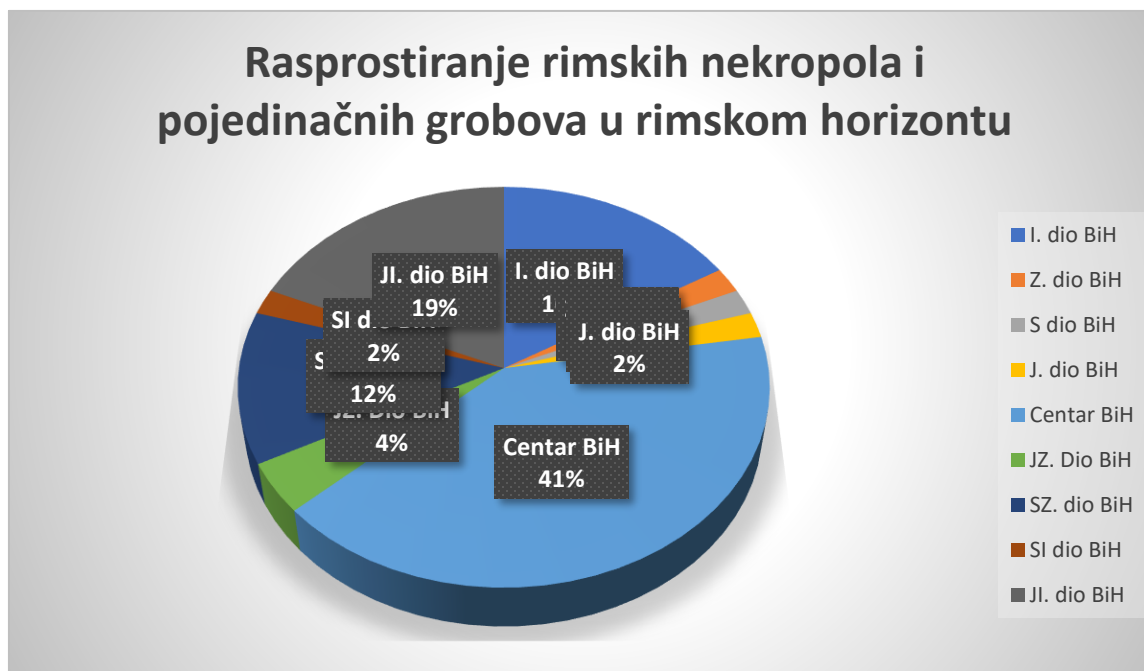

2.

Tabla XL (autorski rad)

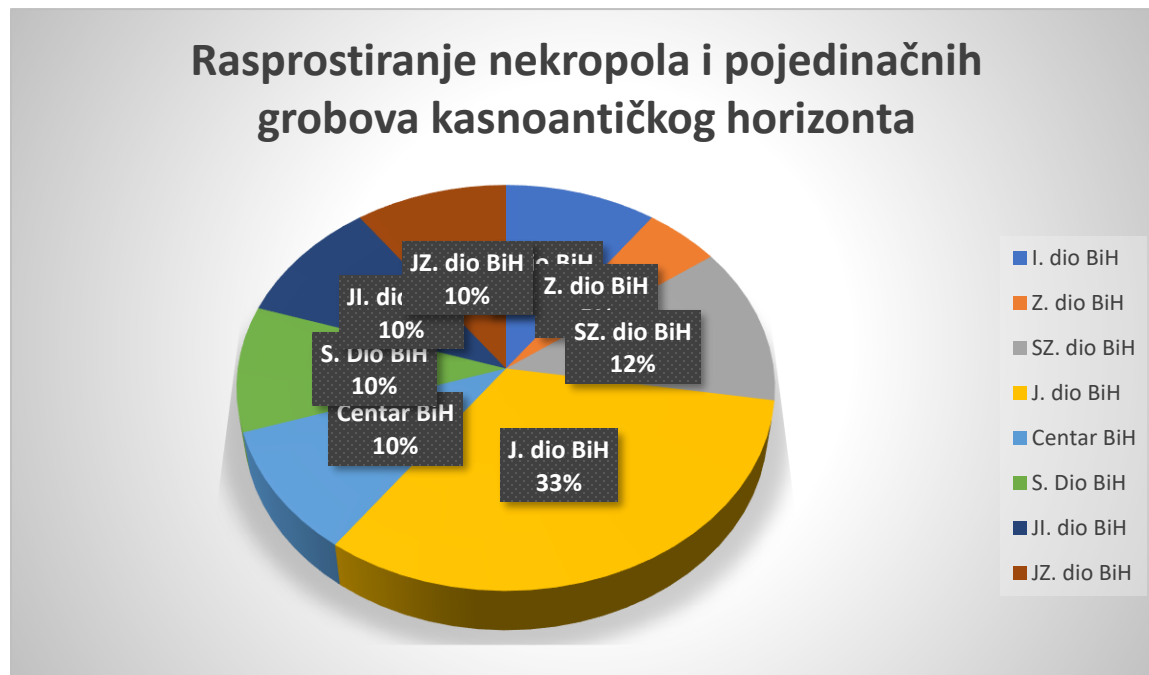

1.

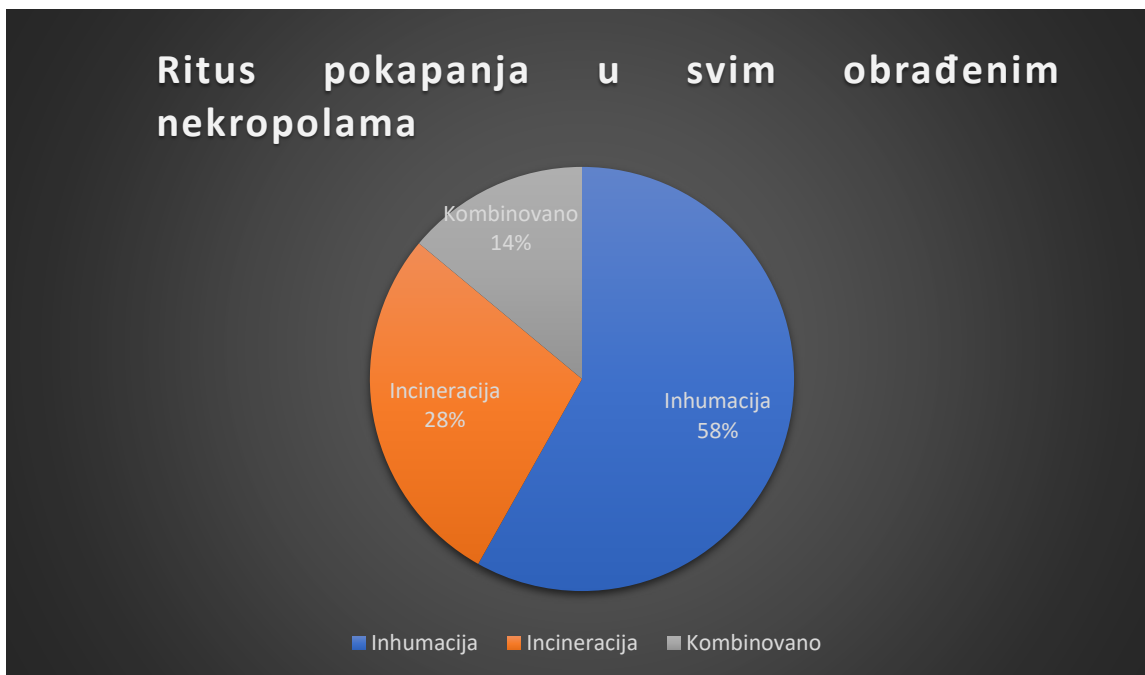
2.

Tabla XLI (autorski rad)

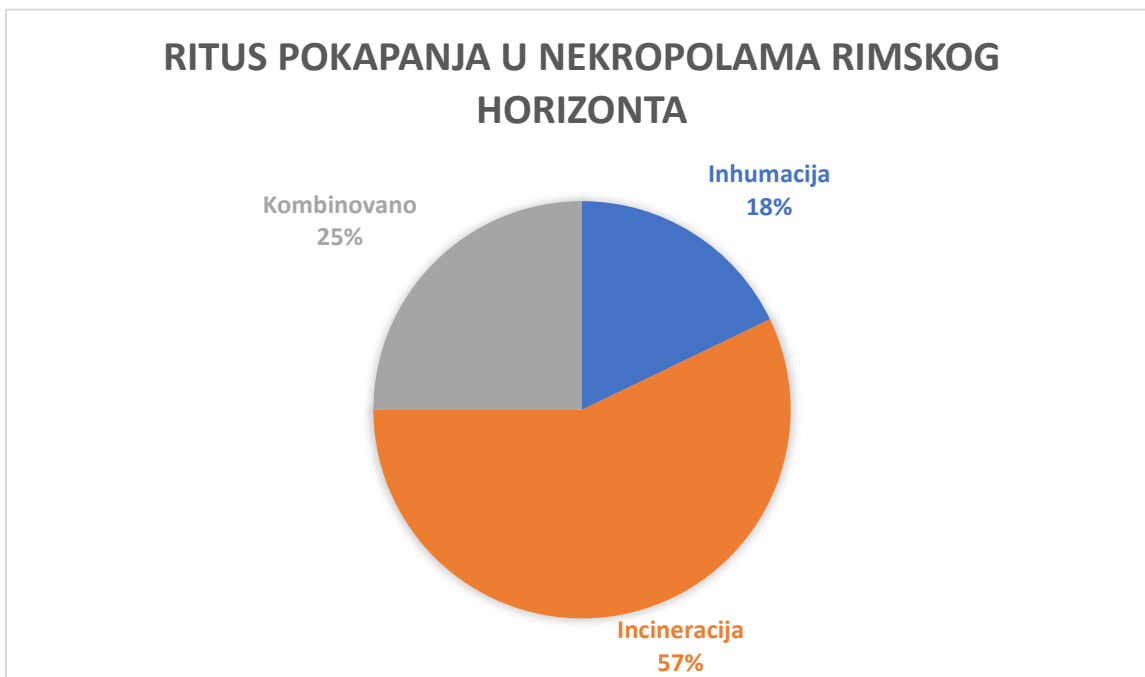

1.

Tabla XLII (autorski rad)

1.

2.

Tabla XLIII (autorski rad)

1.

2.

Tabla XLIV (autorski rad)

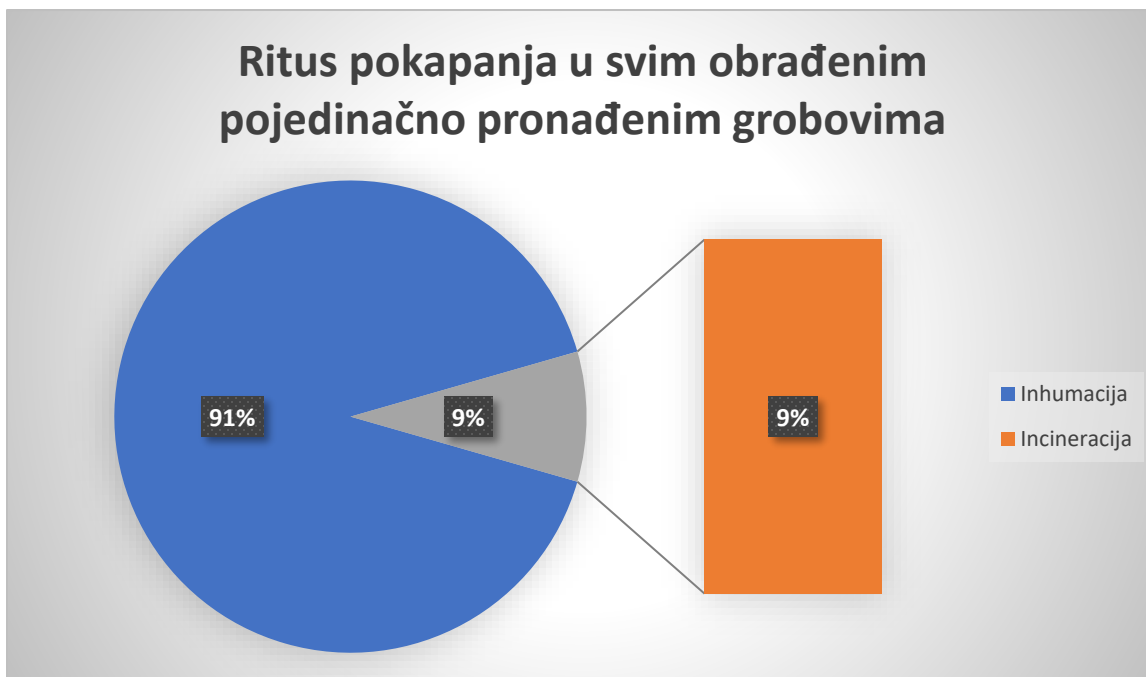

1.

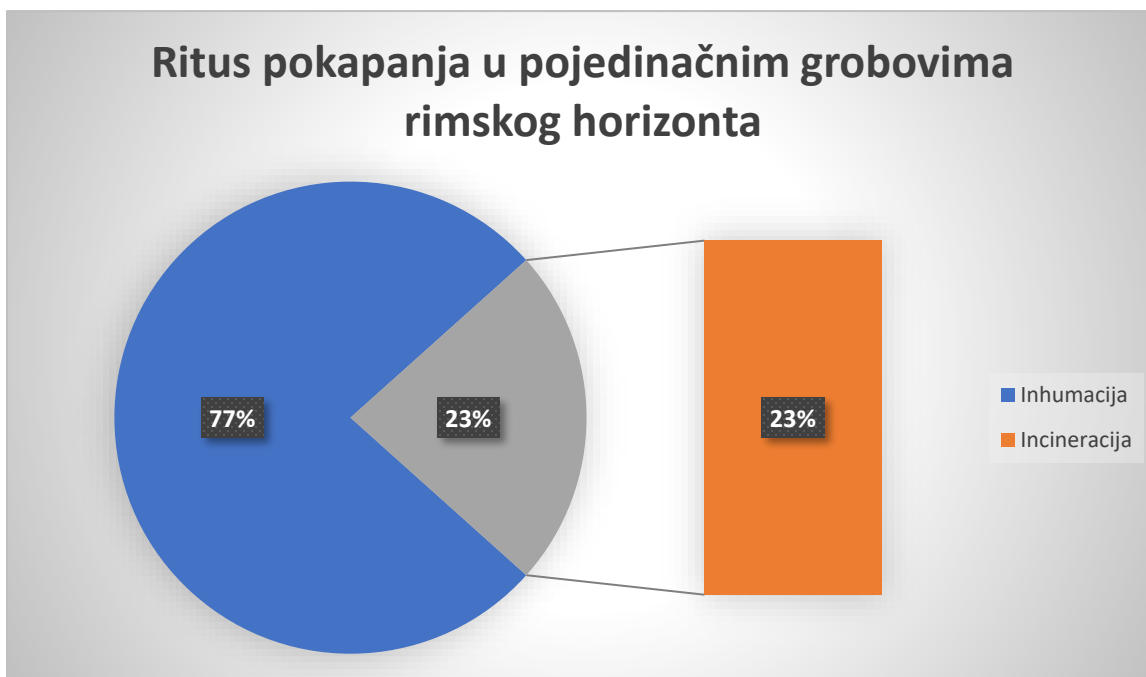

2.

Tabla XLV (autorski rad)

1.

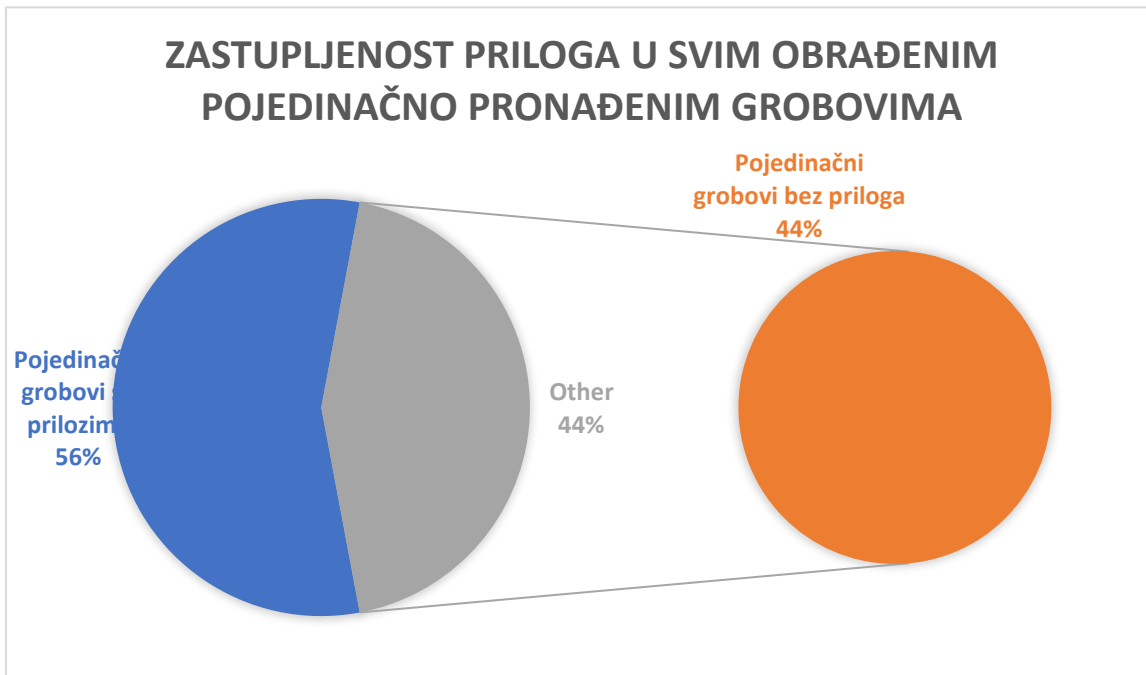
2.

Tabla XLVI (autorski rad)

1.

Tabla XLVII (autorski rad)

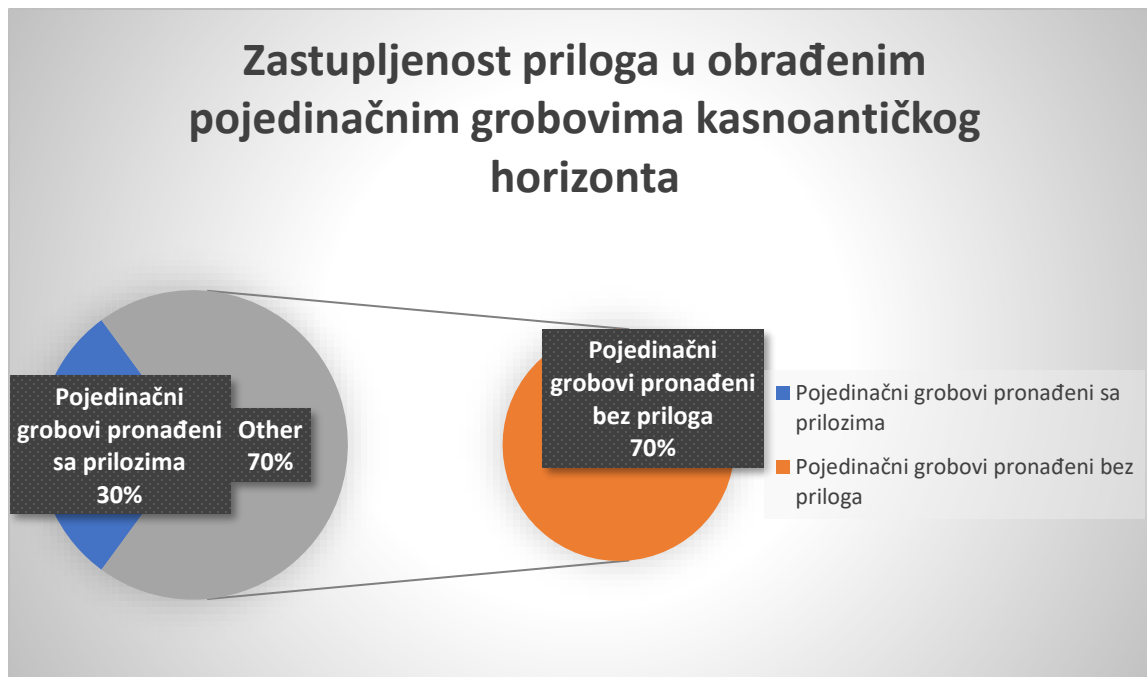

1.

2.

Tabla XLVIII (autorski rad)

1.

Biografija / Curriculum vitae

Adisa Karkelja, rođena u Travniku 15. 08. 1995. godine. Odrasla u Ključu gdje je pohađala osnovnu školu u vremenu trajanja od 2002. - 2010. godine. Mješovitu srednju školu (smjer – opća gimnazija) pohađa u trajanju od 2010. - 2014. godine. Nakon završene srednje škole upisuje studij arheologije u sklopu Filozofskog fakulteta na odsjeku za historiju u Sarajevu. Studij završava uspješno sa temom dodiplomskog rada: *Rimske vile u sjeverozapadnoj Bosni*. Zvanje bakalaureat arheologije stiče 2018 godine. U toku prvog ciklusa školovanja učestvovala je na terenima u Divičanima u Jajcu (2015. godine) i na Butmiru (2016. godine). Učesnik na seminaru i radionici preventivne konzervacije u muzejima, sprovedene od strane Zemaljskog muzeja u saradnji sa ambasadam Italije. (2016. godine)

Nakon završetka prvog ciklusa 2018 godine upisuje master studije arheologije i master studije historije umjetnosti, na odsjeku za historiju na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Sarajevu. U toku drugog ciklusa učestvovala na sljedećim terenima na lokalitetima Polje, Mratinići, Kreševo (2019. godine), na trasi autoputa Koridor Vc, DIONICA Mostar Jug – Počitelj (2019. godine), Metaljica, Vilovac, Tarčin (2019. godine) i Kundruci, Visoko (2020. godine). Trenutno je apsolvent pete godine na oba studijska programa